באנ׳יטער בולעטין נומער 13

מאי 1968

זשעלעזנאָווער בולעטין

יחיאל לערער ז״ל

אומגעקומען אין דער וואַרשאַווער געטא

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

זשעלעכאָוער בולעטין נומער 13 זיוון יענט מין המנוסה

רעדאקציע: לייבוש וויסלעדער(לעוו ווייס) טיקאגא

שאלעק אלטמאן פאנאמא

פארוואלטער: מלבהלק פרוכטענבערג ברוקלין

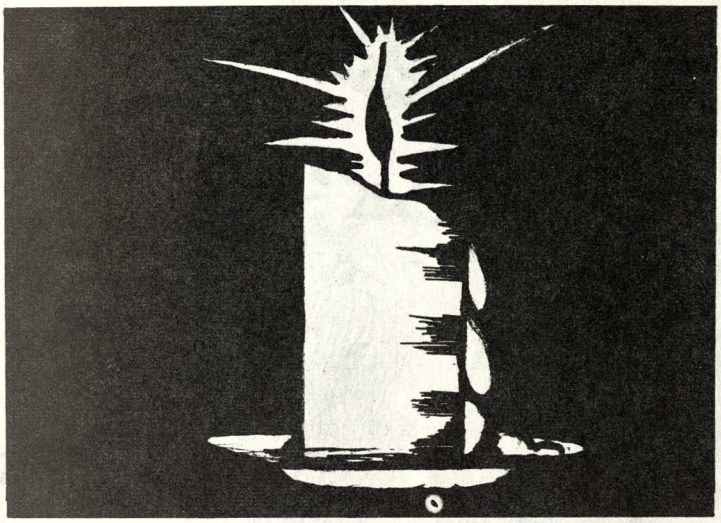
אינהאלט פון דיזעם נומער: PANAMA MAY 1968

אומקום פון אונזער שטעטל	ש. זייט	2
נים דערקענט ליד פאפיערניקאוו		9
יחיאל לערער דר העשיל קלעפפיש		10
מיין היים לעוו פינקעלשטיין		15
ביאגראפיע שלמה פרינסקי		25
מיין היים אויסצוגן		32
וועגן יחיאל לערער אויסצוגן		36
ביאגראפישע שטריכן		37
צפת ליד זימל טקאטש		40
גלות ייד דר חיים גרינבערג		43
הרב שמעון מאיר ענגל מ. באראכאוויטש		52
אונזער פאלק בן שלום		61
ירושלים דערקלערונג		65
וואנדא העלדישע קעמפערן		68
תנך מעטיוו ילד		75
דר משה זבארסקי יצחק משתמים		79
א סדר נאכט ש טשעטשינארוש		83
קבלת פנים שמואל גליקמאן		86
דריי נומערן בולעטין ב. פיק		89
זשעלעכאוער צוזאמענקום דוד וויסלעדער		94
אונזער לייבוש שאלעק		104
א רייזעלע אברהם יגליצקי		114
קומסי ריקע--שמעון גוברק		135

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2025

25 אומקום-יאָרצייט פון די קדושי זשעלעכאָוו

אונזער טרויער (צום 25טן יאָר צייט פון אונזער שטעטעלע זשעלעכאָוו)

אין פארגלייך מיט דער ריזיקער טראגעדיע,אונטערגאנג פון,כמעט,דאָס גאנצע פוילישע ייִדנטום,זעט אונזער טרויער נאָך א קליין פיצינקע שטעטעלע אויס,זייער און זייער קליין.אָבער,עס איז אוממעגלאך צו באַנעמען און פילן דעם באטייט פון דער ריזיקער קאטאסטראָפע אין דער טיף און גרויס.מוזן מיר דערמאָנען יענעם קליינעם,נאָנסטן טייל פון אונזער בלום און פלייש כדי צו דערפילן דעם ריזיקן פארלוסט...

נאָר אף אזא אופן,דערמאָנענדיק זיך און אנדערע,און דער גאנצער וועלט אין דעם אומקום פון אונזער שטעטעלע,שטעלן מיר א גייסטיקנשמהדיקן מאָנומענט אונזערע טייערסטע אין אונזער לעבן.

א וועלט איז אין בלום אָפגעגאנגען.

די שוידערלאכסטע געשיענישן אין טויזנטער יאָרן מענטשלאכער געשיכטע. מלחמות זינען געווען און וועלן,וואַרשינלאך,זיין אסך,אסך יאָרן. מענטשן וועלן דערמאָרדערט חיהש,ברוטאל,אָן שום נוצן פאר עמיצן,אפילו פאר דעם"זיגרייכן"פאָלק,אדער גרופע.דאָס איז ניט קיין נייעס.

אבער,אוועקשטעלן מאשינען,לויטדעם לעצטן וויסנשאפטלאך אויסגערעכנטן מוסטער,וי עס האבן דאס פראקטיצירט די גרעסטע מערהייט אין דער וועלט- די נאצישע בעסטיעס-דאס איז יא געווען א נייעס אין דער געשיכטע פון מענטשלאכן מין.

****

טאקוועמקייט,דאס היליקע פאטערל פון דער קאטוילישער קירכע האט די מלאכה פון ברענען שוין פראקטיצירט מיט יארן צוריק. די "אויטא דא פעס" איז שפאניע און אין אנדערע פלעצער,זיינען אויסן גע- וועז צו "ליטערן" די נשמה פון דעם ,פון פלאמען-פארצערטן קרבן. און,נאטירלאך,די קירכע האט גאר ניט צוגעלייגט צו דעם "ליטערן"... דער גאנצער פארמעגן פון קרבן (און געווען צוישן זיי גענוג רייכע..) איז אויטאמאטיש איבערגעגאנגען צו דער קירכע.

אבער,אלץ איז געטאן געווארן --איז נאמען פון דער "געטלאכער- ליבע",כדי דער געפיינקטער און איז פלאם-פארצערטער,זאל קומען ריין אף יענער וועלט. איז געווען א געוויסע דערקלערונג"אידיע"אונטער דעם פארבערגען מענטשלאכע קערפער.

דער היינטיקער מערדער,היטלער,און זיינע מערדער היטלערס,איז אלע ווינקעלאך וואו ער איז ארין-האבן דאס אויך ניט געהאט. אפילו א דערקלערונג,א "אידיע"-פאר וואס מען בלוטיקט גאנצע פעלקער,און ספע- ציעל,אונזער פאלק.

****

און די מערדער וואס לעבן נאך און געניסן פון בייד זייטן: דעמאקראטיע לענדער פון איין זייט און פון די רעוואלוציאנערע "פאלקס- דעמאקראטיע" פון דער צווייטער זייט- זיי האבן דאס גענאן בלויז די חיהשקייט וואס זיי האבן געהאט און אנטוויקלט איז זיך בייזן העכסטן גראד.רשעות,ברוטאלקייט,תענוג איז זעען וי מענטשלאכע לעבנס ווערן צעטראמפלט צאפלנדיק זיך איז גסיסה וויין און אגאניע...

און וואס בעסטיאלישער,פאמעלאכער אגאנישער,וי דאס דערשטיקן די קרבנות איז קאלך-וואגאנעס,אלץ מער אנגעזעענער איז געווארן דער מערדער איז די אויגן פון זיינע פירער.אלץ העכער איז ער געשטיגן צו די העסטע הויכן פון רום און לוין. אלץ בעהאלטענע חיהשע אינ-

סטינקטן אין מענטש אין פארלויף פון דורות,זיינען געבראכט געווארן צום אויסדרוק...גרעסער ,ברוטאלער דער מאַרד,גרעסער די גלאריפיצירונג גרעסער דער פאטריאטיזם פארן"אידעמענטש-פאלק"...

****

אן דער מאראלישער ארעכטיקונג איז אים,דעם מערדער היטלער,גע-לונגען צו פארוואנדלן מיליאנען אין חיות פארצוקנדע. עס איז דאך,נאך 25 יאר אוסקום אוממעגלאך צו באגריפן די קאטאסטראפע און וי אזוי אזויפיל פעלקער האבן מיטגעהאלפן אין דער אויסראטונג פון אונזערע בריידער און שוועסטער.פעלקער וואס האבן שוין צוויי טויזנט יאר געהאלטן אין איין פריידיקן מענטשנליבע פאר וועלכן גאטס-זון האט באצאלט מיט זיין לעבן. מענטשנליבע איז פארוואנדלט געווארן אין בעסטיאלישקייט. צו לייענען בלויז וי אזוי די אומגלויקלאכע זיינען געפיניקט געווארן טאג איין און טאג אויס,איז אליין אנטילנעמען אין זיערע פיינען און אגאניע. דער מוח קען דאס נית אפילו באגריפן,צו וואס׳ער שטאנד דער מענטש קען דעגענערירט ווערן...

און היינט נאך אזויפיל יארן וואו האלטן מיר אין אונזער צערודערטער ברוטאלער וועלט,די וועלט וואס האנדלט מית מיליאנען - מענטשלאכע לעבנס און אויך אין נאמען פון "אידייען"..נית וויכטיק דער פאליטישער אונטערשלאג אדער קאליר-אין דער אונטערשטער שורה, מארד,מענטשלאכער מארד גייט אן אומעטום אן אויפהער...

****

מיר אלע זיינען עדות פון דעם דאזיקן בלוטיקן שפיל.מיר וויסן צו וואס די אלע מלחמות פירן.דאס היינטיקע"קליינע" געשלעג וואו טעגלאך ווערן טויזנטער יונגע קינדער דערמארדערט כדי....איז דאך בלויז א פארשפיל צו דער גרויסער מלחמה פון אנטגילטיקער צעשטערונג פונעם גאנצן מענטשלאכן מין.נית וויניקער.. דאס איז בלויז א פארמעסט, אויספרוביר פון די נייע משחיתים-געווארן וואס דארפן געניצט ווערן אין דעם קומענדן שלאכט,ווען וועט,אפשר,שוין זיין דער לעצטער.וויל עס גלויבט זיך נית,אז נאכדעם וי די נייע צעשטערעריש אטאמישע און וואסער באמבעס,מיסילס און נוקלעאר כלים וועלן געניצט ווערן אין דער גאנצער קראפט-אז עס וועט עפעס בלייבן פון מענטשלאכן מין...

מוזן מיר,אלס מענטשן און יידן ספעציעל,אויסשרייען אונזער פראטעסט קעגן די אלע צוגרייטונגען. מיר,יהומים פון יענע קדושים וואס זיינען אין די פייער פלאמען פארצערט געוואָרן,מוזן מיר אויסשרייען - שטעלט אָפּ אייער מאָרד !עס קאָן וויטער פירן צו דער זעלבער און גרעסערער טראגעדיע ווי עס האָבן געפירט די היטלער,שטרייכער און זייער גליכן. קרעמאטאָריומס,מאָרד-פאבריקן און ניט מער.

****

טרויערן מיר אפן טויט פון אונזערע נאָנסטע אין דעם קליינעם פיצינקע שטעטעלע,דערמאָנען מיר זיך זי ערשטע ספירי טועלע,גייסטיקע טרים אונזערע און פון אונזערע אומגעקומענע,ווערט דער וואונדער נאָך גרעסער און שטארקער.וואונדער-וי אזוי האָט דאָס אלץ,פילן,וויילן, ענערגיע,אויסדויער,אומבאגרענעצטער גלויבן אין א צוקונפט חלום: אלגעמיינער און יידישער,אין א וויטער חלום פאר וועלכן אונזער יוגנט איז גרייט געווען זיך מוסר נפש זיין-וי אזוי האָט דאָס אלץ,אזא ריזיקע גיגאנטישקייט,זיך געקאָנט אריינפאסן אין די ענגע וואָנט פונעם קליינעם שטעטעלע זשעלעכאָוו - וויאזוי ? ***

עס איז דער וואונדער פון מענטשלאכן לעבן. דער וויילן צו לעבן און צוגעבן א בכבודיקן אינהאלט דעם לעבן.אונזער יוגנט האָט געפילט מיט אלע חושים,אז לעבן מיינט,קעמפן מיט אלע זאכן וואס מען מען פארמאָגט,אפילו מיטן טייערסטן -דאָס אייגענע לעבן,- פאר א חשובן קיום. זייענדיק דערדריקט סאָציאל און נאציאָנאל,האָט דאָס קליינע שטעטעלע דאָך זיך דערהויבן צו א גאָר הויכער מדרגה.די מדרגה פון גייסטיק צעשפארן די וואָנט פון אונזער דעמאָלסטיקער אלטעגלאכקייט און גרויקייט.

*****

אונזער שטעטל האָט געשפונען דעם גאָלדענעם פאָדים פון אונזער צוייטויזנטיעריקער געשיכטע.די געשיכטע וואס איז געוואָרן דורכגעזאפט מיט אונזר בלוט און מארך.אונזער יוגנט,אומבאוואוסטערהייט אפילו פאר זיך גופא,אפילו די פריידענקערישע,האָט אין זיך געטראָגן גאָטס-וואָרט. דאָס וואָרט פון אונזערע גייסטיקע אריסטאָקראטן,די גרעסטע קעמפער פאר סאָציאלער גער[illegible] דער געשיכטע פון דער מענטשהייט- די נביאים,

- אז דער מענטש איז א באשטאנד־טייל פון געטלאכקייט און מוז בלייבן
היליק,טייער,און אומבאריבאר. וויל: *****

מפני כך נברא אדם יחידי ללמדך,שכל המאבד נפש אחת,
כאילו אבד עולם מלא,וכל המקים נפש אחת.כאילו קים
עולם מלא... (אגדות חז"ל) ********** ******* **

--אומבראנגען איז מענטשלאך לעבן,איז פונקט ווי אומבראנגען
די גאנצע וועלט---

****

אָט צו אזא הויכקייט איז דערגאנגען דער "דישער רעליגיעזער געדאנק.
דאָ האָט איר דעם פונדאמענט פון אונזער גאנצן מענטשלאכן מין.
די הילקייט פון יחיד,פון איינצלנעם מענטש. קיין שום גרויסע אידיע
אפילו די באפרייאונג פון גאנצן כלל קאָן נית דערלויבן צונעמען דאָס
געטלאכע־דעם מענטש. יא,אונזער יוגנט האָט געוואָלט,געשטרעבט צו
פארווירקלאכן ישעיהוס חלום,אז עס וועט קומען א צייט ווען דער וואָלף
און שאָפסל וועלן קאָנען לעבן בשלום אָן מורא איינער פארן אנדערן.
די שוערד מוז פארוואנדלט ווערן אין אקער־איזן! דאָס איז געווארן
די פיערדיקע זייל פאר דער יוגנט פון אונזער קליינעם פארצערטן שטע־
טעלע,זשעלעכאָוו. *******

און ווי לעבעדיק שטייט אונז פאר די אויגן,די פארשידענע
גרופעס און פארטייען,וואָס האָבן זייער גאנץ לעבן געווידמעט אָט די
גרויסע און נאבעלע אידיע,דאָס גליק פון מענטש און יד. אלע פארטייען
פון רעכט ביז לינקס,פרומע ביז פריידענקער,אלע זיינען געווען פאר־
טראָטן אין אונזער קליין שטעטעלע. אלע האָבן געזוכט אן אויסוועג,
איטלאכער אף זיין שטייגער צו דערגרייכן די פולשטענדיקע אויסלייזונג
פארן גליק פון אלעמען. געפילט,אז "דיש לעבן מיינט נית זיין שטענדיק
אונטער דער מורא פון באיקאָטן,פאָגראָמען,רעפרעסיעס,דערנידעריקונג...
האָט די יוגנט מית דער גאנצער ענערגיע זיך אריינגעוואָרפן אין אָט
דעם קאמף..און מאנכעסמאָל,זייער טייער באצאָלט..מית דעם "נגען לעבן.

****

פאראן מאנכע וואָס ווילן שוין פארגעסן. עס איז דאָך מענטשלאך צו
וועלן אָפמעקן פון זכרון שלעכטע,פיניקנדע געשיענישן...

****

און דאָך ,טאָרן מיר נית פארגעסן די דאזיקע טראגישע געשיענישן,אזוי לאנג ווי מיר ווילן לעבן און אטעמען. דאָס איז אונזער פליכט,חוב צו אונזערע קדושים.

****

און ווער האָט זיך דאן געקאָנט פאָרשטעלן,אפילו דער גרעסטער קעגנער פון קאָמוניזם,אז די דאזיקע באוועגונג וואָס האָט געבראכט אזויפיל האָפענונג אין אונזער ינגוארג,און טויזנטער ידישע ינגלאך האָבן זיערע לעבנס אויפגעגעבן כדי צו ברענגען פולשטענדיק גליק, פאר דעם גאנצן מין מענטש-ווער האָט זיך דאן געקאָנט פאָרשטעלן,אז נאָך 50 יאָר רוסישער רעוואָלוציע,זאָל די דאזיקע באוועגונג,די דאזיקע אזויגעוופענע "פאָלקס דעמאָקראטיע" ווערן שוחפים צו די מערדער-פעלקער וואָס ווילן אונז פולשטענדיק פארטילקן...ווער האָט די דאזיקע שווארצע זעאונג געקאָנט פאָרויסזאָגן..נית וויכטיק די מאָטיוון,דער פאקט בלייבט, אז די דאזיקע ריזיק מוראדיקע קראפט מיט אזויפיל מיליאָנען זינען ארין אין שוחפות מיט דיאראבישע פירער וואָס פריידיקן טאָג איין,אונזער אומקום.

****

ניין!מיר קאָנען נית און ווילן נית מוחל זיין די נעכטיקע און פאטענציעל,מארגנדיקע,מערדער פון אונזער פאָלק.דערמאָנען זיך,אנדערע, אין דעם טראגישן אומקום פון אונזער שטעטעלע,א סימבאָל פון אן אינווארצלט ידיש לעבן וואָס איז ביז אין גרונט,צעשטערט געוואָרן אף אייביק, מיינט,ווייניקסטנס פרובירן אויפווקן דעם ביסל געוויסן פון דער וועלט וואָס איז נאָך פארבליבן.

****

א דור איז אין בלוט אָפגעגאנגען פון דעם רשעות,בעסטיאלישקייט פון די נאצישע מערדער,און שוידערלאכער,יא שוידערלאכער גלייכגילטיקייט פון דער דעמאָקראטישער,אנשטענדיקער וועלט. געגנוב קדושים וואָלטן געקאָנט געראטעוועט ווערן...

***

דערמאָנען זיך,מיינט נית בלויז אף אין טאָג,אדער וואָך,נאָר שטענדיק און אומעטום,טראָגן אין זיך דעם צער און פין, פון אונזערע טייערסטע און ליבסטע וועמען די שיטערהויפנס האָבן פארצערט זיערע לעבנס.

לאָמיר נית פארשעמען אונזערע קדושים!!און נית פארגעסן ! ש.

****

שער־בלאט פון אונזער הילקן ספר.

ניט דערקענט פון י.פאפיערניקאו ישראל (1929)

כהאב זיי ניט דערקענט,די בריידער מינע,
ניט דערקענט-
וען פייער האט ארומגעכאפט דאס לאנד,
און שטאט און דארף- געברענט,
און סהאבן מינע בריידער,אליארמירטע
זיך געטאן א לאז-ארויס
פון יעדן צעלט,
פאבריק און הויז,
און מחנות-אנטקעגן שונא זיך געצויגן
מיטן אפשיין פון דער שריפה אין די אויגן,
און אזוי-צעשטעלט זיך וואנט נאך וואנט,
וי שטאל און אייזן קעגן פייל און בויגן.

כהאב זיי ניט דערקענט,די בריידער מינע,-
וען געפאנצערטע מיט גלויבן-
האבן זיי די אקערס אף די פעלדער אויסגעשפאנט,
געכאפט די פערד,
און מיטן גורל אין-דער-האנט-
א ריס געטאן זיך וי די אדלער פון דער ערד,
און וי א בליץ-אף בארג זיך אויפגעהויבן,
וי א דונער-זיך אין טאל אראפגעלאזט,
און קולות וי די שטיינער אויסגעשאטן:
--אונזער ערד !
מיר האבן זי באטראטן
וויסט,פארלאזט:
-זאל פרואון ווער,די שיערס אונז צערויבן:
-זאל פרואון ווער,די שיערס אונז פארברענען! -

(געשריבן פון פאעט אין יאר 1929,פאסט זיך אויך צו אונזער היינט)

איטשע מאיר ווייסענבערג און יחיאל לערער

פון דר" העשי, קלעפפיש פאנאמא

דער מהלך פון ציים איז נים בכוח אפצואוישן די געשטאלטן פון איטשע מאיר ווייסענבערג און יחיאל לערער אין מיין זכרון. זיי האבן זיך טיף איינגעגראבן אין מיין געמיט און בייגעשטייערט אויסצופארמירן מיין גייסטיקע וועלט.

אין די דאזיקע שורות וויל איך אנצייכענען בקויז אייניקע עפיזאדן פון יענער תקופה, אין וועלכע אין האב זיך געפונען נאנט צו אט די צוויי מייסטערס פון דער יידישער ליטעראטור, וואס זיינען געווען פארבונדן מים זשעלעכאוו.

ווייסענבערגן האב אין באקענט אין די צוואנציקער יארן. איך בין דאן געווען א גאר יינגער בחור, וועלכער האט אנגעהויבן שטעלן זיינע טריט אין דער יידישער גייסטיקייט. די געשטאלט פון ווייסענבערגן האט מיך צוגעצויגן, צוליב זיין אויסערגעווייגלאכן מום און רירנדיקער ערלאכקייט צו זיך אליין.

ווייסענבערג האט אין יענע יארן ארויסגעגעבן אין ווארשע זיין זשורנאל: "אונזער האפענונג". ער האט זיך געשטעלט איינער אליין, אן געגנדע מאטעריעלע מיטלן, אן אנשפאר אין דער גזעלשאפט, קעגן די הערשנדע שטראמען אין דער יידישער ליטעראטור, קעגן אירע דאמינירנדע פערזיינלאכקייטן, קעגן דער איינעלוסרייכער פרעסע, קעגן דער אנגענומענער ארטאגראפיע אין יידיש.

מיך האט געצויגן צו דערקענען פון דער נאנט אט דעם מענטש פון אומגעווייגלאכן מום און זעלטענער אויפריכטיקייט. איך האב זיך ארטאפגעלאזט אין א ווינטערדיקן פרימארגן אף דער עלעקטראלנער גאס וואו ער האט געוואוינט און וואו עס האט זיך געפונען אוין די רעדאקציע פון זיין זשורנאל.

מיר האבן זיך אוועקגעזעצט אין א גערוימען, אבער שטארק טונקעלן צימער. עס שניידן זיך פאר מיר איצט אויס די שארפע שטריכן פון זיין דאר, בייגעריק גלעל פנים. זיינע פארזשמורעטע אויגן האבן אין מיר געוווקט מים א בליק, וואס איז געקומען, דוכט זיך, פון ערגיץ ווייט...

ער האָט גערעדט מיט א האַלב הייזעריקער שטים וואָס האָט בייגעטראָגן, אז זיינע ווערטער זאָלן אריינדרינגען טיף אין צוהערער.

בעת יענער ערשטער באגעגעניש האָט ער גלייך אויפגעוויקלט די פראגע פון געוויסן,וועגן דעם חוב וואָס ליגט אפן מענטש,בפרט אפן קינסטלער צו בלייבן ערלאך צו זיך אליין און צו זיינע איבערצייגונגען.

ווייסענבערג האָט ניט באנוצט קיין טערמינאָלאָגיע פון דער ישיבה,צו וועלכע איך בין דאן געווען צוגעוואוינט.איך בין דאן נאָר וואָס געהאט ארויסגעגאנגען פון דער מוסר ישיבה,און דער ספר"מסילת ישרים"איז נאָך אַלץ געווען מיין באליבט ספר.ווען איך האָב מין צוגעהערט צו וו. רייד וועגן דעם חוב וואָס דער מענטש האָט צו דערפילן אין זיין לעבן, האָט זיך מיר אויסגעוויזן,אז דאָס חזרט ער איבער,אומבאוואוסטזיניק, פראזן פון דעם מוסר ספר.

פון צייט צו צייט,האָט ער געוואָרפן זיין בליק אויף די דינע העפטלאך פון"אונזער האָפענונג"וואָס זיינען געלעגן אפן טיש.ער האָט זיך פאנאנדער גערעדט וועגן דער ראָל,וואָס זיין זשורנאַל דערפילט אין דער יידישער גאס.לויט זיין מיינונג,איז דאָס געווען א טריבונע וואו עס ווערט פארטיידיקט די הייליקייט פון יידישן וואָרט.א טריבונע,וואָס פראָטעסטירט קעגן דער פארשוועכונג פון גייסט,פון קונסט און פון וואָרט. דאָרט וואו עס געוועלטיקט דער שאבלאָן און דער אָנגענומענער נוסח,האָט מיין זשורנאַל די אויפגאבע אויפצוּוועקן און דערשיטערן דאָס פארדרימלטע געוויסן-האָט ער צוגעגעבן.

איך מוז מודה זיין,אז אפילו דאן בין איך ניט געווען איבערצייגט,אז וו.זאָל האָבן געווען גערעכט אין זיינע פארוואורפן קעגן די פירנדיקע שרייבער און אין זיינע טענות קעגן דער יידישער ליטעראַטור אין דער נאָך פרץ פעריאָד. אָבער איך בין געווען באצווינגען פון אומגעהויערן כוח פון אָט דעם יחיד צו שטיין אליין קעגן א כלל.

דאָס איז געווען די צייט,ווען אין דער יידישער יוגנט אין פוילן זיינען אויפגעגאנגען גרויסע און געוואגטע אידייען.מיר,די יוגנטלאכע האָבן זיך געבונטעוועט קעגן אָנגענומענע אמתן און קעגן אָנגענומענע לעבנספאָרמען.מיר האָבן ליידנשאפטלך געזוכט אַן אָנשפאר און

בייספיל, איז די, וואס האבן באוויזן צו שעפן בעהאלטענע כוחות פון שמ-
ארקן גלויבן איז זייער מיסיע.

איך האב נאכדעם אפטמאל באזוכט ד.איז יענער וואוינונג, שפעטער,
פלעג איך קומען אין זיין דירה אן דזשעלנא גאס. איינמאל, געדענק איך,
איז דארט אויך געווען דער קינסטלער, מאניע קאץ, וועלכער איז פארבייי-
געפארן ווארשע. די טעמע וואס האט זיך פאנאנדערגעוויקלט, איז געווען -
עכטע קונסט וואס פליסט ארויס פון די קוואלן פון געפיל, איז קעגנזאץ
צו געפעלטשטער קונסט, וואס פארקויפט זיך מיטן צווק געפעלן צו ווען
דעם פובליקום.

אן אנדערש מאל, איז דארט פארגעקומען א צונויפטרעף,
וואס איז אים האבן זיין באטייליקט די שרייבער: אלעי, איצט איז ישראל,
אייבעשיץ-דער איבערזעצער פון ניטשע אן יידיש-אומגעקומען איז די
יארן פון נאצי-שוידער.

מיר האבן דיסקוטירט איבער די מאדערנע שטרעמונגען אין דער
אייראפייאישער ליטעראטור און פילאזאפיע. מיט זיין וואונדערלאך שארפע
אינטואיציע, האט ד.געגראבן טיף אין די וועגן און אומוועגן פון מענטש-
לאכן געדאנק. ער איז שוין דאן געווען קראנק, און דאס וואס ער האט גע
זאגט האט געקלונגען ווי א צוואה:--

"איך האב גאר נישט מיט וואס צו באלוינען מיינע אנהענגער און
פריינט, אבער, דער וואס גלויבט אין דער ערנסטקייט פון זיין
ציל, דערוואוסט ניט קיין באלוינונג. דער דערפילטער פילכט גיט
די באפריידיקונג פאר דער נשמה. דער דערפילטער פליכט איז
העכער פון אלץ"....

אין געדענק נישט, אז אין זאל האבן געהערט ד.וועג עס איז, ציטירן א
מאמר חז"ל, אבער בעת יענעם צוזאמענטרעף, האט זיך מיר אויסגעדוכט, אז
דאס גיט ער פאקטיש, א קינסטלערישן פארטייטש צו די ווערטער פון תנא
בן עזי, פון פרקי אבות: "שכר מצוה מצוה."

די באלוינונג פאר דער אפגעטענער מצוה איז, די מצוה אן.
און דאס עצטע מאל וואס איך האב געזעהן א בילד אפן גרויסן יידישן
שרייבער איז געווען, וועו מיר האבן אפגעגעבן דעם עצטן כבוד זיין
בויטן גוף אין ליטעראטן-בארייך.

צו יחיא׳ לערנען האָט מין געצוּיגן זיין לוסטערקייט,די בלויקייט פון זיינע אויגן,די ליכטיקייט פון זיין געשטאלט,די גוטמוטיקייט פון זיין כאראקטער,און בעיקר,דער טאלאנט אויפצוהויבן זיך איבער דער ווירקלעכקייט.עס האָט זיך צוויטן אונז אנטוויקלט א נאָנטע און הארציקע פריינטשאפט און מיר פלעגן זיין טרעפן כּמעט איין מאָל אין וואָך.וועגן וואָס פלעגן מיר ריידן ? מיר פלעגן שמועסן וועגן חחירים-געוועזענע,די צייט, וועלן ער האָט דאן גערעכנט זיינע "חחירים-געזאנגען".

ער פלעגט דוקא וועלן,אז מיר זאָלן צוזאמען לערנען די קאפיטלען פון חחירים,און אז אין זאָל אים דערקלערן,וואָס דער אָדער יענער מפרש רלק אָדער מלבי"ם האָבן צו זאָגן וועגן דעם אָדער יענעם פסוק.צו גלויסע קאפיטלען איז ער נים געווען מיד זיך אומצוקערן כסדר און וויידער אמאל. דאָס צעראכענע גמים פון דיכטער פון חחירים,די בענקעניש צו גאָט, דער דיאלאג מים גאָט,דאָס זוכן גאָט און די פרייד פון גלויבען אים, האָבן יחיאלן צונויפגעהאפטן מיטן נעים זמירות ישראל,דוד בן ישי.

****

יחיא׳ האָט דאן גלויבט אין גרויסער אָרימקייט.געווינט אין אן ענג צימער אין בענישראטן-גאס אָדער סאפיעזינסקא.נים אלץ מאָל איז געווען ארבייט אין קירזשנערי אָדער היטלמאכער פאכן-וואָס ער האָט זיך אויסגעלערנט.אָבער ערער,האָט זיך געקענט אויפהויבן איבער זייער דחקות און נויט.די העקקייט פון זיין פנים האָט ווי פארדעקט די לאטעס פון זיינע מבושים,אז זיי האָבן זיך בכלל נים אָנגעזעהן...ער האָט גלויבט און גלאָטעמט אין זיין אינערלעכער וועלט,העכער פון דער רעאלקייט,און באוויזן מיטצוהויבן אוין די,וואָס האָבן זיך גלויבנען מיט אים צוזאמען..

****

אין דער תקופה,וואָס ער האָט גערעבן זיין פאָעמע-"שאול און דוד"פלעגט ער,גלדענק איך,קומען צו מיר יעדן פרייטיק פאר מיטאָג.ער פלעגט מיר פערליינען זיינע אָנגעשריבענע קאפיטלען און האָט גלאָלם וויסן,וויפיל ווירקלאכקייט,וויפיל דיכטונג איז בארען אין זייער אינטרעסאנטציע פון די תנכישע געשטאלטן.ער האָט גלאָבט וויסן וואָס דער תלמוד אָדער מדרש האָבן צו דערצייען,וועגן די רעטזעלהאפטע און מים שלייער באצויגענע באציונגען צווישן שאול און דודן,וועגן די

שארפע כאראקטער אונטערשידן צווישן ביידע,וועגן דעם האס און ליבע וואָס האָבן געקאָכט און געזידט אין ביידע.בעת יענע געשפרעכן האָב איך געהאט דעם איינדרוק,אז יחיאל לערער לעבט אייגנטלאך ניט אין ווארשע אז ער אָטעמט גאָר באמת אין רמה און אין בית לחם,אז מיט די הייטע געשטאלטן פון תנך ריידט ער נים בלויז אין חלום און נים בלויז אין דער דיכטערישער וויזיע,נאָר אַף דער וואָר.

אין וועל אין מיין געדאנק שטענדיק טראָגן,דעם יחיאל לערער,ווען ער האָט געשריבן זיין לעצטע,גרויסע פּאָעמע:„ מיין היים„.

ער פלעגט לייענען זיין מאנוסקריפט מיט זיין געוויינלאכע סאמעט־ווייכע שטים און באגלייטן די אקציע מיט צארטע האנט־באוועגונגען..

****

די שבת־יוםטובדיקייט וואָס איז געווען אויסגעשפרייט אין זיין פּאָעמע,האָט זין אריבערגעטראָגן אוין אַף אונז...

די וואָך,די גרויע,פארפינצטערטע וואָך,איז געלעגן אַף זיין אָרימען אָנטועז און אַף זיין בלאס פנים.די וואָך איז געלעגן אפן ארום און אַף דער ביטערערווירקלאכקייט אין וועלכער עס האָט זין געפונען דאָס פויליש יידנטום ערב חורבן,אָבער,אין אים,אין דיכטער לערער־האָט געלויכטן דער דערהויבענער שיין פון שבת יום טוב...

ער האָט ארונטערגעקוקט,דוכט זיך,פון די עולמות העליונים..

איינמאָל,ווען ער האָט פארענדיקט לייענען און פארוויקלט די בלעטלאך וואָס זיינען געווען פארשריבן מיט זיינע שורות,האָבן מיר ביידע ווי נים געקאָנט ארויסגיין פון פארצויבערטן קרייז פון זיין בילד און וואָרט.

עס איז דאן געווען פרייטיק ביינאַג...א פאָר שעה האָט אונז נאָך אָפּגעטיילט פון שבת.אָבער מיר האָט זין אויסגעוויזן,אז אָט טוין האָט דער שבת מיט שטילע טריט אריינגעשארט זין אין שטוב אריין,און אין האָב דערפילט דעם אָטעם פון דער הייליקייט,וואָס איז ארויפגעפאלן אַף אלץ און אַף אלעמען...

****
****
****

****

„מיין היים" -די לעצטע פאעמע פונעם קדוש יחיאל לערער.

****

לעע פינקלשטיין

יחיאל לערער שטאמט פון א פארוואַרפן שטעטל.דאס זעלביקע זשעלעכאוו, וויט פון א באן,איז געווען באקאנט אין דער ייִדישער ליטעראטור,וויל דערט איז געבוירן געווארן י.מ. וויסענבערג. לערער האט זיך געצייטיקט אין דער סביבה פון „שטיבל„בחורים,וואס האבן נית געהאוסט פון קיין יוגנט און פרייד:באלד-גיך עוסק געווען אין „הויכע„ענינים און שוין אין די ייִנגל-יאָרן באקומען אן אלט געמיט. ********

וועָן ער האט מיטאמאל אין זיך דערשפירט די חבלי לידה פון א נייער גייסטיקער וועלט,איז דאס פארא ים אליין געווען א רעטעניש,וואס ער האט נית געקאנט באשיידן.ערשט דאס אונעקגענבענען זיך פון דער גמרא און ארייִנלייענען זיך אין דער ייִדישער און אייראפייאישער ליטעראטור האט אים געעפנט די אויגן און געשטופט א פען אין דער האנט...

מית זיין ערשטער נאך אומרייפער פרוכט איז ער געקומען אין דער רויִ - שיקער וואַרשע צו זיין גרויסן בן-עיר י.מ.וויסענבערג וועלכער האט אין אים אַרויסגעשפירט א טאלאנט און וואַרים צוגעטוליעט.אין די צוואַנציקער יאָרן פלעג איך אפט אין וואַרשע אף דער עלעקטראלנע גאס זיי ביידע טרעפן. זיי זיינען געגאנגען ביינאנד:וויסענבערג האט געהאט א קאנטיק פנים מית א אַרויסשטאַרצנדיקער קין און קלייַנע רירוודיקע מאַנגאָליש אייגלאך.

לערער האט געהאט א בלאס פנים,געדיכט-פלאקסענע האָר און צעשראָקענע גרויי-בלויִלאכע טויבן-אויגן.וויסענבערג האט זיך מית אים געפירט אף דער גאס ווי א טאטע מית א זון. **********

פון יחיאל לערערס ערשט בוך,וואס סאיז מיר געקומען אין דער האנט(שאול און דוד)איז געווען קאנטיק,אז מהאט פאר זיך אן עפיקער פון א גאָר בריטן פארנעם,הגם דער בוי פון זיינע לידער איז מיר אויס-געקומען אביסל נאאיו.זיינע וויטערדיקע„חהילים-געזאנגען„„שטילקייט און שטורם„און „ברונעמס אין פעלד„באוויזן וידער לערערן ווי אן עכטן ליריקער.ער שטייט א פארלוירענער אין דער רוישיקער פרעמדער וועלט און זוכט באשייד פאר זיין בינקשאפט,פאר זיין עלנט:

****

****

אף די שטיינער ביי די וועגן
האָב איך מיין אָרימען טיש געגריים
אף דעם קילן וועלדער־מאָך
מיין געלעגער אויסגעשפריים.

אין די צוייגן טיף פארבאָרגן
אין איר נעסט פון שטרוי און ליים,
האָט די נאכטיגאל געזונגען
פון לעבנס־גליק,פון רו און היים.

כהאָב זיך צום ליד צוגעהערט
און פארבענקט אין רוים געקוקט,
מיט די גאָלדענע אָונט־שטערן
ערגיץ וואו א גרוס געשיקט.

מיטן גאנג פון די יאָרן האָט עָר זיך געריפט אין לירייזם און אָנגעהויבן פארנעמען א חשוב אָרט אין דער ייִדישער פּאָעזיע.אָבער לסוף האָט עָר געזומען זיך גייסטיק צוזויפקליבן און דורך יאָרן שעפּערישער ארבייט, ארויסגעבראכט זיין עפּיש־קאָמפּאָזיציאָנעלע פּאָעמע"מיין היים" וואָס האָט ניט איר גלייכן אין דער ייִדישער דיכטונג."מיין היים"איז נאָכן חורבן אויפּסני ארויסגעגעבן געוואָרן דורכן"צענטראל"־פארבאנד פון פוילישע ייִדן" אין ארגענטינע און איז אויך אריין אין דערזאמלונג "לידער און פּאָעמען" ארויסגעגעבן דורכן "אלוועלטלאכן ייִדישן קולטור קאָנגרעס".

****

אונזער ליבע אלטע ייִדישע היים,וואָס איז געפּעסטיקט געוואָרן דורך לאנג־דוירוחדיקע טראדיציעס אפן פאָן פון מילד פוילישן לאנדשאפט האָט קודם כל זיך אויסגעטיילט מיט איר באזונדערן נוסח.דער אלטייִדישער שטיגער וויסט דערהויפט פון צוויי גרונט־אינסטיטוציעס: בית המדרש און היים. דער בית המדרש האָט אריינגענומען אין זיך נאָר צוויי מאָמענטן פון ייִדישן לעבן:דעם אינטעלעקטועלן און געזעלשאפטלאכן. אין זיינע פיר ווענט האָט מען זיך געפלפולט,קאָמפּאָנירט שפיציקע פשטלאך, און באגלייך בריטלאך און צומאל קאָכעדיק ארומגעריידט געלויפיקע קהלישע ענינים.אָבער דאָרט האָבן בלויז מאנספּארשוינען געהאט א דריסט הרגל.

דערפאר האָט שוין די היים אריינגענומען אלע זײטן פון ײדישן לעבן: משפחהדיקײט, קהלישקײט, תורה, חכמה, געזעלשאפט, שכנותדיקײט, מסחר, אבלות, שמחות, מחותנשאפט, א.ד.ג.די היים איז גאָרנישט אפן פאר מענער און פרויען, פאר ינגלאך און מיידלאך. די ײדיש־האַרציקע מאמע איז געווען די "עקרת הבית" און דער טאטע־די "עטרת הבית" (קרוין פון הויז) ער האָט אריינגעבראכט אין שטוב ערנסט און דרך ארץ, זי ווידער האָט באהויכט די היים מיט וואַרימער אינטימקײט. ביז אהער האָט די היים געוואוסט נאָר פון אײן גײסטיקן צופלום, וואָס איז געקומען פון בית המדרש: איצט איז געקומען נאָך א צופלום־פון סאָציאַליסטיש־אפיקורסישן "פארײן". האָבן די צוויי שטראָמען זיך געמומען קרײצן און צוביסלאך אונטערשוועמען די יסודות פון דער אלטער "שטוב".

****

אין ײדיש לעבן אין פוילן האָט אָט דער היים־ריס זיך דער עיקר אָנגעהויבן אין רעוואָלוציאָנערן יאָר 1905. אויך זשעלעזנאָוו האָט אים ניט געקאָנט אויסמיידן. דאָס איז דאָך דער הויפט־מאָטיוו פון ווײַסענבערגס "שטעטל", וואָס איז געבויט אף זשעלעזנאָוער געשיכטן. ניט מער, עס זײַנען געווען היימען מיט פעסטע ײדישע וואָרצלן, וואָס זײַנען לכתחילה בײַגעשטאַנען דעם רעוואָלוציאָנערן שטראָם. זיי האָבן אײַנגעדויערט דעם דורכפאל פון דער ערשטער רוסלענדישער רעוואָלוציע און ווײַטער געצויגן זײער אלט־ײדישלאכן שטײגער. ערשט דער אָפּקלאנג פון דער צווײַטער רעוואָלוציע און אויך פוילנס פאָליטישע זעלבסטשטענדיקײט האָבן געבראכט א נײַעם גײסטיקן קלימאט, וועלכן די פארחלשטע ײדישע היים איז שוין ניט געווען ביכולת צו שטעלן א ווידערשטאנד. יחיאל לערערס שטוב געהערט צו די פעסטע ײדישע היימען, וואָס האָבן אזוי גיך ניט אונטערגעגעבן. זי האָט געוואָרצלט אין טיף ײדישער פרומקײט: זיין טאטע שטאמט פון דער בישער גזע אין אלעק־סאנדער, זיין מוטער, איז אן אײניקל פון אלטן ווערקער צדיק. אויך זיין היים האָט זיך געמומען וואקלן, אבער ערשט צום סוף ערשטן פערטל פון 20טן יאָרהונדערט. יחיאל לערער איז געווען דער ינגסטער צווישן די זין: פאר אים האָבן שוין זײַנע עלטערע אויפגעקלערטע בריידער אויסגעטראָטן א ווע. זי האָבן געמאכט דעם ערשטן דורכריס אין דער היים־שפּינוועבס. דאָס האָט אים געגעבן א מעגלאכקײט אלץ צו בעאָבאכטן פון דער ווײַטנס,

מיטלעבן לויט א דיסטאנץ און שפּעטער זײַן מסוגל עס פּלאסטיש איבערצוגעבן אין א מנוחהדיק עפּישן טאָן.לערער אידענטפיצירט זיך אייגנע היים מיט אלע אנדערע שטעטלדיקע היימען,וועלכע סהאָט פּארפּעלט אָטעם צום וויטערדיקן לעבן. און הגם אין זײַן"היים"רוקט ער קודם כל ארויס זײַנע משפּחה מיטגלידער,איז אָבער זײַן פּארנעם א בפירוש אלגעמיינער,זײַן פּארמעסט־א כמעט היסטאָריש־ער. און וויל ער איז געווען דער ייִנגסטער פון די בריידער,וויל ער איז פּלוצים אָפּגעריסן געוואָרן פון דער היים און איז גיך געוואָרן אָנגעוויזן אף דער אייגענער אומבעהאָלפנקייט,האָט ער כסדר געטראָגן אין הארצן דאָס אויסגעוואָרימטע בילד פון אמאָל.דאָס האָט אים אייגנעהילט אין א לייכט ראָמאנטישן נעפּל דורך וועלכער ער האָט געקוקט סיי אף דעם עבר סיי אף דער צוקונפט.דער נעכטן איז פּאר אים געוואָרן אן אייערנעכטן,דער מאָרגן איז פּאר אים־געוואָרן אן אייבערמאָרגן.זײַן גאָלדענעם עבר האָט די צייט שוין פּארוויישט.ער האָט זיך אליין דערזעען א נאקעטן,א גייסטיק אויסגעהוילטן,וואָס האָט פּארלוירן א שיינע וועלט,א וועלט וואָס וועט זיך שוין קיינמאָל נים צוריקערן.ער דערשפּירט זיך א גייסטיק היימלאָזער וואָס וואָגלט צווישן פרעמדע לעבנס אן א ביסל אייגענער זעליש־קייט,אן פריידיקער גלויביקייט און אן אויסבליק אין דער צוקונפט:

****

נאקעט ווי אדם ? נים גוט געזאָגט.
יענער האָט גאָרנים און אלץ דאָך פּארמאָגט:
א גלויבן,א גאָט און פרייד פון א קינד,
און שרעק פון א קינד און מורא פּאר זינד.
נאקעט בין איך,נאקעט אף א וואָר
אין טויזנט נײַן הונדערט זיבן דרייסיקסטן יאָר.

איז דאָס געווען צווי יאָר ערב דעם חורבן: אין דער לופט האָבן זיך שוין געטראָגן געשפּענסטער מיט דער שווארצער טויט־בשורה.מיר האָבן זיך שוין געזעען גייסטיק פּארשווכט און יידיש פּארשענדט.אין אזא אומקום ספּערט שטייגט העכער דאָס בילד פון דער אמאָליקער יידישער היים:

****

כבין די מדבר אליין,איר זאמד דאָס פּארברענטע,
א שול א פּארשווכטע פון שונאים געשענדטע,

א שוואלבן-נעסט האבסט-צײט,וועז ספאלן די בלעטער,
א חורבה- א זכר נאך געשטאַרבענע געטער,
א בײדל אין סאָד אונטער ווינטער-שנײ בלײבן-
און נאקעטער נאך ווי די אלע פארגלײבן.

****

די צוויי זײלן פון שטוב זײנען געוויינלאך טאטע און מאמע.האבן זיי אלע בײדע אין גיסטיקע וועלט, וואס בינדט זיך ערגיץ מיט די געאנטע אײבי-קײטן.אבער זיי קוקן אף איר דורך אנדערע פריזמעס. דער געאײדלטער טאטע,א חסידישער לומד תורה,וואס לעבט אין דער וועלט פון דינים און אמונה. א געצוימטער אין געפיל-אויסדרוק,א קארגער אף א וואָרט,שוויגט ער אין זיך ארײן סגעדאכטע הימליש גליק.ער גײט אין„שטיבל„ארײן צו שלוש סעודות„מים עשירות אין הארץ,מיט כזית אין טאש„.די מאמע א האָרציק בארעדזעדיקע לעבט זיך אויס אין דער פאנטאסטישער וועלט פון די גערימטע צדיקים,בעלי מופתים,וועגן וועלכע סדערציילט זיך אזוי שיין אין די וואונדערלאכסטע מעשה-בוכלאך:

און שבת פארנאכט,אין זײדנס געהילט,
זיצט,היימט נאך,די מאמע קינדיש צעשפילט
און דערציילט פאר די שכנות די גרויסקײט פון זײדן,
פון הילקן וואָרקער,דעם בעל הבית פון גן-עדן.

****

טרעפן זיך זײערע בליקן צונויף,פילט זיך באלד ארויס די אנדערשקײט פון זײערע וועגן,וואס פירן פונדעסטוועגן צו איין און דעם זעלבן ציל. אין פאָעטיש פאמעלאכדיקע פערזן גיט עס איבער דאס צניעותדיקע ארויפ-קוקן פון דער פרומזעליקער מאמע צו דער נים דערגרײכבארער הויך פון דעם וואוילקעניקן און אין דינים אפגעהיטענעם טאטן.זי גרײט פאר דעם טאטן צווי חלהלאך,אן ערדן מיסקעלע מיט זויערמילך,א קופערנע קוואָרט און א שיסעלע וואסער צום וואשן.און באלד לויפט זי צוריק צו די שכנות פאר זיי וויטער פארצולייענען די מעשיות וועגן רבים.מיט גרויס נייגיר שלינגען זיי יעדעס וואָרט,וואס מאכט זיי פארגעסן די אייגענע צרות.

****

וויל יעדער זײַן משא וויל אָפּוואַרפן געוון
דאָס פרעם פון געמיט,פארנאָגלט,פאַרריפּט,
די צרות פון קינדער,דעם דלות,וואָס פייפט,
און וויל כאָטש א רגע,אין הימל זײַן.

****

מעלאָדיש באַהנט בריינגט ער ארוים דעם אויסגייענדיקן רייץ פון די ייִדישלאכע שבת-צו-נאכטן,וואָס דארפן מיט זייער גייסטיקן כוח שפּייזן די קומנדיקע זעקס גרויע טעג"וואָס שטייען אף דער שוועל,וי בעטלער זעקס"...
די פּאָעמע איז געהאלטן אין פּאָלקס טאָן,זי איז איינהייטלאך,כמעט פון איין גוס.לעזערס ראָמאנטיק איז נית קיין אנטרונענע,זי איז אפּט קלאָר, סרוב געבויט אף פאקטועלן שטייגער-מאטעריאל. דערפאר איז איר אלגעמיינער ריטם א דערציילערישער,אונטערגעפּעט מיט פלאסטישער באשרייבערישקייט.קאליידאָסקאָפּיש צייט זיך א פארביקע לענטע פון פארשידענע געשטאלטן שכנים,חברים,קרעמער,חסידים,באלעבאטים,ינגע בחורים,געשיינישן און סיטואציעס און-נאטור בילדער.אלץ געזעהן מיט אן אויג פון א סענסיטיוון קינסטלער,און מאָמענטאניי איז דאָס געזעענע ארויסגעבראכט סקולפטור ארטיק.דער אומעט,וואָס ווערט געבוירן אין די נאָגנדע שבת-צו-נאכטסן:אט דער שקיעה-אָפּגלאנץ טראָגט זיך איבער דער לענג פון דער גאנצער פּאָעמע און ווערט זעלטן-ווען איבערגעריסן דורך א לייכטן שמייכל. איבער אלע שטובן האָט זיך בריטלאך צעלייגט דער דלות,וואָס האלט אלע אין קלעם.אָבער דער בכבודיקער עולם גיט זיך גייסטיק נית אונטער.אבי נאָר אָפּגעפּטרט דעם מאָגן מיט א טרוקענעם ביסן ברויט,לעבט מען זיך שוין וויטער אויס אין אייגענער זעלישער רחבות.

****

ביים ארויסבריינגען רב פנחס אהרן מלכס,דעם שטענדיקן אייגייער אין טאטנס שטוב,טרעט די נאראטיוקייט אָפ סאָרט דער פלאסטישער שילדערונג. איז דאָס א יד,וואָס קומט מיט אן אייגן אינעוויניקסט לעבן,וואָס איז אפּט סותר די דרויסנדיקע דערשיינונגען.עפּעס ברומט אין אים שטענדיק און עפּעס ברומט פון אים כטדר ארוים.סלעבן ארום איז נעבעבדיק,קיין עדישע גיטער האָט מען נית,סראָיען זיך מענטשן פון קליינעם גיפּט. זיין מיט זיי צוזאמען מוז מען,וויל סאיז קיין ברירה נישטאָ.זיצט ער,קוקט,הערט

****

און ברומט זיך דערבײ אן אײגענעם ניגון.זאָל דאָס ברומען הײסן,אז ער אקצעפטירט ניט די געזעענע אָרימע דאָאיקע וועלט,אז ער טראָגט אין דער נשמה אן אנדערע וועלט,א רײכערע,א פארבײקערע.ער טראָגט זי דערוויל אין זיך.אבער עס וועט קומען א געביינטשטע צײט,ווען די גאָאנטע וועלט וועט צו אלעמען זיך אנטפלעקן,זי וועט זײן אן אנדערע,א בעלײטערטע,אן אויסגעלײזטע:

****

דערנאָך קומט צו גײן רב פנחס אהרן מלכס.
שטענדיק ברומט ער,דאָ טרויריקס,דאָ פרײלאכס,
נאָר אממײסטנס סתם אזוי,א שטײגער וויי א בין,
וואָס פלאטערט אין פרילינג אהער און אהין,
איבער קארשן-צעבליטע,איבער רויטן מאָן,
און סוערט איר ניט נמאס צו פליען אזוי שוהין,
הקפות צו מאכן ארומאון ארום,
די ליפן צו זוכן פון דער יונגער בלום,
און צו זינגען דערבײ,צו זומען און ברומען.-
כאָטש וואו זײנען,משטײנס געזאָגט,רב פנחסעס בלומען ?
סײדן אין הימל דעם וויטן און ברייטן,
סײדן אף שטערן,וואָס בליען ווי קווײטן,
סײדן אין וויטערע שפעטער צײטן:
וען משיח בן דוד וועט קומען צו רײטן,
אויסלײזן ספאָלק פון שאנד און שפאָט,
און סוועט זיך צעבליען דאָס מלכות פון גאָט.

הגם די פאָעמע מיט איר דערצײלעריש אָפווײכונגען און באשרײבערישע צולאָגן איז געבויט אף א טעמאטישן יסוד,איז פון א רי שטעלעס און אויך פון אָקאָרשט ציטירטן אָפזאץ צו זען וי סשיילט זיך אויס דעם אויטאָרם פארטיפטע וויזיע און א טעמאטישע פארטראכטונג.

ניט געקוקט אף דעם נאָכאנאנדיקן צארטן אומעט,וואָס פילט אויס אלע ווינקעלאך פון דער פאָעמע,גיסט זיך פונדעסטוועגן לערעס מוזיקאלישער פערז מיט א האָניק זיסקייט און וועקט כסדרדיקע היימיש-בילדערישע אָפשפיגלונגען און שאָטנהאפטיקע צוריקשפיגלונגען. פון פאל צו פאל בליצט ער עפיזאָדיש אויף מיט לייכטן שטײגער הומאָר...

באזונדער איז דאס ניכר אין די "צעהיצטע מארקסיסטן"אין זייערע ווי-
כוחים,ווען עס פירן צווישן זיך די"קאליע געווארענע"בחורים אין קעגנ-
ווארט פון דער הארציקער מאמע.פון גרויס געטריישאפט ווערט זי צעטומלט:
זי קען בשום אופן ניט באנעמען ווען דאקומט פאר.איר גאנץ דאברע-מזל
זעט זי אין אירע קינדערס וואוילטאג.זי ווילט שוין אוודאי געווילט,אז
זיי זאלן טאן לייטישע שידוכים,און דא האבן זיי זיך ארייגעהאקט אין
קאפ עפעס אייניעם"מארקסיסט"ויל זי אייגנטלאך ווייסן צי עס דער"מארקסיסט"
האט אליין חתונה געהאט,אדער אפן גאנצן לעבן שוין פארבליבן אן אלטער
בחור..

****

כבעת דיך ר/האט חתונה געהאט,צי ניט ?

-ווער ?דער מארקסיסט,אדער מארקס,ווי דו רופסט אים אליין.-
און דאס הארץ קלאפט איר שטארק,טאמער,חס ושלום,ניין!...

טיפער לעבט דער פאטער איבער דעם געווילט-רים אין דער משפחה.ער קען
ניט סובל זיין די נייע געניג פון ייגגען דור:סאיז אים וויטיקלאך דער-
וידער זייער אנטלויפן פון ייטישן לעבנס שטיגער,זיערע פריע שמועסן
און זייער הפקרדיק אויסמידן די מצוות מעשיות. סטייטש וי אזוי קען
מען נעמען א ביסן ברויט אין מויל אריין און ניט מאכן קיין"מוציא"
און וי אזוי קען מען אויפשטיין פון טיש און ניט בענטשן .סדאכט זיך
אים,אז די ווילט עקט זיך ממש: *******

...פנחס הערט זיך איין,

ויל הערן דעם גאס פון וואסער אין דער שיסל אריין-
הערט ניט.קיין מוציא-אויך ניט,דאס וואס ער הערט יא איצט
איז דער שניט פון מעסער שארף אין פרישן ברויט,אזש
עס קריצט.

****
****
****
*

א קריץ,א ריס,א ביס א קי, און גיך,גיך,מען יאגט זיך
און רב פנחסן דוכט זיך,וי דאס ברויט קלאגט זיך:
זעסט כאטש!באפאלן מיט א מעסער אין רוקן,
וי גויים גזלנים און כשטארב אן א תיקון!

טרעפן זיך צונויף צווי וועלטן,וואס קאנען זיך בינאנד ניט באנעמען.
די ייידישע-א ציכטיקע,געמינצט אין פייער פון דורותדיקע זיטן:אין

יעדער טואונג לייגט זי ארײן א טיפערן זין,אין יעדער האנדלונג זעט זי א צונויפגעקניפטקייט מיטן גאנצן באשאף.אלץ איז דאָ אף דערוויל. קיין שום זאך איז דאָ נישט גאנץ,אלץ מוז אויסגעלייגט ווערן פון ערדישער גשמיות,אלץ דארף שטרעבן צו שלימות.אפילו ברויט טאָר נישט געגעסן ווערן גלאט אזוי מחמת הונגער זשעדנעקייט,נאָר דארף באגליט ווערן מיט א ברכה,ווײַס ווינקט אַן אף דעם ברויטס באשערטקייט צו זעטיקן גאָטס־נפשות.קאָן דער אין תורה און חסידות געאיידלטער טאטע נישט פארטראָגן די גראָבע עשיודיקע גלוסטונגען,זיערע רויע באגריפן,ווײַס שוימען זיך אין דער אייגענער תאוה.ווען ער זעט זינע זין עסן אפן„גויישן„שטייגער, קומט פאר אים אויף דאָס חומשדיקע בילד:

און נישט ווילנדיקערהייט קומט אים אפן זין,
אז אקוראט אזוי,גראָד אף אזא אופן,
איז דער רויטער פעטער עשיו,נאָכן פארקויפן
די בכורה,צו יעקבן פאר לינזן א טאָפּ,
געזעסן און געכמאליעט,דער גויישער קאָפּ.

****

לויטן פארנעם איז די פאָעמע א סינטעטישע,א כוללדיקע:זי נעמט ארום אלע אָפשניטן פון שטעטלדיקן לעבן־סאלט געבאקענע און סאויפגעוואכטע. עס ציט זיך א קייט לעבנס־בילדער געגומען פון שטיבל,בית הכנסת,מארק, גאזלאך,סאָציאליסטישער פארײן,הכשרי,און ועל כולם־פון דער איינגעזעסענער שטוב־דער אלטער ייִדישער היים מיט אירע וואכעדיקע טעג,שבתדיקער הייליקייט און שבת־צו־נאכטיקע קראָץ־באָרטשט און גריץ־מלווה־מלכות.איך האָב שוין פריער דערמאָנט,אז דער טאָן פון דער פאָעמע איז א היימיש וואַרימער,א פאָלקישער.די פאָלקסטימלאכקייט איז דאָ אבער נישט געמיינט אין פראָסטלאכן באלעגאָלשין זין.גיכער איז דאָ א געאיידלטע פאָלקסטימלאכקייט צוגעווירצט מיט באלעבאטישער בית המדרש קרעמלדיקער אידיאָמאטיק. אט די פאָלקסטימלאכקייט האָט גאָר א באזונדערן קאָלאָריט. צווישן די ייִדישע ווערק,וואָס זינגען אויפגעקומען אין פוילן,איז לערערס פאָעמע לויט דער קאָנסטרוקציע,אינעווינישקסטער געשטאלטונג און פליסיקער ריטמיק אינגאנצן א נייע דערשיינונג.

****

גענוים קאָן מען דאָ לייכט אויסגעפונען אינפלוסן פון די צוויי פוילישסטע ייִדישע שרייבער שלום אש און י.מ.וויסענבערג,אַבער גיכער קאָן דאָ זיין,א ריד פון א סינטעטישן אינפלוס,וואָס יחיאל לערער האָט באקומען פון דער ייִדישער ליטעראטור בכלל.סאיז אָבער דערבײַ פאר מיר ניט קיין שום ספק,אז דעם אורשפרינגלאכן "שטוים"צו דער אלגעמיינער פאָרם, מאָלעריש דערצײלערישן נוסח און שטיגערישן ריטם האָט יחיאל לערער באקומען פון "פאן טאדעאוש"דער שטארקסטער פוילישער עפּאָפּיי פון גרעסטן פוילישן דיכטער אדאם מיצקעוויטש.באשיינפערלאך קומט דאָס ארויס אין לערערס פלאסטיש שילדערן אין דער פאָעמע דעם אויסברוך פון א שלאקסרעגן. איז דאָס אין דער ייִדישער פאָעזיע אן אינציק אורטיק נאטור בילד פון פולער פאָעטישער רייפקייט און הויך קינסטלערישער קראפט.

כדי צו באקומען א פאַרשטעלונג פון דעם צעפאָכעט בילד,וויניטקן שלאכט פון די נאטור עלעמענטן,וואָס לערער צייכנט מיט א רייכן שפיל פון פארבן דערפינדערישע מעטאפאָרן און פעסטגעריפטע פערזן,וואָלט מען באדארפט צימירן די גאנצע רעגן־שטעל.אָבער פאר דעם האָבן מיר דאָ ניט קיין אָרט און מוזן זיך דעריבער אָפזאָגן פון א גרויס פארגעניגן.

****

אין אונזערע אבלות יאָרן איז פשוט שווער זיך צו שיידן מיט לערערס פאָעמע,וואָס לעבט אויף אין דער מחשבה דאָס כישוף־בילד פון אמאָליקן היימיש פוילישן ייִדישן שטיגער,וואָס איז אָפגעמעקט געוואָרן אף שטענדיק.סאיז באקאנט,אז יחיאל לערער האָט שוין געארבייט איבער דעם צווייטן טייל פון זיין "היים"אָבער דער חורבן האָט אים פארשלונגען צוזאמען מיט אלע פוילישע ייִדן.

(וועקער מאי דעם 15טן 1949)

****

יחיאל לערערס ביכער:

"שאול און דוד" געדרוקט אין יאָר	1931
"שטילקייט אין שטורם"	1932
" ברונעמס אין פעלד"	1933
" מיין היים"	1938

י. מ. וויסענבערג און יחיאל לערער אין קרייז פון שרייבער און פריינט

ערשטע ריי, אונטן (פון רעכטס): יחיאל לערער; פעלעק רובינליכט — סקולפטאר (אומגעקומען אין ווארשעווער געטא).
צווייטע ריי: שרידמאן — פארעפנטלעכט דראמעס אין וויסענבערגס זשורנאל „אונדזער האפנונג" (אומגעקומען); מ. ב. שטיין (בארנשטיין) — שרייבער (ווינט אין ישראל); י. מ. וויסענבערג; שלמה קארנבלום — מחבר פון ראמאנען אין ייִדיש (אומגעקומען אין וואַרשעווער געטא); נחום אייבעשיץ — איבערזעצער פון ניטשעס ווערק, מיטארבעטער פון „אונדזער האפנונג".
דריטע ריי: שרהלע בירנבוים — פארעפנטלעכט לידער אין „אונדזער האפנונג" (לעבט אין ארגענטינע); א יונגער שרייבער פון גריצע, נאמען נישט באקאנט; טשעכניצקי — וויסענבערגס א פריינט; באלטשע — וויסענבערגס צווייטע פרוי; הענעק ערליך — וויסענבערגס א פריינט.
(די פאטאגראפיע איז געמאכט געווארן אין וואַרשע, אין יאר 1928).

יחיאל לערער — ביאגראפישע שטריכן

פון שלמה ברוינסקי ז"ל

יחיאל לערער איז געבוירן געווארן אין יאר 1900 אין מראזי, נעבן קאלושין. ווען ער איז נאך גאר א קינד, פארן זיינע עלטערן אריבער אין זיין מוטערס געבורטס־שטאט, זשעלעכאוו. וועגן זיין היים און זיינע עלטערן איז אינעריק צו דערציילן. קיין שענערע, בעסערע און ערלאכערע שילדערונג פון דער היים און עלטערן, ווי מיר געפונען אין „מיין היים" — איז קיינער ניט אומשטאנד צו געבן. דאך איז אוממעגלאך זיך אפצוהאלטן און ניט דערמאנען מיט עטלאכע ווערטער די ליכטיקע געשטאלט פון זיין מוטער.

זי לעבט שטענדיק אין מיין זכרון מיט דעם העלן ליכט פון שיינקייט און גוטסקייט. דערצו־יגן ווי זי איז געווען אין איר פאטערס הויז אין שפע און רחבות, האבן די שפעטערדיקע שווערע יארן דאך קיינמאל ניט פארטונקלט איר געמיט.

וועגן יחיאל לערערס דערציונג איז אויך נית פארן קיין סך צו דערציילן. זי איז געווען פון זעלביקן מין דערציונג,וואס עס האבן באקומען טויזנטער ייִדישע ייִנגלאך פון זעלבן שטאנד.דער אלטער ייִדישער חדר מית די בעסטע גמרא־מלמדים און שפעטער--דאס לערנען פאר זיך אין"שטיבל". זיין פאטער,א פרומער ייִד און אן אלעקסאנדער חסיד,איז נית געווען פון דעם טיפ ייִדן,וואס"גויאישקע"למודים זיינען פאר זיי לחלוטין טריף.האט ער אינאיינעם מית דער טראדיציאנעלער דערציונג זיך באמית זיינע קינדער צו לערנען אויך למודי־חול.פארשטייט זיך,נית חלילה אין"שקאלעס" אין גימנאזיעס,וואס זיינען אין אונזער שטעטל,אגב,נית געווען בנמצא, נאר בייַ פריוואטע לערערס.

****

אין דער צייט פון דער דייטשער אקופאציע(בעת דער ערשטער וועלטמלחמה)איז צו אונזער שטעטל געקומען א ייִנגערמאן,וואס האט זיך פארנומען מית געבן העברייאישע לעקציעס,אויך דייטש האט ער געלערנט.איז יחיאל געווארן א שילער בייַ אט דעם לערער.זיין ערשטע באַאנטשאפט מית העברייאישע דיכטונג איז געווען דורכן"הסגנון העברי"צוזאמענגעשטעלט פון מ. קרינסקי. פון ביאליקס"אל הצפור"פון דאליצקיס "שיר־ערש" פון גאָרדאָנס" בין שיני האריות"און פון טשערניכאָווסקיס לידער האט אף דעם ייִנגען יחיאלן א וויי געטאן מית פרישע פרילינגס־וויינטלאך.

און זיי זיינען אזוי וויט געווען פון חסידים שטיבל(אגב,איז די ערשטע ליטעראריש ארבייט לערערס געווען טאקע אן איבערזעצונג אף ייִדיש פון ביאליקס"אל הצפור")איינמאל אריינגעקוקט אין"פרדס"האט ער שוין געפונען וועגן,אפענע און בעהאלטענע,וו אזוי צוצוקומען צו די קוואלן פון דער מאדערנער און ייִדישער ליטעראטור.(פייערבערגס "לאן" מענדעלעס"קלאטשע"פרץ..)

****

אין ייִנער צייט,צווישן 1916 און 1917 קומט אן איבערברוך אין יחיאלס לעבן.דער טאטע זיינער האט פאר דעם 16 ייִריקן ייִנגל געפונען א כלה,א באלעבאטיש מיידל.און כאטש גייסטיק איז יחיאל געווען שוין הימל־וויים פון די אויסגעטראטענע וועגן־פון וועלן אן איידים אף קעסט און שפעטער עפענען א קראם,אבער די מורא און דרך ארץ פארן שטרענגן טאטן האלטן אים אף פון נית פאלגן אים.

א קארג יאָר האָט ער זיך ארומגעדרייט אין שטעטל מיטן גאָלדענעם זיגער אָבער סוף כל סוף,נעמט ער זיך אָן מיט מוט און שרייבט אָן א בריוו דעם טאטן,אז ער איז ניט גרייט חתונה צו האָבן.

****

א באפרייטער ווארפט ער זיך מיט אן אויסערגעוויינטלאכער התמדה אף די וועלטלאכע למודים.געטע,שילער און הינע איז דייטש,מיצקעוויטש און סלאָוואצקי אף פויליש,שפּיספיר,טאגאר,אנאטאָל פראנס,טאלסטאי,טשע־כאָוו,אנדרעיעוו־־מיט ווייפיל בענקשאפט קער איך זיך אום צו יענע לאנגע שעהן פון צוזאמען קוויקן זיך מיט אָט די אלע מייסטערס...

****

א שטיק צייט לעבט יחיאל,ווילכער איז שוין דעמאָלט געווען אין מיליטער־עלטער,ווי א״בעהאלטענער״.שפעטער הויבט ער אָן זאָרגן פאר א תכלית.ווייל איך דאָ ניט דערציילן ווילן פארשידענע מלאכות,צו ווילכע ער האָט זיך געפרואוועט נעמען,און אויך ניט ווילן זיינע אומצאליקע רייזעס קיין ווארשע,ווו ער האָט זיך ארומגעדרייט איבער די רוישיקע גאסן,ווי א פארשעמט ייִנגל אף אן אומגעבעטענע חתונה־און צוריק אהיימגעקומען.איך דערמאָן דאָס בלויז צוליב דעם,ווייל אין יענער צייט הויבט זיך אָן זיין אינטענסיווע ליטעראריש ארבייט. זיין ״דישע איבערזעצונג פון ביאליקס ״אל הצפור״האָט ער געבראכט צו פרישמאנען,און אויב איך האָב ניט קיין טעות,אויך צו הלל ציטלייִנען... *******

דאָס איז געווען א צייט,ווען די ״דישע ליטעראטור האָט גע־טראָגן אף זיך דעם חותם פון א צעשטערטן לעבנס־שטיגער,פון א צעברא־כענער עקאָנאָמיק און פון פאָליטישע איבערקערענישן־־די צייט פון נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה.די ״דישע יוגנט,א דערשיטערטע,אן עקאָנאָמיש אויסגעוואָרצלטע,ווערט געטראָגן פון אומרו. ארויסגעריסן פון אלטן־לעבנס־שטיגער,ניט דערשלאָגן זיך צו קיין נייע גייסטיקע ווערטן,טראָגט זי זיך אף די פליגל פון זוכענישן.פון ערגיץ ווינקט דער אידעאל פון שיבת ציון און לייכט מיט האָפענונגען פון באנייען דאָס לעבן אף א גע־זונטן פראָדוקטיוון אופן.פון א צווייטן לאנד גייט אויף די האָפענונג פון א באנייטער וועלט,ווו די ארבייטער און פויערים־האָבן צעבראכן די די קייטן פון זייערע באצווינגערס״.די ״דישע יוגנט גליט אין פיבער פון

זוכן נײע ייִדישע לעבנס־פאָרמען. אויך אין דער ליטעראטור הערן זיך נײע טענער. עוזר וואשאוויסקי מאָלט מיט געדיכטע פארבן דאָס נײע שטעטל וואָס האָט זיך אויסגעפֿארמירט אין דער שטורמישער מלחמה־צײט און וואָס איז הימל־וויט פון שלום אשס אידעאליזירטן שטעטל. דאָס אײגענע טוט אויך האָראָנטשיק. פרץ מארקיש האָט נאָך נית באוויזן אין זײן „קופּע" קינסטלעריש זיך דורכצולײטערן פון די גרוילן און שחיטות אין די אוקריינישע שטעטלאך. א.מ. פוקס צייכנט אף א שוידערלאכן און סופער־רעאליסטישן אופן דעם חורבן פון די פאָגראָמירטע גאליצישע שטעטלאך... צו אָט דער גרופע קאָן מען צורעכענען אויך יחיאל לערער. ניט בלויז דערפאר, ווײל ער האָט אָנגעהויבן צו שאפן אין אָט דער צײט, נאָר ווײל זײן דיכטונג איז אין א געוויסן זינען א פראָדוקט פון ייִנגער צערודערטער צײט און שטורמישער יוגנט... ער זוכט א באפרידיקונג אין קונסט.

****

אמת, זײן וועג איז אן אײגנארטיקער, אבער די רינגען, וואָס קײטלן זיך אין דער קײט פון שאפונג זינעם, אָנהויבנדיק פון דער ערשטער פּאָעמע „שאול און דוד" און „ברונעמס אין פעלד" איז צו דער קרוין פון זײן שאפונג „מײן הײם" — אָט די רינגען האָבן זייער אויפקום אין דער אזוי אומרואיקער און אזוי שפּאָנענדיקער צײט, וואָס צווישן די צוויי וועלט־מלחמות.

****

א וויטער מהלך איז פון זײן ערשטער פּאָעמע „שאול און דוד" צו זײן לעצטע שאפונג „מײן הײם". (אגב, ווי מיר איז באקאנט, איז „שאול און דוד" נית געווען זײן סאמע ערשטע שאפונג. אסך פריער זינען געשריבן געווארן די „תהילים געזאנגען" וואָס זינען ארײן אין דער דריטער זאמלונג „ברונעמס אין פעלד". אין זינע ערשטע לידער שפּיגלט זיך בולט אָפּ דאָס געמיט־צושטאנד פון דעם ייִנגען דיכטער, וועלכער זוכט בארואיקונג אין שטילע תפילות און אין זיך אויסטענהן מיטן רבונו של עולם. מען קאָן דרייסט באצייכענען די דאזיקע ייִדן, וואָס ער האָט געשאפן די דערמאָנט לידער, ווי א פעריאָד, ווען דעם דיכטערס נשמה וועט געווארפן אין פלאטער פון ספקות, זוכנדיק אביסל רואיקייט. אפילו אין „שאול און דוד" וואו דער מחבר פרעטענדירט אײגנטלאך אויפצולעבן א תנך־טעמע און וואָס איז געשריבן אין א דערציילערישער פּאָרם — אין אָט דער פּאָעמע וואַרפן זיך כסדר

דורך שורות, וואו דער דיכטער זוכט אויסצולאָדן זײַן אייגן געמיט. אזעלכע שורות, א שטייגער ווי:

פארגין מיר באָטש איינמאָל א נאכט אזא, גאָט,
דער שלאָף זאָל פארהויכן פון איבערפלוס פון פריד,
די ווירקלאכקייט פארשוואונדן, פון פאנטאזיעס פארטריבן,
ווי אן אויסשטראל פון זינען זאָל גליען די נשמה
און שוועבן צווישן שטערן גאנץ ווייט פון דער ערד־
פארגין מיר באָטש איינמאָל א נאכט אזא, גאָט. (שאול, דוד)

אָבער עס וואָלט געווען א טעות צו מיינען, אז דער דיכטער לעבט בלויז אין די וועלטן פון זײַן אויסגעטרוימטער פאנטאזיע. ניין! אין מיטן די טרוימען אנטפלעקט זיך פאר אים די וועלט פון ווירקלאכקייט, דערהויפט פון אונזער יידישער ווירקלאכקייט, וואָס איז אזוי גרויזאם שווער. בולט שפיגלט זיך אָפּ די איצטיקע רעאליטעט אין דעם קאפיטל "א טויט דעם לייב".

זיצט א לייב אין דעם שבנותדיקן בוים־געדיכטן וואלד,
הערט ער דאָס ליד פון דעם פאסטוך דעם גוטן,
זעט ער די אומשולד פון לעמעלעך ווייסע,
פלאמט אויף באלד זײַן שטאָלענער גיריקער בליק,
ברילט אויף באלד זײַן לעבצנדיק רויבער־געבריל,
אף די פרידלאכע, צארטע, אין טרוים־גליק פארזונקענע.

דאָס דערבליקן די ווירקלאכקייט איז נאָך אלץ אָבער בדרך משל. דער דיכטער שטייט נאָך ניט מיט ביידע פיס אפן פעסטן באָדן פון לעבן, עס האָט זיך נאָך אלץ ניט אויסקריסטאליזירט און איינגעשטעלט זײַן קינסט־לערישער וועג, דער וועג, וואָס ער וועט שפּעטער באטרעטן מיט אזא זיכער־קייט אין זײַן לירישן עפּאָס.

זײַן שוואנען־געזאנג, די לירישע פּאָעמע "מײַן היים" האָט ארויסגערופן שטורמישע באגייסטערונג. איך וואָלט ניט וועלן ארײַנפאלן אין באנאליטעטן פון ווערטער און פארגלייכענישן, נאָר צום ווייפילטן מאָל איך בלעטער דאָס בוך איז־אחוץ דעם, וואָס פאר מיר פערזענלאך איז

אזוי וויטיקלאך צו לייענען וועגן דער "היים"-וועלכע איז אויך געווען מיינע און וואס איז מער נישט-אחוץ דעם פיל איך וואס פאר א קינסטלערישע אויסגעלייטערטקייט עס ליגט אויסגעגאסן איבער יעדער שורה. אויב שלום אש האט פארשפּיקט די ר/שלמה נגידס און יחזקאל גאמבינערס פון "שטעטל" וואס איז אייגנטלאך געווען די "שווארצערד" פון אונזער ייִדיש לעבן, אויב וויסענבערג האט וויי א קינסטלער סקולפטאר פון שטיין אויסגעהאקט דאס שטעטל, וואס הויבט שוין אן צו לעבן מיט דער נייער צייט, אויב עוזר וואשאווסקי און האראנטשיק האבן מיט געדיכטע פארבן געמאלן דאס שטעטל איז דער צייט פון מאראלישן און עקאנאמישן איבערבּרוך-האט יחיאל לערער אף א פאעטישן אופן צוזאמענגענומען די אלע דערמאנטע שטריכן.

****

וואס אייגנטלאך שטעלט מיט זיך פאר לערערס "מיין היים"? א ייִדיש באלעטיש-חסידישע שטוב, וואס האלט בייִם פאנאנדערפאלן. די קינדער, יעדעס געוואויגן מיט גאלד, צעלויפן זיך איז אלע עקן וועלט. די ייִדישע הארציקע מאמע וויטיקט און בלוטיקט און זוכט אנטרינונג איז די מיט גאלד פארשפּינענע חלומות פון איר יוגנט, --פון דער צניעות-דיקער און מיט שינקייט פולער יוגנט פון אונזערע מאמעס, וואס בייַ קיין שום אומה ולשון קאן מען אזעלכעס נית געפינען. דער טאטע זוכט א בּיסעלע פרייד און נשמה דערהאלטונג איז אן אָרימער מלוה-מלכה-סעודה מיט היימישע ייִדן. וויפיל נשמה גלאנץ לייכט ארויס פון א ר/פנחסן אפילו איז מכלומרשטן קאמף מיט זיין זון דעם "מארקטיסט" וועלכער זוכט שוין זיין וועג בייַ די, וואס וילן אויפבויען א נייע וועלט. וויפיל סובטילער רעאליזם ליגט אויסגעגאסן איז יעדער שורה. פארשוינדן זיינען שוין פון דיכטערס וועלט יענע וויטע בילדער, וועלכע האבן אמאל פארנומען זיין פאנטאזיע. איצט שטייט ער מיט בייַדע פיס אף דעם באדן פון דער ייִדישער וויר-קלאכקייט...

****

יאָ, דאס געזאנג פון אונזערע שטעטלאך איז איבערגעריסן געוואָרן. צוזאמען מיט דיינע ר/פנחסעס, צוזאמען מיט די שטיל טויבן, אונזערע מאמעס, צוזאמען מיט דיינע "מארקטיסטן" בּיזטו געגאנגען זייער לעצטן וועג צו די קאלך-אויוונס און גאז קאמערן.

אין איינעם פון די לעצטע בריוו,וואס איך האב דערהאלטן פון יחיאלן שרייבט ער:"איך בין שוין מיד פון די לויב-געזאנגען,עס קוועלן מיך די לאַרבער-בלעטער.מען דארף זיך צוריקנעמען צו דער ארבייט.איך שרייב די וויטערדיקע טיילן פון"מיין היים".

אבער וויי און וויינד!

צוזאמען מיטן לעצטן הויך פון אונזערע בריידער איז אויך דין געזאנג איבערגעריסן געוואָרן.אבער דאס ליכט,וואס שיינט ארויס פון דין לעבנס-ווערק ,ליכט מיט העלער און וואַרימער דערקווויקונג.

א"ע שטענדיק געדענקען,

די משפחה ,ערער פאריביקט אין יחיא, ,ערערס פאַטער:"מיין היים"

דער צוויטער,רעכטס,יחיא, לערער, טאטע,מאמע,שוועסטער און קוזינע.

דאס קליינע ייִנגעלע אין דער פראַנט-משה צדוק ז"ל דערגרייכט א זייער הויכע פאזיציע אין ישרא, מי,יטער.

פון דער גאנצער משפחה,געבליבן בלויז חנה מלכה,בריינסקי,לערער. וואוינט אין באַגאטא,קאַלאַמביע.

לאמיר אזוי דערמאַנען אונזער טייערן און ,יבן פריינט שלמה בריינסקי (דער מאן פון חנה מלכה)וועמס לעבן איז אזוי ייִנג פארשניטן געוואָרן. מיר וועלן זיי

---סאיז בײ מיר ניט קיין ספק,אז דעם אורשפרינגלאכן„שטוים„צו דער אלגעמיינער פארם,מאלעריש דערציילעריש נוסח און שטיגעריש ריטם האט יחיאל לערער באקומען פון„פאן טאדזאוש„דער שטארקסטער פוילישער עפאפיי פון גרעסטן פוילישן דיכטער אדאם מיצקעוויטש.באשיינפערלאך קומט דאס ארויס אין לערערס פלאסטיש שילדערן אין דער פאעמע,דעם אויסברוך פון א שלאקס-רעגן.איז דאס אין דער ידישער פאעזיע אן אינציקארטיק נאטור-בילד פון פולער פאעטישער רייפקייט און הויך קינסטלערישער קראפט. (לעזע פינקעלשטיין)

פון„מיין היים" יחיאל לערער ז"ל

--- כגעדענק א תמוז-טאג,סאיז היים געווען,נאר א ווינט האט פלוצים דעם שטויב געגומען דרייען.די זון,אין שרעק און איר ציטער פאר איר אויג דעם גאלדענעם,איז אוועק אין די הימלן אריין און פארצויגן זיי מיט א דעק פון וואלקנס,ארויסקוקנדיק פון צייט צו צייט, פארמרוזשענדיק דאס אויג.נאר דער ווינט,פארשיט, א ינג א לאבוז,האט איר א שיט געטוען ארויף קנוילן שטויב מיט א באזון אוראזון א שרויף די לופט מיט א פייף פון שפאט:או-או-אזון או-או-או- און די זון-וועמען-מישטינס געזאגט,וועט זי גיין דא זיך קעגנשטעלן?האט געפענט די גאלדענע טיר, אוועק.נאר דער הימל האט זיך אנגענומען פאר איר, און ארויפהענגענדיק איבער דער ערד גרוי און שוער, וי א בייזער,צעקודלטער,צעפטלטער בער, האט ער פלוצים א ברום געטאן אזוי רוי און טויב, אן שום איינזען.א וויילע לייגט זיך דער שטויב, פון דונער דערשראקן. נאר מגעדויערט ניט לאנג און ער גיט זיך א ווארף,וי געלער שלאנג, אין דער הויך ארויף מיט געציש און געפייף,

און ער טראָגט זיך אין חלל דעם צעווירבלטן שטיף,
טראָציק די הימלן אנטקעגן.צעטרייסלט דעם יסוד
פון דער ערד.דעם קעגנאיבערדיקן פלויט
גיט ער א ריס פון זיין אָרט,ווי א לייכטן באל.
א הייב דעם שינדל-דאך פון א הויז.א צעפראל
א פענצטער ערגיץ מיט א געבראזג.רייסט אויס א בוים
און א צוויטן מיטן ווָרצל און טראָגט זיך אין רוים
געפליגלט,צעווינטיקט און צעפאָכעט אין שלאכט. --
נאָר פלוצים--דער הימל האָט זיך דראָענדיק צעקראכט
דעם ווינט איבערהילכנדיק.א פאָך מיט א בליץ
ווי מיט א פייערדיקער בייטש,א פירכטלאכן קריץ
מיט די ציין און ווידער א פאָך און א הוק פון פארדראָס
א רגע איז שטיל. נאָר מיט אמאָל א שפּריץ,א גאָס.

מיליאָנען שפּיזן קרומע טוען האסטיק זיך א לאָז
אפן נאָפל פון דער ערד.ווָאסערן לויפן
ברומענדיק די בריטע ראָווע אריבער,און שרויפן
מיט די ווייסע גזשיווע אין די הייזלאך זיך אריין:
און מיט א בייזן געוויש אין די ראָווע אריין,
איינע אף דער אנדערער פאלן זיי צוריק:
איילן מיט שטורם און געליאָרם צו דער בריק,
און ווארפן זיך ארונטער מיט ווילדן געשרי....

אָם אזוי שילדערט אונז דער גאָט געביינטשטער צארטער און לירישער
דיכטער א רעגן,פונקט ווי א מאָלער ווָלט עס געמאָלן....

פון ברונעמס אין פעלד

און טיילמאָל זאָג איך מיר: גענוג,
דערשטיק דעם צער-געפיל,
און זאָל די ווָלט זיך איבערקערן,

געשען זאל,וואס עס וויל.

וי דער הימל שטיל מיר שווייגן,
וי א זויגלינג-קינד,
און זאל די וועלט אויך פארבייק גלאנצן
מיט איר שמוץ און זינד.--

אין הארץ דא טיף ברענט מיין וויי
פרעסט אן אומרו-וואָרם,
קלאפט מיט האסט,רייסט זיך,וירבלט
וי א טויער אין שטורם.

און שווייג איך אויך,דער וויי דאָך ברענט
אינעווייניק טיף,
און עס ברעכט פון הארץ ארויס
מיין טיפער יאָמער-רוף:

קורץ איז דאָך מיין לעבן,גאָט,
שלעכטע יאָרן,וויניק,
און בין איך רואיק אויסערלאך,
אין מיר עס שטורמט קריג.

קורץ איז דאָך און קליין דער וועג
פון וויגל ביז צום קבר,
און בין איך אויסערלאך געזונט-
צעבראכן יעדעס אבר.

מיין לעבן גאנץ עס לויפט אדורך
אין צוויפלן,בענקסן,וויינען,
נאָכדעם וועט מען מיך באגראבן,
די זון וועט רואיק שיינען.

פון בארג אראפ,פון טאל ארויף,
און אט דאס קבר שוין,
און וואו איז פאר מין צער-דער שכר,
פאר מין מי-דער לוין ?

וואס פיינער,צארטער עס איז דער פאעט,אלץ טיפער זאפט ער אין אין זיך
דעם גורל פון פארפיניקטן,אלץ טיפער פילט ער דעם וויטיק,און אלץ
בולטער קומט עס צום אויסדרוק.---

אין זיינע "תהילים געזאנגען"זעען מיר דעם פרומען בחור וואס האפענונג אין גאט,דער סימבאל פון יושר און גערעכטיקייט וואס וועט ניט דערלאזן,אז די וועלט זאל שטענדיק רעגירט ווערן דורך שלעכטע מענטשן.
פאראן יחידישע שטימונגען,טראכטונגען,אפקלאנגען פון א גאפיניקטער נשמה וואס ראנגלט זיך צוישן פארצווייפלונג און האפענונג,נין!אזוי קען די וועלט ניט בלייבן! ניט פאראן בייא פאעט קיין קלארער פשוטער וועג.
און ווער קען עס מיט קלארקייט און זיכערקייט ווייזן דעם געגארטן וועג ?

--אין מין שוואכקייט דיר פארהאסטער
פון זייער שטארקייט פול מיט בייז,
דיין ליכטיק פנים-זייער מפלה,
מיר -א הילף און אויסדערליז..

נאר פריים אייך ניט,דער טאג איז נאענט,
ווען מין גאט וועט מיך דערהערן.

שעפער פון זונען און שטערן הער אויס מין געבעט:
אויב דאס איז מין היים,מין ליד און פרייד,
מין אינציקער אינהאלט,
דאן שענק מיר א ווילן צו ליבן די ערד,
צו ליבן מין היים...

א רעליגיעז אנגעהויכטע שטימונגספולע האפענונג,אז סמוז קומען א זייט פון אויסדערליזונג,באפרייאונג פון אינערלאכע ספקות און פיין. דער פאעט ווייל ארייניטראגן א שטראל ליכט אין דער פינצטערער וועלט. בכלל,פילט זיך א ווילן אנצוואאלטן דעם גלויבן אין מענטש...

אויסצוגן ווענן יחיאל לערער זל"

הלל צייטלין

עס איז דאך מען זען ייִדן. יחיאל לערערס „מיין-היים" איז א געשיענישׂ ניט בלויז אין ליטעראריש זין נאר אויך אין געזעלשאפטלאכן. פון שלום אש „שטעטל" איז נאך אזא ווערק ניט געשריבן געוואָרן. יחיאל לערער אידעאליזירט ניט זיינע העלדן, דעם יידישן לעבנס-שטיגער.. איר גלויבט אים, ער זעט אלץ, שיינע און מיאוסע, דערהויבנקייט און שפלות... אבער אויך שטראלן פון דער אור-השכינה, דאס דערהויבענע אין יידישן לעבן. זיי זיינען אלע מיט א העכערע ליכט באגאבטן... עס ריידט פון זיי ארויס צער, לייד, פריידּ דערהויבנקייט פון דורות...

****

מיין היים _ דאס שוואנען-ליד פון יחיאל לערער.

פון מ.ב.שטיין

לערער שטעלט פאר ניט זיך אליין, זיין היים, נאר דעם גאנצן דור זיינעם, ווען איז נאקעט, אן א גאט און אן פריידּ און און מורא פאר זינד... ער הויבט אויף זיינע בלויע אויגן צום שבת-פארנאכט אין זיין היים, צום טאטן, מאמען, שכנים און ווען קאנטראסט צווישן די הייליקע טרויריקע שבת פארנאכטיקע היים, ווען טרויערט פארווען דער שבת קודש גייט אוועק.. און דעם דור, דעם נאקעטן ?... א שוואנען-ליד זינט מען ניט.א שוואנען-ליד זינגט זיך פון זיך אליין, ווען דער ארבעסט קומט און א טרויער פילט אן דעם ארום, און אט דעם טרויער האט יחיאל לערער מיט זיין דיכטעריישער אינטואיציע דערפילט ווי עס האט זי דערפילט זיין טאטע און מאמע, ווען דער שבת קודש גייט אוועק און עס רוקט זיך אן די גרויע וואך.

****

דאס געזאנג פון פוילישן שטעטל משה גראסמאן

ראבינדראנאט טאגאָרע --אזוי האט ווייסענבערג באצייכנט אינעם פון די געטרייסטע תלמידים זיינע -יחיאל לערער. מען האט שוין דאן געוואוסט, אז דער גרויסער שלום אש טראגט זיך ארום מיט יחיאל לערערס בוך: „מיין-היים", האלט עס אין טאש בי זיך ווי א ווארימען נאנטן בריוו, אדער ווי תהילים...אנטציקט געוועזן פון עלעגישן געזאנג ווענן יידיש פוילישׂ שטעטל.

****

ביאָגראַפישע שטריכן צו יחיאל לערער.

(צוגאָבן....)

****

זיינע ערשטע לידער זיינען געווען "די תהילים-געזאַנגען" פאַר וועלכע י.מ.ווייסענבערג האָט אים אָנגערופן אַ"נייער טאַגאָרע" און אים זייער מקרב געווען.ער פאַרבלייבט שוין אין ווארשע.לויט דער אינפאָרמאַציע פון מ.גראָסמאַן,האָט לערער דאַן זייער שטאַרק געהונגערט,זיך ארומגעשלענדערט ווי א זייטיקער איבער די ווארשאָווער גאַסן און זיך מפרנס געווען דורך ארויסהעלפן ביים פירן די חשבון-ביכער אין געשעפטן. זומער צייט-ווי א פאַרטרעטער אין יידישע רעדאַקציעס ביים לייענען קאָרעקטורן.

ניט געקוקט דערויף,האָט לערער מיט א שטילער בענקשאַפט געשריבן זיינע פרומע געזאַנגען,וואָס האָבן זיך געדרוקט אין די ווארשאָווער יידישע צייטונגען:היינט,מאָמענט,באַפרייאונג,יוגנט,ארבייטער צייטונג,נייע פאָלקס-צייטונג,וואָכנשריפט פאַר ליטעראַטור,פּאָרויס,דאָס וואָרט,שריפטן,ידיעות-החלוץ.אין 1935 פאַרעפנטלאַכט ער די פּאָעמע"האַלצהעקערס".האָט אויך געדרוקט אין דער"צוקונפט"ניו יאָרק.אין ווארשע איז דערשינען זיין פּאָעמע:שאול און דוד אין 28 בילדער. שפּעטער דערשיינט זיינע ביכער: "שטילקייט און שטורם" "ברונעמס אין פעלד" און שפּעטער"מיין-היים".

די פּאָעמע"מיין היים"האָט אים געבראַכט אנערקענונג אלס דיכטער.

****

--אין קעגנזאַץ צו דער יידישער דיכטונג אין פוילן,וואָס איז אין די 30ער יאָרן געווען דער עיקר א סאָציאַל-צוגעשפּיצטע: ביי לערערן איז זי אן אינטים-אינדיווידועלע און געהערט צו די ווערק,וואָס מער מען לייענט זיי,אלץ מער שיינקייט געפונט מען אין זיי...עס איז דאָס בעסטע ווערק אין דער יידישער ליטעראַטור פאַר די לעצטע צען יאָר ביזן חורבן פוילן...(י. ראַפּאָפּאָרט)

****

" די פּאָעמע איז א געשאַנק פון גאָטס גענאָד און געהערט צו די שענסטע ביכער,וואָס זיינען ארויס ביי יידן." (שלום אש,היינט 1937)

****

אין 1938 האָט לערער צוגעשיקט א כתב יד צום "טאָג" אזוי לעבן יידן".

דער כתב-יד געפונט זיך אין "ייוואָ" ארכיוו ניו יאָרק.

****

****

****

אין יצחק קאצענעלעסאָנס אָפּגעפּונענעם „פנקס ווילנע" ווידמעט דער שרײַבער די וואַרימסטע ווערטער יחיאל לערערס פּאָעמע „אויסגעבענקטער־פּרילינג" ווָאָס איז געשריבן געוואָרן אין דער וואַרשאָווער גטאָ. די פּאָעמע האָט מען גענומען צוישן די ארכיוון פון דר׳ ע.רינגעלבלומס „עונג שבת".

****

נאָכדעם ווי די דײַטשן זײַנען אַרײַן קײַן וואַרשע,האָט יחיאל לערער געאַרבײַט אלס בעאַמטער אין דער„עזרה־נאַכט־אָפּטיילונג„שפּעטער אלס קירזשנער, און אַנדערע ארבײַטן. און טראָץ דעם ווָאָס מען האָט אים געמאַכט פּאָרשלאָגן זיך צו ראַטעוון אף דער אַרישער זײַט,האָט ער זיך אָפּגעזאָגט.

(חיה עלבוים דאָרעמבוס אין איר בוך: „אף דער אַרישער זײַט")

****

ער האָט אויך געדרוקט אין דער אונטערערדישער פּרעסע אין גטאָ. א טייל פון די לידער פּאָעמעס,פּאַרציכענונגען גענומען זיך בײַם „ידישן היסטאָרישן אינסטיטוט" אין וואַרשע. ווינטער 1943 האָט מען אים געפּראַכט אפּן אומשלאָגם פּלאַץ און שפּעטער אומגעקומען אין טרעבלינקע...

****

זײַנע ווערק: דערשינען אין: דאָס נײַע לעבן,לאָדזש־וואַרשע,צוקונפט, אײַנקײַט,ידישע קולטור,שריפטן,קיום־פּאַריז. א נײַע אויסגאַבע פון „מײַן היים„איז דערשינען אין 1948 מיט צײַכענונגען פון אריה מערזער און „א נאָכוואָרט צו מײַן היים„וואָס איז נים אַרײַן אין די אויפלאגעס אין די יאָרן 37 און 1938. אויך דערשינען לידער און פּאָעמען 1948 מיט אן אַרײַנפּיר פון שלמה בריינסקי אַרויסגעגעבן דורך דער זשעלעכאָווער משפּחה איבער דער וועלט. „מײַן היים„איז אויך דערשינען אין דער העברײַאישער איבערדיכטונג פון ש.מעלצער 1946. לערערס לידער זײַנען אויך אַרײַן אין:ש.מעלצערס העברײַאישער אנטאָלאָגיע „על נהרות" ירושלים. „דאָס ליד איז געבליבן„וואַרשע 1951.לעפּטאָוויטשס ענגלישע אנטאָלאָגיע פון דער „ידישער דיכטונג.

I) The golden peacock

לאָנדאָן 1960.מ. יפּהם אנטאָלאָגיע „ארץ ישראל אין דער „ידישער ליטעראַטור„1961 .

****

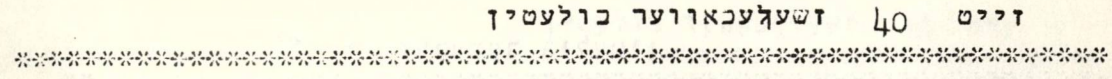
פּאַר מער אינפֿאָרמאַציע ,זע „לעקסיקאָן פון דער נײַער „ידישער ליטעראַטור„ זײַט 370 און 371.

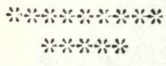
1)די גאָלדענע פּאַווע. ********

נו קינדערלאך וואס טוט מען ?...

אין יענע גרילדיקע שעהן, יוני דעם 1924, וען פרעסידענט משכול האט אונז געשיקט:

צפת פון מאיר זימל טקאטש

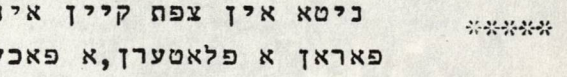

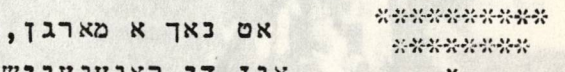
אין צפת די שטערן זיינען גרעסער.
סאיז שויבן-שיין פון בלויע שלעסער,
וואו עס וואכט און בענקט די כלה שבת.

און צפת פון אלע שטעט איז העכער -
א בארג מיט דעכער איבער דעכער,
ווי שטיבן צו דער כלה שבת.

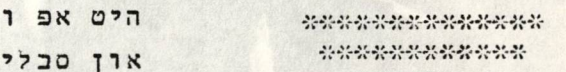
ניטא אין צפת קיין אינדערוואכן .
פאראן א פלאטערן,א פאכען,
זעקס טעג אין צפת איז ערב-שבת.

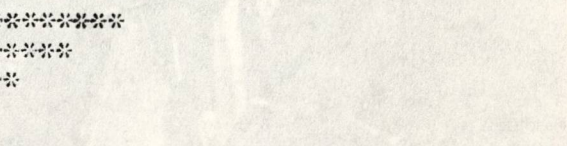
אט נאך א מארגן,נאך אן אוונט
און די באגעגעניש איז נאענט -
אנטקעגן ביי דער כלה שבת.

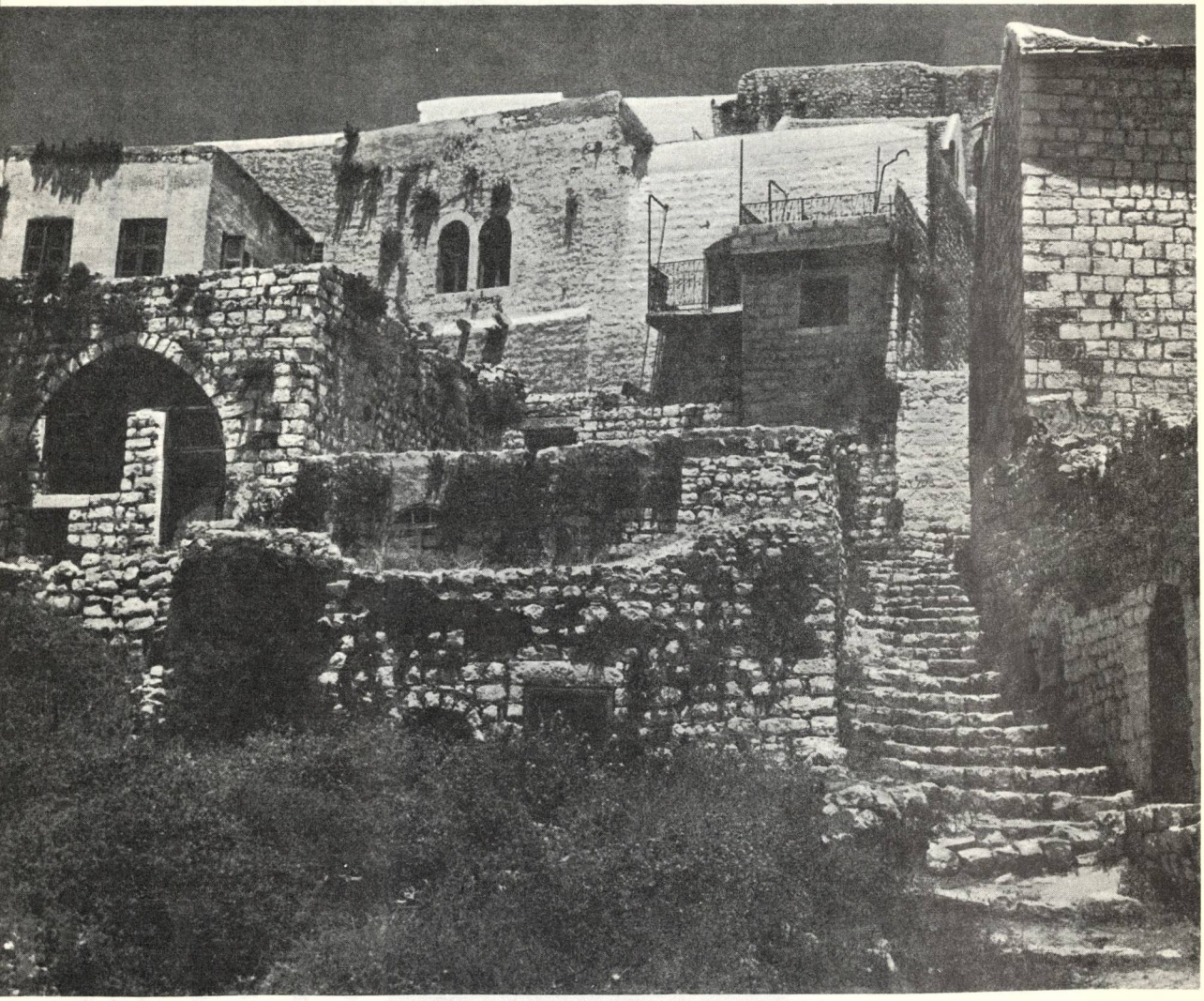

די בענטשליכט ברענען ווי שטערן
און פייערלאך די צפתער ווערן,
ווען סקומט צו באסט די כלה שבת.

איר שטעט פון באר דער וועלט פאריאכטער,
היט אפ ווי צפת דעם הימלס טאכטער
און סכלייכט אף דערד די כלה שבת.

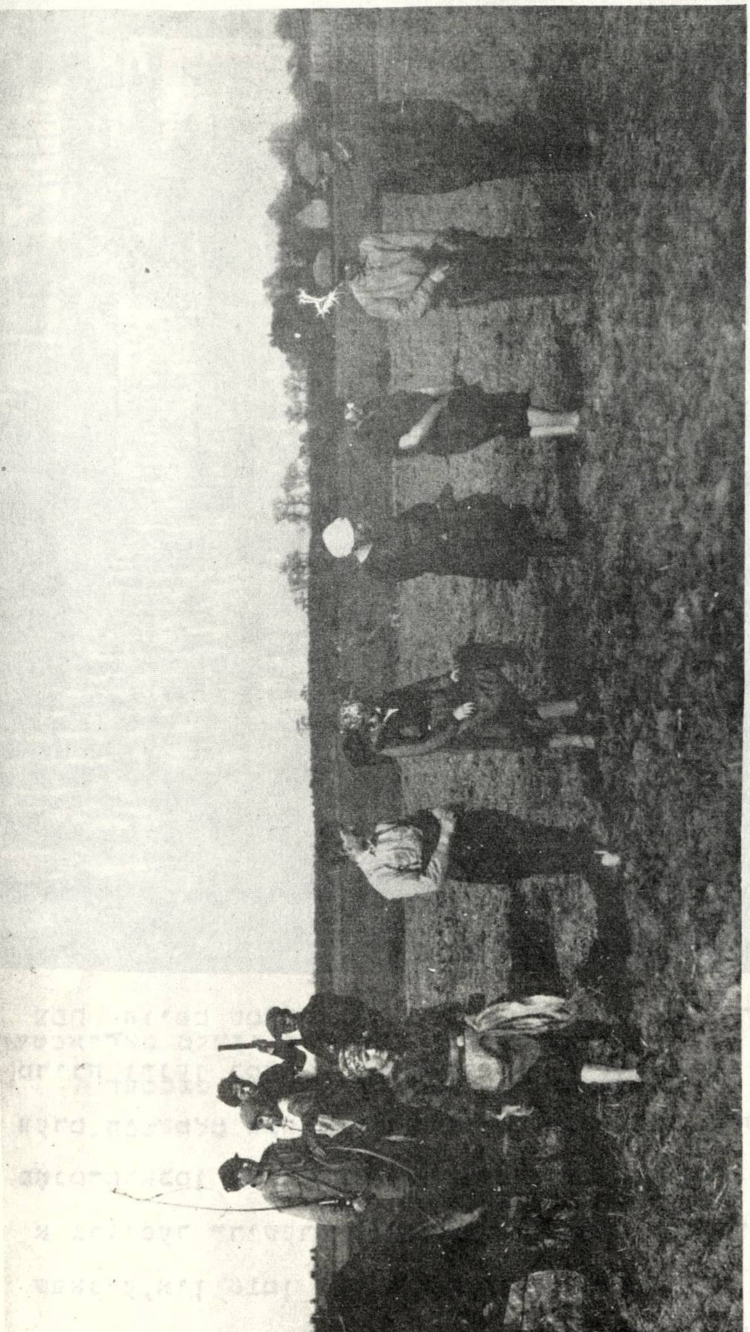

צפת_הויפט שטאט אין גליל עליון. זינט דער אנטשטייאונג פון דער מדינה זיינען כמעט אלע אראבער אוועק פון צפת. אין תנ"ך און גמרא ווערט די שטאט צפת נים דערמאנט. די שטאט "סעף" וואס פלאוויוס דער־ מאנט־טראכטן מאנכע־אז דאס איז צפת. אבער אף זיכער וויסט מען נים. א גרויסער ייִדישער ישוב האט זיך דארט אנגעהויבן שאפן נאכן גירוש שפאניע,אין 16טן יאר הונדערט. ********

אין צפת האבן זיך באזעצט די מקובלים מיט ר/יצחק לוריא (אר"י) און די לומדים ווי רבי יוסף קארו (מחבר פון "שלחן ערוך") צפת איז געווארן א צענטער פון תורה און קבלה:פון דעמאלט אן,איז צפת געווארן איינע פון די 4 הייליקע שטעט:ירושלים,חברון,טבריה און צפת.נים ווייט פון צפת געפינט זיך דער קבר פון/שמעון בן יוחאי.

פון א פארשניטן לעבן אונזערס...

פועלי־ציוניסטישע יוגנט: ארץ־ישראל אין פוילן — חלוצים אַרבעטן אין אַ פֿעלד ביי וואַרשע (אַ. קאַציזנע).

אונזער יוגנט האָט זיך געגרייט אָנצוהויבן א ניי געזונט לעבן אין אן אייגן לאנד. און וויפיל האָבן דאָס זוכה געווען...דערגרעסטער טייל איז אומגעקומען אין די לאגערן און קרעמאטאָריומס...

„ גלות יידן"

פון ד"ר חיים גרינבערג

אין דעם „זשארגאן", אף וועלכן איך האב זיך געכאפט אין מיינע „נגלישע יאָרן, איז „גלות"-גאפן א מין אומגעקלאכער „אקצידענט". אמת, דאס איז אן אקצידענט וואס דויערט שוין צוויי טויזנט יאָר, א פעריאד וואס איז גענוג פאר א גרויסער ציוויליזאציע געבוירן צו ווערן, זיך אנטוויקלן בייז צו איר העכסטער מדרגה און פארשוינדן פון דער וועלט, אבער דאך אן אקצידענט. איז „גלות-יד" גאפן א זידלוואָרט. אז אין אונזער שנעקישער חברה האבן מיר גאָלט אמאל אינער דעם אנדערן באליידיקן, איז אונזער וואָרט-אוצר נים גאפן קיין ערגערער אויסדרוק ווי „גלות-יד".

איך געדענק נאך ווי היינט, ווי אינער פון אונזערע קריסטלאכע חברים האט אויפגעכאפט דאס וואָרט און געבעטן מיר זאלן אים פארטייטשן וואס דאס מיינט. ער האט געקראגן פון אינעם פון אונז א ריין עטימילאגישע דערקלערונג, וואס האט אים, דעם „שגץ" נים צופרידנגעשטעלט: „עווריי וו/איזגניאנים". ער האט נים מיט וואס איז דאס א זידלוואָרט. בייז אן אנדער יידיש בחורל איז געקומען צו הילף און אים געגעבן צו פארשטיין, אז דער מיין פון דאזיקן אויסדרוק דארף מען אף רוסיש בעסער באצייכענען מיטן וואָרט „זשידאק" אדער „זשידאנאק". וען מיר האבן אין אונזער קריז ארויסגעזאגט דאס וואָרט „גלות-יד" האט דאס אפטמאל געהייסן א נעבעכדיק באשעפענישן קראפט, אן מאניערן, אן מענלאכן גלייכגעווייכט, אן שטאלץ: גריט צו קריכן אף אלע פיר און זיך נים „אונזשאיען" פאר א שטארקערן, פוק מיט מורא פאר א גוי און מיט, התבטלות פאר א גוי. מיר גופא שטאמען פון אט יענער מיזארבעלער באשעפענישן: אבער דערפאר האבן מיר דאך דעם ציוניזם, וואס זיין עובדה איז

צו מאכן א סוף צום גלות און פארוואנדלן דעם גלות־ד אין א מענטש מיט מענטשן גלייך אדער א נארמאלן ייד.

****

„נער הייתי וגם זקנתי" האב איך זין היפש באפרייט פון מיין א מאליקן „זשארגאן". איך האב אוין איבערגעשפאנט אקאנען,זין באקענט מיט קאנטינענטן־פון וועלכע איך האב פריער בלויז געהערט־און איצט, וען פאר מיינע אויגן וואקסט א נייער דור,א דור וועלכן עס איז אינ־וועסטירט אויך מיין אייגן בייז פליישׁ און בלוט,הער איך נאך אלץ (כאטש אף אנדער לשון און אן אנדער נוסח,מיט אביסל א געענדערטער אינטאנאציע,מיט וויניקער פאראכטונג אבער מיט נאך גענוג גרינשעצונג) אויב נית דעם אויסדרוק גופא,איז דער באגריף- „גלות־ייד".

איך דערמאן זין דערבייא,אז די מיסטע יידן־צו וועלכער יענער אויסדרוק באגריף אדער פארשטעלונג־פאסט זין „אממערסטן און אמנאטירלאכסטן־האבן איך די לעצטע יארן אויסגעהויבט זייער אטעם איך טרעפלינקע און איך בוכענוואלד,אף פוסטע פעלדער און איך וויסטע וועלדער,אף חלילות,אף שייטער־הויפנס און איך גאז־קאמערן...אז יענע מילאנען יידן זיינען אוועקגעאנגען איך דער אייבּיקייט זייער לשון און זייערע חנועות, זייער חיתון־הדיבור און חיתון־המחשבה,זייערע„שלעכטע מאניערן„און זייערע גוטע מידות,זייערע נאנגע עצבותן און זייערע קורצווייליקע פריידן־האב איך דאס געפיל וי מען שענדעט קברים:די קברים פון א־גענע פון די אייגנסטע וואס מיר האבן וען עס איז פארמאגט...

****

ביאליק האט זין אמאל אויסגעדריקט:„ א פאלק פארמאגט אזויפיל וויא איבערן קאפ,וויפיל עס פארמאגט ערד אונטער די פיס." איך אליין האב אסן מא געגוצט,בשם אומרו,דעם דאזיקן אפאריזם און אף פרעמדע און זייטיקע האט דאס שטענדיק געמאכט א גרויסן־אינדרוק. איך בין נאך איצט זיכער־איצטער אפשר זיכערער וי אמאל־אז איך אים שטעקט א גרויסער אמת.אבער א גרויסער אמת איז נית דער פולער,נית דער אפסאלוטער אמת: נית קיין אמת וואס מען קען אנווענדן אומעטום,אין אלע היסטאריש פער־יאדן און אין אלע לעבנס־סיטואציעס פון א פאלק.און ביאליק אליין האט געוואוסט,מער און טיפער וי די,וואס קענן זיי האט ער געצילט מיט

זיין אפאריזם,אז אט האבן־מיר א יד,א קיימא־לן פון א פאר יאר־
טויזנטער,ניט פארמאגט קיין שפאן ערד אונטער די פיס, און פונדעסט־
ווייגן האבן מיר פארמאגט ניט וויניק הימל איבערן קאפ:אז ניט איין
מאל האט מען אונז געהאסט און געפיניקט און געזוכט אונז עוקר מן
השורש זיין אויך דערפאר,וואס אונזער הימל איז געווען בלויער און
ריינער,העכער און טיפער,און אין די פינצטערע נעכט מער באשטערנט,
ווי דער הימל פון אנדערע,פון אומות העולם מיט אסך־מ׳ריעל עסטייט־.
א היסללאז פאלק קאן ניט שאפן גמרא און קיין מדרשים,ניט קיין קבלה
און קיין משיחישע באווגונגען,ניט קיין שולחן־ערוך און ניט קיין
חסידות:..דער היקף ״הימל״וואס א פאלק פארמאגט קאן געמאסטן ווערן
מיט איין מאס:ווי גרויס איז זיין גרייטקייט אף קידוש־השם?און אויב
דאס איז די מאס,דאס קריטעריום,דארף ערשט געבוירן ווערן יענער
האמער,וואס זאל באזינגען דעם הערליכישן עפאס פונעם -״גלות־יד״...

****

איך ווייס,אז איך שרייב באנאליטען,אבער,פרישע,ריינע לופט
אפן פרייען לאנד איז אויך״באנאל״ (טערפקע אדער עיפושדיקע,אדער
פערווערז פארפיומירטע ריחות זיינען״אריגינעל) און נאכן טרינקען
א פרישן,אויב ניט מיט א ביסל״באנאל״וואסער פון א קוואל,פון א
דארפישן ברונעם ? כהאב דאך בלויז איין אמביציע־און ניט קיין גרויסע:
רעווידירן א פאר אויסדריקן אין אונזער ווערטער־בוך,אדער ריכטיקער:
לאזן די אויסדריקן אדער ווערטער וואו און ווי זיי שטייען,אבער ענדערן
די אינטאנאציע,מיט וועלכע אייניקע פון אונז ברינגען זיי ארויס
פונעם מויל,״גלות־יד״דארף אויפהערן צו זיין א זידלווארט,א ווארט
פון גרינגשעצונג,פון קוקן פון אויבן אראפ.

****

עס איז היינט פאראן גענוג יסוד(היינט מער ווי נעכטן,מער ווי
אייערנעכטן)צו״פארניינען״דעם גלות,זוכן ווייגן ווי אזוי אים צו ליק־
ווידירן,ניט אנערקענען פאר אים קיין עקזיסטענץ־באראכטונג אין
דער צוקונפט,רעווואלטירן קעגן אים.אבער וואס האט דאס צו טאן מיט
דער אפשאצונג פון זיין אינעוויניקסטן ווערט,פון זיין אינציקארטיקן
ווען אין דער פארגאנגענהייט ?און דער עיקר:וואס האט דאס צו טאן

מיטן מאראלישן און עסטעטישן פארטרעט פונעם גלות-יד ?

****

גלות איז א סומע פון באדינגונגען-שלעכטע,ביטערע,אונטערדריקנדע,באליידיקנדע באדינגונגען-אבער דער גלות יד איז דער וואס האט געלעבט,געהאנדלט,געווירקט,געקעמפט,געבלוטיקט,זיך געראנגלט אין ענע באדינגונגען:און משפטן דארף מען אים ניט לויט די באדינגונגען גופא,נאר לויט דעם ווי אזוי ער האט זיך צו זיי צוגעפאסט אדער גאר זיי צו זיך צוגעפאסט:לויט דעם,צי ער איז געווארן דער שקלאף פון ענע באדינגונגען,אדער(נאך אלע פשרות,מפלות און מימיקרי-צופאסונגען)איז ער דאך געבליבן,אין לעצטן חשבון,דער מיסטער איבער זיי.

ניט יעדער,וואס איז פון אנדערע געפאנגען און פארקויפט געווארן פאר א קנעכט,איז טאקע א שקלאף,פארלירט דעם צלם פון א פריען מענטש.א שקלאפישע נאטור איז ניט דער וואס מען נעמט בי אים צו מיט ברוטאלער מאכט זיין פרייהייט צו האנדלן און זיך באווגן,זיין פרייהייט צו פורעמען דאס לעבן לויט אייגענעם געשמאק אדן וילן,זיין"זעלבסט-באשטימונג":נאר דער,וואס מאכט שלום מיט אזא צושטאנד,זאגט זיך אפ פון זיין וילן און רעכט אף אייגענע באשלוסן און אנטשלוסן,גיט אויף זיין פערזיינלאכקייט.נאפאלעאן אפן אינזל פון דער "הייליקע העלענא" איז געווען אן ארעסטאנט,אבער ניט קיין שקלאף:רב שניאור זלמן איז דער רוסישער תפיסה איז געווען א געפאנגענער,אבער ניט קיין קנעכט. טורמע איז א פיניקונג און א באליידיקונג:אבער אין טורמעס,וויסן מיר, האבן געשמאכט די פרייסטע גיסטער פון דער וועלט-און דווקא דערפאר וואס פרייהייט איז געווען דער פאטאם פון זייער נאטור-אבער מיטן שמאכטן דארט זיינען זיי קיין שקלאפן ניט געווארן.

דער חילוק צווישן גיסטיקער פרייהייט און אומפרייהייט איז א גאנץ פשוטער:צי איז אינער פעאיק,קעגן דער אויסערלאכער אונטערדריקונג און שקלאפערי,זיך צו האלטן בי זיינע ווערטן אדער ניט ? צי איז ער מסוגל פאר ענע ווערטן צו קעמפן אויך אונטער דער ביטש פון נוגש,אדער די ווערטן וועלן פאר אים ווערטלאז און ער קען שוין ניט מער בערענגען קיין קרבנות פאר זיי ?

****

אויך דער ענין שטאלץ און הכנעה דארף רעדוצירט ווערן צו דעם פלאץ, ווען קינדים, ווערטן, היליקטימער פארנעמען אין א מענטשנס אדער אין א פאלקס נשמה. אויב הכנעה האט אירע פעסטע גרעניצן: אויב איינער איז מסוגל זיך צו דערנידעריקן אונטערן דרוק פון בוטאלע אומשטענדן און הונדערטער קליניקייטן (אדער אין הונדערטער פאלן, ווען ער, לויט זיין מאס פון ווערטן, באטראכט פאר קליניקייטן, ווען ריין ניט אן דעם הויפטקערן פון זיין פערזינלאכקייט אבער ער איז גרייט אף קידוש השם מסוגל אויסצוקעמפן זיין "שטאלץ" זיין פרייהייט און זיין טרייהייט צו ווערטן דעמאלט ווען, לויט זיין געפיל און איבערצייגונג, עס ווערט אנגעריכט דער "עיקר" אדער איינער פון די "עיקרים" - וואלט געווען די גרעסטע אום - גערעכטיקייט אים צו באטראכטן פאר א שקלאפישע נאטור, פאר א מענטש אן שטאלץ. דער פסוק עמאנציפירטער יד (און דער ציוניזם איז אויך ניט קיין גראנטיע אין אלע אינדיווידועלע פאלן קיין א גווישן פסוק-אויסאמאנציפאציע) מעג זיך טויזנט מאל דערלויבן צו רייד ווען דעם "מה יפית" אף דער אמאליקער פוילישער לאנדשאפט וי ווען א מענטש אן דרך-ארץ צו זיך אליין. ער קען אבער ניט אפשווישן דעם פאקט, אז יענער יד איז נאר געווען גרייט-צוליב פרנסה-צוליב דעם ער זאל קיין קלעפ ניט קריגן, אדער ניט ארויסגעטריבן ווערן פון זיין וואוינארט-זיך טויזנט מאל מבזה זיין. דאס זיינען געווען זאכן ווען ער האט געהאלטן פאר אום-וויכטיק, פאר קליניקייטן ווען געפונען זיך אין דער פעריפעריע, ניט אין צענטער פון לעבן. ער האט אבער ארויסגעווויזן א שטארקן ווילן, האר-טנעקייט און טאלאנט פאר מארטירערטום, ווען מען האט פון אים געפאדערט זיך אפזאגן פון דעם, ווען האט פארנומען דעם אויבנאן אף דער ליטער פון זיינע ווערטן.

****

נאר אונזער אומפעאיקייט צו באטראכטן און משפטן מענטשן איז א קאנטעקסט פון זייער אייגענע באגריפן און שעצונגען (אין יסוד: א מאנגל בון קינסטלערישער פארשטעלונגם קראפט) האט געקאנט ארויסרופן חרעומות צוריק מיט א פאר יאר אף שלום אשן פאר זיין דער-צילונג "יתגדל ויתקדש". אש, האט מען געזריגן, האט אונז אלעמען בא - לידיקט. ער האט געשריבן מיט סימפאטיע און ליבע ווען א יד ווען האט

אין נאציש לאגער ארויסגעווייזן קנעכטשאפט אנשטאט פרייהייט,הכנעה אנשטאט יידישן שטאלץ.ער האט אויסגעפאלגט מיט א קריכעריש שמייכל אלץ וואס דער געשטאפע-אויפזעער האט אים באפוילן צו טון: ער האט זיך אונז מבזה געווען ווען ער האט,לויטן נאציש דיקטאט,געזאגט אף זיך: "איך בין א שווין,איך בין א שמוציקער יד"-און אלץ כדי צו ראטעוון דאס בידנע לעבן.דיקריטיקער איז גאר אף דער מחשבה נית געקומען, אז דאס דאזיקע הכנעהדיקע אויספאלגן אלץ נידערטרעכטיקע באפעלן איז געווען אנגעזאפט מיט אזויפיל פאראכטונג צום באפעלער,אז נאר מחמת דער אפסאלוטער געפאלנקייט און טעמפטקייט פון יענעם נאצי האט ער די דאזיקע פאראכטונג נית באמערקט.ווי שטאלץ איינער פון אונז זאל נית זיין,וועט ער זיך פון קיין חיה רעה נית באליידיקן.א בזיון קען אנטאן בלויז איינער וואס געהערט מער אדער ווייניקער צו אונזער"גזע"-און לויט אשם איטשע-מאיר (פארן מה יפית יד,פארן גלות יד בכלל)האט דער גויאישער אונטערדריקער,דער סאדיסט און בזיון-אנטוער געהערט גאר צו אן אנדער"קעניגרייך"פון באשעפענישן,ווי ער.

****

אין דער דאזיקער טיפער פאראכטונג פונעם גלות-יד צו דער ארומיקער חיה-רעהדיקער וועלט-און אין דעם אינטענסיוון געפיל פון זיין זעלבסטווערט- איז אפטמאל געלעגן דער סוד סיי פון זיינע טויזנטער קליינע הכנעות אין זאכן,וואס ער האט באטראכט פון זיין Sub_Specia Aernitates פאר אומויכטיק און סיי פון יענעם שטאלץ,יענער זעלבסט באהויפטונג,יענעם מסירת-נפשדיקן דינען צו איבערפארזיכלאכע צוועקן, וואס ער פלעגט אנטפלעקן ווען עס איז געשטאנען אין קען דאס וואס ער האט באטראכט פאר אומבאדינגט הייליק.דאס איז געווען דער סוד-אויב מיר זאלן נוצן היינעס לשון-סיי פון זיין וואכעדיקער"הינטישקייט"און סיי פון זיין שבתדיקער"פריצישקייט".

****

מען דארף זיין א היפש ביסל קאליבזינד און בזינד פארן אמתן זינען פון דערשיינונגען - נית צו דערזעען,ווי אפט דעם גלות-יידס התבטלות איז גאר געווען א מאסקע פאר ביטול,פאר מבטל זיין"בעפרא דארעה"דעם,פאר וועמען ער האט לכאורהדיק געפראווט התבטלות...

ער האָט געהנפּט די פרעמדע און שטאַרקערע פון אים.ער האָט עס אָבער געטאָן מיט א געפיל,אז ער און זײ פאַרמאָגן ניט (דערװײל?)קײן שותפותדיקן סטאַנדאַר פאַר מידות און מעשים: אז זײ רײדן אַף פאַרשידענע לשונות כדי זיך אײנער דעם צװײטן צו פאַרשטײן און בעאײנפלוסן אַף א נאָרמאַלן אופן. זײן חניפה איז אָפּטמאָל געװען ניט מער דערנידעריקונג ניט מער אָפּאָרטוניזם,װי,להבדיל,זיך אײנקויפן אין לאסקע בײ א בײזן הונט דורכן צו װאַרפן אים א בײן: אָדער דורך רופן אים מיט דעם געצערטלטן נאָמען װאָס זײן באַלעבאָס האָט אים געגעבן.דאָס איז געװען דער״אָפּאָרטוניזם״פון עם שתדלן,װעלכער האָט אונז באַגלײט דור נאָך דור אַפן װעג פון אונזער גלות־פּײן.שוין אָפּגערײדט פון יענע(ניט װײניקע)פאַלן,װען דער שתדלן איז אין תוך געװען א מקובל:װען די שתדלנות פאַר אים איז בלויז געװען א מין עקספּעדיציע אין דער שאול־תחתיה פון טומאה,כדי אויסצולײזן פון איר די קדושהדיקע ״ניצוצות״ (פונקן)װאָס האָבן זיך דאָרטן פאַרבאָרגן...

דער גלות ייד האָט ניט װײניק געלעבט,געפילט און געהאַנדלט לויט הלל הזקנס״פּאַראַדאָקס״: עלה למטה־״שטײענדיק אַפן נידעריקסטן שטאַפּל פון סאָציאַלן לײטער,איז ער געװען פעאיק דאָס אויפצונעמען װי אַן־עליה.״אדום״האָט פאַרנומען א פלאַץ אַפן העכסטן שטאַפּל,װײל ער האָט אָריענטירט זיך אַף דעם אסך באַנאַלערן און איבערפלעכלאַכן פאַראַדאָקס: ״ רד למעלה״.אין זײנע נכפּה־מאָמענטן פון״איבערמענטשענטום״האָט דאָס ניטשע באַצײכנט מיט קאָנװאולסיװער פאַראַכטונג״שקלאַפן מאָראַל״און שקלאַפן־עסטעטיק״.אין זײנע רײנערע און ערלאַכערע מאָמענטן האָט ער אַף דעם זעלבן גלות־ייד געקוקט מיט באַװאונדערונג,מיט שטילער אַנטציקונג.

דער גלות־ייד איז דער גרעסטער גײסט־אַװאַנטוריסט אין דער מענטשלאַכער געשיכטע,אויך דער גרעסטער אַנטי־פעטישיסט.ער האָט גענומען א פלאַנץ,װאָס איז געבוירן געװאָרן אין א באַשטימט לאַנד(אָדער גאָר,אַף צו להכעיס אלע נאַטור־געזעצן,אין מדבר װאו עס קאָן גאָר ניט װאַקסן) און האָט זיך געזאָגט:״אָט די פלאַנץ װעל איך מאַכן לעבן,בליען און

געדייען,אף אלע באדנס און אונטער אלע הימלן,און אומעטום וועט זיין מיין פלאנץ פילן"הייסיש".אויב די דערנער וועלן זיי שטעכן-וועט זי וועלן פארוואונדעט: אבער לעבן וועט זי קיינמאל נית אויפהערן און דורך די וואונדן וועט איר זאפט נית אויסרינען".קלימאט,האט ער זיך געוואלט איינריידן,האט אף ענער פלאנץ קיין שליטה נית.דער וועטער מוז פאלגן דעם גערטנער.....

****

וואס איז פארן גלות יידן געוועזן "שמע ישראל" ?

א מין סיגנאליזאציע,איך און דו,און נאך אזעלכע וי מיר ביידע,וויסן א סוד,דעם סוד פון אלץ.אן אומגעזעענער טעלעגראף האט געטראגן די פארמולע פונעם סוד אין די וויטסטע מרחקים:פון אן איינזאמען יוד צום צוויטן...

****

****

אין די ערשטע טעג פון זיין רעליגיעזן רעוואלט האט מען לומערן געפרעגט"וואו וועסטו זיין,אויב די קירך וועט דיך אויסטרייבן? האט ער לאנג נית געטראכט און געענטפערט:"אונטער גאטס הימל". דער גלות יוד איז דור איין דור אויס געוועזן א כראניש-אויסגעטריבענער.ער איז אבער נית געשטאנען אין דרויסן.הימל,האט ער זיך געזאגט,איז אויך א דאך איבערן קאפ.ניין,א חופה....

****

דער גלות יוד האט געשפאנט איבער א וועלט פון פינצטערניש מית א לאמטערן אין דער האנט.דער לאמטערן איז געבליבן אין די הענט אבער דער בוימל האלט ביים אויסברענען.דער יוד הויבט אן צו לעבן אין דרויסן מית אן אויסגעלאשענער לאמטערן.פון דאנען-דער קריזיס, די פרעמדקייט צו זיך אליין,די אויסגעוואלטקייט און דאס לעכצן נאך וואלטן...

****

פארעגדיקן מיר דאס גרויסע קאפיטל(דאן קיכאטישע) פון אונזער בייגראפיע ?וואלשיינלעך.אבער ארץ ישראל טאר נית וועלן דאס לאנד פון מאנטשע פאנטשע. דעם גלות יידס שפאנונגען,עפעס פון זיין טאלאנט אריבערצושפריזן תהומות:עלעמענטן פון זיין פרומקייט און זיין שטענדיקן זינדיקייט-געפיל מוז וועלן א טייל פונעם נייעם נוסח.

****

****

****

און לאמיר געדענקען: גלות איז געווען טראגיק,ניט בלויז א סדרה אומגליקן.און פון טראגיק מעג מען ווערן אנטלויפן.(אויב מען קען..) אבער שעמען זיך מיט איר ? נאר א לומפ שעמט זיך. און טאמער זעט איר איינעם מיט א העכערן גייסט,וואס זאגט,אז ער שעמט זיך,גלויבט אים ניט:סאיז מסתמא ניט דער ערשטער בלבול וואס ער האט אף זיך אויסגעטראכט...

****

אידעאליזאציע זסקען זיין. אבער דאס איז אמאל דער איינציקער ענטפער אף וואולגאריזאציע.דער ענטפער איז דער תיקון..

****

****

******

(פון זיין בוך:"בלעטלאך פון א טאג-בוך)

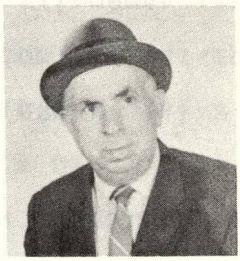
****

וויטעבסק פון מארק שאגאל

****

****

אין לעצטן נומער אפן שער בלאט,דארף זיין הרב שמעון מאיר ענגעל,כאטש,ער פלעגט זיך אונטערשרייבן מיט דעם נאמען הורוויץ-מאמעס נאמען.

הרב ר/ שמעון ענגעל
(שימעלע עסיק-מאכער)
א פארדריסלאכער טעות:
סוף פון לעצטן נומער.

פון פסח ביז שבועות ווען איך האב געלערנט פון משה באראכאוויטש

בייא אים,האט ער מיט א גרופע בחורים געלערנט די ערשטע משנה פון ברכות:מאימתי קורין שמע בערבית.. האט ער זיך אויפגעלאזט אין א הסברה קודם כל ווען דעם דין פון קריאת שמע שחרית און ערבית: וואס איז קריאת שמע:וואס איז קבלת עול מלכות-שמים...משעה שהכוהנים נכנסין לאכול בתרומה...א נייע הסברה... ווער איז מחויב בתרומה,ווער כוהנים מען עסן תרומה און די דינים פון די כוהנים וואס ווערן נטמה און טאון ניט עסן קיין תרומה...

ר/אליעזר אומר עדהאשמורה ראשונה...און דאס וויידער א נייער געשפרעך ווען די אשמורות אין בית המקדש,די דינים פון אשמורות... דערפאר האט עס געזומען זייער פיל צייט בייא אים צו לערנען איין משנה. צוישן זיינע תלמידים זיינען געווען אסך מיט זייער שארפע קעפלאך..דעם זעלבן סיסטעם פון לערנען האט ער אנגעוואנדט בייא זיינע שעורים אין לובלין. און ער פלעגט זיין שיטה בסדר פארטיידיקן אין זיינע שמועסן.ער פלעגט אפטער מוסרן,ווערטער קעגן פלפול און גייסטיקע גימנאסטיק.

****

מוסר עבודה וחסידות.

א וויכטיקער טייל אין דער ישיבה איז געווען,זיינע שמועסן מיט די תלמידים.ווי שפרודלדיק ער איז געווען אין לערנען,בייא לערנען הלכה איז ער אפטער געווען נאך זאפטיקער אין זיינע שמועסן ווען זיינען געווען א סינטעז פון מוסר און חסידות.ער איז ניט געווען,ווען מען רופט, א רעדנער.ער האט זיך געפילט,מאנכעסמאל,אומבאהאלפן בייא מאדערנעם דרוש.און דאך,איז יעדער שמועס זיינער געווען א מיסטערווערק.ער

פלעגט,פונקט ווי בייס דאוועגען,פארמאכן די אויגן און פון מויל האט זיך געשאטן פערל.אין זיינע שמועסן האטער אנטדעקט נייע וועלטן פאר זיינע תלמידים,נייע האריזאנטן,השגת בחסידות,גדלות התורה וקדושת העבודה.געווען א וואונדערבארער דערציילער פון חסידישע מעשיות, עפיזאדן און קוריאזן. אויך געריידט קיגן גאווה און די שיינקייט פון ענייות. געטאן האט ער דאס מיט א באשטימטן מיין. די לובלינער ישיבה האט געהאט א רום. און יעדער תלמיד איז אין זיין שטעטל געווען א מיוחס ווייל האט זוכה געווען דארט צו לערנען.שמעון האט מורא געהאט אז די דאזיקע גרויסהאלטעריי ווערט פארטונקלן זייער גייסט און מאראל ווי זיין.דערפאר יעדע איינריידעניש פון ספעציעלע גרויסקייט-- פלעגט ער טאדלן מיט שטארקע ווערטער...צונישט געמאכט זייער"לומדות" געווען זיי,אז זיי זיינען גאר נית בעסער פון אנדערע לומדי תורה..

די שמועסן האבן אריינגעבראכט די תלמידים אין נייע וועלטן אין השקפת היהדית און השגת התחידות.*****

א גרויסע צאל תלמידים זיינען צו אים געווארן צוגעבונדן מיט לייב און לעבן.ליב געהאט ווי א טאטן. ער האט די דאזיקע יינגעלייט אפגעגעבן טעג גאנצע כדי צו העלפן וואקסן און שטייגן העכער און... העכער.. דער לובלינער רב האט נית אינגאנצן מסכים געווען מית ש. אופן פון לערנען.זיין שיטה און פירונג. דער לובלינער רב האט אינ- זיינען געהאט דעם כלל:צו דערהויבן אין די אויגן פון פאלק דעם כבוד התורה,דעם כבדו פון בן תורה און בן הישיבה.דערבייער,האט ער פאר זיין ישיבה אויסגעבויט א פאלאץ.און נאך א זאל. די תלמידים זיינען געווא- ויגט געווען אין רחבות,ווי עס פאסט פאר צוקונפטיקע רבנים און גייס- טיקע מנהיגים.ער פלעגט זיינע תלמידים לערנען די קונץ פון ריידן בעאיינפלוסן די צוהערער.געוואלט,אז זיי זאלן העלפן די גרויסע מאסן ווען ווערן אפגעקילט פון דער תורה. *****

ר/שמעולהן האט אינטערסירט בלויז די גייסטיקע שלימות פון דעם תלמיד.דאס זאגן די תלמידים,אז זיי דארפן,ווען זיין די צוקונפטיקע גייסטיקע פירער,שאפט בייי זיי א מין גדלות-קאמפלעקס.גרויס-האלטעריי איז זייער שעדלאך פארן תלמיד. דערפאר פלעגן מאנכעסמאל קומען צו קאנפליקטן צווישן פירער פון דער ישיבה און שמעולה ענגער.

****

און דאך האט זיך געשאפן מיט דער צייט,א מין סינטעז וואס האט ארי־
מאניזירט.א גלייכגעוויכט וואס איז געווארן א ברכה פאר די תלמידים און
פאר דער ישיבה אין אלגעמיין.די מקורבים צום לובלינער רב זיינען דא
געווארן די בעסטע און געטרייסטע תלמידים פון שמעולקן. צוישן בייד
האט געהערשט א נאנטע פריינטשאפט,ניט קוקנדיק אף זייערע חלוקי־
דעות.און שמעולה האט אויך אפגעשאצט די מסירת נפש פון לובלינער רב
פאר זיין ישיבה.שמעולה האט גוט געוואוסט,אז די אויסערלאכע עפעקטן
וואס דער רב האט איינגעפירט איז געווען בלויז א לעבנס־וועג.ער האט
געקאנט אריינבליקן אין דעם הארץ פון דעם גרויסן און שטארקן ייד.

דעם לובלינער רב האט אוין ניט געארט וואס מאנכע רייד שמעולקס,
האבן געקאנט אויסגעטייטשט ווערן וי קריטיק קעגן דעם רבס רחבות פון
דער ישיבה.ער האט געזעהן די גוטסקייט,דעם פייער און ברען וואס ער
האט אריינגעבראכט אין די הערצער,נשמות פון די תלמידים.

****

ר/ שמעולה פארלאזט די לובלינער ישיבה.

דער טראגישער טוים פון לובלינער רב האט געבראכט א נייע פירונג
און די דאזיקע האבן באמערקט,אז שמעולהס שיטה פון לערנען שטימט
ניט מיט די אלגעמיין אנגענומענע.. און אפן דאזיקן באדן זיינען
אויסגעוואקסן סכסוכים. געווארט צוימען די פירונג פון שמעולהן. אפן
צד פון שמעולהן האט זיך געשטעלט די גרופע וועטעראנען פון דער לוב־
לינער ישיבה. די דאזיקע גרופע האט זיך גערופן "שימעלסטן".דער
דאזיקער סינאנים איז פארבליבן ביז שמעולה איז שוין דארטן
ניט געווען.ר/שמעולה אליין האט זיך וויט געהאלטן פון מחלוקתן.
אין זיין ארבייט,לערנען דאוונען און שמועסן,האט ער ניט געהאט קיין
צייט פאר אזעלכע קריגעריי־אכקייטן. דער קאמף איז ארויס אף די זייטן
פון די צייטונגען,צעשמירט גאנצע זייטן וועגן דער מחלוקה אין דער
ישיבה.

****

דער קאמף פון די "שימעלסטן" האט נאך מער אנטאגאנאזירט די
נייע פירער וואס האבן באדארפט זארגן פאר די פינאנסן פון דער ישיבה.
שמעולה האט גזעהן,אז דער ענין קען נאך,חלילה,פירן צום אונט־
ערגאנג פון דער ישיבה,און עס קען דאך זיין א חילול השם,האט ער
באשלאסן אליין אוועקצוגיין פון דער ישיבה.

אין דער ראבינער ישיבה האט נאך געקאכט און געזידט די מחלוקה, אפילו וען שמעולה איז שוין דארטן ניט געווען.ער איז אוועק,אבער זיינע תלמידים,נאכפאלגער זיננען וויטער געבליבן. אסך יארן שפעטער,האבן זיך געפונען תלמידים וואס פלעגן זיין פארבונדן מיט זייער רבי ש. דורך בריוו און מאנכע פלעגן קומען צו אים און פארברענגען בייי זיין טיש...

ר/ שמעולה באזעצט זיך אין קראקע.

ר/ שמעולע באזעצט זיך אין קראקע. א קליינע גרופע תלמידים זיינען מיטגעפארן מיט אים.איינגעארדנט זיך אין א קליינע ישיבה אין ר/ ארונס קלויז.ער האט ניט געזוכט צו פארגרעסערן די צאל תלמידים. אחוץ די צאלרייכע בריוו וואס ער האט געשריבן צו זיינע געווען תלמידים אין לובלין,האט ער אנגעהויבן שרייבן חבורים וואס ער האט געהאט פלאנירט שוין יארן.ער האט געהאט גרייט א חבור אף אלע ספרי מהר/ל און א חבור אף חסידות און קבלה,אונטערן נאמען"כוכבי אש" . אונטער זיינע בריוו,פלעגט ער זיך אונטערשרייבן:אברהם שמעון הלוי איש הורוויץ.המכונה ענגיל מזשעלעכאוו.ער איז געווען אן איניקל פון של"ה.ער איז וויניק געקומען אין באריר מיטן בריסקן עולם פון קראקע.א גאנצן טאג פלעגט ער זיצן אין קלויז לערנען מיט זיינע תלמידים,עוסק געווען בתורה און געשריבן בריוו. ער האט אנגעהויבן לערנען יעדן פרייטיק צו נאכטס די פרשה השבוע.אויך איז זשעלעכאוו פלעגט ער דאס טאן יעדן פרייטיק.אמאל פלעגט זיך דאס פארציען שפעט ביז צוויי אזייגער און דער עולם האט זיך ניט געקאנט אפריסן...

זיין לערנען די פרשה פון דער וואך האט געהאט א ריזיקן אפקלאנג. קיינער האט זיך ניט אויפגעהויבן אוועקצוגיין. אלע זיינען געווען וויי צוגעשמידט וויי פון זיין מויל, האט זיך געשיט פערדיקע גאדאנקען,פונקט וויי פון א קוואלעדיקן קוואל..נאך 6 שעה אפלערנען, האט ער קוים באוויזן אפצוטיטשן די ערשטע צוויי פסוקים פון דער פרשה. פאר דער מרחמה האט ער אנגעהויבן ארויסצוגעבן א קליינעם שריפט אפן נאמען"שובה ישראל" וואס האט געציבנט "קול חוצב להבות אש". דארט איז שוין פאראן דער אפקלאנג פון ענרוקנדן חורבן און מיט פייערדיקע ווערטער ווערט דארט גערופן צו תשובה.

ר/ שמעולע רייזט דארטן וועגן פראקטישע ענינים און א גרויסער טייל איז געווידמעט די קראנקייט פון ר/וקסוס,איז וועלכן ער זעט א גרויס געפאר און זינד. וויי זייער תלמידים גיבן איבער איז דער דאזיקער קונטרס(בראשור)געוועז נאר אן אנהויב פון א גאנצע סעריע אזעלכע ספרימלאך וואו ער האט בעהאנדלט פארשידענע אידן איבער אין לעבן און געוופן צו תשובה.אונז איז ניט באקאנט וויפיל אזעלכע קונטרסים זיינען ארויס.

אין קראקאווער געטא

פונקט ווי ר/שמעולע האט זיך געפירט פארן געטא,פונקט אזוי האט ער וויטער פארגעזעצט זיין ערנען און טואונגען.געזעסן טאג און נאכט מיט א גרופע תלמידים און געלערנט.עס האט זיך שטענדיק געפונען אן עולם צו זייער פרייטיקצונאכטסן צו הערן די פרשה פון דער וואך.

מיט אמאל איז פארגעקומען א שינוי.עס איז מער ניט געווען דער געשמאקער שמועס פון אמעריקע יארן..ער האט אסן געשווייגן און אנגעד הויבן מוסיף זיין תעניתים.(פאסטן) *********

א צאל אויסערשטענדישע תלמידים האבן פרובירט אים ארויסראטעווען פון נאצישן גיהנום,אבער,עס איז זיי ניט געלונגען.און אין זומער 1943 איז ער ביים אויסזידלונג פארשיקט צום אומקום...

אין"זשעלעכאווער יזכור בוך" וועלט דערציילט:ביים אויסזידלונג, פונקט ווי שטענדיק איז ער געווען איינגעהילט אין טלית און תפילין, אייגער פון די יידישע פאליציאנטן האט אים באמערקט אין דער רייע צום פארניכטונג,איז ער צוגעגאנגען און אים געוואלט ארויסנעמען, אים ראטעווען פון אומקום,ר/שמעולע האט געזאגט צום פאליציאנט: גיי אוועק פון מיר.איך ווייס ניט איר זאלט מין ראטעווען,איך ווייס גיין מיט אלע יידן אף קידוש השם... *********

די נאנסטע תלמידים זיינע האבן פון אים געלערנט ניט נאר דירעקט נאר אוין אומדירעקט האבן זיי אין אים געזעען גרויסקייט און דערהויבנקייט.ער פלעגט די בעסערע תלמידים מיטנעמען אף זיינע נסיעות און דארט האבן זיי געהאט א געלעגנהייט צו זעען זיין גרויס־ קייט. ר/שמעולע איז געווען באקאנט אלס אייגער וואס שטעלט זייער אסן אף זיך.

****

****

און מאנכעסמאל האט זיין געקאנט שאפן דער איינדרוק,אז ער איז אביסל מבטל די גדולי הדור. א געוויסע גרינשעצונג.ער פלעגט רעדן פון זיי וי פון זיין גלייכן. מאנכע האבן געטראכט,אז אפשר איז דאס ניט דער ריכטיקער וועג. אבער א נסיעה מיט שמעולן צו א חסידישן רבין צו זען וי אט דער גאון רעדט פארן גרוסן עולם,ער פאר וועמען אלע וועגן און אומוועגן אין דער תורה זיינען גענוען פריי און אפן...און אט דער גאון איז געשטאנען אין מחיצה פון די קאזשעניצער רביים: ר/אלימלך, ר/אהרן אדער לעוועראוער רבי(א יינגערמאן מיט גאר א קליינעם עולם) איז ר/שמעולע געשטאנען וי א יינגל,וי א שמש,און האט נאכגעפאלגט יעדעס וואס און תנועה.אויב קאזשעניץ איז געוען דאס חסידישע חדר פון ר/שמוליק,האט אבער שמעולעס חסידישע טראדיציע ניט געהאט קיין שייכות מיט לעוועראוע.ער האט זיך באקענט מיט לעוועראוער רבין,צו- פעליק.און גלייך האט ער דערזען אין דעם יינגען רבין עפעס וואס האט אים צוגעצויגן. געזען,אז ער קאן פון אים אסך לערנען... און ניט געקוקט אף זיין עלטער,אסך עלטער פון רבין,דאך איז ער גע- פארן צו אים,געפארן לערנען פון אים**********

און ניט נאר צו א רבין האט ער ארויסגעוויזן אזא דרך ארץ,די זעלבע יראת הכבודיקע באציונג האט ער ארויסגעוויזן צו יעדן איינעם אין וועמען ער האט נאר באמערקט עפעס ערלאכקיים,איינארטיקיים..וען אפילו דער דאזיקער מענטש האט געמעגט זיין גאר איין איינפאכער. פלעגט ער קוים באמערקן עפעס אין א געוויינלאכן בעל הבית וואס פלעגט ארייננקומען אין דער ישיבה און פלעגט אים גלייך מקרב זיין. ער האט דורך זיין דרך החסידות צוגעצויגן אסך תלמידים...

****

די שבתים,ימים טובים און יומא דפגרות אין לובלין זיינען תמיד געפייערט געוואָרן מיט גרויס פראכט און שמחה של מצוה.דאך האט דאָ, אוין שמעולע ארייננעפראכט נייאיקיימן.זיין פנים האט תמיד אויסגע- דריקט דעם יידישן לוח..זיין פנים האט געהאט אן אנדערן אויסזעען אין טאג פון חודש,שבת,און אנגעפילט מיט פחד די טעג פון אלוי- מאימת הדין.דער גאנצער טרויער און צער פון גלות ישראל איז געוען

אויסגעגאָסן אף זײַן פנים.דער גאנצער מרויער פון גלות השכינה איז געווען אײַנגעקריצט אף זײַן פנים,אין די טעג פון שבעה עשר בתמוז, אדער תשעה באב.

****

אזוי האָט ער זיך געפירט יעדעס יאָר. יעדער טאָג האָט געהאט זײַן באדײַטונג פאר אים. זײַנע סימפאָלן,און אײַערלעבונגען, גײַסטיק טיפע,האָט מען געקאָנט פשוט אראָפלײענען פון זײַן געלײַטערט פנים. זײַן פנים,לעבן,באַוועגונג,פירונג האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט אײַנעם פון די טיפע גאונים,געלײַטערטע ײדן פון א דור וואָס איז שוין מער נית דאָ. זאָלן די עטלאכע מאָגערע שטריכן זײַן א מצבה אפן קבר פון אײַנעם פון אונזערע ײדן וואָס האָבן געלעבט אין קדושה...

****

קראָקע: רמ"א־בית הקברות ביי דער רמ"א־שול

די נייע לובלינער ישיבה. — דער ערשטער שיעור אין דער ישיבה

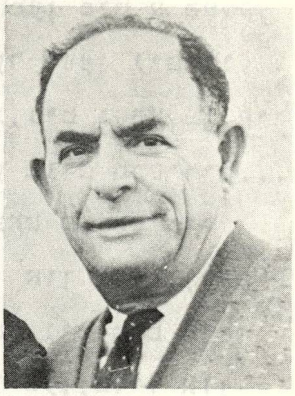
אלעקסאנדער און דיאָגענעס...

דערגרויסער הערשער און מלחמה־פירער האָט געפרעגט דיאָגענעסן, דעם צינישער וואָס איז געזעסן אין א פאס נאקעטערהייט־וואָס פארלאנגסטו זאָג א ון איך וועל דאָס טאָן פאר דיר... גיי אוועק פון פאס און פארשטעל מיר נישט די זון, האָט געענטפערט דער באשיידענער, צופריידענער דיאָגענעס.

דער געדאנק זיך אָפצוזאָגן פון ציוויליזאציע און צורישגין צום פשוטן פרימיטיוון לעבן פון דער נאטור, פון אמאל־ציט זיך דורך דער גאנצער מענטשלאכער געשיכטע. ציוויליזאציע האָט געבראכט פארגרינגערונג פארן לעבן, טעכניש דערגרייכונגען האָבן געבראכט - - - פארגרינגערונג אין לעבן פון מענטש. עס האָט אבער געבראכט מער זארג, מער אָנשטרענגונג און מער קאָפ־דרייענישן נאָכצוטאנצן יענע וואָס האָבן אלץ...

דערפאר זעען מיר גאנצע גרופעס אין פארשידענע צייטן וואָס זאָגן זיך אָפ לחלוטין פון דעם נייעם אנטוויקלטן לעבן און שטרעבן צוריק־צו גיין צום אמאליקן פרימיטיוון לעבן. נישט געווען די אלע גוטע זאכן פון דער טעכנישער אנטוויקלונג, אבער אויך נישט געווען די נעגאטיוע זייטן די געוואלטיקע אנגעשטרענגטקייט, וואָס דאָס מאדערנע לעבן האָט געבראכט.

די וויכטיקסטע פארשטייער, אין אונזער צייט, פון דעם דאזיקן געדאנק, זיינען געווען גראף לעוו טאלסטאי און זשאן זשאק רוסאָ.

עמן עס איז גוט-זיינען מיר שלעכט,
עמן מאיז שלעכט-ווערן מיר גוט...
(אונזער פאלק...)

פון בן שלום - ישראל

אונזער גרעסטער פירער האט אונז באלד בייַ די ערשטע טרים אונזערע, אלס פאלק, גליי"ך דערקענטאון אונז געוופן מים אזעלכע בייַמעלאן, ווי: עם קשה עורף (הארטער נאקן) נרגנים (אינטריגאנטן) ממרים (פארביטערטע) און נאך אזעלכע עפיטעטן, ווען זיגן עדות, אז משה רבינו, אונזער גרעסטער פירער, האט אונז שטארק ליב געהאט.. ווען עס ווערט אים גאר שווער, דעקלארירט ער: (וי אזוי וועל איך פארטראגן -- איכה אשא טרחכם, משאכם וריבכם. אייער ריידסטונגען און קריגערייַ)

וי עס ווייזט אוים, איז אונז אין דער מדבר געגאנגען זייער גוט. קיין שטייערן האבן מיר נים באדארפט צאלן, מיר האבן דאן נים באדארפט קיין מיגם, הארמאטן פון דעם לעצטן סארט, וי"ל... דאן נים געווען קיין נאסערס און פעדעראנקאם, אונזערע פאדערונגען, באדערפערנישן זיינען געווען זייער באגרעניצט, נו, האבן מיר געלעבט וי מען זאגט: וי "גאט איז אדעם.."

--און אז עס אונז געווען אזוי גוט האבן מיר זיך געזוכט צרות.. און וי קאן דאס זיין בעסער, וי צו דערגיין די יארן, טאקע דעם משהן, דעם פירער אונזערן, אים צו ברענגען כמעט בייז פארצווייפלונג... און די דאזיקע "נאבעלע" ארבייט זעצן מיר פאר אין משך פון דורות.. שפער, קוים האט זיך באוויזן אן אויסערלאכער שונא-דאן ווערן מיר אלע פאר איינעם און איינער פאר אלע. אמתע פארברידערונג.

און דא גיבן מיר א שפרינגעלע פון יציאת מצרים בייז-היינטיקן טאג 1967. דער שונא יאגט אונז שוין אזוי א היפש עטלאכע טויזנט יאר, און יעדעס מאל, איז דאס אן אויסערלאכער כוח ווען שמידט אונז צוזאמען. מען רייסט פון נימס, אמאל און היינט. וויים איך נים באמת, צי אין יענע גורלדיקע טעג זיינען עס געווען די נימס, אדער די

באוואפנטע ארמיי און וואונדערבארע פירערשאפט צוזאמען מיט א פאלק, וואס וויל נעבן נארמאל פונקט ווי אלע אנדערע פעלקער-ווען ניט די דאזיקע כוחות,וואלט,לויט מיין באשיידענע מיינונג,ניט געהאלפן קיין שום ניט־קעגן רוסלאנדס און די סאטאליטנס לעצטע טויט מכשירים... אבער,געווען יאניטים,און ניט פון קיין קלענערן באט־ט,דאס איז־דער גע־שמידטער איזערנער וויקן פון אלע פארטייען און גרופן,וואס א גאנץ יאר,שטייט מען אף די שלאכט־פעלדער,נאטירלאך,ניט מיט קיין מיגס,אדער אנדערע אזעלכע לעקעכלאך,אבער מיט דער פען,מויל און שריפט גייט אן דער דאזיקער קאמף.פארטיי קעגן פארטיי,גרופע קעגן גרופע,פונקט אין כמעט אלע צייטן פון אונזער פאלק. יא,דער נס פון האדות־איניהייט פון אלע אן אונטערשיד,האבן דערפילט,אז נאר דורך פארייניקטע כוחות קען מען ראטעוון אונזער פאלק אין מדינת ישראל. אין אייניקע טעג,האבן זיך א לאז געטאן ־נגלאך,מיטליעריקע,ע׳טערע מענער,פרויען און קינדער־אלע זיך צוגעשטעלט צום דינסט פון לאנד. ניט אומזיסט,האט אן אמעריקאנער מיליטערישער בעאמטער געשריבן,אז די מאביליזאציע פון אזא ריזיקע ארמיי אין ישראל,וואס איז פארגע־קומען כמעט אומבאמערקט פאר אן אויסערלאכן (ער איז דאן גראד געווען אין ישראל) האט קיינמאל ניט געקאנט פארקומען אין די ריזיקע שטאטן מיט אזא שנעלקייט און ארגאניזאציע,און מיט א פאלק פון צווי הונדערט מיליאן..אט דאס איז דער נס פון היינט.

וער פון אונז האט געקאנט פארזיכן,גלויבן,אז דימלחמה וועט זיין פארענדיקט אין 6 טעג און וער האט געקאנט פארויסזאגן,אז משה חיים,שמעון א א וואס האבן ניט געוואלט זיצן ביי איין טיש מיט די פאשיסטן,פרומאקעס,אז אלע וועלן זיין פארייניקט אונטער איין פיער־שאפט און"פארגעסן"אלע נעכטיקע טעריס און פראגראמען,רעזאלוציעס פון די לעצטע פארטיי־קאנגרעסן. די דאזיקע צווי ניט פארויסגעזעי־ענישן,רוף אין אן די גרעסטענישים פון יאר 67.

אונזערע פארטיי צעשפליטערונגען זיינען שוין"וועלט־באריממט". אפט דערמאנען מיר די תקופה פון בית שני וואס איז חרוב געווארן

צוליב אינערלאכע צערייסענישן. געוען אייניקע וואס האבן דאס אונז דערמאנט,אבער,ווער האט זיך צו זיי צוגעהערט ? האט פאסירט,אז גראד דער אויסערלאכער שונא האט אונז דערמאנט,און צו אים האבן מיר זיך צוגעהערט,און נאך ווי...דאס האבן באוויזן די עטלאכע גורלדיקע טעג אין יוני 67. דראסטישע,באמבאסטישע לאזונגען פון בלויז פון נעכטן,פארגעסן.מען הערט ניט ענע באריטע רייד״מיט ענעם ווער אין זיצן בייי איין טישאדער ״זיי״ און נאר זי ווען חרוב מאכן אונזער מדינה...און גראד די אויסערלאכע געפאר האט אלעמען צוזאמענגעשמידט ווי איין אומצעטערבאר גאנצקייט...זאל דאס טאקע אנהאלטן אף לאנגע, לאנגע יארן.

****

עס איז שוין ארויס א גאנצע ליטעראטור אין ישראל ווי אוין אין אויסלאנד וואס פארקויפט זיך איין מיליאנען. מיט אמאל האט דאס געשאפענע פאלק,וואו יעדער בוליגאן,אויסוואורף,מערדער,האט גע-טראטן,געפיינדיקט און געמארדערט, זיך ניט געלאזט שלאגן,נאר נאכמער דערלאנגט דעם פסקענציעלן מערדער שטארקע קלעפ..און די וועלט גאפט.. איך ווייל ניט,נאטירלאך,קאנקורירן מיט אזעלכע טאלאנטפולע שרייבער. איך ווייל בלויז פארציכענען דאס וואס איך אליין האב איבערגעלעבט אן ליטעראריש באפוצונגען.

****

דער פונדאמענט,עטישער,מענטשלאכער,פון אונזער ארמיי איז: אין קיין שום פאל,פארלאזט מען ניט א פארוואונדעטן אפן שלאכטפעלד. געוען אזויפיל פאלן פון מסירת נפש צו ראטעוון א חבר אין דער מלחמה, אז עס איז מיר אוממעגלאן אלע אויסצורעכענען. די אלע פאלן זיינען געקומען צום אויסדרוק,ווען מען האט אנומלט אויסגעטיילט אויסציי-כענונגען צו העלדן אין לעצטן פארמעסט... אהבת ישראל,די דאזיקע צוויי נסימדיקע ווערטער: ליבשאפט פאר לאנד,פאלק,דאס איז אונזער אטאמיש געווער.

****

דוכט זיך דאך,אז עס איז שוין גוט,אלע פאר איינעם און איינער פאר אלע,משיחס ציטן..מאכט איר א טעות. שוין איצט מערקט זיך שוין אן אנהויב פון נייע רייסעריין.ווען טוען מיט די פאר-נומענע שטחים,זאל מען זיי צוריקגעבן, אדער ניט ;?

עס ווערט ווידער לעבעדיק בייי אונז,בייי די פארשידענע פארטייען..

איך וועל,פארשטייט זיך,נים אנטדעקן אמעריקע,אז איך ווייס זאגן אז אוין איצט זיינען פאראן געגוג מיינונגס-פארשידנקייטן בנוגע די פארנומענע טעריטאריעס:זאל מען צוריקגעבן,א טייל,וועלכן,אדער באנדים צוריקגעבן,וויל גרויסע טיילן זיינען דאן צוגעזויבט געווארן נאך פון פריער אף א נים יושרדיקן אופן...שוין זאגאר אנטשטאנען א באוועגונג "פאר אן איינהייטלאן גאנץ ישראל".מיט אנדערע וועלטער,בשום אופן נים צוריקגעבן קיין איין פיצל לאנד.

נאטירלאך,אז סאיז גרינגער צו ריידן ווי דאס צו פארווירקלאכן. אינטערסאנט,אז אין דער דאזיקער באוועגונג,כמעט ווי אין דער רעגירונג צוזאמענשטעל לעצטנס,האבן מיר כמעט פון אלע פארטיען און גרופן. אין נארמאלע צייטן וואלט דאס נים געווען מעגלאן.אבער אין אונזער אבנארמאלע,אדער איבער-נארמאלע ציים פאסירן,ווי געזאגט, נישם...

אין דער ציים ווי אין שרייב דא דאזיקע וועלטער,קומען נאך פאר גאנץ היציקע דעמאטעס מים סטראשונקעס פון די "וועלט-באפרייער"אז מיר זאלן באצאלן פאר דעם געווער פון צווייי ביליאן וואס זיי האבן געגעבן די"רעוואלוציאנערע"ארמיי כדי אונז"פארשטייער פון אימפעריאליזם" צו פארטיידיקן. אבער,מיר אלע ווייסן דאך,אז ווען א קארעספאנדענט פון אויסלאנד האט אמאל געזאגט צו בן גוריון:איר יידן מעגט זיין שטאלץ וואס איר האט דאס אייביקע בוך"די ביבל"...האט אים דער אלטער געענט-פערט:"צום בון,אביסל נאפט,וואלט גאר נים געשאט..."

פריער,די אימפעריאליסטישע לענדער און איצט די אזוי גערופענע רעוואלוציאנערע"-אלץ צוליב דעם אויל,נים מער. מיר אלע ווייסן דאס, נים קוקנדיק וואס די פעדערענקס און קאמפאניע ווילן דאס איינהילן אין א הייליקן שייער פון פראגרעס ,אדער גאר רעוואלוציע,קעגן אימ-פעריאליזם און רעאקציע...

עס קומט מיר אפן געדאנק אין 50טן יאר-טאג פון דער באריטער באלפור דעקלעראציע,און צו די 15 יעריקע יארציים פון אונזער ערשטן פרעזידענט דר חיים ווייצמאן. זיין רוף ,היסטאריסער,איז דאן געווען געווענדט צו די יידן פון דער גאנצער וועלט: יידיש פאלק וואו ביזטו ; אונטערשרייב,אז די ציים איז קורץ,העלפן באמיסטן,בעארבייטן

די פארוואָרלאָזטע פעלדער, אויפגעבויען שטעט און דערפער, אינדוסטריען, מיט איין וואָרט, שאפן א היים פאר אלע יידן פון דער וועלט...

וואָלטן זין דאן, אין די פריערדיקע יאָרן פארן היטלער פעריאָד, זין צוגעהערט צו די דאָזיק רייד, וויפיל מיליאָנען וואָלטן זין געראטעוועט פון אומקום ?!?

****

אוין איצט דאַרף דער דאָזיקער ציטיקער לאָזונג זיך הערן איבער דער לענג און ברייט, אין אלע לענדער וואו יידן וואוינען – אויסשרייען די זעלבע פראגע ווי אמאָל:

יידיש פאָלק, וואו ביזטו ? ?

די שטאָט ירושלים.

ירושלים איז די הייליקסטע שטאָט פאר יידן. אין יהושע געפונט מען דאָס ערשטע מאָל „ירושלם” אין די אסירישע דאָקומענטן הייסט זי „אורסאלימו” און אין די אלט עגיפטישע קוואלן: „אורשאלים”. און אף די אלטע העברייאישע מטבעות פון די חשמנאים, הייסט זי „ירושלם הקדושה”. אין דער צייט פון דוד המלך, און איבערהויפט אין דער צייט פון שלמה, ווען עס איז אויפגעשטעלט געוואָרן דאָס בית־המקדש,

ירושלים – מגדל דוד

THE CITADEL OF JERUSALEM

LA CITADELLE DE JÉRUSALEM

איז ירושלים געווארן דער הייליקסטער צענטער פון יידישן פאלק.

די שטאט האט דורכגעמאכט זייער פיל ענדערונגען, און איבערגעגאנגען פון איין הערשער צום צווייטן אין פארלויף פון גענעראציעס. אזוי צום ביישפיל: ווען די רוימער האבן פארנומען די שטאט, האבן זיי באזעצט דארטן ניט-יידן און זי גערופן „עליא קאפיטאלינא“.

נאכן פארנעמען ירושלים פון מאכמעדאנישן קאליף אמאר אין יאר 637 און אין יאר קומען די קרייץ-צוגן (נוסעי הצלב) אין יאר 1099. און אין יאר 1187 קומען צוריק די מאכמעדאנער און הערשן דארטן זייער לאנג. די ענגלענדער פארנעמען די שטאט אין יאר 1918, א רעזולטאט פון נ,כן ערשטן קריג... און הערשן דארטן ביזן יאר 1947. און אין 1948 ווערט ישראל דערקלערט אלס מדינת ישראל און ירושלים, אלס די הויפט-שטאט.

מען רעכנט, אז אין דער צייט פון צווייטן בית המקדש, האבן דארטן געוואוינט ארום א פערטל מיליאן יידן. נאכן חורבן פון ביתר איז די שטאט געווארן, לויטן באפעל פון די דעמאלסטיקע הערשער, יידן-ריין. די נוסעי הצלב (קרייצוגן) האבן ביים פארנעמען די שטאט, דערמארדערט אלע יידן. רבי בנימין פון טודעלא (מחבר פון „מסעות“ האט אין יאר 1170 געפונען דארטן עטלאכע יידן, ניט מער. דער רמב"ן (רבי משה בן נחמן) האט אין יאר 1267 געטראפן צוויי יידן, און ער האט גענומען פארגרעסערן דעם ישוב.

נאכן גרוש שפאניע פארגרעסערט זיך דער ישוב, און הויפטזעכלאך פארן דארטן עלטערע יידן-צו שטארבן דארטן.. די אראבער פלעגן רופן די געקומענע יידן „ולד אלמות“--בני המות. קינדער פון טויט.. געקומען כדי צו שטארבן אף דער הייליקער ערד..

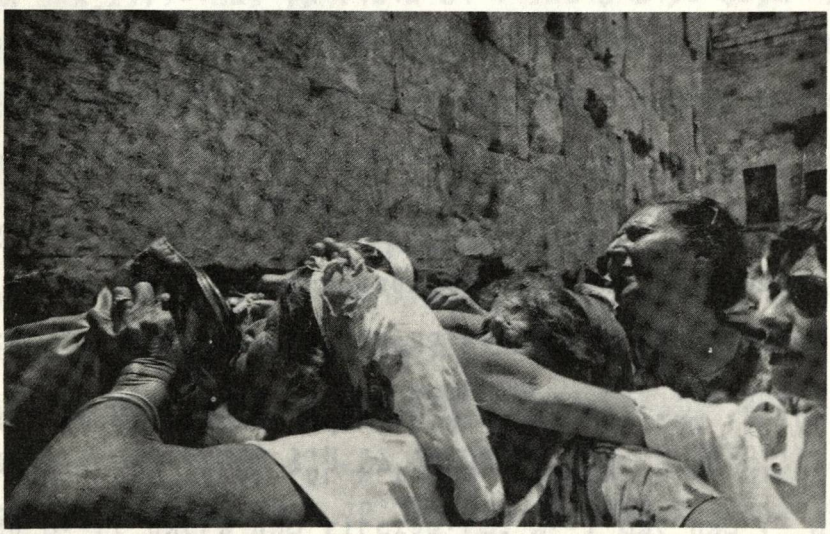
די יידן האבן שטענדיק געהאלטן ירושלים אלס דער צענטער פון הייליקייט און דער סימבאל פון אן אייגן יידיש לעבן. און דערפאר האבן זיי אין פארלויף פון דורות געזאגט די תפילה --

אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני“ און אין דער תפילה שמונה עשרה זאגן מיר „ לשנה הבאה בירושלים“. און דערפאר האט ירושלים געבראכט אזויפיל פרייד, אומבאשרייבלאכן רעליגיעזן ציטער צו אזויפיל יידן, אין די לעצטע גורלדיקע טעג פון יוני דעם 5טן 1967. ש.

כותל המערבי (מערב-וואנט)

די הילקע וואנט בײ ירדן, געבליבן פון דער מויער וואס האָט ארומגערינגלט אמאל דעם בית-המקדש פלאץ. (הר הבית) זינט גאָר אלטע צייטן אָן קומען ירדן פון דער גאנצער וועלט מתפלל זיין און וויינען אפן חורבן פון גלות השכינה: אין אנדערע שפראכן, הייסט די וואנט: "די וואנט פון געוויין". וי די דאָזיקע וואנט איז פארבליבן א הילקיים בײז היינטיקן טאָג, - האָט מען געקאָנט זעען וען די כותל המערבי איז באפרייט געוואָרן פון ירדנישן מיליטער....און וי טויזנטער ירדן האָבן זיך א לאָז געטאָן צו דער וואנט. אן אמעריקאנער זשורנאליסט רייזן, האָט געשריבן, אז אין זיין לעבן האָט ער נאָך אזא הייסטאָרישע געשיענים נים געזעען...

און וען בן גוריון איז צוגעקומען צו דער כותל המערבי אין יענע הייסטאָרישע-גורלדיקע טעג אין יוני --האָט ער דערקלערט: דאָס איז דער וויכטיקסטער טאָג אין מיין לעבן !!!

א קליינער טייל פון דער הילקער וואנט.

ניוסא סיימעלבוים

וואנדא

העלדישע קעמפערן קעגן נאציזם
טעראר, וואס איז נאך ביים לעבן
געווארן א לעגענדע...

****
*****
***

אין א שיינעם טאג, איז א יונגע מיידל צוגעגאנגען צום עם עס וואס האט געהיטן דעם ארויגאנג צום הויפט פון דער געשטאפע, ארונטערגעלאזט די אויגן, און פארשעמט, נית דרעסט געפרעגט, צי זי קען אריינגיין זעען דעם עלטסטן, וויל ער דערווארט זי... דער עס. עס. היטער, האט פארשטאנען, און זי אריינגעלאזט אים זעען... אריינקומענדיק, איז זי געשטאנען רואיק בייַ דער טיר. דער געשטאפע אפיציר דערזעענדיק זי, האט זיך אויפגעהויבן און אנגעהויבן דערנענטערן צו איר. קוקנדיק אף אירע שיינע בלאנדע לאקן האט ער זי א פרעג געטאן: Gibt es bei euch auch a Lorelei ? זי האט נית געענטפערט, שטיל ארויסגענומען דעם רעוואלווער פון איר טאש און אים דורכגעלעכערט מית א קויל. רואיק, האט זי אריינגעלייגט דעם רעוואלווער אין איר טאש, ארויסשפאצירט, און פריינטלאך זיך באגרוסט מית דעם עס. עס. היטער און פארשוואונדן....

****

איר נאמען-ניוסא טיימעלבוים, אדער וויַ מען האט זי גערופן, וואנדא. דאסאיז נית געווען דער אייניציקער אטענטאט, טוים אורטייל, וואס די יונגע מיידל וואנדא האט דורכגעפירט. איין מאל האט זי איבעראשט נאך א נאציש מערדער און אים געטראפן ליגנדיק אין בעט, דערזעענדיק איר רעוואלווער, האט ער זיך שנעל באהאלטן אונטער דער קאלדרע, זי האט אים פארענדיקט דורכשיסנדיק די קאלדרע מית דעם מערדער...

וואנדא איז געבוירן געווארן אין לאדזש אין יאר 1918. א חסידישע רעליגיעזע פאמיליע. אבער, זי האט יונגערהייט געזוכט א פלאץ אין דער

****

וועלטלאכער יידישקייט.הויבט אן צו לערנען אין א פוילישע גימנאזיע.
אביסל שפעטער,זיך אנגעשלאסן אין א רעוואלוציאנערער גרופע סטודענטן.
און גלייך נעוואָרן איינע פון אירע טעטיקסטע מיטגלידער.און נים קוק-
נדיק אף אירע אויסערגעוויינלאכע לערן־פעאיקייטן,איז זי אויסגעשלאסן
געוואָרן פאר אירע ראדיקאלע טעטיקייטן...

אבער,וואנדא קומט ווייטער אן אין די קורסן פון העכערע למודים:
זי שטודירט פסיכאלאגיע,געשיכטע און אנדערע געגנשטאנדן. וועו די
נאציס האבן אריינמארשירט אין פוילן,שטעלט זיך אף אירע שטודיומס
און פונקט ווי אלע ייִדן וועלט זי א טייל פון דער געטא...

וואנדא שליסט זיך באלד אן אין דער אונטערערדישער באוועגונג..
אט דערציילט אייגער פון אירע נאנטע חברים.וואנדא האט געזאגט:
„איך בין א ייִד און מיין פלאץ איז צווישן די קעמפער קעגן פאשיזם
אין קאמף פאר מיין פאלק,פאר א פריי פוילן,פאר דער מענטשהייט...“

****

אין דער געטא וועלט ארגאניזירט א פרויען־אפטיילונג,וואס האט
שפעטער,באזוכט וואונדערבארע העלדישקייטן אין קאמף קעגן די מערדער.

--אין קאמף קעדן די נאצישע מערדער האבן די פרויען,מיידלאך,גאר
קינדער,באזוכט אריינצושריבן א העלדיש קאפיטל אין אונזער קאמף
פארן קיום פון אונזער פאלק... דר ריינגעלבלום...

****

וואנדא איז אייגע פון די דאזיקע העלדישע פרויען. יעדער אייגער וואס
האט זי געזעען לערנען ווי אומצוגיין מיט געווער,האט זיך נים געגלויבט
אז די ייִנגישקע מיידעלע,16 יאר אלט,איז אם עלשט איצט ארויסגעקומען
פון א שול.אויסגעזעען נאך ייִנגער ווי זי איז געווען. שיין,בלאנד,
וואונדערבאראע שיינע לאקן,אן אומשולדיקן זיסן שמייכל וואס האט אף-
געוואכט געגוג כיטרע דייטשע מערדער. און וער האט זיך געקאנט גאר
פארשטעלן,אז דאס מיידעלע איז פעאיק דורכצופירן א טויט־אורטייל אן
שום שרעק און אויסדרוק אף איר פנים... און קיין אייגער האט נים
באזיצן אזויפיל מאָל שטיין אין פארבינדונג מיט דער אריעער זייט
ברענגען געוואר און אינסטרוקציעס פון הויפט קאמיטעט,ווי וואנדא...

****

יולי דעם 22טן 1942. די מערדער האבן אנגעהויבן די ליקווידאציע פון ווארשאווער געטא.טויזנטער זינען געשיקט געווארן אין די גאז-קאמערן אין טרעבלינקא. די געטא איז געווארן אפסאלום אפגעשניטן פון דער אויסערלאכער וועלט. דיווכן פארשטארקט דר־פאך.. די טעלעפאנען זינען אינגאנצן אפגעשניטן געווארן,אזוי,אז די קרבנות האבן נים גהאט קיין שום מעגלאכקייט צו לאזן וויסן די דרויסנדיקע אונטערערדישע קעמפער וואס די נאציס גר־טן זיך צו טאן גאר אינגיכן מיט די טויזנטער ־דן אין דער ווארשאווער געטא.

****

וואנדא האט וואלונטירט פאר דער דאזיקער געפערלאכער ארב־ט. ארויס פון געטא,און אין עטלאכע טעג ארום צוריקגעקומען מיט אנווי־זונגען פאר דעם וויטערדיקן קאמף קעגן שונא.

שפעטער זעען מיר וואנדא אויסער דער געטא אף געפערלאכע סאבאטאזש ארבייטן. אין אקטאבער דעם 8טן 1942 ווערן עטלאכע באנען אויפגעריסן און שטעלט אף דעם פארקער קיין ווארשע אף שעהן... פאראליזירנדיק די וויכטיקסטע קאמוניקאציעס פון דער נאצישער מאכט.

****

די נאציס האבן געענטפערט מיט נאך מער רדיפות אף דער באפעלקערונג אלס ענטפער אף די סאבאטאזש אקטן. אקטאבער דעם 16טן,ווערן 16 פוילישע קעמפער עפנטלאך אויפגעהאנגען און זייערע קערפער בלייבן הענגען עטלאכע טעג...שפעטער,ווערן זי ארונטערגענומען און באערדיקט אפן ייִדישן בית עולם..אחוץ דעם,האבן זי ארויפגעלייגט א שטראף פון א מיליאן זלאטעס אף דער באפעלקערונג.

אכט טעג שפעטער,קומט דער ענטפער פון דער אונטערערדישער ארמיי קעמפער:מיט וואנדאן אין דער שפיץ,ווערן באמבאדירט דער קאפע קלוב אף יערושאלימסקע אלייען,וואו די נאצישע הויכע פירער פלעגן זיך שטענדיק צוזאמענקומען פארברענגען אין די אונטן,און אויך נעבן דעם פלאץ איז געווען די הויפט-קווארטיר פון דער געשטאפע. אחוץ די צוויי באמבאדירונגען אין דער זעלבער צייט,איז אויך באמבאדירט געווארן א דריט פלאץ,די רעדאקציע פון די מיטהעלפער פון די נאציס: „קוריער ווארשאווסקי“. אין די דאזיקע אטאקעס זינען העכער 30 הויכע

****

נאציש פירער אומגעקומען. אף צו מארגנס האט די גרופע אויפגעקלעפט מעלדונגען איבער אלע גאסן פון וואלש,אז דאס איז דער באצאל פאר די געהאנגענע קעמפער. וואנדא איז א־נע פון די דאזיקע וואס האבן צוגעגרי־ט און דורכגעפירט די דאזיקע געפערלאכע אטאקעס...

****

נאוועמבער דעם 30טן פירט וואנדא מיט א גרופע קעמפער,דורך א געוואגטן אנפאל אף דער רעגירונגס־באנק,אינמיטן העלן טאג,און נעמען מיט א מיליאן זלאטעס־אן ענטפער אף דעם האלבן מיליאן וואס די נאצים האבן ארויפגעלייגט שטראף אף דער באפעלקערונג.

אין 1943 שליסט זיך וואנדא אן אין א פארטיזאנען גרופע. אבער, זי ווערט שנעל צוריקגערופן צו ארבי־טן אין דער געטא,וואו זי איז געווען נויטיקער...

****

אין אפריל 1943,די נאצים מארשירן אר־ן אין דער וואלש־ווער געטא ארויסצופירן אלע י־דן צום אומקום. דעם זעלבן אוונט אין א גהי־מען ציסער אין פראגע ווערט באשטימט צו אטאקירן די ארטיקעריע באפעסטיקונגען אף נאוויגארסקי גאס. א ספעציעלע גרופע ווערט אויסגעקליבן דאס דורכצופירן. וואנדא איז א־נע פון ז־...

עטלאכע שעהן נאך דעם באשלוס,זי־נען די הארמאטן געלעגן צעשמעטערט. עטלאכע ד־טשן און פוילישע פאליציאנטן זי־נען הרגעט געוואָרן.

****

די געשטאפע יאגט זיך נאך־דער קי־נער וואנדא מיט די צעפפן־צעפלאך־און גיט 50ט טויזנט זלאטעס באלוינונג ווער עס וועט אנהי־זן וואו זי געפונט זיך...

*****

די חברים האבן איר געראטן זיך אויסבעהאלטן,און נית גיין אף געפערלאכע ארב־טן. וואנדא ווייל נית הערן פון נעמען וואקאציע... יולי דעם 7טן 1943,ווען וואנדא איז געקומען א ה־ם,האבן אף איר גע־וארט צוי־ גע־טאפע אגענטן. זי האט פרובירט זיך פארסטעלן,אבער, עס איז איר נית געלונגען. זי ווערט שרעקלאך גע־ניקט אין די גע־טאפע קעלערן,אויסצוגעבן די נעמען פון די אונטערערדישע העלדן, און נאך באהויזן ארויסצושיקן א צעטעלע צו די חברים,ז מעגן זיין זיכער,זי ווען קיינעם נית אויסגעבן,נית קוקנדיק אף די שרעקלאכע

פּ״ניקונגען...אזוי איז אומגעקומען א יידיש טאָכטער פון 18 יאָר, נעמענדיק נקמה פון די ענקער. אין 1945 איז זי דעקאָרירט געוואָרן מיט די העכסטע אויסצייכענונגען פון דער פויליש׳ער רעגירונג-דער״גרונוואלד-מעדאל״.

פון בוך:

They Fought Back

Yuri Suhl

שוער צו באשטימען ווי פיל ״דן האָבן זיך באטייליקט אין די פארטיזאנען. מאנכעמאל,האָבן ״דן פשוט מורא געהאט פאר זייער לעבן צו זאָגן,אז זי זיינען יידן. די פארטיזאנען זיינען אויך געווען פארמט מיטן גיפט פון אנטישמיטיזם. אָבער מיר דערמאָנען בלויז עטלאכע גרופן: קאָזינין אָטריאד,אָנגעפירט פון טוביה לובעלסקי:האָט געהאט ארום 12 הונדערט ״דישע פארטיזאנען. דאן,די גרופע אָנגעפירט פון דר׳. אטלאס(סאָנימער געגנט)העדשקעס באנדע(סקאלאטער געגנט)אשענדארפס באנדע (טשערטקאָווער געגנט)גרופע ״נקמה״נאראטשער וועלדער און נאָך...

יידישע פארטיזאָנער אין לובלינער וועלדער

מזל טוב מזל טוב מזל טוב

מזל טוב אונזער חשובע און טייערע פרײַנט,די גרושעצקיס צו די תנאים פון זייער טעכטערל מערי(מרים)מיט ברוס ראבינער,איר זאָלט דערלעבן צו פירן זייערע קינדערלאך צו דער חופה אין א מזלדיקע שעה.

Mary

to

Mr. Bruce Rabiner

די זשעלעכאָוער גרופּע אין ניו יאָרק באגריסט אייך,טייערע פרײַנט, איר זאָלט דערלעבן אסך נחת און גליק פון זיי און זיי פון אייך.

מלכהלע פרוכטענבערג סעקרעטאַרן

טייערע פרײַנט גרושעצקיס,ווי מיר זעען טוט איר נאָך די אלטמאנס,און קלײַבט זיך חתונה מאכן אייער מוזיניקל...נו,זאָל זיין אין א מזלדיקע שעה און האָט פון זיי אסך נחת. לייבוש,מלכהלע,שאָלעק,אסתר,אברהמל.

מזל טוב מזל טוב מזל טוב

אונזערע הארציקע ברכות אונזערע טיערע פריינט אליהון און חוה ראטערמאן אין באראנקילא,קאלאמביע,און אפרים און מיני אקערמאן, צו דער שמחה פון איערע קינדערלאך-אסך נחת און גליק. דערלעבט צו פירן זייערע קינדערלאך צו דער חופה....לייבוש,שאלעק און מלכהלע.

x. BERNARDINO LUINI; *Deriding of Noah;* Real Pinacoteca di Brera, Milan, Italy.

דער תנ"ך, ביבלישע מאטיוון האבן אינספירירט די גרעסטע מייסטער, מאלער און סקולפטארן, שרייבער און בכלל, גייסטיקע שעפערס, אין אלע צייטן. דער תנ"ך האט געהאט אן אומגעהויערלעכן איינפלוס, ניט בלויז אף דער אויסבילדונג פון רעליגיעזע און עטישע שיטות, כאראקטער פון כמעט אלע פעלקער, נאר אויך אף די גרעסטע קינסטלערישע שאפונגען..

"עסאיז דאס גרעסטע בוך פון אלע צייטן, פון אלע פעלקער"

(געטא־יאהאן וואלפגאנג)

****

וירא חם כנען את ערות אביו ויגד
לשני אחיו בחוץ.ויקח שם ויפת את־
השמלה וישימו על־שכם שניהם וילכו
אחרנית ויכסו את ערות אביהם ופניהם
אחרנית וערות אביהם לא ראו.

(בראשית ט' כב-כג)

****
****
****
***
*

****
****
****
****
******
****
*

האט חם דער פאטער פון כנען
געזעען די נאקעטקייט פון זיין
פאטער,און האט דערציילט זיינע
צוויי בריידער אין דרויסן.
האבן שם ויפת גענומען א מאנט
און ארויפגעטאן אף זייערע
ביידנס אקסלן,און זיי זיינען
געגאנגען היינטערווייליכס,און
האבן צוגעדעקט די נאקעטקייט
פון זייער פאטער,מיט זייערע
פנימער אהינטער,און זיי האבן
נית געזעען די נאקעטקייט פון
זייער פאטער. (ייִדיש- יהואש)

****

דאס בילד איז גענומען פון דעם איטאליענישן מאלער בערנארדינא
לוויני . געלעבט אין איטאליע. געבוירן: 1475-1533)
א תלמיד פון לעאנארדא דא וינטשי. געמאלן אף פארשידענע
ביבלישע טעמעס:משה אפן בארג סיני,יוסף און פוטיפרס ווייב
די פרייד פון מריס,די יידן אין עגיפטן א א

****
****
****
****
***

מזל טוב בר מצוה ענריקע לוקאוויעצקי זון פון

אונזערע פריינט: פסח און ראקעל בארענקילא קאלאמביע

אסך נחת און גליק טייערע פריינט !!!

בר־מצוה פייערונג אין בראנקילא בייַ אונזערע פריינט:פסח און ראקעל לוקאוויעצקי.

באמת געווען א פיינער יום טוב וואס די היגע יידן וועלן נאנג נאנג געדענקען. זאל דאָ פארצייכנט ווערן,א היגעבוירן קינד,דערצוינן אין א לאטיינישׁ לאנד און האָט באוויזן צו דאוענען דאָס גאנצע פרייטיק צונאכטיקע דאוענען־און פונקט ווי א דערוואקסענער מענטש,איז דאָס א נחת פאר די עלטערן און פארן גאנצן ישוב דאָ.

עס האָט ארויסגערופן אמתע באוואונדערונג פון אלעמען. דער פרעזידענט פון אונזער קהילה ,ברוך וואטענבערג האָט אים געלויבט אין זיין דרשה בייַם דאוענען און אים פרעזענטירט אין נאָמען פון דער קהילה,א שיינעם טלית און א בוך: ספר בר מצוה... אוין געזאָגט, אז ער איז א שטאָלץ פאר אלע יידן דאָ,ניט בלויז פאר זיינע עלטערן. עס וועלנט אונז,אז אוין דאָ,אין די לאטיינישע ענדער,קאָנען מיר דערציען אונזערע קינדער אין אזא יידישן גייסט,אז זיי זאלן קאָנען און וועלן ווייטער פארזעצן אונזער טויזנטיעריקע ירושה.מיר, עלטערן,דארפן נאר וועלן און אונזערע קינדער וועלן בלייבן מיט אונז. מיר וואונטשן אים אויסצואוואקסן א גוטער ייד און מענטש.

ער זאל זיין א כבוד פאר אלע,זיינע נאָנטע און פארן ישוב דאָ.

סעקרעטאַרן קאראלא לוקאוויעצקי

****

אונזער ברודער און שוועגערן,פסח און ראקעל,אונזערע הארציקע ברכות צו אייער יום טוב. איר זאלט דערלעבן אים צו פירן צו דער חופה, און די גאנצע משפחה זאל זיין דערבייַ און זיין מיט אייַן פרייען.

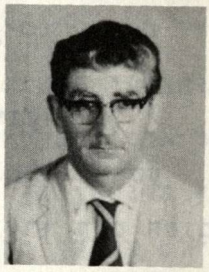
בראנקילא קאַלאַמבריע מאיר יחיאל און קאראלא לוקאוויעצקי

****

צו אייער יום טוב,טייערע פריינט פסח און ראקעל,אונזער הארציקע באגריסונג.איר זאלט דערלעבן פון אים אסך,אסך נחת...

אליהו און עווא ראטערמאן בראנקילא קאַלאַמבריע

****

ד"ר משה זבארסקי ווערט באערט מיטן טיטל

בירגער פון דער שטאט סאנטאס

זינט עס עקזיסטירט דער ייִדישער ישוב דאָ אין בראזיל, איז דאָס ערשטע מאל, אז א ייִד זאָל באערט ווערן מיט אזא כבוד, פון דער מוניציפאלער קאמער- " סיאדאן סאנטיסטא".

דער ייִנגער דור אינטעלעקטואלן, פראָפעסיאָנאלן, ייִדישע, באטייליקט זיך אין כמעט אלע רעגירונגס- אינסטיטוציעס און אנשטאלטן.

ד"ר בענזשאמין גאָלדבערג פארנעמט א חשובן פלאץ אין דער מוניציפאלער קאמער. צווישן די פראָיעקטן איז אויך געווען א פראָיעקט, אז מען זאָל באערן דר משה זבארסקי מיט דעם דאזיקן טיטל. און דעם 9טן אויגוסט איז געפראָווט געווארן די צערעמאָניע. דער אָונט איז פארגעקומען אין זאל פון מוניציפאלן קאמער. דער פרעזידענט פון קאמער עפנט דער פארזאמלונג, דערקלערט, אז דער פראָיעקט צו באערן דר זבארסקין, איז אינשטימיק אָנגענומען געווארן פון אלע מיטגלידער פון שטאָט־ראט. און גיט דאָס ווארט צו דר גאָלדענבערג.

אין זיין ווארט רידט ער וועגן די גרויסע פארדינסטן פון דעם חשובן ד"ר זבארסקי, פארדינסטן אלס דאקטאָר, מענטש און איבערגעגעבענער פריינט פון דער גאנצער באפעלקערונג פון סאנטאס.

נאָך זיין רייד קריגט דאָס ווארט ד"ר משה זבארסקי.

-- שטארק עמאָציאָנעל, הויבט ער אן זיין רייד: איך בין געקומען קיין בראזיל אלס קליין קינד. און ווי אנדערע קינדער פון עמיגראנטן, האָב איך דורכגעמאכט גוטע און גענדג שלעכטע צייטן, בין איך בין געקומען צו היינטיקער מדרגה, און נאטירלאך, זייער פיל האָט מיר צוגעהאָלפן, מיין ליבע פרוי ... איך האָב שטענדיק אין זין געהאט דעם ערימען מענטש. איך האָב קיינמאָל נים פארגעסן מיין אייגן לעבן פון אמאל. איך דאנק אלע מיינע פריינט ווָס האָבן זיך באטייליקט, דירעקט אדער אומדירעקט אין

דעם היינטיקן יום טוב. ער ווערט שטארק אפלאָדירט און עס ווערט אים אָפּיציעל,איבערגעגעבן דאָס טיטל „בירגער פון סאנטאָס".

****

די ייִדישע קאָלאָניע האָט געיומטובט אף איר שטיגער.

אין סאלאָן פון קולטור האָט דער קאָמיטעט וואָס פארטרעט אלע ייִדישע אינסטיטוציעס דאָ אין סאנטאָס,דורכגעפירט אן אָוונט צו ערן דעם חשובן דר׳ זבאָרסקי. די טישן זיינען געווען פין,יומטובדיק געגרייט ווי פאר אן אמתן בכבודיקן גאסט.געווען ארום 130 פערזאָן.אין פרעזידיום וואָרן איינגעלאדן,דער בעל השמחה,זיין פרוי,זיינס א ברודער פון ריא דע זשאנ. און נאָך חשובע געסט.

****

דר׳ בענזשאמין גאָלדענבערג און זיין פרוי און אנדערע וואָרן געבעטן צו פארנעמען פלעצער אויבנאן.

דער פאָרזיצער פון אָוונט פריינט שמואל קאָרן באגריסט די געסט און גיט א וואָרט צו גדליהו גאָלדשטיין. פריינט גאָלדשטיין זאָגט: --דר׳ זבאָרסקי האָט געהאט א שווערע יוגנט,אָבער אדאנק זיין שטארקן ווילן און פעאיקייטן איז אים גלינגען צו דערגרייכן צו אזא הויכער שטופע. דר זבאָרסקי האָט קיינמאָל נית פארגעסן דעם אָרימען מענטש און דערפאר האָט ער זיך באליבט געמאכט נית בלויז בי יידן נאָר בי דער בראזיליאנער באפלקערונג אין אלגעמיין. און אין מיין,בין איבערצייגט,אז זיין ליבע פרוי, קלאריניא,האָט א גרויסן חלק אין זיין דערפאָלג. דערפאר,וואָלט זי אויך באדארפט באטיטלט ווערן מיט דער אויסצייכענונג..דער עולם אפלאָדירט זייער שטארק דעם געדאנק.ער וואונטשט אים אסך אסך יאָרן פון דערפאָלג,און וויטער פאָרזעצן זיין גוטע ארבייט לטובת הכלל...

פריינט שאיץ טשעטשינארזש באגריסט דעם חשובן דר׳ און זיין משפחה.אלס דאקטאָר און מענטש,גוטער חבר און פריינט פון קראנקע,האָט זיך דערוואָרבן א פיינעם נאָמען. סיי מיטן געבן פרייַ אונטערזוכונגען, בעהאנדלונגען און אפילו פרייַ מעדיצינען-און נאָך הומאניטארע זאכן האָבן אים געמאכט באליבט בי יעדן איינעם.און די מוניציפאל פון סאנטאָס האָט דאָס געוואוסט,באמת,ווי אפצושאצן און באלוינען דעם חשובן פריינט פאר זיינע גוטע מעשים.

****

דאָס לעצטע וואָרט קריגט דער דר׳ בענזשאמין גאָלדענבערג.

--- דער היינטיקער יום טוב,האָף איך איז בלויז אן אָנהויב. דר משה זבאָרסקי האָט כשר פארדינט זיין טיטל,נית בלויז אלס דר׳,מדיצינער, נאָר אלס ליבעראלער גוטהארציקער מענטש מית א הומאניטארן צוגאנג צו אלע מענטשן אן אונטערשיד פון רעליגיע א א ו. דערפאר האָט ער אזויפיל פריינט צווישן נית ידן.עס איז א גרויסער שטאָלץ פארן ידישן ישוב. און מיר האָפן,וי געזאָגט,אז עס וועלן קומען נאָך אזעלכע יום טובים. מיר האָבן א פיינע ידיש אינטעלעקטועלע יוגנט,פראָפעסיאָנאלן וואָס מית זייער בייטראג פאר בראזיל,לאנד און פאָלק,זיינען זיי א שטאָלץ פאר אונז פאר אלעמען. דערמית פארדענדיקט זיך דער ערשטער טייל און עס הויבט זיך אן דער צווייטער. א טיש וי פאר אזא שמחה,פיין,געשמאקפול געגריט, און דער עולם האָט זיך טאקע געלאָזט וואוילגיין.

****

פריינט שמואל קאָרן דערקלערט דעם וויטערדיקן טייל פון פראָגראם. און דאָס וואָרט קריגט דער ברודער פון דר׳ זבאָרסקי,מיגעל .

--דערציילט,אז זיי קומען פון אן ארימע פאמיליע,און געוען שוערע און שווערע צייטן,דאָך זיין וילן האָט גובר געוען אלע שווערקייטן און זיך דערוואָרבן אזא שטופע וואו מיר אלע קאָנען שטאָלצירן מית אים.ער האָט געקראָגן א רעגירונגס פאָסטן וואָס ער האלט אן בית היינטיקן טאָג. דער פאָסטן איז צו אונטערזוכן פרישע אימיגראנטן וואָס קומען ארין לאנד. אין יענער צייט פלעגט מען די ינגע דאָקטוירים שיקן אין די קלענער פלעצער אין לאנד,אין״אינטעריאר״. אויב איך מאך נית קיין טעות,האָט מען אים אויך געשיקט קיין״עסטאדא קאָזא״וויט פון א ידי צענטער,וויט פון ידיש לעבן. זיינע עלטערן,די גאנצע משפחה איז געוען שטארק באזארגט,ווייל די קינדער וועלן נית קריגן קיין ידישעדערציונג. די אסימילאציע דאָרט איז געוען גרויס,און קיין ידישע טראדיציעס, ידיש לעבן האָט מען דאָרט נית געקאָנט אָפהיטן. דאָס האָט זיי שטארק געפיניקט און מית 25 יאָר צוריק האָבן זיי פארלאָזט דאָס פלאץ און זיך איבערגעצויגן קיין סאנטאָס,וואו עס איז פארהן א ידיש לעבן. דאָ האָבן זיי פשוט אויפגעלעבט אף אלע געהיטן פון גייסטיקן לעבן.

****

****

און דאס וואס אזויפיל פריינט זיינען געקומען צו דער היינטיקער שמחה באוויזט,אז ד"ר משה זבארסקי האט זיך געשאפן א נאמען וואס מאכט אים באליבט ביי דער גאנצער באפעלקערונג.

די רייד פון מיגעל זבארסקי איזשטארק אפלאדירט געווארן. אין נאמען פון שטאט־קאמיטעט ווערט איבערגעגעבן פון פריינט אהרן דוד וועבערמאן א באשיידענע מתנה,א זילבערנער־פלאקער־מיט א פאסיקן אויפ־שריפט. פריינט וועבערמאן דערקלערט,אז מיטן היינטיקן אקט וויל דער ישוב אויסדריקן זיין דאנק און נאך מער דערנענטערן אונזער פריינטשאפט מיט דעם חשובן יובילאר...

****

צווי געזעלשאפטלאכע טוערינס:סאניע שניפער און אסתר דעבסקי גיבן איבער א שיינעם בוקעט בלומען דער פרוי זבארסקי,קלאריניא.נאך א בוקעט בלומען וועלכע איבערגעגעבן דער פרוי סאריטא גאלדענבערג, דורך די פרויען:לאה באראן און יעטע גאלדבערג.

****

דאס וואלט קריגט די פרוי קלאריניא זבארסקי. וועגן איר וואלט מען באדארפט שרייבן א באזונדער קאפיטל,ווייל זי איז א סימבאל פון א פרוי מיט אלע מעלות:אינטעליגענט,מענטשלאך,פארלייקנט נית איר אפשטאם און ארבייט זייער פיל אין געזעלשאפטלאכע אינסטיטוציעס..

זי הויבט אן איר רייד אין א פיינעם ייִדיש,כמעט ווי מיט טערן אין די אויגן,דאנקט זי אלע פארשטייער פאר דעם כבוד וואס מען האט צוגעטיילט איר מאן און איר. זי דערמאנט זייער ערשטן אנקום קיין סאנטאס.זייער איינלעבן זיך מיטן ייִדישן ישוב. און שפעטער געווארן זייער טעטיק אין דער"וויצא" און זיך איינגעלעבט זייער פריינטלאך מיט זייער פיל אין ישוב. דער היינטיקער אונט,זאגט זי,וועט פארבליבן לאנג אין אונזער זכרון.

****

עס ריידט דער בעל השמחה־ד"ר זבארסקי:

-- איך דאנק אייך אלעמען הארציק פאר דעם פיינעם אונט לכבוד מיר און מיין פאמיליע. עס איז א כבוד פאר דעם ישוב,וויל עס איז דאס ערשטע מאל וואס אזא טיטל איז צוגעטיילט געווארן א ייד,און נאך דערצו אן אימיגראנטן־קינד. דאנקט אלעמען וואס האבן אים געהאלפן דערגרייכן צו דער שטופע.

****

****

דער ייִדישער ישוב אין סאנטאס האט זיך אויסגעצייכנט מיט דעם פיינעם יום טוב,באנקעט לכבוד דעם פארדינטן חשובן דאקטאר.

די אלע אויסגערעכנטע מעלות ווי אויך די זיגן פון דער ישראל-ארמיי קעגן זייערע שונאים האבן אנגערעגט דעם קאמיטעט איינצואָרדענען און דורכפירן אזא פיינעם,אימפאזאנטן יום טוב וואס וועט לאנג געדענקט ווערן דא אין סאנטאס.

אין נאמען פון שטאט-קאמיטעט און פון גאנצן ייִדישן ישוב אין סאנטאס און אויך אין מיין פריוואטן נאמען,וואונטשן מיר דעם ד״ר משה זבארסקי מיט זיין משפחה אריכת ימים,ער זאל ווייטער קאנען פארזעצן זיין נאבעלע,הומאניטארישע ארבייט לטובת הכלל,און פארן ישוב בפרט.

סאנטאס,בראזיל, פארן שטאט-קאמיטעט יאסקע משפטים

****

****

****

א סדר-נאכט אין קיבוץ פון ש.טשעטשינארזש בראזיל

****

די בעלי-בתים וואס האבן אונז אויפגענומען זיינען:ווירא‌י טשירעזשניק, שטאמט פוןווארשע,געקומען אין קיבוץ אין 1924.תחונה געהאט אין קיבוץ,דער מאן שטאמט פון מאגידעוו פאדאלסק,געקומען אין יאר 1926. איצט האבן שוין אייניקלאך אין זעלבן קיבוץ. געקומען צו זיידורן דער פארמיטלונג פון הערשל זשעלעכאווסקי אלס געסט,אוועקגעפארן זיינען מיר פון זיי-חברים און פריינט. ****

מיט אונזערע בעלי בתים צום סדר אין גרויסן סאלאן וואס נעמט אריין צוויי טויזנט מענטשן.דער קיבוץ אליין האט שטענדיק 11 הונדערט מיטגלידער,נאר צום פסח סדר זיינען געקומען נאך 900 געסט.

דער סדר מאכט דעם איינדרוק ווי מיר זיינען אין אן אפערא הויז: געזאנג און מוזיק.א מיידל פון 18 יאר פירט אן דעם כאר,בייטאג ארבייט זי ביי די אייער,ביינאכט,לערנט זי מוזיק.די הגדה מיט די קשיות זיינען אויסגעזונגען געווארן און אויסגעטאנצט אין 19 צוגעד-פאסטע טענץ,פון באפרייאונג,ארבייט אף די פעלדער..די יוגנטלאכע

האָבן געטאנצט ביז שפעט ביינאכט.עס קומט פאָר אַן איבעריים: מען דערלאנגט די מאכלים,פיש,מצות,ווין און פסחדיקע מאכלים. דער סדר פארעגדיקט מיט געזאנג,מוזיק און טענץ. ******

אונזערע בעלי בתים גלוסט זיך ניט צו שלאָפן,זיי דערציילן פון אמעריקן לעבן אין קיבוץ. זי איז אלט 70 יאָר און מען רופט זי „דימאמע פון די הינער".זיי לעבן שוין אין קיבוץ 45 יאָר.און לוים איר עלטער,דארף זי שוין מער נים ארבייטן.אָבער-זאָגט זי-די הינער בינקען נאָך מיר ווען זי זעען מין נים א טאָג..ווערן זיי קראנק.. דערפאר גייט זי יעדן טאָג „צו אירע פריינט".ער,דער מאן,קאָן שוין נים שטיין אפילו פיס,ער פלעגט אכטונג געבן אף די ביימער,נו,היינט האָט מען געטוישט זיין ארבייט און ער איז היינט דער קאסירער פון דעם קאָפעראטיו.אלע פראָדוקטן אייער.מילאלץ ווָס דער קיבוץ פארקויפט,גייט דורך זיין האנט,זאָגט ער מיר מיט שטאָלץ..

זעקס פרי,רופט מין מיין בעל הבית ישכר,קומט ווען אין אייך ווייזן אונזער פארמעגן.וייזט מיר א ביבליאָטעק פון 40 טויזנט ביכער,א שולע פון אכט יאָר לערנט און די פעאיקע ווערן געשיקט וויטער ערנען,אפילו קיין אויסלאנד.מיר האָבן א קינדיק,צווי דאָקטוירים א דענטיסט. קינדער האָבן א באזונדער הויז ווו מען דערציט זיי,די עלטערן זעען זיי בלויז ביינאכט,דאן גייען צוריק אין קינדער-הויז.שיינע געמויערטע הייזער ,צענטראלע באוואסערונג,וואוים און קאלט.א פאבריק פון פודלעס,א מיל צו רייניקן"טאיערס". און דאן פרעגט מין,צי איך בין שוין מיד ? גייען צו דער"הינער-גאס"מיר שיקן קיין אויסלאנד טויזנטער קעסטלאן אייער.און מאָדערנע מאשינען ווָס מעלקן די בהמות, נים וי אמאל... די בהמות קומען אליין צום מעלקן.ערשטנס-די אייטערס זייערע זיינען פול,דאן ווייטן זיי שוין,אז בייס מעלקען קריגן זיי בעסער עסן... האָניק געפינט אין קעסטלאך,ביימער און פרוכטן און שיינע בלימען ווָס באשיינען די הייזער. ער ווייזט מיר אוין די אמעריקע הייזער פלעכענע,באראקן,ָט דאָס זאָגט ער,איז געווען אונזער הויז מיט 45 יאָר צוריק.פאראן אוין א שניידערי,שוסטערי,מעכאניקער און סטאָר.. מיט איין ווָרט,מיר האָבן אלץ ווָס מיר דארפן.דער קיבוץ"גור" איז היינט,א מאָדערנער שטאט אין אלע הינזיכטן.

****

וי אזוי־פֿרעג אין מיין פריינט ישׂשכר־וי איז מיטן געהאלט,פֿארדינסט;
עס זיינען דאָ מענטשן שוואכערער און שטארקערע,טאָ וויאזוי ווערט באַ־
שטימט דער פֿארדינסט פון יעדן יחיד אין קיבוץ? בּיי אונז זיינען אלע
גליי־ענטפֿערט ער מיר.מיר עסן גליי־ן,אָנטאָן,דאָס זעלבע,לערע,מעדיצין
געהאלט,אלע קריגן דאָס זעלבע אָן אונטערשיד פון וועלכע ארבּיים .דער
מיטגליד טוט. אָט דאָס הייסט,די ריכטיקע קאָמונע,דאָס שענסטע און
בּעסטע אין קיבוץ.דער גענויי,אז אלע זיינען גליי־כבּארעכטיקט צו אלץ
וואָס עס איז פֿאראן...

****

אונזערע בעלי בתים פֿירן אונז צום שאָסיי,מיר צעקושן זיך מיט
טרערן אין די אויגן,געזעגענען זיך און וואונטשן צו זעען א שנעלן
שלום אין דער וועלט,און מיר זאָלן נאָכאמאָל קאָנען קומען זעען אונזערע
נ דערוואַרבענע פריינט.

******

מיר זאָגן זיי צו־אז מען וועט לעבן,וועט מען קומען אייך זעען
נאָך אמאָל. געקומען וי פרעמדע--און אויסגעפֿאָרן וי פון הארציקע און
וואַרימע פריינט.

****
****
****

(פֿארזעצונג פון זייט 86)

באזון אין ישראל וי אויך צו זייער יובילייאום-60 יאָר..אף לאנגע
יאָרן,ביז,וי אונזערע עלטערן ז׳ענען זאָגן,,ביז 120 ״..
פריינט גרוקמאן לייענט פאָר אן ארטיקל געשריבן פון טשעטשנארזש אין
די ערשטע נומערן פון אונזער בולעטין. דער אָונט פארענדיקט זיך אין
א באמת יום טובדיקע שטימונג...

קבלת פנים פייערונג לכבוד די געסט:טשעטשינארזש

אין חיפה ישראל. סעקרעטאר ש.גלייקמאן

שבת,דעם 15טן אפריל,67 האבן זיך פארזאמלט אלע זשעלעכאוועך אין חיפה אפגעבן כבוד אונזערע ליבע געסט,לאה און שאיע טשעטשינארזש. דער אונט איז פארגעקומען בײ דער פאמיליע רוס,א ברודערן טאכטער פון די געסט. די פייערונג איז געווען א צווייענדיקע: זייער באזוך אין ישראל וי אויך זייער געבורטסטאג 60 יאר.

פריינט גלייקמאן עפנט דעם אונט און בעט צו באהרן מיט אויפשטיין די לאנדסלייט וואס זיינען פון אונז אוועק אף אייביק... שלום זוסמאן,יעקב וועלנער,משה ליפ,שושנה שמיים און מרים שארפהארץ. דאן באגריסט ער הארציק די געסט צו זייער יובילייאום און וינטשט זיי אסך,אסך יארן פון געזונט און גלייק.

הערש זשעלעכאווסקי באגריסט די געסט און לייענט פאר אן ארבייט געווידמעט דער צווייטער וועלט-מלחמה,וואס לאזט אידער א טיפן איינדרוק אף אלעמען.

דער גאסט שאיע באדאנקט קודם כל,זיין משפחה וואס האבן אים און זיין פרוי אזוי הארציק אויפגענומען,וי אויך דעם קאמיטעט אין חיפה,וואס האבן צוזאמען מיט זיין פאמיליע איינגעארדנט אזא אימפאזאנטן אונט,וואס וועט זיך לאנג געדענקען. ער רידט וועגן די גרויסע פערזיינלאכקייטן וואס אונזער שטעט האט ארויסגעגעבן:י.מ. וייסנבערג,יחיאל לערער און ש.בריינסקי און אנדערע...וי אוין די זשעלעכאוער אין ישראל וואס האבן דערגרייכט אזעלכע הויכע פאזיציעס אומעטום: שלום זוסמאן זל און משה צדוק_זל...

סוערט דערקלערט אן איבעריים און דער עזרא דערבאטן זיך מיט די געשמאקע זאכן וואס די משפחה רוס האט צוגעגרייט.עס וועלן פריי,אך און דאס וואלט קריגט אונזער בן ש'ום.ער באגריסט די געסט און אף זיין הומאריסטישן שטייגער מיט וויץ און הומאר מעשהלאך האלט ער אונטער דעם עזרם.

פריינט צבי בורשטיין באגריסט האציק די געסט און גיט זיי איבער אין נאמען פון קאמיטעט א זייער שיינע מתנה צום אנדענק פון זייער(85)

א יום-טוב צוזאמענקום לכבוד די געסט אין ישראל: לאה און שאיע טשעטשינארזש. אפן בילד: לאה, שאיע, רחל צוקערמאן, יהודה בן שלום נעמי. שאיע אדרעסירט די פארזאמלטע. (באריכטן אף אנדערע זייטן)

די זעלבע גרופע אין חיפה, ישראל, וואו שמואל גליקמאן ריידט

צו דער שמחה פון אייער זונדעלע,טייערע שאלאקאון אסתר ווי אויך די חשובע פריינט סטאוסקים,און נאטירלאך,דעם יינגען פאר,אסך נחת און גליק. זאלן זיי זיין גליקלאך און מיר וועלן שפעך נחת פון זיי..

גאלדע,רחמיאל,מאטעס באבערמאן בראנקס,א קאלאמביע

מזל טוב מזל טוב

אונזערע טייערע און ליבע פריינט: מלן ראזענבערג און פרוי,צו דער פארלאבונג פון אייער טעכטערל, פרידע מים כולי שמיטמיער, וואונטשן מיר אלע זשעלעכאוער אין וועסטשעסטער,אסן נחת און גליק,דעם יינגען פאר,די עלטערן פון די קינדער-איר זאלט דערלעבן צו פירן זייערע קינדער צו דער חופה.

זשעלעכאוער גרופע אין וועסטשעסטער:

אברהם ייגליצקי און משפחה... ד.ח.ייגליצקי און משפחה

דינה נירענבערג און פאמיליע דוד לאפסקי און פאמיליע

בריידער פישער

ס.מ.מערמלשטיין און פאמיליע

אונזערע טייערע פריינט ראזענבערג-מיר זיינען מיט איין צו אייער שמחה.אסן נחת און גליק טייערע פריינט.

די רעדאקציע פון "בולעטין" מלכהלע פרוכטענבערג.
ברוקלין ניו יארק

אונזערע הארציקע באגריסונגען,טייערע פריינט צו אייער שמחה.

א שפאד מיר קענען נים זיין מים איין. אריה לעדערמאן,ישראל.

„די מרעסע"

בוינעס אייראס,ארגענטינע

דריי נומערן

זשעלעזאָווער בולעטין

פון ב. פיק.

פון די טוערס פון זשעלעזאָווער לאנדסלייט-פאריין אין בוינעס-אייראס האָבן מיר באקומען עטלאכע נומערן פון„זשעלעזאָווער בולעטין"וואָס ווערט ארויסגעגעבן פון דער„זשעלעזאָווער משפחה"אין דער וועלט.די רעדאקציע פונעם זשורנאל איז צעוואָרפן אין עטלאכע וועלט-שטעט.איין רעדאקטאָר, לייבוש וויסלעדער וואוינט אין שיקאגא,דער אנדערער-שאלעק אלטמאן אין פאנאמא און די פארוואלטערן פון זשורנאל,מלכהלע פרוכטענבערג,געפונט זיך אין ברוקלין.אין פלוג דוכט זיך מוז אזא זשורנאל ליידן פון דער צעוואָרפנקייט פון דער רעדאקציע און פארוואלטונג.אבער דערפון איז ניט שטאָ דער מינדסטער סימן.סאיז א פיינער זשורנאל מיט גוטע מיטארבייטער און מיטארבייטן.

****

דריי נומערן האָבן מיר באקומען און יעדער איז באזונדער געווידמעט א געשיענים אדער פערזיינלאכקייט:דער נומער 8 פון חודש נאָוועמבער 66.איז געווידמעט 18 יאָר מדינת ישראל:דער נומער 9 פון חודש יאנואר 67-דעם שרייבער און בן עיר,איטשע מאיר וויסענבערג און נומער 11(דעם נומער 10 האָבן מיר נית באקומען)איז געווידמעט דעם דיכטער ה.לייוויק.

****

זשעלעזאָ איז נית,סתם,נאָך א פונקט אף דער מאפע פון די אומגעקומענע ייִדישע שטעטלאך אין פוילן.זשעלעזאָ האָט זיך צו גרויסן מיט עטלאכע באדטנדיקע ייִדישע שרייבער,וואָס זיינען געקומען פון דער דאָזיקער ייִדישער שטאָט.א.מ.וויסענבערג,איינער פון די באדייטנדיקסטע ייִדישע שרייבערס האָט זיך קונה-שם געווען אין דער ייִדישער ליטעראטור מיט זיין אייגנארטיקן סטיל.ער האָט זיינע זשעלעזאָווער יידן-די פרייע און פרומע,די רבנים און פרייהייט-קעמפערס,די שוסטערס און שניידערס-אריינגעפירט אין דער ייִדישער ליטעראטור און זיי באזעצט אויבנאָן.ער האָט דעבוטירט מיט די דערציילונגען„דער קיטל"און„דור הולן ודור באל".אבער מיט זיינע שפעטערדיקע דערציילונגען„דער טאטע מיט די בנים"די משוגענע אין דאָרף"האָט ער זיך געזיכערט א בכבודיקן פלאץ אין דער נייער ייִדישער ליטעראטור.וויסענבערגס געשטאלטן-

-זאָגט זיך אין דער הקדמה צו זיינע געקליבענע ווערק-(ארויסגעגעבן פון דער ל.מ. שטיין ביבליאָטעק)זיינען פול מיט לעבן און באוועגונג און זיינעןאויסגעהאקט פון שטיין.ער איז א רעאליסט מיט א שארפ אויג פאר קאָנקרעטער,ממשותדיקער ווירקלעכקייט,ווָאס ער פארייניקט מיט א טיפן,שטילן רעאליזם."

אונזערע לייענערס ווילן זיך זיכער דערמאָנען דעם קאמף,ווָאס א.מ. וויסענבערג האָט געפירט קעגן...דער שליטה פון די ליטוואקעס, ווערכע האָבן(לוים אים)פארכאפט די יידישע ליטעראטור.ער האָט ארויס-געגעבן א זשורנאל"אונזער האָפענונג"אין ווערכן ער האָט איינגעפירט דער"וויסענבערגישן"אויסלייג.זיין מלחמה קעגן די ליטוואקעס האָט ו. גווידמעס די רעצטע יארן פון זיין שעפעריש לעבן.ער איז געשטארבן אין יאָר 1938,א יאָר פארן אויסברוך פון דער צווייטער ווילט-מלחמה. דער גורל איז געווען גוט צו אים און ער האָט אויסגעמיטן איבערצולעבן די טראגעדיע פון אונזער שווער געפרואוטע פאָלק.

****

דער צווייטער שרייבער,ווָאס שטאמט פון זשעלעכאָוו איז יחיאל לערער. ער איז געווען א צארטער און פרומער דיכטער.צו קנאפע פערציק יאָר האָט ער שוין באוויזן ארויסצוגעבן פיר ביכער פאָעזיע.אבער דער עיקר האָט ער זיך געמאכט א נאָמען מיט זיין לעצטן בוך,די פאָעמע"מיין היים" ווָאס איז ארוים צווי יאָר פארן נאצי איבערפאל אף פוילן.דאָס איז געווען זיין שוואנען-ליד און האָט ארויסגערופן א שטורמישע באגייסטערונג. אף יעדער שורה ליגט אויסגעגאָסן א קינסטלערישע לייטערקייט.דער פארשטאָרבענער שרייבער און בן עיר פון וויסענבערגן און ערערן-שלמה בריינסקי,שרייבט ווען מחבר:...איך ווָאלט נית ווען אריינפאלן אין באנאליטעטן פון ווערטער און פארגלייכענישן,נאָר צום ווייניגסטן מאָל איך בלעטער דאָס בוך איז-אחוץ דעם ווָאס פאר מיר פערזיינלאך איז אזוי וויכטיקלאך צו לייענען ווען דער"היים"ווָאס איז אויך מיינע און ווָאס איז מער נישטאָ-פיל איך,ווָאס פאר א קינסטלערישע אויסגעצייטערטקייט ליגט אויסגעגאָסן איבער יעדער שורה.בריינסקי זאָגט,אז אין יחיאל לערערס מיין היים"זיינען צוזאמענגענומען די שטעטאן פון שלום אש און וויסענבערגן און האָרָנטשיק און עוזר וואַרשאווסקי,מיט

זייערע שידערונגען בעת דעם מארא׳ישן און עקאנאמישן צוזאמענברוך.

****

דער דריטער פון דער חברותא, שלמה בריינסקי, האט נאך א ר׳ וואנדערונגען איבער דער וועלט זין דערשלאגן קיין באגאטא. נאך זיין פרייצייטיקן טוים איז, אין פארלאג פון די פוילישע יידן אין בוינעס־איירעס, דערשינען זיין בוך־מעמטשן פון זשע׳עכאוו. שוין דער נאמען אליין רייבט וועגן דער שטארקער צוגעבונדנקייט פון דעם מחבר צו זיין היימשטאט און אזוי וויי וויסענבערג און יחיא׳ן לערער, האט ער אין די מעמטשן פון זשע׳עכאוו, געפונען אינספיראציע פאר זיין ליטעראריש שאפן.

שמעון גובערעק פון באגאטא, א פריינט פון שלמה בריינסקי האט, אין דער הקדמה צו דעם בוך־מעמטשן פון זשע׳עכאוו־דערציילט, אז: „מיט זשע׳עכאוו און אירע יידן איז נעמלאך פול דאס פארלגינדע בוך פון שלמה בריינסקי, וועלכער איז פריציטיק ארויסגערופן געוואָרן פון זיין מיט אין סאמע טראנס פון זיין בענקשאפטלאכן געזאנג צו די מעמטשן פון זשע׳עכאוו, וואס האבן חמיד געלעבט פאר אים, אפילו נאך זייער פיזישן פארגיין.“

****

אין שלמה בריינסקים בוך איז פאראן א קאפיטל „איטשע מאיר וויסענבערג־און זיין משפחה“ פון וועלכן מיר דערוויסן זיך א סך וועגן דער קינדהייט און יוגנט פון דעם אייגנארטיקן פרעזע־מייסטער וועמעס 85טער געבוירן־טאג איז אויסגעפאלן אין פארגאנגענעם יאר. דער באקאנטער זשורנאליסט און מיטארבייטער פון דער צייטונג „לעצטע נייעס“ אין ישראל א.ו.יאסני, אן אפשטאמיקער פון זשע׳עכאוו בריינגט אן ארטיקל „יידישע שטעטלאך אין פוילן“ און זייער קאמף קעגן די דייטשן „א רייי פרטים וועגן דער אונטערערדישער טעטיקייט פון די זשע׳עכאוער געטא־קעמפער“ און וועגן די גבורות פון די זשע׳עכאוער פארטיזאנערס אין קאמף קעגן די נאצים. רייזנדיק וועגן דער פארגאנגענהייט פון דעם יידישן ישוב אין זש.דערציי׳ט ער וועגן דער השפעה וואס עס האט אויסגעוירקט אף די זשע׳עכאוער יידן רב לוי יצחק באר־דיטשעווער (דעם נאמען בארדיטשעווער האט רב לוי יצחק באקומען שפעטער וען ער איז געווארן רב אין בארדיטשעוו) וועלכער איז געווען רב אין זשע׳עכאו א ציים פון 12 יאר, פון 1772 ביז 1784 און האט דארט

געלייגט זיין גייסטיקן חותם אף דער אנטוויקלונג פון דעם זשע׳עכאָטער ישוב.רב ר׳ יצחק האָט ר׳יב געהאט די זשע׳עכאָטער קהילה,ווי׳כץ,ווי׳כץ איז אין גרעסטן רוב באשטאנען פון באלעמע׳כאָעס-שנייערס און שוסטערס.

****

רייזנדיק ווען דעם דיכטער יחיאל לערער,ווי׳כער איז אומגעקומען אף קידוש השם,בעת דער נאצישער אקופאציע,דערמאָנט ווי.יאסני,אז א ברודער פונעם אומגעקומענעם דיכטער,האָט אין די דריסי.ער יאָרן עזרה געהאָט קיין ארץ ישראל און דאָרט געפונדערט זיין נאָמען אף צדוק.ער איז געווען טעטיק אין דער "הגנה"און איז געווען צווישן די ארגאניזאטארן פון דער פארטיידיקונג פון ראנד.נאָך דער באפרייאונג-מלחמה,האָט משה צדוק דערגרייכט צו דער מדרגה פון געניראל און האָט פארנומען א זייער חשובן פָּרט אין צהל.

די קינדער פון זשע׳עכאָטער ,שוסטערס און שנייערס,ווָאס זיינען צעוואָרפן איבער דער גאנצער ווי׳ט גיבן דאָס ארויס דעם זשורנאל "זשע׳עכאָטער בולעטין",ווען ווי׳כן מיר האָבן דערמאָנט אין אָנהויב פון דער דאָזיקער ארבייט.ווי׳ט דעם שערב׳אט דערשיינט שוין דער זשורנאל מיט איבערייסן זינט דעם יאָר 1944.דער נומער 8 איז חודש נאוועמבער פון יאָר 66.עפנט זיך מיט א ליטאראטיק געוויידמעט דעם 18טן יאָרטאג פון דער באנייטער יידישער מדינה.דער ארטיקל ענדיקט זיך מיט א כאראקטעריסטישן זאָץ:"די שותפות פון ישראל מיט די יידן פון די גלות-לענדער ווָאס דארפן בלייבן פאר א סן יאָרן,זאָל די שותפות נים זיין קיין אייניזייטיקע,נאר א חברישע,בריידער׳אכע צוזאמענארבייט,קעגנזייטיקע פארשטענדערניש,ווָאס זאָל פירן צו ווייטערדיקע גוטע רעזולטאטן."

אויך : זרבב׳ זל האָט איז דעם זעלבן נומער אן ארטיקל "18 יאָר מדינת ישראל"און דר העשיק קלעפפיש האָט א לענגערן ארטיקל ווען חסידות. א פיינע ארבייט האָט די יינגע,הינדעלע דיימאנד,ווען"יידן און יידישע פרא׳עמען אף בראָדווי". איז א גוט באגרינדערטע ארבייט דערציילט, הינדע׳ע דיימאנד,ווען 25 יאָר יידישע קאָמעדיע.דער ארטיקל פארענדיקט זיך,מיט אנאליזירן די פיעסע"דער פידלער אף דאָך"און זי זאָגט:

"און אפשר טראכט איך ווען די דאָזיקע קאָמעדיע "דער פידלער אף דאָך" זיין אן אינספיראציע פאר אנדערע באגאבטע יידישע שרייבער צו ווייזן

****

ייִדיש לעבן, פרייד און צער, דורות־לאנג פארוואַרצלט און צעשטערט ייִדיש לעבן אין זיין אמתן ליכט. "און זי פירט אויס, אז "בראָדוויי", דאָס הארץ פון ענגלישן טעאטער, וואָרט נאָך אלץ אף דעם אמתן שרייבער און אף דער רעגיסיאר, ערלאכער באהאנדלונג פון ייִדיש לעבן און ייִדיש פראָבלעמען אין אונזער פרייַן אמעריקע." ווייטערדיקע ארטיקלען אין זעלבן נומער באהאנדלן שלום עליכם טעמעס, א.א.

****

דער נומער 9 פון יאנואר 67 איז געווידמעט דעם שרייבער און בן עיר, איטשע מאיר וויסענבערג. דער זשורנאל עפנט זיין מיט אן ארטיקל וואָס איז געווידמעט דעם 85טן געבורטסטאָג פונעם שרייבער. וויטער קומט אן ארטיקל פון שמואל ניגער וועגן ווסערם איבערגעדרוקט א ליד פון ווי. פון זשורנאל "זייַן". אויך איבערגעדרוקט אן ארבייט פון דיכטער קדוש, י. שטערן און דר העשל קלעפפיש פארוואָנדיקט אין דעם נומער זיין ארבייט וועגן חסידות.

****

דער נומער 11 פון חודש סעפטעמבער 67. איז געווידמעט דעם דיכטער ח. ליווייק צו זיין פערטן יאָרצייט. סאיז אָפגעדרוקט א גרעסערע ארבייט פון דעם באוואוסטן שרייבער דר. שלמה ביקל "לייווייקס מהרם געשטאלט" און ש. ניגערס אן ארבייט וועגן דעם דיכטער "דאָס לעבן האָט געברענט." דער דאזיקער נומער איז אָנגעפילט מיט א רייַ אינטערסאנטע ארבייטן, וועלכע דערמאָנען אונז די בעסטע ייִדישע זשורנאלן. פאראן דא ארטיקלן וועגן ברוך שפינאזא, י.מ. וויסענבערג, וועגן ייִדיש לעבן אין ישראל, וועגן לעבן אין קיבוץ און א רייַ לידער. זכרונות פון דר העשל קלעפפיש "אין די יאָרן פון צוויטן וועלט־קריג" א.א. אלע דריי נומערן זיינען שיין אילוסטרירט מיט רעפראָדוקציעס פון אלטע בילדער פון ייִדישן אינהאלט.

דער "זשעלעכאוועך בולעטין" מאכט סיי אויסערלאן און סיי אינהאלטלעך א פיינעם איינדרוק און קען פארעכנט ווערן צו די בעסטע פון דאזיקן טיפ. סבייבט אונז נאָר צו וואונטשן דעם זשורנאל אריכת ימים.

****

א ייִנעם דאנק חשובער פרענט פאר אייערע וואריאַנטן וועלטער.

ש.

(דער ארטיקל איז דערשינען אין דער ארגענטינער "די פרעסע" דעם 22טן נאוועמבער 1967)

****

דוד וויס לעדער

א אוזאמענטרעף פון זשעלעכאוער
בייאוונז אין קאסטע ריקע?

וען איך שרייב די דאזיקע שורות, בין איך נאך אונטער דעם יום טובדיקן איינדרוק פון די עטלאכע טעג, וואס די גאסט פון פארשידענע לענדער, האבן אונז באזוכט. די אקאזיע-די שמחה בייַ די אלטמאנס און סטאווסקיס.

איך וויס נישט, באמת, וויאזוי עס איז מיט אנדערע לאנדסלייט, אבער, אונזער משפחה, שבט, זשעלעכאוו, איז אן אויסנאם. באזוכט פארשידענע לענדער אין אייראפע, און נאטירלאך, ארץ ישראל, און אומעטום הגם א ווי געטאן מיט אזא וואריאקייט פון אונזערע שטעטלדיקע פריינט-אז איך הגב מיך געפילט שטאלץ וואס איך בין אייגער פון זי.אז נאך אזויפיל יארן פארגאנגענע, קאן זיך דערהאלטן אזא איבערגעבנקייט צווישן פריינט וואס לעבן אין פארשידענע לענדער און באזונדערע באדינגונגען...שווער צו דערקלערן...

אט איז אונזער שטעטל, סאן כאטע גענאנט, אף עטלאכע טעג, דער "מרכז רוחניות"-דער צוזאמענטרעף פון חברים, פריינט, פון: ניו יארק, מיאמי, באגאטא, ווענעזועלע, פאנאמא, ישראל...מען דערקענט זיך קוים...

אט איז א דיאלאג: שלום עליכם אייך. ווער זיינט איר פון דער היים ? און הנה מלכה ענטפערט, איך בין איך, חנה מלכה לערער, בריינסקי...א! ענטפערט דער גאסט פון ניו יארק, אייך געדענק איך זייער גוט, דאס מיידעלע מיט די לאנגע בלאנדע האר....און עס גייט אוועק א געשפרעך וואס טראגט אריבער בלויז א פיר צענדליק יאר איז קלייניגם שטעטלע... א צווייטער זאגט: איר קענט מיך זיכער נישט. איך בין פון פשי-כאדנע, נעבן זשעלעכאוו, אבער אייך, שמעון גובערעק קען איך זייער גוט. אייער מאטער פלעגט שיקן שטיוול קיין רוסלאנד, אוקריינע, ליטע, אומעטום... און אזוי איז איניקע מינוט דערקענט מען זיך, און א ים זכרונות וועקן זיך אויף פון אן אויסגעשניטן שפאריש לעבן וואס וועט שוין מער זיך נישט אומקערן...

אף דער צענטראל גאס איז טאן כאסץ,גלפונט זיך מיין געשעפט,וו אויך ערנעבן די רידעלמאנס,די בראנס,ראכווערגערס א א. מענטשן גייען פארבי,פאיז מיטאג צייט,זשעלעכאוער פון אומעטום "באלאגערן"צענטראל גאס, מענטשן פרעגן זיך-איר זשעלעכאוער האט דאך אן אינטערנאציאנאלן - צוזאמענפאר ? אזוי זעט עס טאקע אוים...

מען דערקענט זיך,מען כאפט זיך ארום,קושן פליען,בייי מאנכע,א טרער קייקלט זיך ארונטער אפן פנים..מען דערמאנט זיך אויך די ניט פריילאכע איבערלעבונגען פון דער צייט פון חורבן...דא גענוג וואס האבן צוזאמען איבערגעלעבט יענע פינלאכע מאמענטן וואס מען קען ניט קיינמאל ניט אפמעקן פון זכרון...

נו,מען שפאצירט ארום איבער אונזער שטעטל. אונזערע זשעלעכ. וילן זיך באקענען מיט אונזער "דיש לעבן,אינסטיטוציעס,געזעלשאפטן ספארט קלובן,דערציונגס שול פאר אונזער "נגוארג ...ארבייטן איין וועלכע א גרויסער טייל פון אונזערע פריינט האבן געשפילט די הויפט-ראל.

****

די "גליצקים,אברהם און מנוחה,די זעלבע,נאר א קאפיטשקע געעלטערט און ווער שטייט עס אף איין פלאץ..בלויז אמאל האט אייער געקאנט וואשטעלן די זון (אזוי דערציילט מען אונז...)היינטיקע ציטן פאסירן וויניק ניסים. פארגייט די עטלאכע יאר און עס מערקט זיך אף אונז...

מיט "גליצקין זיך געטראפן אין ישראל אין יאר 1958 בייי א צוזאמענקום בייי די גלאזמאנס אין הויז. אברהם איז באגייסטערט וועז ער זעט,אז אין קינדער קעמפ וועלן צוגעגריים בירגער פאר אונזער מדינה... אין עטלאכע מינוט,א רעדל,מען רייסט הויך אפן קול,יעדער ויל נעמען אן אנטייל אין שמועס און פרעגן...

די חתונה בייי די אלטמאנס וועט שוין שטיין גובערעק באשרייבן. איך ויל בלויז דערמאנען,אז עס איז געווען אייניק פון די שענסטע שמחות בייי אונז אין שטעטל,העכער זיבן הונדערט געסט...

נאך דער חתונה, קלינגט דער טעלעפאן: "ינט א צוזאמענקום בייי ישראליקן אין הויז.

מען האט מיר צוגעטיילט דאס וד צו זיין דער פארזיצער בייים אונט. עטלאכע וועלטער וועגן אונזערע ח "סט:

חנה מלכה בריינסקי, שמעון און לאלא גובערעק, אברהם און מנוחה יגליצקי, אייזיק און מאניע ראטערמאן, די אלטמאנס, הערשל, שלעק, אסתר און פרידע, און חנה זמיר פון דער ישראל אפערע מיט איר מאן, דודל און נאך... עס רייזן דער פריינט גובערעק, דריקט אויס זיין באגיסטערונג פאר ישוב אין קאסטע ריקע און פאר אונזער משפחה זשעלעזנאוו. צום באדויערן האבן מיר דאס נישט אין באגאטא.. פארשידענע סבות, נישט איצט איז די צייט אייך צו דערקלערן. איך וויל אין מיין נאמען און אין נאמען פון פרוי אויסדריקן אייך אלעמען א הארציקן דאנק פאר אייער וואריעם און הארציקע באציונג. מיר וואלטן אייך אפצודינען וואס איר וועט פארבלאנזשעט ווערן קיין קאלאמביע, באגאטא.

******

אברהם יגליצקי דערציילט פון וועגעזועלע, פון אונזער קליינע גרופע, און אויך ער דריקט אויס זיין באגיסטערונג פאר אלץ וואס ער האט דא געזעהן אין קאסטע ריקע, ספעציעל, די פריינטלאכקייט און הארציקייט, וואס בייא אונז זעט מען עס נישט. מיר וועלן די עטלאכע טעג בייא אייך געדענקען זייער לאנג.

חנה מלכה צעוואריעט זיך אביסל און מישט אויף זכרונות פון דער צייט וואן מיר אלע האבן געטרויעט, יעדער אף זיין אופן, ווי אזוי צו באפרייען אונזער וועלטל. דער אמת, קינדערלאך, האב איך מיך אביסל געשראקן צו פרעגן צו אייך. וואר קען מיך דערטן? אריינפאלן סתם אזוי... אבער די אלטמאנס האבן מיר פארזיכערט, אז איר זיינט גאנץ פיינע מענטשן, האב איך מיך געוואלט אליין איבערצייגן.. נו, איר וויסט דאך וויסן וואס ? אן שום איבערטרייבונג, איר זיינט טייערע, הארציקע מענטשן, און עס גלוסט מיך נישט אוועקצופאהרן פון אייך. מיר דוכט זיך, אז איך האב פאר די לעצטע צענדליק יאר געלעבט מיט אייך צוזאמען. זייט מיר הארציק געגרוסט, און פארזיכער אייך, אז בייא דער ערשטער געלעגנהייט, וועל איך מיך וידער געבן א שטעל אריין" צו אייך... און דאס מאל שוין צו אלטע הארציקע פריינט...

סריידט אהרן צידון פון ישראל. גיט איבער זיינע אינדריקן פון דער צייט וואס ער האט פארבראכט אין קאסטע ריקע, גענוען זייער שיינע יומטובדיקע טעג וואס ער וועט לאנג געדענקען. גיט אויך איבער גריסן פון אונזערע פריינט אין ישראל. זייט געזעגנטשט וואס איר הקלט אויף דעם קשר, דעם פארבאנד, משפחה זשעלעזנאוו.

עס רײדט פריינט שאָלעק.לויבט אונזער גרופע דאָ אין קאָסטע ריקע,וואו עס ווערט אָנגעהאלטן די וואָרימקייט פון אונזער משפחה. דערצײלט אויך פון אנדערע גרופעס וואָס האָבן ביז היינט נים פארגעסן און ווילן ווייטער צייגן דעם גאָלדענעם פאָדים פון אונזער ייִדיש לעבן. אייער גרופע גיט צו כבוד אונזער משפחה אומעטום. אייער אנטײל אין דעם גרעזלשאפטלאכן לעבן אף אלע געביטן באווייזט,אז איר זיינט נים פארשמאלצירט גרואָרן,פארשלונגען פון גאלט,ווי,צום באדויערן,אסך אנדערע. וואונטש אייך דאָס אָנהאלטן אסך יאָרן. די בארימטע אקטריסע מאלי פיקאן,פלעגט זאָגן,זינגען,"עס פעלט איר די ראָזשינקע" נין,טייערע פריינט,איר פארמאָגט די דאָזיקע ראָזשינקע,זאפטיק גרעזלשאפטלאך לעבן,האלט דאָס אָן אף לאנגע יאָרן.

פריינט גוטערע ריידט וועגן אונזער אומפארגעסלאכן שלמה ברינסקי זל און עס ווערן פארקויפט גלייך אפן פלאץ עטלאכע צענדליק ביכער פון "מענטשן פון זשעלעכאָוו".

******

איך וויל נאָך צוגעבן,אז אסך וואָס האָבן געקויפט די ביכער, זיינען שטארק צופריידן וואָס דאָס בוך טראָגט זיי איבער אין דעם אמאָליקן שטעטל וואו זיי האָבן געשטעלט זייערע ערשטע טריט...

א האָרציקן דאנק אונזער ישראליק און פערל בראָן פארן צוגרייטן אזא פיינעם אָוונט מיט עסן און טרינקען. און אויב עמיצער האָט אייך, געזאָגט,אז ער האָט נים געטרונקען מער פון איין גלעזל-גלויבט אים נים. די חברה האָבן געזשלאָקעט אף וואָס די וועלט שטייט...נים אלע מאָל האָבן מיר דאָ געסט פון אזויפיל פארשידענע לענדער..האָט מען זיך געלאָזט וואוילגין מיטן גלעזל....

א פיינער האָרציקער אָוונט געווען..

געסט: די ראטערמאנס, פארבערס, חנה מלכה ברינסקי, שאלעק, דר העשיל קלעפפיש, ישראליק ברען און די רידעלמאנס: אהרן און צירעלע.
אונטן: אשר וויסלעדער, אהרן צידון (צידעלסקי) ישראל, יאנקעלע, אשרס פרוי, אסתר, אברהם וויסלעדער, די יגליצקיס (וועגזועלע) און שאלעק.

דאנק-אויסדרוק

מיר ווילן דערמיט אויסדריקן אונזער ארציקסטן דאנק אלע פריינט, פון דער זשעלעכאווער משפחה וואס האבן אונז געמאכט פילן ווי בײ אונז אין דער היים,אף אלע געביטן. איר פארדינט,באמת,א גאלדענעם מעדאל.. מיר פארזיכערן אייך,אז מיר פארן אויף מיט די בעסטע איינדריקן און, כאטש עס פאסט ניט פאר דערוואקסענע מענטשן,און באיאורטע,ווי מאנכע ווילן אונז איינרידן---מיר ווילן בענקען נאך אייך,טייערע פריינט...

איר זיינט צופיל,אז מיר זאלן אייך אויסרעכענען בײ די נעמען...

די גאסט: הינדעלע און וואלטער דימאנד ---מיאמי

שרקעלע און דר מארטין לואין-פרינסטאן

דוד און חנה סילקאוויטש(פון ישראל אפערא-חנה זמיר) ניו יארק

רויזע וועיר(וויערזשביצקי ניו יארק

הערשל און פרידע אלטמאן מיאמי

אייזיק,מאניע ראטערמאן דר השׂשיל קלעפפיש-פאנאמא

אברהם,מנוחה,יגליצקי וועגעזועלע

חנה מלכה בריינסקי באגאטא

שמעון,לאלא גובערעק באגאטא

רויזעלע און שרהלע ליטווינאוו ניו יארק

אסטראוויאקס פאנאמא

מוני שטערן פאנאמא

אהרן צידון ישראל

אחוץ,נאטירלאך,די מחותנים,די אלטמאנס פון פאנאמא..

לאמיר זיך אפדינען נאר אין נחת,טייערע פריינט !!

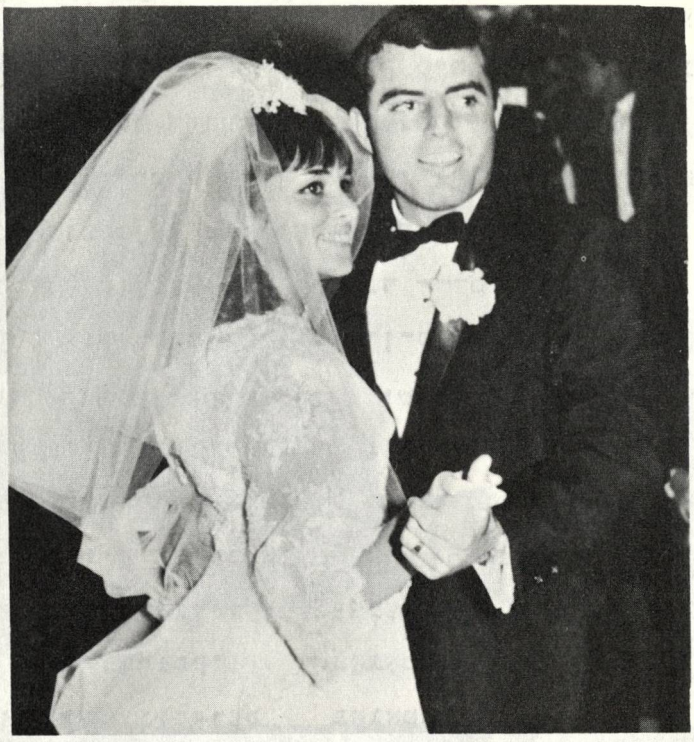
א ספעציעלן דאנק מיין טייערע שרעלע לוקאוויצקי. איך וויס ניט ווי אזוי דיר צו דאנקען.און אויך דיין האנאיק טייער זונדל,א לעבן אף אים...האף,אז איך וועל אמאל קענען אייך טייערע אפדינען אין נחת.

רויזע וועיר(וויערזשביצקי ניו יארק

דאס ייִנגע פּאָרל באפט א טענצל..

אונטן:סטאוופקי,אסתר,רישע ,עזא,צירעלע און פּערל בראָן.

אין דער פּראָנט,ישראליק מיטן ריזן-צי'גאר,וואָס גייט קיינמאָל נית ארויס פון זיין מויל.געוואָרן זיין מארקע...בי ישראלקין אין הויז-באנקעט.

די סטאוסקים פירן זייער טעכטערל צו דער חופה....

אונטן:חנהלע,אברהמעלע און אסתר...

****

טייערע פרײנט אמתר און שאלעק.

הארציקע ברכות אײך,טייערע פרײנט(כאטש אומבאקאנט,דאך אײגן) צו אײער צוויאיקער שמחה:די חתונה בײ אײער זון אברהמלע מיט דער שיינער חנהלע,און די בר מצוה פון אײער אמניקל ברענדי.די שמחה איז א טאפלטע-זאל אויך אײער נחת און פרייד זיין כפול-כפלימדיקע...

אײער פערל קאלגארי קאנאדא

(אונזער חשובע פרײנדן פערל,איז די טאכטער פון אונזער אומפארגעסלאכן א.מ.וויסענבערג)

****

אונזערע הארציקע ברכות צו אונזערע טייערע פרײנט פוינע און מאטעס גרושעצקי צו דער שמחה פון זייער ליבע טעכטערל.האט פון זיי א פוד נחת...

מרדכי און יהודית איש טוב תל אביב ישראל

****

****

הארציקע גליקוואונטשן טייערע פרײנט גרושעצקים צו אײער שמחה.אײך,די מחותנים,דעם יונגען פאַרל-אסך יאָרן פון גליק.

זשעלעכאוער גרופע אין ישראל חיפה און תל אביב

סעקרעטארן: אריה לעדערמאן און שמואל גליקמאן

****

אונזערע הארציקע גליקוואונטשן אונזערע טייערע פרײנט לעכטמאנס און מעלצערס צו דער חתונה פון אייערע קינדערלאך. אסך נחת און גליק פון זיי. מרדכי,יהודית,בן שלום און נעמי. ישראל

****

אונזערע הארציקע ברכות אונזערע טייערע פרײנט:די לעכטמאנס און די גרושעצקים צו זייערע קינדערס שמחות. כאטש מיר זיינען נית גענוג מיט אײך,זיינען מיר דאך מיט אײך אין אייער פרייד.איר זאלט דערלעבן פון זיי אסך נחת און גליק.

זשעלעכאוער גרופע בארענקילא קאלאמביע

קאראלא לוקאויעצקי סעקרעטארן.

אונזער הארציקן מזל טוב אונזערע טייערע פרײנט די לעכטמאנס און די גרושעצקים צו זייערע קינדערס שמחות. אסך נחת און גליק טייערע.

א.ראכווערגער--- זשעלעכאוער גרופע בוינעס איירעס ארגענטינע

דער ערשטער נומער בולעטין.

היינטיקן חודש ווערט פונקט 19 יאר זינט עס איז דערשינען דער 1טער נומער בולעטין, מיט אן איבעריש פון עטלאכע יאר. געגרינדעט, געשאפן און רעדאקטירט פון אונזער אלעמענס באליבטן האריקן לייבוש.

וואונטשן מיר אים אסך לאנגע יאר און וויטער זיין מיט אונז...

זשעלעכאווער בולעטין

שיקאגא דעצעמבער 1948 כסלו תשט Chicago, Illinois
№ 1 ערשטער יארגאנג

די אורזאכן פאר ארויסגעבן דעם בולעטין.

דער שוידערליכער אומקום פון זשעלעכאווער אידענטום, ווי פון 10 טויזענט נפשות זיינען געבליבן עטליכע הינדערט, האט געמוזט ארויסרופן אגעפיל פון משארקערן אחדות ביי די לעבן געבליבענע, צעשפרייט איבער דער גארער וועלט, הן ביי די אזוי וויניק געראטעוועטע, ווי אויך ביי די פריער אוועק געפארענע אין פארשידענע לענדער.

די 3 יעריקע פראקטיק אין דער הילפס-ארבעט האט אונז באוויזן, אז בלויז דורך ברייף קען דער קאנטאקט צווישן אלע זשעלעכאווער נישט זיין קיין ענגער, סיילמאל די שווערקייטן אין שרייבן, אנאנדערש מאל אין אדער גאר איבער אנדערע אורזאכן, מיטן בולעטין ווילן מיר דערגרייכן דאס, וואס מיר קענען נישט דורך אנדערע וועגן.

דערמיט גיבן מיר איבער דעם בולעטין אין אייערע הענד, זייערע זשעלעכאווער, מיר בעטן יעדן איינעם באטראכטן דעם בולעטין פאר זיינס אנאייגענס, שטעלן פראגן, וועגן זיך מיט ביטעס, מאכן פארשלאגן און שרייבן וועגן לעבן, און אקטיוויסטן פון די זשעלעכאווער אין יעדן לאנד. אבער צעליב דעם באגרענעצטן פלאץ אין אזיין בולעטין בעטן מיר אלעמען צו קאפערירן מיט אונז, שרייבן קורץ און זאכליך.

גרויס אויפמערקזאמקייט וועלן מיר שענקן די הילפס-ארבעט פאר די נאך פארבליבענע אין די לאגערן, ווי אויך די נאר וואס אריבערגעקומענע אין ישראל.

אפהענגיק פון די מעגליכקייטן, וועלן מיר זיך באמיהן ארויסצוגעבן דעם בולעטין מאנאטליך.

וועגן אלע ענינים פארבינדן מיטן בולעטין, זיך וועגן אויך פאלגענדן אדרעס.

רעדאקציע קאלעגיום:

מאריס וויים

MORRIS "X" WEISS
3507 WEST 12th PLACE
CHICAGO 23, ILLINOIS

אונזער לייבוש

(19 יאר זשע׳עכאוער בו׳עטין)

לעק זייט,לייבוש זייט׳עדיטאר,אדער גאר,
פראסט און פשוט, חארים,היימיש און נאענט--
אונזער לייבוש.

אונזער שטעט׳ איז געווען באריכט מיט־גוטע יידן־צו זעמען עס האבן זיי, געצויגן חסידים פון אומעטום כדי צו הערן זייער תורה און גע־ניטן פון זייער גרויסקייט.

פארוואס אן א שיעור לעגענדעס,געשאפן פון פשוטן פאלק,וואס זאגן עדות אף דער גענויקייט׳ בשאעט מיט וועכע די פראסטע,פשוטע,הארא־פאנטיקעס האבן געאכט און ארומגעוואבט זייערע באזיבטע גייסטיקע פירער.דאס מאדערנע ,עבן האט געשאפן א נעע פון גיזע׳שאפטאכע אר־גאניזאציעס,פאריינען,חברות,קלובן,דראמאטישע סעקציעס,כארן א ו׳.

דאס שטעט׳ אונזערס האט אוין צושטייער געגעבן דער יידישער ,יטעראטור,ארויסגעגבן דריי יידישע שרייבער,בעלעטריסטן,אחוץ וואלף יאסני,זשורנאליסט און קריטיקער,וואס האבן געגעבן א היקון און קינסט׳ערישע פאריבקט אונזער קליין שטעטל.

סיי דא־גוטע יידן" און סיי אונזערע שרייבער האבן אריבער געשפרייזט דעם תהום,קליינעם פלאץ און געוואלרן באריכט איבער גאנץ וועלן און בכלל, אין יידישן ,עבן אומעטום.

אונזער שטעט׳ האט אבער אוין ארויסגעגעבן יחידים,וואס האבן אן אנשטעל׳ אדער פרעסענציעס,באריכט",נאר מיט זייערע הארציקע טאטן, טעטיקייטן צו הע׳בן ,ענע וואס נויטיקן זיך אין היל׳,זיך און אונז ,ערהויבן צו א גאר הויכער מדרגה פון מענטש׳אכן שטאלץ און וירדע.

אונזער אלטמענס האוציקער ,ייבוש,איז אייגער פון די געצייטע פון אונז,וואס באלאגט די קראפט,גיזונט,אייין צו טאן און מיטרייטן אינטעיריון ,עדן פון אונז...צו הע.בן אין דער היי׳קער ארבייט

פון העכסן מענטשן,אונזערע בריידער,שטעכן זיין אין אייגענע פיס,נאכן שוידער׳אכן חורבן..

* * * * * * * * * * *

א יוגנט פריינט שוין פון יאָרן,איבער פערציק יאָר, זיינען פאר׳אכן די יאָרן,וועגן,האבן זיין צעטיי׳ט:מיר קיין אמעריקע, ער אין פויי׳ן,שפעטער זיד און צפון אמעריקע.פארשידענע ׳ענדער און פארשידענע סביבות און איצט,זיין וידער געטראפן ביי כמעט דער זעלבער ארבייט וואס מיר האבן אנגעהויבן נאך אין יאָר 1919 אין שטעט... עפעס וי א המשך פון א נים פארענדיקטער ארבייט.א פארזעצונג פון ׳ענעם קריינעם צימער׳ ביי יחיא׳ טוכבראן..וואו מיר האבן געוועבט חלומות,וויזיעס פון א נייער צוקונפט־קער וועלט...וואו עס וועט נים הערשן קיין ברוטא׳יטעט,נאָר אמתער יושר פאר א׳ע,מענטש און ייד...

אין דערמאן זיך וי היינט אין ניו יאָרק.

׳עדער איינער דערשאָגן פון שוידער׳אכן אומגי׳ק.ווער וויים ווער פון אונזער בי׳וט און פ׳ייש איז געפי׳בן לעבן..פארשטומט פון פיין און וויטיק און די הענט הויבן זיין נים עפעס צו טאָן.מען איז פארשטומט. און אט א בריוו,קריינס,שפעטער,גרעסערע און נאָך גרעסערע--א רוף, א שטורמדיקער,הארציקער,מען טאָר נים זיצן מים פאר׳יגטע הענט,מיר מוזן העלפן יענע וואס האבן זיך געראטעוועט !!!

און וי פון זיך אליין,ספאָנטאן,האָט זיין א ריר געטאָן. מיר,וואס האבן שוין כמעט געהאט פארגעסן פון וועכן שטעט׳ מיר זיינען געקומען האבן זיין וידער דערמאָנט און זיין געשטעלט גריים צו הע׳פן.

פון אומעטום,וואו זשע׳עכאוער וואוינען,וואו דער מזר׳ האָט זיי פארוואָרפן אין פאר׳וי׳ פון יאָרן:אויסטרא׳י׳ע,קאנאדע,כמעט א׳ע ׳א־ טיינישע ׳ענדער,די פאר־ניקטע שטאטן,אומעטום,האבן זיך אונזערע פריינט צוגעהערט צום וויטיקאכן און מענטש׳אכן רוף פון אונזער א׳עמענס טייערער חבר און פריינט,׳׳׳וש.

און וויפי׳ מי און איבערמענטש׳אכע אנשטרענגונג,קויפן שפייז, א׳יין,מיט דער איינציקער הילף פון מאריס ז׳,אוועקשיקן אין די הונ־ דערטער פעק צו די פריינט אין אייראפע באלד נאכן אפשטע׳ פון דער מ׳חמה. אריבערגעבראכט טלאכע צענד׳י׳ק משפחות,גמאכט פאר זיי

ארויספאדערונגס פאטירן און זיי געהאלפן איינארדענען אין די היגע
לענדער. פריינט פון קאסטע ריקע און אויסטראליע קענען איין דערציין
וואס לייבוש האט געמיינט פאר די זשע׳עכאוער נאכן חורבן־א האפענונג
א נאמען וואס האט ארויסגערופן ליבשאפט און אכטונג. און ניט בלויז
זשע׳עכאוער,אוין פון אנדערע שטעטלאך האט מען זיך געוואנדט צו לייבוש
אויפזוכן קרובים,צוזאמענברענגען די פארשידענע משפחה־מיטגלידער....
מען האט באדארפט האבן גייסטיקע און פיזישע גבורה דאס אלץ,כמעט אלץ
דורכצופירן..און אלץ,אזוי מענטשן,שטיל,אן טומל אדער וועכץ עס איז
ווייב געזאנגען. אדרבה,נאן באדארפט אויפשטיין געגוג הארצווייטיק פון
מאנכע קליינ׳אכע מענטשן וואס זענען יעדן ווינט זיך...

אונזער לייבוש האט געשאפן א טריבונע,דעם„זשע׳עכאוער בו׳עטין״
וואס האט באדארפט פארגרינגערן,העלפן רירן צו אלע צעשפרייטע מיטגלידער
פון דער משפחה זשע׳עכאו. און וועד שמועסט,פון די טויזנטער בריוו צו
אלע טיין פון וואו אונזערע האבן געמאכט זייער היים.

׳עצטנס,שוין א צוויי יאר וי אונזער טייערער לייבוש פיל ניט גוט.
דאס אויפהויבן זיך 5 אין דער פרי און לויפן צו דער ארבייט,פארשווערט
זיין געמיט און געזונטס צושטאנד.און וויפל מאל אונזערע פריינט האבן
אים געוואלט צוהעלפן ,באפריין אים פון דעם שווערן עול,האט ער אפילו
ניט געוואלט הערן...׳לייבוש איז געווען און פארבליבן בייַ אונז,בייַ יעדן
פון אונז ,דאס הארץ און נשמה פון אונזער משפחה זשע׳עכאו. אסך,אסך
געזונטע יארן מיין טייערער פריינט לייבוש,מיר דארפן דיך מיט דיין מוט
און גלויבן. ׳לייבוש איז און ווען פארבליבן א סינאנים פאר אלץ וואס
איז שיין און דערהויבן אין מענטש. לייבוש,טייערער אלע זשע׳עכאוער
אומעטום וואונטשן דיר אסן געזונטע און שפאריגש יארן.

פאנאמא שע׳עק

טייערער לייבוש ,דאס פו׳שטענדיק קאפיט׳ „זשע׳עכאוער היפס־ארבייט״
וואלט נאך אף דיר. מיר וואלטן דאס וועלן זעען,א קאפיט׳ א לויטערס,א
ריין מענטש׳אכס. און נאר דו׳ביזט בכוח דאס אונז צו גלויבן....

אונזערע טייערע און ליבע שאלעק,אסתר,שאיע און גיטע,אונזערע ארציקע ברכות צו דער חתונה פון אייערע זיסע קינדערלאך.מיר וואונטשן אייך אסך נחת און גליק.דעם ינגען פארל- א גליקלאך צוזאמענלעבן.

אייערע פריינט פיליפ און דבֿרא מינסטער מיאמי פלאָרידע

אונזערע ארציקע ברכות אייך,טייערע אסתר,שאלעק,שאיע און גיטע,צו דער שמחה פון אייערע קינדערלאך. דערלעבט צופירן זייערע קינדערלאך צו דער חופה. און דיר בחורל אלאן מיט חנהלן א גליקלאך צוזאמענלעבן.

לייבל,איזאבעל גרייצער מיאמי פלאָרידע

אונזערע ארציקע מחותנים שאיע און גיטע,און די באבע זיידע פון-- חתן צד-די לאגארטעס,א גליקלאך "אינקום" פון אייער איניקל. מאטע,מאמע זיידעס און באבעס--אסך נחת און גליק און א גרינגע דערציונג.

שאלעק און אסתר פאנאמא

אונזערע טייערע פריינט שאיע גיטע,א ארציקן מזל טוב אייך צום געבורט פון אייער איניקל. א געזונטע דערציונג און אסך נחת פאר דעם קליינעם קינדעלע,מאטע און מאמע,באבעס און זיידעס-- אסך נחת און גליק.

זשעלעכאווער גרופע קאסטע ריקע צירעלע רידעלמאן סעק.

אונזערע טייערע לאנדסלייט,די מיכעלס און פיקס,צו אייער איניקלס געבורט וואונטשן מיר אייך אסך גליק און נחת און דערלעבט צו פירן דעם איניקל צו דער חופה אין א מזלדיקע שעה. דער באבע פיינזילבער-אסך נחת און גליק פון אלע אייערע קינדערלאך און איניקלאך.

זשעלעכאווער גרופע קאסטע ריקע צירעלע רידעלמאן סעקר.

די פאנאמענער גרופע זשעלעכאווער באגריסט אייך באבעס און זיידעס, מיכעל און פיקס,די עלטערן פון די איניקלאך--אלע,אלע,א ארציקן מזל טוב און זאל זיך אונזער משפחה זשעלעכאוו פארגרעסערן אביסל...

אייזיק ראטערמאן סעקרעטאר פאנאמא

אַרוף צו די יידן!

ברידער יידן!

היינט פארנאכט וועלן יידן אין אלע ישובים אין דער וועלט זיך פארזאמלען אין זייערע שולן, בתי מדרשים, מניינים און שטיבלעך כדי אין דער הייליקער כל נדרי נאכט צו בעטן פאר זיך, פאר זייער הויזגעזונט און פארן גאנצן יידישן פאלק — פאר א גוט, געזונט און גליקלעך יאר.

צענדליקער טויזנטער יידן אין זייער אייגן לאנד וועלן צום ערשטן מאל אין צווויי טויזנט יאר צוריקקומען צום אָרט ווו דער בית המקדש איז געשטאנען. עס וועט זיין פאר זיי דער גרעסטער יום כיפור וואס דאס יידישע פאלק האט אדורכגע־מאכט זייט דעם חורבן פון בית שני.

אויף די נרענעצן ביים סועץ און אין די בערג פון גולן, וועלן די זעלנער פון מדינת ישראל שטייז אויף דער וואך מיט א ביקס אין איין האנט און מיט א מחזור אין דער צווויי־טער, וויל אויך זיי וועלן נישט פארפעלן זיך צו פארבונדן מיט דער גרויסער און הייליקער יום כיפור נאכט.

מיר דא אין אונדזער ישוב, וועלן נעמען אונדזערע קינדער, און זאטע, יום טובדיק געקליידעטע וועלן מיר אוועק יעדער אין זיין שול כדי צו בעטן פאר א ניי געזונט און לעבעדיק יאר און פארן שלום פון מדינת ישראל.

און אין די לענדער ווו יידן לעבן נאך, אויך היינט, אויסגעשטעלטע אויף געפאר און ממשותדיקן אומקום וועלן זיך אויך צוזאמענקומען יידן כדי צו פייערן די הייליקע כל נדרי נאכט. זיי וועלן קומען פארזארגטע, אבער זיי וועלן קומען ווי אונדזערע ברידער. זיי וועלן קומען מיט א טיפן צער וואס שטאמט פון זייער אומזיכערן גורל אבער זיי וועלן זיין מיט אונדז אין דער גרויסער און גייסטיקער שעה אין זייערע אונ־טערגייענדיקע ישובים. צווישן זייערע תפילות וועט אויך זיין די גרויסע תפילה, אז מיר, די פרייע יידן זאלן זיי נישט פארגעסן און נישט איבערלאזן צום אומקום.

וויאזוי וועלן מיר מענן בעטן פאר זיך, פאר אונדזער הויזגעזונט און האפן, אז אונדזערע תפילות זאלן נעהערט ווערן, אויב מיר וועלן נישט הערן דעם בלוט־נעשרייי פון יענע ביי וועמען דער גורל פון לעבן און אומקום הענגט אויף דער וואג־שאל פון אונדזער הילף?

ניין, דאס יידישע פאלק אין דער פרייער וועלט, וועט אין דער גרויסער און הייליקער שעה זיי נישט פארגעסן: מיר וועלן מקדיש זיין די פינאנסיעלע מיטלען און מדינת ישראל וועט זיי אויפנעמען און געבן א נייע, פרייע און זיכערע היים. א גליקלעכע צוקונפט וועלן זיי האבן און מיר — אין זייער זכות.

אונדזער ציל פארן כל נדרי אפיל איז 100.000 דאלאר פארן פ. י. א. דאס וועט זיין קוים א קליינער אפצאל פאר דעם גרויסן קרבן וואס ישראל האט געבראכט פאר אונדזערטוועגן קוים מיט אייניקע חדשים צוריק. מיר זענען פריי, ירושלים איז באפרייט, אבער א סך פון אונדזער פאלק וועלן מתפלל זיין, וואַרטנדיק נאך אויף דער גאולה. מיר וועלן העלפן צו זייער גאולה — מיט מעשים.

די צייט פון געפאר — שטייט נאך אקעגן אונדז פנים לפנים.

א גמר חתימה טובה און א גליקלעך יאר.

פ. י. א. — מ. ראט, פרעזידענט.

פריינט מאטל ראטפארב (מ.ראט)
איז דער פרעזידענט פון אונזער
גרופע אין אויסטראליע.

מיר גיבן דא אן אויפרוף וואס איז דערשינען אין דער אויסטראלישער „ידישער נייעס" אן אפיל צו שאפן א 100,000 דאלאר פאר דעם פאריניקטן פאנד פ. י. א. וואו אונזער חשובער פריינט מאטל ראטפארב (מ.ראט) האט דעם כבוד צו זיין דער פרעזידענט פון דער דאזיקער הילפקער ארבייט. מיר וואונטשן אים דערפאלג און זינען זיכער, אז די דאזיקע סומע וועט געשאפן ווערן. פארלאזט זיך אף אויסטראליע און אף אונזער גרופע זשעלעכאווער וואס זענען זיך אן אומעטום. זאלן זייערע הענט געשטארקט ווערן, איר זיינט באמת א כבוד פארן ישוב און פאר אלע פריינט לאנדסלייט אומעטום. זייט געשטארקט טייערע פריינט.

און לאמיר אלע האבן א גוט און פרילאך יאר, זאל דאס יאר
ברענגען א דויערנדן שלום פאר דער גאנצער וועלט, פאר ישראל...

מזל טוב מזל טוב

אונזערע טייערע פריינט, בארוסקים און פרוי געלפאנד, אונזערע הארציקע ברכות צו אייער שמחה. מיר וואונטשן אייך אסך נחת פון זיי.

מר. און מרס. ו. בארוסקי

צוזאמען מיט

מרס. ת. געלפאנד

האבן דעם כבוד אייך צו פארבעטן צו דער חתונה

פון זייערע קינדער

חנה און ירוחם

די חופה וועט פארקומען אין דער קאולפילד שול,

572 אינקערמאן רד., קאולפילד

זונטיק, דעם 14טן יאנואר 1968 4.15 נ.מ.

די אריפנאמע קומט פאר 6.30 אוונט

אין סטענמארק, 441 אינקערמאן סט., סט. קילדא

Annette and Philip

at the Caulfield Synagogue, 572 Inkerman Rd., Caulfield,

on Sunday, 14th January, 1968 at 4.15 p.m.

Breakfast at Stanmark, 441 Inkerman St., St. Kilda,

at 6.30 p.m.

אייער שמחה איז אויך אונזערע, טייערע פריינט. נעמט זשע צו אונזערע ברכות פאר אייך און פארן יינגען פערל. אסך גליק אין זייער וויטערדיק לעבן.

זשעלעכאווער גרופע פאנאמא איזיק ראטערמאן

צום באדויערן קאנען מיר נית זיין מיט אייך, אבער מיר פרייען זיך מיט אייך אלע אין אייער שמחה. דערלעבט צו פירן זייערע קינדערלאך צו דער חופה.

זשעלעכע גרופע ניו יארק מלכהלע פרוכטענבערג

אין נאמען פון אלע זשעלעכאווער איבער דער גאנצער וועלט, וואונטש אין אייך טייערע פריינט אסך נחת און גליק.

ליובוש שיקאגע

****

אונזערע ברכות טייערע פריינט,שלעק,אסתר,שאיע און גיטע,צו דער חתונה פון אייערע קינדערלאך.אסן נחת און גליק און איר זאָלט דערלעבן צו פירן זייערע קינדער צו דער חופה.

מנחם סענדל,סימעלע,משהלע,ושבתאי פיינגעזיכט

****

ישראל

אונזערע הארציקסטע ברכות פאר אונזערע טייערע קוזינען:יטע און ברוך האָכבערג צום געבורט פון זייער צווייט אייניקל פון זייער טעכטערל, מלכהלע און עקיבה,וואונטשן מיר זיי א גרינגע דערציאונג.

חנהטשע און איטשע צאַצקעוויטש מעלבאָרן אויסטראליע

\-

א הארציקן מזל טוב איין,טייער קוזינען יטע און ברון האָכבערג,צום געבורט פון אייער צווייט אייניקל(כן ירבו..)א גרינגע דערציאונג.

חנה און יאנקל גאָלדמאַן

****

א הארציקן מזל טוב און אסן נחת וואונטשן מיר אונזער בת עיר חנהטשע רובינשטיין צו דער חתונה פון איר יינגסטער טאָכטער דר דאָראָטי מיט הערבערט קאָנשטאַט-דעם יינגען פאָרל,אסן נחת און גליק.

זשעלעכאָווער לאַנדסמאַנשאַפט מעלבאָרן

גדליהו אַשלאַק סעקרעטאַר

****

טייערע חנהטשע צו דער חתונה פון דיין טעכטערל דאָראָטי מיט הערבערט קאָנשטאַט,וואונטשן מיר דיר,דעם יינגען פאָרל,אסן נחת און גליק.

חנהקע,איטשע צאַצקעוויטש,בעטי און זשאַנעט.

\-\-\-\-\-\-\-\-\-\-\-\-\-\-\-\-\-\-

א הארציקן מזל טוב אונזער חנהטשע צו דער חתונה פון איר טעכטערל, דר דאָראָטי מיט הערבערט קאָנשטאַט,דערלעב פון זיי אסן נחת און גליק.

חנה און יאנקל גאָלדמאַן

****

א הארציקן מזל טוב אונזער בת עיר חנהטשע רובינשטיין צו דער שמחה פון איר טעכטערל דאָראָטי מיט הערבערט קאָנשטאַט-דעם יינגען פאָרל, אסן גליק,אבע יאָרן צוזאמען. חנה און יאָסל אַשלאַק

****

א האריקן מז, טוב און פי, נחת אונזער פריינדן חנהטשע רובינשטיין צו דער חתונה פון איר טאכטער,דעם יינגען פאר-אסן יארן פון גריק.

עזא און גדליהו אשלאק

א האריקן מז, טוב אונזער בה עיר חנהטשע רובינשטיין צו דער שמחה פון איר טאכטער,דאראטי צו הערבערט קאנשטאט.אסן אסן יארן פון גריק.

רות און מאיר וועגער

****

א האריקן מז, טוב און פי, גריק אונזער פריינדן חנהטשע רובינשטיין צו דער חתונה פון איר ליב טעכטער--דעם יינגען פאר,לאנגע יארן פון גריק.

רעגינא און מאיר קורצארזש

מז, טוב און אסך גריק אונזער חושב בה עיר חנהטשע רובינשטיין,צו דער חתונה פון איר טאכטער,-דעם יינגען פאר,אסך,אסן יארן פון גריקלאכן צוזאמענלעבן.

א האריקן מז, טוב און אסן נחת אונזער ליבע פריינדן חנהטשע רובינשטיין צו דער שמחה פון איר טעכטער-דעם יינגען פאר,אסן, יארן פון גריק. כעלין און אריה טענענבוים.

****

האריקע ברכות אונזער טייערע פריינדן חנהטשע רובינשטיין,צו דער חתונה פון איר טעכטער,--דעם יינגען פאר,אסך,אסן יארן פון גריק.

מארים און פאלין פושעט

****

א האריקן מז, טוב און אסך נחת אונזער פריינדן חנהטשע רובינשטיין צו דער שמחה פון אייער טעכטער-א גריקלאך צוזאמענלעבן דעם יינגען פאר און איר זאלט דערלעבן אסן פריד פון זיי.

העלען און הענרי שפרינגער

****

א האריקן מז, טוב אונזערע פריינט רחמ, און משה יי,ציקי,צו דער חתונה פון זייער טעכטער, פיי מיט דר אבערק,יי,ד,דעם יינגען פאר, א גריקלאך צוזאמענלעבן.

פראניע און יאקאב וויסקאפ

****

אונזערע טייערע ׳אנדסלייט,רח׳ און משה ייגי׳יצקי,צו דער חתונה פון זייער טעכטערל פייגעלע מיט דר פ.אַבערקי׳יד,וואונטשן מיר זיי די עלטערן און דעם יינגעלן פּאָרל,אסך,אסך יאָרן פון גי׳ק.

מאָטל ראָט און משפחה

אונזערע חשובע ׳אנדסלייט רח׳ און משה ייגי׳יצקי,א האַרציקן מז׳ טוב און אסך נחת צו דער חתונה פון זייער טעכטערל מיט דר אַבערקי׳יד,א גי׳קלאך צוזאמענ׳עבן און פרייִדיקע צוקונפט.

חנה און יאנקל גאָ׳דמאן

׳אמיר זין פריִען נאָר אַ שמחות טייערע פריינט,משה און רח׳.דעם יינגעלן פּאָר׳ אסך גלי׳קלאכע יאָרן צוזאמען.

חנהקע און איטשע צאצקעוויטש

א האַרציקן מז׳ טוב און אסך נחת טייערע פריינט רח׳ און משה,צו דער שמחה פון אייער טעכטערל פייגעלע מיט דר אַבערקלי׳יד.דעם יינגעלן פּאָר׳, אסך גי׳קלאכע יאָרן צוזאמענ׳עבן.

רח׳ און אהרן דוד בּאָרנשטיין

א האַרציקן מז׳ טוב און אסך גלי׳ק אונזער טייער פּאָר׳ פייגעלע און דר אַבערקי׳יד,די טאָטע און מאמע: רח׳ און משה ייגליצקי,אסן גי׳ק.

ה. בּאָרנשטיין

א האַרציקן מז׳ טוב אונזערע טייערע פריינט און חשובע ׳אנדסלייט, רח׳ און משה ייגליצקי צו דער חתונה פון זייער ליב טעכטערל פייגעלע מיט דר אַבערקי׳יד,אסך יאָרן פון גלי׳קלאכן צוזאמענ׳עבן.

זשעלעכאָער ׳אנדסמאנשאפט מע׳בּאָרן אויסטראל׳יע

גדליהו אשלאק סעקרעטאר

אונזערע טייערע פריינט רח׳ און משה ייגי׳יצקי,צו דער חתונה פון זייער טעכטערל פייגעלע מיט דר אַבערקי׳יד,וואונטשן מיר זיי אסך יאָרן פון נחת און גי׳ק.

רות און מאיר וועניגער מע׳בּאָרן אויסטראל׳יע

אונזערע ליבע פריינט רחמ׳ון משה ייגליצקי,צו דער שמחה פון זייער
ליב טעכטערל פייגעלע מיט דר אבערקלייד,אסן נחת און גלייק.

מאניע און שמוא׳ האכגעזעלנטער

אונזערע פריינט משה און רחמ׳ צו דער שמחה אויערע,וואונטשן מיר אין
פון טיפן הארצן,אסן נחת און גלייק. דעם יינגעלע פאפ־לאנגע יארן
פון גלייקלאכן צוזאמענלעבן.

יהודית און וועלוול בארוסק;חנהלע,יאסל.

מזל טוב טייערע פריינט משה און רחמ׳,א הארציקן מזל טוב און דער־
זעבט צו פירן זייערע קינדער צו דער חופה.

סאניע און ישראל ניישטעטער.

אונזערע ליבע חברים און פריינט משה און רחמ׳,צו אייער שמחה,פריין
מיר זיך מיט אייך און וואונטשן אייך אלדאסגוטס.

חנה און יאסל אשמאק

א הארציקן מזל טוב אונזערע טייערע פריינט,משה און רחל צו דער
חתונה פון אייער טעכטערל,נאר אף שמחות,טייערע פריינט.

פאלא און זיגמונט פירשטענבערג

א הארציקן מזל טוב טייערע משה און רחמ׳ צו אייער שמחה. האט אסן
נחת פון אייערע קינדערלאן און דערלעבט צו פירן זייער קינדער צו
דער חופה. זינא און מענדל קורצאבזש.

טייערע און הארציקע פריינט,עס איז ,באמת א פארגעניגן צו הערן,אז
אייערע קינדערלאן הויבן אן א נייעם בלאט אין זייער לעבן. זאל זיין
מיט גלייק,סיי פאר זיי און אוין פאר איין,די עלטערן וואס האבן
דערלעבט צו דעם דאזיקן פרייד־קאמענט,פירן זיי צו דער חופה..
נעמט צו אונזערע הארציקע ברכות,אלע פריינט אייערע אומעטום,פריין
זיך און נעמען אנטייל אין אייער פרייד. גלייק פאר איין אלעמען.

רעדאקציע פון בוך עטין.

א האַרציקן מזל טוב אונזערע ליבע פרײנט און לאנדסלײט,יהודית און וועלוול באַראוסקי צו דער שמחה פון זײער טעכטערל.אין א מזלדיקע שעה. דעם ינגעלע פֿערל,אסך,אסך יאָרן פון אמתן גליק.

חנה און דוד מיכאַוניק מעלבאָרן אויסטר.

אונזערע טיערע פרײנט יהודית און וועלוול באַראוסקי,צו דער שמחה פון זײער טעכטערל,וואונטשן מיר זיי אסך נחת און גליק.דעם ינגעלע פֿערל- שטענדיק פילן ווי זיי פילן היינט...

זשעניע און ישראל נייטשטעטער מעלבאָרן אויסטר.

אונזערע טיערע וועלוול און יהודית באַראוסקי, אונזערהארציקע ברכות צו דער חתונה פון אייער טעכטערל.אסך יאָרן פון אמתן גליק.

חנה,יאסל אשלאק,שרהלע,פ.באַרדן און בעני. מעלבאָרן

****

טיערע קוזינען יהודית און וועלוול,נעמט צו אונזערע הארציקע ברכות צו דער חתונה פון אייער טעכטערל חנהלע. איר זאלט פון זיי האָבן אסך יאָרן פון נחת און גליק טיערע.

עוא און גדליהו אשלאק און אלאן.

****

אונזערע הארציקע ברכות אונזערע חשובע לאנדסלײט און פרײנט יהודית און וועלוול באַראוסקי צו דער שמחה פון זײער ליבע טעכטערל. אסך נחת אײך און דעם ינגעלע פֿערל.

מאטל ראָט און משפחה מעלבאָרן

****

א האַרציקן מזל טוב אונזערע טיערע יהודית און וועלוול צו דער שמחה פון זײער ליבע טעכטערל.אסך יאָרן פון אמתן גליק,די עלטערן און דעם ינגעלע פֿערל. פראניע און יעקב וויסקאָפ מעלבאָרן

****

א האַרציקן מזל טוב טיערע פרײנט יהודיט און וועלוול צו דער חתונה פון אייער ליבע טעכטערל. אסך אסך יאָרן פון אמתן גליק פאר אײך אלע.

רוזי און מאיר וועגנער און משפחה מעלבאָרן

****

א האַרציקן מזל טוב און אסך נחת אונזערע חשובע פריינט און לאנדסלײט יהודית און וועלוול בארָוסקי צו דער חתונה פון זײער טעכטערל.איר זאלט פון זיי האָבן אסך נחת און גליק.א גליקלאכע צוקונפט פארן ינגען פּאָרל. חנה און איטשע צאצקעוויטש מעלבאָרן אויסטראליע

****

א האַרציקן מזל טוב וואונטשן מיר אונזערע חשובע לאנדסלײט,יהודית און וועלוול בארָוסקי צו דער שמחה פון זײער טעכטערל. האָט פון זיי און זיי פון אײך,אסך נחת און גליק.

פּאָלא און זיגמונט פירשטענבערג מעלבאָרן

****

אונזערע טײערע פריינט יהודית און וועלוול בארָוסקי,א האַרציקן מזל-טוב צו אײער,אונזער שמחה. דעם ינגען פּאָרל-א גליקלאכע צוקונפט.

חנה און יאנקל גאָלדמאן מעלבאָרן אויסטר.

אונזערע ליבע און טײערע פריינט יהודית און וועלוול בארָוסקי,צו דער שמחה פון אײער טעכטערל חנהלע מיט פישל געלפאַנד,וואונטשן מיר אײך און דעם פּאָרל,אסך נחת און לאנגע יאָרן פון גליק.

מאניע און שמואל האָכגעלערנטער און פאמיליע...

אונזערע חברים און פריינט יהודית און וועלוול בארָוסקי,א האַרציקן מזל טוב און פיל גליק פון דעם ינגען פּאָרל.דעם ינגען פּאָרל-לאנגע לאנגע יאָרן פון גליק.

רחל און משה יגליצקי מעלבאָרן אויסטר.

פּי און פישל אבערקלײד..און זשעק.

טײערע יהודיט און וועלוול,נעמט צו אונזערע האַרציקע וואונטשן צו דער חתונה פון אײער ליבע טעכטערל חנהלע מיט פישל געלפאַנד.

אײך,דעם ינגען פּאָרל,אסך נחת און גליק.

זינע און מענדל קורצאַרזש,מאניע און געזו בריפמאן, און בעלא.

****

א האַרציקן מזל טוב אונזערע חשובע פריינט יהודית און וועלוול בארָוסקי צו דער חתונה פון זײער ליבע טעכטערל. זאלן זיי האָבן א גליקלאכע צוקונפט און איר זאלט האָבן אסך נחת פון זיי.

רעגינא און מאיר קורצאַרזש,קאר און טעכטערל

****

****

שמחות און פרייד אין אונזער משפחה זשעלעכאוער.

כן ירבו....נאר שמחות און פרייד,טייערע פריינט.

****

די גרושעצקיס טוען נאך די אלטמאנס,אויך זיי,גרייטן זיך צו דער חופה פון זייער טייער טעכטערל,דאס מוזיניקל.זאלזשע זיין אין א מזלדיקע שעה און איר זאלט האבן פון זיי אסך נחת און גליק.

****

אויך אונזער סעקרעטאר פון דער אויסטראליער גרופע,גדליהו אשלאק לאזט אונז וויסן,אז ער גרייט זיך צו דער שמחה (תנאים)פון זיין טעכטערל די יינגסטע,וואס וועט פארקומען שבת דעם 10טן פעברואר. וואונטשן מיר אלע,די עלטערן,דעם יינגען פארל,די מחותנים,אסך נחת און גליק... צום באדויערן איז אונז אביסל צו וויט צו קומען צו אייך,אבער,זייט זיכער,טייערע פריינט,אז מיר וועלן זיין מיט אייך אין אייער שמחה און פרייד. מיר האפן,אז צו דער חתונה וועלן זיך ביידע אלטמאן פאמיליעס זיך "צוכאפן" צו אייך...זייט הארציק געגריסט טייערע אשלאקס.

*****

א הארציקן מזל טוב אונזערע טייערע פריינט,פראניע און יעקב וויסקאפ צו דער פארלאבונג פון זייער זון מאריס מיט שרה כלאפ. איר זאלט זיי פירן צו דער חופה אין עושר און כבוד,ווי מען פלעגט זיך אמאל וואונטשן.דערלעבט פון זיי פיל נחת.

זשעלעכאוער גרופע אויסטראליע ג.אשלאק סעק.

א הארציקן מזל טוב אונזערע פריינט און לאנדסלייט,יהודית און וועלוול בארוסקי צו דער חתונה פון זייער טעכטערל חנהלע מיט פישל געלפאנד-דעם יינגען פארל,אסך,אסך יארן פון גליק.

רחל און אהרן דוד בארנשטיין מעלבארן

****

אונזערע הארציקע ברכות אונזערע חשובע לאנדסלייט,מיטגליד אין אונזער קאמיטעט,יהודית און וועלוול בארוסקי צו דער חתונה פון זייער טעכטערל חנהלע מיט פישל געלפאנד,דעם יינגען פארל,אסך נחת און גליקלאכע יארן צוזאמען. זשעלעכאוער גרופע מעלבארן סעק ג.אשלאק

****

אונזער ליבן ברודער און שוועגערן יהודית און וועלוול בארוסקי,א הארציקן מזל טוב און אסך נחת. כעליא און אהרן בארוסקי

****

אונזערע הארציקע באגריסונג אונזערע טייערע פריינט שאָלעק, אסתר, שאיע און גיטע צו דער חתונה פון זייערע קינדערלאך. זיך שוין געגרייט צו קומען און אנטיילנעמען אין אייער שמחה, אריין א שטערונג און נית געקאָנט קומען. סיי ווי זיינען מיר געווען מיט אייך אין הארץ און נשמה, דערלעבט אסך נחת און גליק.

מרדכי און יהודית איש טוב ישראל

****

אונזערע הארציקע ברכות טייערע פריינט שאָלעק און אסתר ווי אויך אייערע מחותנים, די סטאַווסקים, צו דער שמחה פון אייערע קינדערלאך--אסך נחת און לאנגע יאָרן פון גליק.

יהודה, נעמי בן שלום חיפה ישראל

****

אונזערע הארציקע באגריסונג אונזערע טייערע פריינט, די אלטמאנס און סטאַווסקים צו דער שמחה פון זייערע קינדער. אונזערע הארציקע ברכות.

ש. גליקמאן און אריה לעדערמאן סעקרעטארן: חיפה און תל אביב זשעלעכאָווער גרופעס.

****

אונזערע הארציקע ברכות צו די פריינט גרושעצקיס צו דער תנאים פון זייער ליב טעכטערל. נאָר נחת און גליק טייערע פריינט.

אריה לעדערמאן און שמואל גליקמאן סעקרעטארן:

חיפה און תל אביב ישראל

****

אונזערע הארציקע ברכות צו די ראָטערמאנס: אליהו און עווא אין קאָלאָמביע צו די תנאים פון זייער ליב טעכטערל. אסך נחת און גליק.

אריה לעדערמאן און שמואל גליקמאן.. ישראל

****

נעמט צו אונזערע הארציקע ברכות טייערע פריינט לעכטמאן און מעלצער צו דער חתונה פון אייערע קינדערלאך. נאָר נחת און גליקק

זשעלעכאָווער גרופע קאָסטע ריקע צירעלע סעקרעט.

****

אונזערע הארציקע ברכות טייערע פריינט לעכטמאנס און מעלצערס צו אייערע קינדערס שמחה, אסך יאָרן פון אמתן גליק. פאנאמא.

****

טייערע פריינט אומעטום: מיר לאדן אײן, בעטן צו קומען אלע פריינט צו דער חתונה פון אונזער טעכטערל דעם 6טן אפריל 68. איר וועט זיין אנגעלייגטע געסט און וועגן האטעלן, דארפט איר אויך נים זארגן... דערוואַרטן מיר אייך טייערע פריינט זשעלעכאוער בײ דער שמחה פון אונזער טעכטערל. א האַרציקן דאנק פאַרויס...

אליהו און חוה ראטערמאן בראנקילא קאַלאַמביע

האַרציקע גליקוואונטשן אונזערע טייערע פעטער און מומע, די אלטמאנס, צו דער חתונה פון זייער מוזיניקל. מיר האָפן, אז דאס פאַרל וועט שיינען אזוי ווי אף דער חתונה. די גריסן פון דער שמחה זיינען באמת גאַנען פול מיט באַוואונדערונג און פרייד. נאָר אף שמחות טייערע.

זשעק, סילוויע, רויזע, שמעון און אסתר וויער (וויערזשביצקי) ניו יארק

אונזערע האַרציקע גליקוואונטשן טייערע אסתראון שאַלעק צו דער חתונה פון אייער מוזיניקל. איר זאלט דערלעבן — צו פירן זיערע קינדערלאך צו דער חופה אין א מזלדיקע שעה.

די משפחה ..... די גרושעצקיס ניו יארק. (מיטן גאנצן פארמעג..)

(אויך אונזערע טייערע פריינט קליבן זיך "אויסצוגעבן" זייער מוזניקל גאָר אין גיכן, אין א מזלדיקע שעה. לאָמיר זיך פרייען אף שמחות)

די גרופע זשעלעכאוער אין פאנאמא וואונטשט אונזערע פריינט, גרושעצקיס, א האַרציקן מזל טוב צו דער פארלאָבונג פון זייער טעכטערל. איר זאלט האָבן פון זיי אסך נחת און גליק.

אייזיק ראטערמאן סעקרעטאר פאנאמא

די ישראל גרופעס פון תל אביב און חיפה באגריסן האַרציק אונזערע ליבע פריינט, מאטעס און פוינע גרושעצקי צו דער פארלאָבונג פון זייער ליבע טעכטערל, אין א מזלדיקע שעה. איר זאלט פון זיי דערלעבן אסך נחת און גליק.

אריה לעדערמאן און שמואל גליקמאן

חיפה און תל אביב

אין נאמען פון אלע זשעלעכאווער דאָ אין בראנקילא,ווי אונטשן מיר די מחותנים,א.און ע. ראטערמאן און א.מ. אקערמאן צו דער שמחה פון די קינדערלאך זייערע,אסך נחת און גליק.די חתונה איז פארקומען דעם 6טן אפריל,לאדן מיר איין אלע פריינט פון אומעטום צו גראנקען דעם דאטום און קומען אנטייל נעמען אין דער שמחה.

קאראלא לוקאווייצקי סעקרעטארן

ראטערמאן

****

אונזערע הארציקע ברכות אונזער טייערן פריינט א.און זיין פרוי,צו דער שמחה פון זייערע קינדער,האם פון זיי אסך נחת און גליק.איר זאלט דערלעבן צו פירן זייער אייניקלאך צו דער חופה...

מאיר יחיאל און קאראלא לוקאווייצקי

****

אונזער הארציקע באגריסונג אונזערע טייערע פריינט עווא און אליהו ראטערמאן צו דער פארלאבונג פון זייערע קינדער.איר זאלט פון זיי האבן אסך גליק .

פסח און מאקעל לוקאווייצקי

****

מיר באגריסן הארציק אונזערע פריינט א.און ע. ראטערמאן צו דער שמחה פון זייערע קינדער. די מחותנים און דעם יונגען פארל,אסך גליק.

שמואל און חוה העפנער

****

מיין טייערן חבר און פריינט א.ע ראטערמאן אסך נחת פון אירע טעכטערל דערלעבט צו פירן אירע קינדערלאך צו דער חופה.

העדשל טאפארעק און פאמיליע

****

אונזערע טייערע פריינט די ראטערמאנס אונזערע הארציקע באגריסונג מיר זאלן זיך נאר פריין אף שמחות. אסך נחת און גליק.

לאה ציבולקעוויטש און משפחה

****

אונזערע פריינט פסח און טערצע ווינציער צו דער גראדואירונג פון אייער זונדעלע אלם דאקטאר,אונזערע הארציקע ווי אונטשן. זשעל גרופע .קאראלא

****

דעם 10טן פעברואר שרײבט תנאים אונזערע פריינט, יאנקלס ־ פארי־
ציבולקעוויטשעס טאכטער, מים מאריס גאלדרינגער, וואונטשן אלע פריינט
דאָ אין בראנקילא אסך נחת און גליק.

סעק קארָאלא לוקאָוויצקי

א קינד פון א זשעלעכאָוער־א פראשוטיסט

אליהו יאסני, א זון פון אונזערע
חשובע פריינט אין ישראל יאסנים,
האָט אנטיילגענומען אין דער
פארטיזיקונגס מלחמה אין ענע
גורלדיקע טעג אין יוני 1947.

די יאסנים זיינען מיטארבייטער אין
דער טעגלאכער צייטונג אין ישראל.
פריינט ווי. יאסני איז דער ליטעראריש־שער
רעדאקטאָר, אויך מחבר פון צוויי בענד.
„עשיכטע פון יידן אין לאָדזש אין די
יאָרן פון דייטשער אויפראָטונג."

פריער מיטגעארבייט אין וואכנבלאט
„נייוועלט" שפעטער, אין „לעצטע־
נייעס".

אויך אנדערע קינדער פון אונזערע זשעלעכאָוער האָבן זיך באטיליקט
און העלדיש געקעמפט פארן קיום פון ישוב...
אויך פון אויסטראליע זיינען אויפגעפארן קינדער, נאָר וואָס געהייראט,
האָם טעכטערל פון קורצארזש מיט איר מאן אנטיילצונעמען אין דער
פארטיזאנקונג פון מדינת ישראל.

מיין האַרציקסטער געזונט און גרוס וואונטש פאר מיינע טייערע יונגט־
פריינט און איבערגעגעבענע פריינט ביז היינטיקן טאג,שאָלק און אסתר
צו דער חתונה פון אייער מוזיניק׳ אברהמעלע,אלאן,מיט חנהלע סטאוסקי
פון קאסטע ריקע,איך בין זייט פון איין,אבער בין נאָענט מיט איין
אין אייער שמחה און פריידיד.די עלטערן פון בידע זייטן,דעם יינגען
פאָרשאַפן נחת און גרוס.

אייער פריינט לייבוש שיקאגא

אונזערע האַרציקע ברכות אונזערע טייערע פריינט שאָלק און אסתר
אלטמאן און די סטאוסקיס צו דער חתונה פון זייערע קינדער,אברהמעלע
און חנהלע־אסך נחת און גרוס.

זשע׳עכאָער קאָמיטעט אויסטראַליע

סעקרעטאר גדליהו אשאַק

אונזערע גרוסוואונטשן אונזערע טייערע פריינט,שאָלק,אסתר,שאיע און
גיטע,צו דער שמחה פון אייערע קינדער׳לאן,אברהמעלע און חנהלע,אסן
נחת און גרוס. דער׳עבט צו פירן זייערע קינדער׳לאן צו דער חופה.

מעלבורן מאַט׳ראָטפארב אויסטראַליע

אונזערע ברכות אונזערע טייערע פריינט,שאָלק,אסתר,שאיע און גיטע,
צו דער חתונה פון אייערע קינדער׳לאן,דער׳עבט אסן נחת פון זייט.

מעלדי און זינע קורצארטזע

אונזערע טייערע פריינט,שאָלק,אסתר,ש שאיע און גיטע,צו אייער
שמחה פון די קינדער׳לאן אייערע אסך נחת און גרוס.

רח׳ און משה ייגרייצקי

מיינע טייערע פריינט,מיר זיינען מיט איין אין אייער פריידיד,דער׳עבט
אסן גרוס פון אייערע קינדער׳לאן,אייערע פריינט אומעטום וואונטשן
איין דאָס בעסטע...

הערש׳ בארענשטיין

אונזערע ברכות איין טייערע שאָלק,אסתר,שאיע און גיטע,צו דער
שמחה פון אייערע טייערע קינדער׳לאן,אסן נחת און גרוס.

מאניע און שמוא׳ הכבגע׳ערנטער

א האַרציקן מזל טוב אונזער טייערן מאַטל ראָטפאַרב צו דער בר־מצוה פון זיין זונדעלע, מיר וואונטשן אים, דעם חתן־בחור, דער גאנצער משפחה אסך נחת און גליק.

דינע פלימעניקעס אברהם און ליובא ליכטענבוים.

****

אויסטראליע

אונזערע האַרציקע ברכות אונזער טייערן און ליבן מאַטל ראָטפאַרב צו דער שמחה, בר־מצוה פון זיין זונדעלע. נאָר שמחות זאָלן מיר האָבן.

מאיר און רות וועגגער

****

אויסטראליע

איך און מיין פרוי וויל אויסדריקן א האַרציקן דאנק דער פאַרוואַלטונג פון קולטור צענטער אפן נאָמען פון דר זשיטלאָווסקי, ל פרץ אין סאנטאָס, אויך דער פרויען־אָרגאַניזאַציע אין סאנטאָס פאר די אויפנאמעס וואָס זיי האָבן אונז געמאכט צו אונזער צוריקומען פון ישראל און אנדערע לענדער. מיר דאנקען אויך שרהלע מינקאָווסקי־ניימאן פון סאן פאולא, פאר דעם שיינעם באנקעט וואָס זיי האָבן דורכגעפירט און איינגעלאדן אלע זש. א דאנק אייך אלע לאנדסלייט וואָס איר זיינט געקומען אונז אויסהערן.

שאיע און ליבטשע טשעטשינארזש בראזיל

מיר דאנקען האַרציק אונזער ליבן פריינט ג. אָשלאק פון אויסטראליע, מלבהלע פון ניו יאָרק, לעדערמאן און גליקמאן פון ישראל, און אלע אונזערע פריינט אומעטום פאר אייערע באגריסונגען צו מיין 60יעריקן געבורטס־טאָג. לאָמיר זיך אלע פרייען נאָר אף שמחות, טייערע פריינט.

שאיע און ליבטשע טשעטשינארזש בראזיל

טייערער שאלעק.

דערהאלטן דעם נומער 11 בולעטין, 150 זייטן פול מיט באלערנדע און אינטערסאנטע ארטיקלן און לידער, מען וועט שוין באלד רופן די שריפט ליטעראריישער זשורנאל. איך בין זייער צופרידן סיי מיט דעם אינהאלט וי אויך מיטן אויסזעען. איר געדענקט, אז מיט א צייט צוריק האָב איך אייך דאָס פאַרגעשלאָגן, בין איך, באמת צופרידן וואָס איר האָט דאָס אָנגענומען און פירט דאָס דורך מיט דערפאָלג.

טשעטשינארזש־־ העסטע גריסן פאר אייער משפחה און שמעון פאראן.

****

אונזער האַרציקע באַגריסונג צו אונזערע פריינט בנימין וואטניק און פרוי, צום געבורט פון זייער אייניקל, דעם טאטע און מאמע מאַרקוס אַרמאן און פרוי, אסן גליק און א גרינגע דערציונג. דער באַבע לאה ציבולקעוויטש-אסן נחת און גליק.

זשעלעכאוועך גרופע בראנקילא סעק. קאראלא --
לוקאוויצקי

אונזערע בעסטע וואונטשן אונזער ליבן שוואגער מאַרקוס אַרמאן און פרוי צום געבורט פון זייער זונדעלע. א גרינגע דערציונג.

אליהו און עווא ראטערמאן בראנקילא קאַלאַמבינ

דעם זיידן כאַסע אַרמאן און פרוי, אסן נחת און גליק פון אייער אייניקל. איר זאלט אים דערלעבן צו פירן צו דער חופה.

זשעלעכאוועך גרופע סעק. קאראלא לוקאוויצקי

צו אייער ערשט אייניקל, טייערע מאיר יחיאל און קאראלא, און נאטירלאך, צו מארקוסן מיטן וויבל-אסך נחת און א גרינגע דערציונג טייערע.

זשעלעכאוועך גרופע ניו יארק
מלכהלע פרוכטענבערג סעקרעטארן

אונזערע האַרציקע ברכות צו די פרינט שאַלעק און אסתר צו אייער שמחה, דעם פאַרל, אברהמעלע און חנהלע און די סטאוויסקים--אסך, אסך נחת און גליק. זשעלעכאוועך גרופע פון בראנקילא קאראלא לוקאוויצקי
סעקרעטארן

אונזערע האַרציקע באַגריסונג צו די פרינט אלטמאן און סטאוויסקים צו דער שמחה פון א ערע קינדער, נאר נחת און גליק.

אליהו און חוה ראטערמאן בראנקילא

אונזערע האַרציקע ברכות צו ערע שאַלעק און אסתר, באמת, א שד מיר קאַנען ניט זין מיט אייך און זין פריינן ווי איר האַט עס געטאַן בײ אונזער מארקוסן. סי ווי זינען מיר מיט איין, מיט הארץ און נשמה ...

מאיר יחיאל, קאראלא, מארקוס או פאַלעט לוקאוויצקי

א רייזעלע:קאסטע ריקע,פאנאמא און באגאטא

פון אברהם יגליצקי וועגזועלע

דערהאלטן די איינלאדונג פון די אלטמאנס צו קומען אף זייער זונדעלעם חתונה־האבן מיר באשלאסן איינצופאקן און הייא איין וועג אריין. זאגן אייך דעם אמת,עס טוט אונז ניט באנג. מיר האבן געהאט עטלאכע וואכן,וואס מיר וועלן לאנג,לאנג געדענקען. מיר קומען אן אין דער הויפט שטאט פון קאסטע ריקע־סאן כאסע. דער ערשטער איינדרוק־א פראוינציעלער אלט קאלאניאלער אויסזען.אבער דער קלימאט,א גאט געבענטשטער,מחיהדיק קיל און וואריאלאך.אין דער הויפט שטאט וואוינען העכער דרי הונדערט ייִדישע פאמיליעס,וואס לעבן עקאנאמיש זייער גוט. מאנכע זיך פין אזוי־פיל־דראפעט גאר הויך... אונזערע לאנדסלייט האבן זיך דערוואוסט,אז מיר זינען דא,האט מען אונז באלד ארומגערינגלט מיט אמתע וואריאקייט. מען דערזעט פריינט וואס מען האט שוין ניט געזעען פיר צענדליק יערלאך,און מען דערזעט, אז --מען וועלט ניט ינגער...מען דערמאנט זיך אין די אמאליקע ינגע יאָרן,קלוגע און נארישע געשיעניסן שוימען וויידער ארויף..א מאדנער וואריאציע פיפיל און א טיפער וויטיק דערוועקט זיך אין א לעבן וואס איז אזוי ברומאל פארשניטן געווארן פון די נאצי מערדער...א לעבן,וואס וועט שוין קיינמאל ניט צוריקומען... ******

וועל בלויז דערמאנען עטלאכע פי די נעמען,די אנדערע וועלן מיר מוחל זיין..שבתי חיים שמעונס דרי זין:אברהם,משה און שמעון. פירט מיך ארום משה אין זיינע צווי ריזן פאבריקן פון טעקסטיל און קאנפעקציאן.. ארבייטן עטלאכע הונדערט ארבייטער,א גאנצע מלוכה...עס וויל זיך ניט גלויבן,אז אונזערע זשעלעכאוער זיינען געווארן אזעלכע ריזן־פאבריקאנטן.. וואו האב זיי דאס געלערנט ? בי אונז אין שטעטל,זיכער ניט. און דאך... געווען באהאלטענע ענערגיע וואס האט זיך געריסן צום אויסדרוק.. די רידעלמאנס,אהרן און צירעלע,די אלע פינגעזיכטס,פארבערם און דוד וויסלעדער און אנדערע פריינט מיט וועמען מען האט אמאל בעטרוימט חלומות...

די חתונה־א פראכט,העכער זיבן הונדערט געסט. פון אומעטום איז מען געקומען אנטיילנעמען אין דער שמחה פון אונזערע פריינט.

אונזער אומשטערבלאכער י.ל. פרץ האט אמאל געזאגט אז"די שענסטע חתונה איז וען דאס פארל איז יונג און האט זיך ליב".."דא האט מען געזעען בידע זאכן: א יונג שיינעניק פארל און די ליבע האט האט זיי געמאכט נאך שענער...זאלן זיי האבן א ליכטיק און שיין מזל.

די רעליגיזע צערעמאניע וואו אונזער חשובער פריינט דר העשיל קלעפפיש האט דורכגעפירט און געהאלטן א פיינע קורצע רייד־וועל איך לאנג נית פארגעסן.

******

ביים טיש,מאכלים פארן קעניג.און שאלעקס און אסתרס טעכטערלאך, הינדעלע און שרקעלע האבן זיך צעזונגען ידישע פאלקס לידער,אז דער דעלעגאט פון ישראל,פרענקל,איז געווארן אזוי באגייסטערט און גהאלטן א באגייסטערטע רייד פאר ידיש אין די תפוצות...י,דאס קאן זיין א קראפט קעגן אסימילאציע.עס וועגדט זיך נאר אין דער דערציונג. דאס האב איך געקאנט זעען. קינדער,געבוירן אין די שטאטן און דאך,פארען וואריקייט,גיפיל פאר אונזער ירושה,פאר אונזער קולטור און גייסטיק לעבן..צוליב דעם אליין,האט זיך געלוינט צו פארן...באמת.

דאן די קליינע באנקעטלאך...עס רייכט זיך אזוי קליינע.פארען פון אלדאס גוטס און אונזערע פריינט מאכן אונז פילן,און זאגן דאס,אז מיר טוען זיי די גרעסטע טובה. און מאקע געוען היימלאך און לעבעדיק אין שטעטל מאן כאסע.

*****

פאנאמא־די פריינט אלטמאן פירן אונז ארום און וייטן וועס אונז צו וייזן. קודם כל,די שול וואו אונזער דר קלעפפיש איז דער דירעקטאר. וואקאציע צייט און די תלמידים פעלן..אבער,מען קאן זעען א אינסטיטוציע וואו אונזערע אשכנזים האבן אויפגעבוים און בכלל ידישע אינסטיטוציעס וואו אונזערע זשעלעכאוער האבן"צוגעליגט א האנט". מיר כאפן א קורצן שמועס וועגן דערציונג,ידישע פראבלעמען.אבער די צייט דערלויבט אונז נית,מיר כאפן דעם אויטאן קיין באגאטא,קאלאמביע.

באגאטא.אונזער ליבער לאנד מאן ישראל בראנדוויין מיט זיין פרוי באגעגענען אונז.מען דערפריט זיך.און ארומגעפירט און אונז גיוויזן אז באגאטא איז אויך א שיין שטעטל. אויך שטעון גובערעק איז אונז מקרב. א פיינער ביבליאטעק אין הויז וואס זאגט קדות,אז שטעון האט נאך

ליב דאס בוך און באטיליקט זיך אליין אין ערנסטע שפאניש זשורנאלן. ער גיט דאס יאר ארויס א בוך אף שפאניש וואו עס ווערט אפגעשפיגלט דאס יידיש לעבן אין קאלאמביע אין די ערשטע יארן. שמעון איז איינער פון די קדמונים און האט וואס צו דערציילן.

אברהם לייבוש יום טוב-אביסל פארגרויט-און ווער ניט -? אויך ברוך דרעזנער מיט זיין וויבל פירן דורך א צוזאמענקום באנקעטל, וואו מיר פארברענגען זייער גוט. א שאד וואס מיר האבן געהאט אזוי ווינק צייט צו זעען אלץ, סיי דאס אלגעמיינע וויי איבערהויפט, דאס יידיש לעבן. מען שמועסט ווענן וואס ?ווענן יידיש לעבן אין די היגע לענדער, ישראל, און אנדערע פראבלעמען וואס מיר טראכנדיקע יידן ווייטיקן און זוכן אן ענטפער, אדער ענטפערס...

*****

געווען בלויז געציילטע טעג מיט אונזערע ליבע טייערע פריינט און חברים פון אמאל, און גלויבט אונז, אז זיי האבן זיך איינגעקריצט אין אונז וואס ווען פארבליבן אף לאנגע יארן. איך וואלט געראטן אלע חח" וואס קענען זיך דערלויבן צו כאפן א יאזדעלע-שפאנט איין דעם וואנען און לאזט זיך אין ווע ארייז. דער שבט זשעלעכאווי ווען אייך אומעטום אויפנעמען מיט פענע ארימס, פארזיכער אייך. איר ווען זיך"אויסשלאגן די הוצאות"...

****

בייי דער געלעגנהייט, ווילן מיר דאנקען אלע אונזערע פריינט אומעטום וואס האבן אונז דערוואריפט און אפגעפרישט. מיר האבן מיט ווענען צו זיין שטאלץ...אויך אהארציקן און טייערן דאנק די מחותנים, די אלטמאנס און סטאווסקיס פאר געבן אונז"דעם אויסרייד"צו כאפן אזא פיינעם אנגענעמען שפאציר.. אברהם און מנוחה יגליצקי.

****

איצט וואלטן מיר, אז עמיצער פון אייך זאל פארבלאנזשעט ווערן אין אונזערע מקומות און אונז געבן א געלעגנהייט, אייך אביסל אפדינען אין נחת...עס ווען זיין אונזער פארגעניגן...

****
****
****
**

פארלאבונג

אימא און גדליה אשלאק, 322 אינקערמאן סטריט, איסט סט. קילדא, צוואמען מיט נח און גיטל קאוואדלא, 15 וויוועגהא עוועניו, איסט סט. קילדא

מעלדן מיט פארעגיגן די פארלאבונג

פון זייערע קינדער

סוזען און עזרא

א הארציקן מזל־טוב און פיל נחת ווינטשן מיר

מר. און מרס. י. וויסקאפ

צו דער פארלאבונג פון זייער זון

מארים מיט מיס שרה כלאפ

די עלטערן א סך נחת. חתן־כלה פיל גליק.

זשעלעכאוועד לאנרסמאנשאפט

א הארציקן מזל־טוב און פיל נחת ווינטשן מיר

אונדזער ליבן פעטער און מומע

גדליה און איטקע אשלאק

צו דער פארלאבונג פון זייער טאכטער

סוזען מיט עזרא קאוואדלא

חתן־כלה א גליקלעכע צוקונפט.

פאמיליעס: **יאסל אשלאק**
גדליה אשלאק
וואלף באראווסקי

א הארציקן מזל־טוב און פיל נחת ווינטשן מיר

מר. און מרס. ג. אשלאק

צו דער פארלאבונג פון זייער טאכטער

סוזען מיט עזרא קאוואדלא

חתן־כלה א גליקלעכע צוקונפט

זשעלעכאוועד לאנרסמאנשאפט

אונזערע טייערע און ליבע פרײנט גדליהו און איטקע אשלאק, צו אייער שמחה קאנען מיר נית קומען, אבער מיר זינען מיט אייך, מיט הארץ און נשמה, אין אייער פריידיגן. איר זאלט בעלעבן אסך נחת און גליק פון אייער ליבע טעכטערל.

די רעדאקציע:

לייבוש, שאלעק און מלכהלע.

מיר שיקן אייך טייערע פרײנט ג.און א.אשלאק אונזערע גוטע און הארציקע ברכות צו אייער טעכטערלס שמחה. איר זאלט דערלעבן צו פירן אירע קינדערלאך צו דער חופה.

ארים לעדערמאן און ש.גליקמאן

פאר די גרופעס אין ישראל

חיפה און תל אביב ...

טייערע פרײנט ג.און א.אשלאק, מיר זינען מיטן גאנצן הארצן מיט אייך און וואונטשן אייך אסך נחת און גליק. נאר גליקלאכע און געזונטע יארן.

ניו יארקער גרופע מלכהלע פרוכטענבערג סעק.

אונזערע הארציקע גליקוואונטשן מינע טייערע פרײנט גדליהו און איטקע אשלאק. צום באדויערן קאנען מיר נית קומען צו אייך און אנטיילנעמען אין אייער שמחה, אבער גלויבט אונז, אז מיר זינען מיט אייך אין אייער פריידיגן. זייט גליקלאך און האט נחת פון יינגען פערל. הערשל, פרידע אלטמאן

מיאמי פלארידא

אונזערע טייערע שוועסטער און שוואגער פראניע און יעקב וויסקאפ,א
האריקן מזל טוב צו דער פארלאבונג פון זייער זון מארי מים שרה
כלאפ-חתן כלה א גליקלאך צוזאמענלעבן.

מאניע און שמואל האבערנטער

א האריקן מזל טוב און אסך נחת וואונטשן מיר אונזערע טייערע פריינט
פראניע און יעקב וויסקאפ צו דער שמחה פון זייער זון. דעם ינגען פארל
לאנגע,לאנגע יארן פון א גליקלאך צוזאמענלעבן.

חנה און יאסל אשלאק

אונזערע האריסקסטע ברכות אונזערע פריינט פראניע און יעקם וויסקאפ,
צו די תנאים פון זייער זונדל מארי מים שרה כלאפ. אסך גליקלאכע יארן.

רחל און משה יגליצקי

אונזערע האריקע ברכות צו אונזערע טייערע פריינט פראניע און יעקב
וויסקאפ צו דער שמחה פון זייער זונדעלע מארי מים שרה כלאפ. האט פון
זיי אסך נחת און גליק.

זינע און מענדל קורצארזש

א האריקן מזל טוב וואונטשן מיר אונזערע חשובע מאנדסליט מאריס און
יאסל גוטגייך צו דער בר מצוה פון זייער זונדעלע סעם,איר זאלט דערלעבן
אים צו פירן צו דער חופה אין א מזלדיקע שעה.

זשעלעכאוער גרופע מעלבארן אויסטראליע ג.אשלאק סעק.

האריקע וואונטשן אונזערע טייערע פריינט מרים און יאסל גוטרייך צו דער
בר מצוה פון זייער זונדעלע.האט פון אים אסך נחת און א גוטע דערציונג.

חנה און יאסל אשלאק און פאמיליע

מזל טוב אונזער בת עיר חוה ליכטענשטיין צו דער בר מצוה פון איר
אייניקל הערי.די עלטערן,קארלא און דוד לאפידוס-פיל נחת און גליק.

זשעלעכאוער גרופע מעלבארן ג .אשלאק סעקרעטאר

א האַרציקן מזל טוב אונזערע טייערע פרײַנט יהודית און וועלוול בראַזוסקי צו דער חתונה פון זייער ליבע טעכטערל. דעם ינגען פּערל־א סך ישר כח פון אמתן גליק. העדשל בראַזוסקי

מיר ווילן האַרציק דאנקען אלע אונזערע טייערע פרײַנט וואָס האָבן געשיקט באגריסונגס טעלעגראַמעס צו אונזער זונדעלעם חתונה. א האַרציקן דאנק אייך אלע און מיר שאצן דאָס זייער און זייער...

שאַלעק און אסתר פּאנאמא

א האַרציקן מזל טוב אונזערע טייערע פרײַנט גדליהו און ייטקע אַשלאק צו אייער טעכטערלס תנאים. מיר שיקן אייך אונזערע האַרציקע ברכות.

ניו יאָרקער גרופּע זשעלעכאוער מלכהלע סעק.

די גרופּע אין באראנקילא באגריסט אייך טייערע פרײַנט אַשלאקס צו אייער טעכטערלס שמחה. האָט פון זיי אסך נחת און גליק. טייערע פרײַנט אַשלאק אייער ארבייט לטובת אונזער משפחה זשעלעכאוו,סי פאר דער לי־קאסע און סי פארן בולעטין האָט א שם צווישן אונז אלע אייערע פרײַנט. מיר שאצן זייער אייער ארבייט. און דערפאר,איז אייער שמחה אונז אזוי ליב און טייער. מזל טוב. קאראַלא לזקאוויעצקי בראנקילא קאַלאָמביע

די גרופּע אין קאַסטע ריקע,באגריסט אייך טייערע פרײַנט אַשלאק,צו אייער, אונזער שמחה. מיר וואונטשן אייך,דעם ינגען פּערל אסך נחת און גליק.

קאַסטע ריקע צירעלע רידעלמאן סעקרעטארן

טייערע פרײַנט,נעמט צו אונזערע האַרציקע ברכות צו אייער טעכטערלס שמחה. אשרד וואָס מיר קענען נישט זיין מיט אייך און טיילן אייער פרייד. סי ווי זיינען מיר מיט אייך מיטן הארץ און נשמה.

מרדכי,יהודית איש טוב יהודה בן שלום און נעמי ישראל

די גרופּע אין פאנאמא איז מיט אייך,טייערע פרײַנט,אין אייער פרייד צו דער שמחה פון אייער טעכטערל. אסך גליק.

אייזיק ראָטערמאן סעקרעטאר פאנאמא

אונזערע הארציקע ברכות אונזער ליבע מומע און פעטער,גדליהו אשלאק צו דער שמחה פון זייער ליבע טעכטערל. נאר אין א גוטע און מזלדיקע שעה,דערלעבט פון זיי אסך נחת און גליק.

חנה און יאסל אשלאק און משפחה

אונזער ליבן פעטער און מומע,יטקע און גדליהו אשלאקא הארציקן מזל טוב צו דער פארלאבונג פון זייער יינגסטע טעכטערל.אסך גליק.

עוא און גדליהו אשלאק

****

א הארציקן מזל טוב טייערע און ליבע קוזינען וואונטשן מיר אייך,יטקע און גדליהו אשלאק צו דער שמחה פון אייער ליבע טעכטערל. אסך נחת.

יהודית און שלומל בראווסקי

****

אונזערע חשובע און טייערע לאנדסלייט יטקע און גדליהו צו דער שמחה פון אייער ליבע טעכטערל,שרהלע מיט עזרא קאוואדלא,אסך נחת און גליק. דעם יינגען פארל,לאנגע יאָרן פון גליקלאכן צוזאמענלעבן.

זינע און מענדל קורצארזש

אונזערע טייערע און חשובע פריינט גדליהו און יטקע אשלאק,צו אייער שמחה זיינען מיר מיט אייך און טיילן אייער פרייד. דעם פארל־א גליקלאך צוזאמענלעבן. רחל און משה יגליצקי

א הארציקן מזל טוב וואונטשן מיר אונזערע חשובע לאנדסלייט,ריוא און חיים בראנשטיין צו דער פארלאבונג פון זייער זון מרדכי מיט סאניא מאנטעל. דעם פארל־אסך און נחתדיק גליק.

זשעלעכאוועך גרופע מעלבארן גדליהו אשלאק פעקרעטאר

אונזער ברודער און שוועגערן ריוא און חיים בראנשטיין,א הארציקן מזל טוב און אסך נחת פון אייערע קינדער.דער חתן און כלה,א ליבטיקע צוקונפט. הערשל בראנשטיין

****

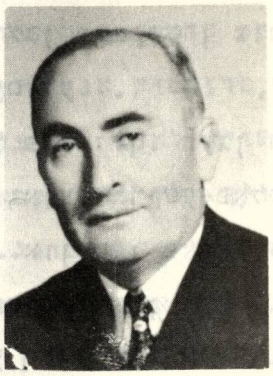
אונזערע טייערע שוועגערן און שוואגער ריוא און חיים בראנשטיין,א הארציקן מזל טוב און א גליקלאך לעבן פארן יינגען פארל.

רחל און אהרן דוד בראנשטיין און משפחה

קאסטע ריקע,דער יידישער קיבוץ און

אונזערע זשעלעזנאוואר

שמעון גובערמאן בעגאטא קאלאמביע

זינט יאָרן,אז מען פילט א פארלאנג,זיך צוכאפן אין אונזער שכנותדיק לעגדל,קאס. ריקע.און די אורזאך איז אט וואס: אין דער קליינער מדינה פון צענטראל-אמער. האט זיך אין משך פון די לעצטע קארגע 40 יאָר,זיך אויסגעפֿארמירט א "דישער ישוב,צוזאמען מיט אונזער זשעלעזנאוואר קאלעקטיוו.אט דאס לעצטע איז דער מאגנעט,וואס האט מיך געצויגן און באוואויגן צו באזוכן דאס קליינע לעגדעלע,קאסטע ריקע.אט אזוי איז דאס:עס צייט אהין דאָרטן,וואו עס לעבן דיינע יוגנט פריינט,לאנדסלייט...כאפן א בליק איינער אפן אנדערן א שמועס טאן און אויפוועקן,אויפרישן דעם אמאל מיט אזוי פיל יוגנט-זכרונות,וועלן מען איז געהען ינג און אין אונזערע הערצער האט געטליעט אזויפיל ברען,גלויבן אין דערהויבענע אידעאלן און שטרעבונגען...

רופט עס נאסטאלגיע,אדער וואס איר ווילט.. טרעפט מען זיך מיט די בני עיר אין אויסלאנד,טוט אויפסניי אויף א בליק אויף דאס ליבטיקע געשטאלט פון אונזער פארטיליקע שטעטעלע,דאָרט וואו מען האט צום ערשטן מאל דערזעען גאטס זונען-שטראלן...

אט אזעלכע געפילן האבן מיך באהערשט,איינגעזאפט אין די עטלאכע געצייטלטע טעג אין קאסטע ריקע,וואו מיר האבן פארבראכט אין דעם הארציקן קרייז פון נאנטע און אייגענע.

איך האב געוואוסט נאך פון פריער,אז מיר האבן א פיינעם זשעלעזנאוואר קיבוץ אין דעם לעגדעלע,טי אין צאל וי אויך אין קוואליטעט.נו,פרייט עס מיך אונטערצושטרייכן,אז מיר האבן זיך נים אפגענארט. בשום אופן נים. אין אלע צענטראלע אינסטיטוציעס וואס האבן זיך אין פארלויף פון יארן אויסגעפֿארמירט,וועט איר טרעפן אונזערע פריינט,זש. צווישן די אקטיוסטע טוער.אין דער קהילה,אין דעם ספארט קלוב,אדער קינדער-שול,אומעטום ליגט דער חותם פון אונזערע פריינט.און מיר

זינען באמת שטאלץ. שטאלץ,וואס אונזערע פריינט זעצן וויטער פאר די ריין מענטשלאך ייִדישע ארבייט וואס זיי האבן אנגעהויבן מיט יאָרן צוריק טאקע דאָרטן אין אונזער קליינעם פארטילקטן שטעטלע...

וועגן דער"דעפארטיוונג" דאָס איז א קאפיטל פאר זיך. וועגן דעם פלאץ וואו יעדן זונטיק פארזאמלט זיך כמעט דאָס גאנצע ייִדישע"פאלק" פון קאסטע ריקע,קליין און גרויס,יונג און אלט...און מען פארברענגט א גאנצן טאג אונטערדעם פריִען בלויען הימל.. שוויטען און שפרינגען די קליינוואַרג,יונגוואַרג,יונגע פאָרלאך מיט די זיסע שיינע קינדערלאך,און די עלטערע כאפן א פילקע,א טענים,אדער וועלכע אנדערע שפילן. און גאָר מאנכע,כאפן אויך א קערטל-עס זאל נים אויסגעריידט זיין....

-=-=-=-=-=-=-=-

אבער אלע זענען זיך און פארברענגען דעם גאנצן טאג צוזאמען. קאסטע ריקע איז א קליין לענדעלע. בלויז א צווי מאל גרעסער פון ישראל. די באפעלקערונג,א קנאפער מיליאן און א האלב.די רעגירונג זייער און זייער דעמאקראטיש.שטאלצירט מיט דעם וואס זי האט נים קיין ארמיי(הלואי אף אלע לענדער געזאגט געווארן...)און אפילו פאליציאנטן זינען אויך פאראן וויניקער פון לערער. וען אונזערע זשעלעכאווער האבן דא געשטעלט זייערע ערשטע טריט,בערך 40 יאָר צוריק,האט דאָס לאנד געהאט בלויז א האלבן מיליאן איינוואוינער.דא האט יעדער געפונען צו פארדינען אף א שטיקל ברויט...און היינט-אביסל מער...יעדער איינער כמעט לעבט היינט זייער שיין און עקאנאמיש פיין איינגעאָרדנט. דאָס זעט מען אין די נחת-דיקע היימען וואס יעדער איינער וואוינט.

קאסטע ריקע ציילט בלויז עטלאכע הונדערט משפחות.און דאך אזא פיין אָרגאניזירט לעבן,געזאגט געווארן אף אסך גרעסערע ישובים...

שבת פרי,אונזער ליבער הארציקער פריינט דוד וויסלעדער קומט מיך נעמען דאווענען אין זייער שול.פאר מיר האט דאָס געהאט א ספעציעלע באדייטונג.מען דארף קענען דעם מקום קדוש.אין דער שול אן עדה יידן, פונקט געווען בר מצוה.יידן האבן זיך באלד צוגערוקט צו מיר,מען כאפט א וואָרט,פונוואנעט מען קומט. דער ראש הקהל,משה קאדער,א וואַרשאווער יד א גביר,קיין שום בייז אויג-וויזט מיר ארויס אסך גאסטפריינטלאכקייט... מקרב זיין,איז דאך א פיינע ייִדישע מידה. מען פארגעסט נים אויך אנדערע

פלעצער ,אינסטיטוציעס וואס געפונען זיך אין זעלבן צענטער:א קלוב, וואו עס קומען פאר שמחות און גרעסערע צוזאמענקומען,א שול פאר קינדער באמת,פרעכטיק און פין ביז גאר.געמאכט אלץ מיט א בריטע האנט.

שוין לאנג ,וי געזאגט,געטרוימט צו זעען דאס לענדעלע,און עס האט זיך אלץ נים געמאכט...די איצטיקע געלעגנהיט האט געהאט א גאר ספעציעלע באדייטונג. דערהאלטן א בריוועלע מיט אן אינלאדונג פון שאלקע און אסתר אלטמאן..זיי מאכן חתונה דאס מוזיניקל און זייער פאר- לאנג,אז איך מיט מין פרוי זאלן קומען זיך פריען מיט זיי..און דאס טאקע אין דעם קליינעם אנגענעם לענדעלע-קאסטע ריקע. זיך נים געוואקלט קיין איין מינוט,כאטש מיר האבן שוין ג עהאט פלאנירט צו פארן ערגיץ אנדערש-און גלייך געענטפערט,יא מיר קומען...

איצט שרייבנדיק די דאזיקע שורות דערמאנט מען זיך אין יענעם גאלדענעם אמאל,נאך גאר ינג געווען,ווען מען האט זיך ארינגעזעצט אין וועגעלע מיטן פערד געשפאנט,אדער גאר שליטעלע מיט די גלעקעלאך...און הייא אין דערבייאיקן שטעטל צו א חתונה. נו,היינט האט דער זשעט פאר- פארבינען יענע ראמאנטישע מראנספארטאציע מיטלן,און לאמיר נים פאר- קריכן צו וויט אין יענע צייטן וואו עס דערמאנט אונז דעם שוידערלאכן שניט,אומקום פון אונזערע נאנסטע און טיערסטע...היינט איז א שמחה.

אין מיאמי דערווייסן מיר זיך,אז א גאנצע גרופע פארט צו דער זעלבער שמחה קיין קאסטע ריקע.און אזוי איז דאס טאקע געווען:

אפן פלי-פלאץ טרעפן מיר זיך אלע.אונזער זשעט גייט אף ארום 4 באגינען.היינדעלע מיטן מאן,וואלטער,מיטן קליינעם יאט,שאלעקס ברודער הערשל מיט זיין פרוי,פרידע,רויזע וויערזשביצקי,אלע פארן מיר צוזאמען. א ליידיקער זשעט.עס מאכט דעם איינדרוק וי די קאמפאניע שיקט א ספעציע- לען עראפלאן צו דער אלטמאן חתונה. היינדעלע איז מיט אונז און מיט איר פערזיינלאכקייט באשיינט פונקט וי זי טוט דאס מיט איר ארבייטן אין בולעטין.די ינגערע שוועסטער איר,שרקעלע מיט איר געלערנטן מאן דר מארטין לואין איז אויך מיט אונז. אלע זיינען מיד.א קליניקייט,א גאנצע נאכט קיין אויג נים צוגעמאכט..מען פילט וי דער זשעט רייסט וועלטן. צווי מיט א האלבע שעה דויערט דער וועג.געניצן פון מידקייט,

פארנעמט דאס פלאץ פון פריילאכקייט.מענטשן זיינען פארשלאפן.הפנים,די מאמע־נאטור קען ניט מוחל זיין דאס ביסעלע שלאף...דער זיגער אין צענטראל אמעריקע גייט לאנגזאמער,צוגעפאסט צו די מענטשן. דער לאטיינער זאגט:אז פון יאגן זיך ווערט מען שנעל מיד...אין מיאמי איז דער זיגער איצט 4 אין קאסטע ריקע 3.קומען מיר אן אפן פלי־פלאץ טאקע באגינען צו טאג..'עס באגעגענען אונז פרוי ווינבערג,שלום באראכאוויטש, ווינבערג וואוינט אף זיין פרוי איז אין אייגס וואס דארף אנקומען. מען דערזעט זיך און מען פארגעסט ,אז מען איז מיד,שלעפעריק,געפילדער, פריד און געשריען...

****

דער הימל גרייט זיך איצט צו זיין טאגעדיקע עבודה,פונקט ווי די פרומע יידן אין קליינעם שטעטל וואס גרייטן זיך דערפילן די הייליקע טאג־פליכטן.די לופט־אנגעפום,שטיל,רואיק. די וואלקענעם ווישן זיך אוים די אויגן הויבן אן אויפצודעקן זייערע ריזן פארהאנגען פאר דער יחוסדיקער זון,וואס דארף באלד אנהויבן איר טעגלאכער שליחות צו גאט און מענטש־ברענגען אירע ליכט־שטראלן וואס פארן קליינעם לענדעלע איז זי ספעציעל בריטהארציק ביז גאר...

פריינט ווינבערג איז אונזער פירער,דערציילט אונז אין די עטלאכע מינוט וואס דויערט די יאזדע ביזן האטעל,די אייגנשאפטן פון לאנד.און פאר אלץ לויב און דאנק..ער אליין איז א מאטשוויצער,אן איידים פון זשעלעכאוו,מיר דיסקרימינירן ניט קיין אנדערע שטעטלאך.ספעציעל,אן איידים פון זשעלעכאוו.. די לופט מחיהדיק. מען זאפט איין אין זיך די פרישקייט פון פרימארגן און פון דער נאטור־שיינקייט.

א שפאציר אין קאמערץ.דא טרעפט איר,כמעט בייַ יעדער טיר, אן אייגענעם.א פריד,א שמחה.מענטשן שטעלן זיך אפ,פרעגן זיך,צי עס קומט פאר א צוזאמענפאר פון זשעלעכאווער ?און מאקע,קיין שום בייז אויג, פון אומעטום זיינען זיי געקומען אהער.מען דערמאנט מיך פון 40 יאר צוריק געשיענישן. דער זכות פון מיין אקטיוויטייט אין ספארט גייט מיר נאך...מיינע לאנדסלייט האבן ניט פארגעסן.דערווייל,א פריילאכע ידיעה, די ייגליצקיס:אברהם און מנוחה קומען.א ציפ איז הארץ. מאנכע שוין ניט גרעסער 40 יאר,א וועלט אוועק.מען ווערט עלטער,אלע,אן אויסנאם... אבער בייַ מאנכע נאך פאראן דער יוגנט ברענ. מנוחה דערמאנט מיך,ווען

זי האט נאך געהײסן,מנוחה וואקסמאן. און ווער קאן דאס פארגעסן ?
בײנאכט בײ די מחותנים,די סטאווסקיס,פיינע טײערע,אנגענעמענע מענטשן.
דער טיש־אף אלע פרײנט געזאגט געווארן. די סביבה איז דער עיקר...
וואריאקײט,האריקײט,וואס דאס איז שוין געווארן די ספעציעלע מארקע
פון אונזער משפחה זשעלעכאוו איבער דער גאנצער וועלט...עס ווערט זיס
אף דער נשמה. אזא געפיל פילט מען בלויז זיער זעלטן. די סיבה דא,
די גאנצע אומגעבונג,מחיהדיקע לענדלעך,פיינער ידישער קיבוץ און נאך
דערצו,אונזערע פרײנט,יוגנט פרײנט און היינטיקע וואס צוזאמען האבן
מיר אזויפיל געשפאנט צוזאמען און אזויפיל פעדים האלטן אונז אלע
צוזאמען. פילט מען דאס אין יעדנס אויגן אין יעדנס שמייכל. עס ריידט
צום הארץ. און וואס קאן זיין נאך בעסער ?

שבת.מען דארף זיך אביסל אויסרוען צו קאנען כאפן א טענצל אף
דער חתונה בײנאכט.די אלטמאנס אונטער דער חופה.דאס יונגע פארל ,דער
חתן,כלה,דאס 18 יעריקע טײערע מיידלעך,בײדע שיינען.זאל זיער מזל זיין
אזוי ליכטיק. די מוזיק קלאפט דער עולם הויבט דא פיס. מנוחה כאפט
א טאנץ און עס דערוועקט זיך די אמאליקע מנוחה וואקסמאן מיטן זעלבן
ברען און פייער...געווען שוין איינמאל א חתונה אף אלע פרײנט...

זונטיק,מאנטיק און דינסטיק,באנקעטלאך און צוזאמענקומען. בײ
די זשעלעכאווער גייט עס נים אזוי גלאטיק... אין הויז פון צירעלן,
און אהרן רידעלמאן,כמעט 100 מענטשן.אנגעגרייט מיט א בריטער האנט..

בײ ישראליקן אין הויז,א צוזאמענקום. פרײנט געסט. מען האלט
ריידעס,פון הארץ,מען פילט אז ווערטער טרעפן אין די טיפענישן פון די
הערצער און נשמות,פון איגענע זשעלעכאווער.מען פארגעסט אויך נים
אונזער אומפארגעסלאכן שלמה בריינסקי.ברענג.מיט זינע ביכער צו באַ־
שיינען דעם טיש.אין עטלאכע מינוט פארקויפט 15 ביכער.דער מחבר,האט
נים דערלעבט דאס צו זעען.שפעט בײנאכט ,נאך די ריידעס,און א גלעזל
ביטערער טראפן האט אויך נים געפעלט,גייט מען אהיים,פילנדיק,אז מען
האט דורכגעלעבט שיינע אומפארגעסלאכע עטלאכע טעג.. און לאמיר דורך
דער גלעגנהײט אויסדריקן א הארציקן דאנק אלע לאנדסלײט און ספעציעל
די מחותנים,אלטמאנס און סטאווסקיס פאר דער פיינער איבערלעבונג...

פארוואלטערס ווינקל.

מלכהלע פרוכטענבערג ברוקלין ניו יארק

טייערע פריינט.

מיר ווילן אייך דערמאנען אינצוצאלן פארן יאר 1968. די ערשטע גרופע־וויי שטענדיק־איז נאטירלאך,די אויסטראלישע. זיי האבן שוין אריינגעשיקט 336 דאלאר, אחוץ העכער הונדערט דאלאר וואס זיי שיקן צו פאר באגריסונגען. און לאמיר אייך זאגן,אז די באגריסונגען ווי בילדער וואס ווערן אריינגעשיקט, זיינען פונקט אזוי נויטיק פארן בולעטין ווי די איינמאליקע איינצאלונגען. עס ווונדערט מיך,באמת,ווי אזוי מאנכע גרופעס שיקן צו זייער וויניק, און כמעט גאר נים קיין באגריסונגען. לאמיר דערמאנען אזא גרופע,ווי די פאריזער ...מיר האבן דאס גאנץ פיינע געזעלשאפטלאכע מענטשן ווי: וואסערמאן,מעסינגער און אנקערמאן א א. און דאך,הערט מען נים קיין ווארט א גאנץ יאר,אפילו בריוו ווערן נים געענטפערט. פארוואס ??

עס וואלט אינטערסאנט געווען וואס אונזערע חברים האבן אונז צו ענטפערן. אויך אנדערע גרופעס וואלטן געמעגט אביסל זיך אנשטרענגען און צוטראגן גרעסערע סומעס כדי מאכן זיכער,אז מיר זאלן קאנען אנ־גיין מיט אונזער ארבייט. ווען איר האט א שמחה,א צוזאמענקום־געדענקט צו שאפן פארן בולעטין וואס האלט אונז אלע צוזאמען און ברענגט אין אונזער משפחה,פריד און כבוד. געדענקט דאס,טייערע פריינט.

ווארט נים ביזן סוף יאר אריינצושיקן אייערע באשטייערונגען.טוט דאס גלייך און מאכט אונזער ארבייט לייכטער. ---

אלע אריינגעשיקטע געלטער ווערן דערמאנט אין בולעטין,אז מיר האבן דערהאלטן און צום סוף יאר ווען איך גיבן א פולן באריכט פון אלע אריינגעקומענע געלטער ווי אויך פון די אויסגאבן. קיין צופיל אין דער קאסע האבן מיר נים. אבער,מיר פארלאזן זיך און האבן גלויבן אין אונזערע פריינט,אז זיי ווילן טאן זייער חוב. א האארציקן דאנק אייך.

עס איז מירזייער נים אנגענעם,אז איך מוז דערמאנען יעדעס מאל ווען ענין געלט.אבער,ווען קען איך טאן,אז דער דרוקער איז פראזאיש...:

דערהאלטן געלט פון; בראנקילא,קאלאמביע דורך קיילע לוקאוויעצקי

אונזער סעקרעטארן און טעטיקע אף אלע געביטן פון דאמעריקן

געזעלשאפטלאכן לעבן,ספעציעל אין דער משפחה זשעלעכאוו...

100 דאלאר פארן בולעטין. פאלגענדע האבן ביגעשטייערט:

אליהו ראטערמאן	5 דאלאר	גאלדע כאבערמאן	5	דאלאר
פסח לוקאוויעצקי	5 "	לאה ציבולקאוויטש	5	
מאיר יחיאל	5 " לוקאוויעצקי	ש. העפנער	5	
כאסע ארמאן	5	כ. ווינציער	15	דאלאר
ב.וואטניק	5	כאסע ווינציער	15	
ה.טאפארניק	5			
מ.ארמאן	5			

אויך 20 דאלאר פאר בילדלאך וואס מיר זינען שולדיק און פאר די איצטיקע.

****

א האריקן דאנק איך קאראלא לוקאוויעצקי פאר אייער פיינער און ערנסט אינגערגעבענער ארבייט לטובת דעם בולעטין.

****

אגב,וי שוין געמאלדן ,זינען די לוקאוויעצקים:מאיר יחיאל און קאראלא,געווארן באבע און זידע צום ערשטן מאל. כן ירבו,האט אסך נחת און גליק פון אייערע קינדער און אייניקלאך.

****

פון ברוך דרעזנער,קאלאמביע:

פאר פאטאס און באגריסונגען געזאמלט 37 דאלאר. א שיינעם דאנק פריינט ברוך פאר אייער אנשטרענגונג און פיינע ארבייט.

****

פון פיליפ מיינסטער און פרוי 50 דאלאר פארן בולעטין און 50 ד פאר דער ליי־קאסע. פאר יענע וואס ווייסן נים־פיליפ איז א ברודער פון הערשל טאקער ווענען אונזער ווייסענבערג האט פאריבקט אין זיין, אונזער,"" שטעטל " זשעלעכאוו. א האריקן דאנק פריינט.

*****

פון משה גרינבוים ארובא פארן בולעטין 20 דאלאר

פון דר" משה זבארסקי בראזיל 20 דאלאר

****

****

******

דערהאלטן געלט פון ניו יארקער גרופע: פארן יאר 1967

מאטעס און פוינע גרושעצקי	50 דאלאר	גאליצקי	10 דאלאר
סעם אלטמאן	20		
מרדכי ווינבערג	20	מאנקאטאוויטש	10
שמעון וועיר	15		
רויזע וועיר	15	פרוכטענבערגס	10
גאלדפארב	15		
		אנגעלטשיק	10
גרושעצקי בילד און מזל טוב	12		
		ווייסמאן	5
אסתר וועיר,מזל טוב,	6		
		מ באראכאוויטש	5
גאליצקי (נאך אמאל)	5		
משה שיפמאן	5	מיטגעפיל	2
זשא יחסן	5	פרשקא	5
שטערנזעער	2	שרה האהן	5
בורגשטיין	5	רובינשטיינס טאכטער	5
פ העפנער	5	בילד גוטערמאן	5
באלטשע זעיגען	5	צוזאמען--- 257,00	דאלאר

****

פארן יאר 1968,ווי געזאגט אויסטראליע אפן ערשטן פלאץ. אחוץ די סומע פון 336 דאלאר האבן זיי אריינגעשיקט העכער 70 גראטולאציעס... מעגן זיך אנדערע אפנעמען א מוסטער. דאן קומט האנאמא מיט עטלאכע לאנדסלייט,בלויז 6,צווי זיינען היינט אין מיאמי,הערשל אלטמאן און משה בייטעל. און זעט: שמעון באראן 25 דאלאר,שלעק 25 דאלאר, הערשל אלטמאן 25 דאלאר,בער מיכעל 25 דאל אייזיק ראטערמאן 25דאל יחזקאל בייטעל 10 דאלאר. און איצט עטלאכע פריינט,ניט קיין זשעלעכאוער ספיוואק און ווינבערג 25 דאלאר,אסטראויאק און רובין 25 דאלאר יצחק אייזן(היינט אין ישראל) 15 דאלאר,יצחק בארענשטיין 15 דאלאר.

צוזאמען: 215 יא צווי הונדערט מיט פופצן דאלאר...

****

אפשר וואלטן זיך אונזערע גבירים פון אנדערע גרופעס געזומען א בייספיל,עס וואלט זיי גאר ניט געשאט,כלערן. און וואלטן זיכער ניט געוואלן אריבער.

אזוי וי מיר שליסן דעם נומער 13,וועלן די איצטיקע געלטער דערמאנט ווערן אין קומענדן נומער,ואו איך וועל געבן דעם גענויעם באריכט פון אלע אריינגעקומענע געלטער און אויסגאבן.

מיר דערמאנען אייך אלע אינצאלן פארן יאר 1968,א דאנק.מלכהלע

****

סטיפענדיע-פאנד

א שריט פארויס!אזוי רופן מיר דעם סטיפענדי-פאנד אין ישראל. אדאנק די אויסערגעוויינלאכע אנשטרענגונג פון אונזער ליבן און טייערן פריינט אייזיק ראטערמאן,פונקט גרושצקי און משה גרינבוים-די פאקטישע יורשים,האבן מיר ארויסגעקראגן א טשעק אף דער סומע פון פיר טויזנט, נייַן הונדערט מיט 28 דאלאר און 75 סענט.דאס איז די ירושה פון אונזער טייערן לאנדסמאן,יאסל יגליצקי זל.

מיר האבן באשלאסן צו שאפן א סטיפענדיע-פאנד פאר די זשעלעכ. קינדער אין ישראל וואס ווילן וויטער שטודירן און זייערע עלטערן קאנען זיי נישט אויסהאלטן...די הויכשולן דא ,איז נישט קיין לייכטע זאך פארן דורכשניטלאכן ארבייטער וואס לעבט נישט אין צן גוטע עקאנאמישע באדינגונגען.דער געשאפענער פאנד-ווען ער ווערט פארגרעסערט ווערן ווי מיר האפן,נישט בלויז פון ירושה געלטער--ווען העלפן צווי זאכן: ערשטנס, שיקן די קינדער שטודירן,נאכדעם ווי זיי זיינען צוריקגעקומען פון דער מלחמה,ווען זיי האבן אריינגעשריבן אזא הערלאך קאפיטל,און צווייטנס, דערנענטערן די קינדער צו אונזערע זכרונות פון פוילישן ייִדנטום, פון ווען זיי זיינען א דור ההמשך.

דעם 29טן אקטאבער נאכן יזכור אוונט איז פארגעקומען א זיצונג פון די קאמיטעטן :פון חיפה און תל אביב. באשלאסן דאס געלט דעפאזיטירן אף 7 נעמען:שרה רוסאק,רובין.שמואל גליקמאן,משה ברזלי, צבי בורשטיין,אהרן וויינבערג(קוטשקובסקי)צבי צורעקמאן,אריה לעדערמאן. דאס גאלט איז געבונדן מיטן אינדעקס און פארלירט קיינמאל נישט זיין פולן ווערט.די באנק צאלט 9 פראצענט,און פון דעם פראצענט,ווילן מיר ערלאך אויסטיילן די סטיפענדיעס צו די זשעלעכאווער קינדער וואס ווילן וויטער פארזעצן זייער שטודיום.נאטירלאך-די ענקיע ווס נויטיקן זיך. די ערשטע סטיפענדיעס ווילן פארטיילט ווערן פארן יאר 69-68.

די פראגע פון דער פייערונג פון ישראלס אומאפהענגיקייט איז אויך ארומגערייסט געווארן. היי יאר ווען די פייערונג-פייערונגען-זיין טאפלט טאקע דער יום טוב און דער זיג איבער אונזערע שונאים... 20 יאר מדינת ישראל און דער נצחון איבער די מערדער שכנים...

מיר גלויבן אַז אסך אונזערע לאנדסלײט פון אומעטום,ווען זיכער קומען זיך פרײען מיט אונזער,אײער פרײד...פארזיכערן מיר אײך,אין נאָמען פון אלע אײערע פריינט דאָ,אז מיר ווילן אײך אויפנעמען מיט אָפֿענע אָרימס,טיעֶרע פריינט. מיר דערוואַרטן אײך צום טאָפלן יום טוב.

להתראות בארץ סעקרעטאר אריה לעדערמאן ישראל

אגב אורחא,אין לעצטן נומער בולעטין איז אף זײט 128 ארויסגעפאלן א שורה. עס דארף שטיין: אונזער לאנד האָט נית קיין נאטירלאכע רײכטי-מער אחוץ,די יידן פון דער וועלט און איר יוגנט. דער זאַץ,איר יוגנט, איז ארויסגעפאלן. דארף אין אײך נית זאָגן,איר ווייסט דאָס אליין,ווען אונזער העלדישע יוגנט האָט געטאָן פאַרן אויפהאלט פון ישוב.

אנטשולדיקט טיעֶרער פריינט אריה,און זאָל זיין שלום ....

מיין טעות. שאָלעק

בײ א צוזאמענקום ,בײ א לעקציע פון "ווען" איז מיאמי ווען אונזער חשובער פריינט שואל גוטמאן האָט געליינט צווי רעפעראטן,אין יידיש און ענגליש ווען וועלטלאכער ידישקייט. פריינט גוטמאן איז דער דירעקטאר פון שלום עליכם אינסטיטוט און אויך דער מחבר פון בוך: טראדיציע און באנייאונג. וואלטער,שואל גוטמאן,הינדעלע,שרקע גוטמאן,הערשל מיט צוגעמאכטע אייגלאך,און פרידע אלטמאן--איז מיאמי.

אונזער האַרציקן מיטגעפיל טייַרע דינה צום פאַרלוסט פון דיין טייַערן אומפאַרגעסלאכן לעבנס באַגלייטער יוסף נירענבערג. שוער דיך צו טרייסטן און דיין משפחה אין אזא גרויס אומגליק,מיר זינען מיט דיר אין דיין שוערן טרויער און פיין.

מרדכי און יהודית איש טוב תל אביב ישראל

בין טיף צעווייטיקט טייַרע דינה פון דער שרעקלאכער בשורה. איך בין פשוט דערשיטערט.זיי געטרייסט טייַרע און דיין משפחה,וויס ניט מער פון קיין צער.

חנה מלכה בריינסקי באָגאָטא קאָלאָמביע

יזכור אָונט אין ישראל.

א גרויסע טרויער אקאדעמיע איז דורכגעפירט געוואָרן צו וידמען דעם טראגישן אומקום פון דער קהילה זשעלעזנאָוע צוזאמען 25 יעריקן יאָר צייט. לאנדסלייט פון די וויסטע ישובים זינען געקומען זיך מתיחד זיין מיט די קדושים פון אונזער אומגעקומענער קהילה.

מיר האָבן געהאט דעם כבוד צו האָבן אלס רעדנער דעם חשובן און געזעלשאפטלכן טוער און רב,הרב יצחק ידידיה פרענקעל.

דער אָונט וואָרט געפנט דורכן סעקרעטאר פון דער זשעלעזנאָוער גרופע אין ישראל,אריה לעדערמאן.מיט זייער אינדרוקספולע רייד טרעט ארוים:הרב פרענקעל,און רעדאקטאָר וואלף יאסני. ישראל אייזערשטיין האָט פאָרגעלייענט און א חזן האָט געזאָגט דעם אל מלא רחמים...

דער אָונט האָט אויסגעדריקט דעם גרעפיל פון אונזערע זשעלעזנאָוער אין ישראל:בעדענקען וואָס די נאצישע מערדער האָבן געטאָן צו אונזער פאָלק. אויך הייַ יאָר האָבן אונזערע שונאים געוואָלט,פלאנירט נאָכטאָן די מערדער.און די וועלט איז געשטאנען צוגעקוקט און געפירט זינלאָזע דיסקוסיעס אין זיכערהייטס-ראט.אבער,די ישראל מדינה געשאפן אין פייַער און שוערד אין בלוטיקן יאָר 1948 האָט געשוויירן,אז מער וועט קיין אוישוויץ נית זיין... און געווי וי דאן אין 48 האָבן אונזערע קינדער אין יאָר 1967 געקעמפט אף אמת פרעסטן און ניט דערלאָזט צו קיין שחיטה אפן ישוב.און דערפאר איז די היינטיקע אקאדעמיע אזוי אייגנארטיק און דערפאָלגרייך..

אריה לעדערמאן סעקרעטאר

ש.יחסן איז געווען דער מאן פון גיטל

צום 4 שטאגער פון ד.ה.קלעפפיש.

צו דער יארצייט פון אונזער טייערן יוגנט-פריינט מיט וועמען מיר האבן צוזאמען געטרוימט, געשפונען גאלדענע חלומות פון דער וויטער,וויטער צוקונפט,וואס וועט,מוז קומען-יהושע יחסן זל. יחסן,דער אדאפטירטער זשעלעכ. האט פאר יארן מיטגעארבייט אין אונזער בולעטין און פארעפנט-ליכט ארטיקלן,זכרונות פון אמאל..

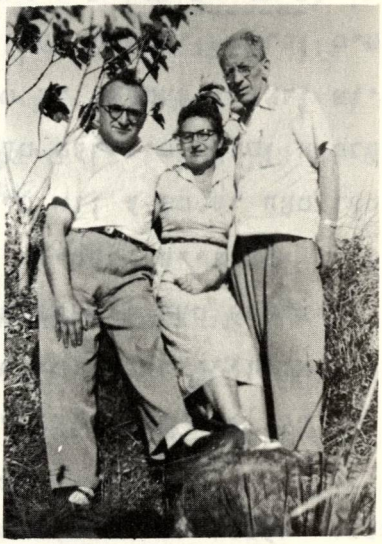
יהושע יחסן מיטן פלימעניק מנחם,געפאלן אפן שלאכטפעלד אין קאמף קעגן די נאצים 1942

יהושע האט באטראכט אונזער בולעטין ווי זיין אייגנס און די זשעלעכאוועד משפחה ווי א טייל פון אים.איז ער דאך,נאך איידער ער איז געקומען אין די שטאטן,געווען ענג פארבונדן מיט זשעלעכאוועד פאר יארן. אין יענע יארן וועו פריינטשאפט האט געמיינט מער ווי אין די היינטיקע צייטן...מיטגעמאכט א שטיק אינערלאך צעשטערט לעבן,אנטוישונג אין יענער גרויסער אידיש פאר וועלכע מיר זיינען גריים געווען אונזער לעבן אפצוגעבן. איז דאס פאר אים געווען א גרויסער אינערלאכער וויטיק.

אויך זיין עקאנאמיש לעבן ניט געווען מיט בלומען אויסגעפלאסטערט. מוטענישן און מוטשענישן אין יענע הואוער-עפל-יארן,וועו דער קריזיס האט צעפרעסן דאס רייכע,רייכסטע לאנד אין דער וועלט... געדענק איך גוט יענעם פעריאד,און ספעציעל,שיעם וואגלענישן פון אין פרנסה צו דער צוויטער. צופיל זיי אלע אויסצורעכענען איצט. אבער שיין איז געווען אימפעטיק,דינאמיש,ניט געקאנט זיצן און גאר ניט טאן,אפילו נאכדעם,ווי זיין הארץ האט דערפילט א מידקייט...

יתגדל ויתקדש !!!

יהושע יחסן ז"ל

פון זיין לעצטן בילד

---מיר זיינען געקומען אפגעבן כבוד דעם פארשטארבענעם, אונטער - שטרייכן זיין גוט הארץ,וואוילקייט,איבערגעגעבנקייט פאר יידישע וועלט און זיין מסירת-נפש פאר אויפהויבן דעם אידעאל פון מענטש.

דער לעבנסוועג פון יהושע יחסן,איז דער לעבנסוועג פון די יידישע יוגנט,אכע אין אונזער ארהונדערט,וואס האבן געטראגן אין זיך דעם אומרו פון וועלט און מענטש און זיך געווארימט אינעם פייער פון די נבואהשע אידיען וועגן א בעסערן מארגן וואס דארף אויפשיינען פאר דער וועלט.

****

ער איז געווען פון מיט גרויסן אין די מעגלאכקייטן צו דער- נענטערן די ציל וועלט עס וועלן פארווירקלאכט ווערן די נבואהשע צוזאגן. ער איז געשטארבן אין א דינסטיק..אינעם טאג,וואן לויט דער טראדיציע, זאגט מען דעם יום שלישי בשבתאין וועלכן עס געפונען זיך די פאלגענדע פסוקים: עד מתי תשפטו-עול ופני רשעים תשאו-סלה:

שפטו-דל ויתום עני ורש הצדיקו: חהילים קאפיטל

פלטו-דל ואביון מיד רשעים הציל: (פב - ב)

****

ביז וואנען וועט איר משפטן אומגערעכט,

און שוינען דעם פנים פון די רשעים ?

סלה רעכט דעם אריימאן און דעם יתום,

****

דעם געדריקטן און דעם באדערפטיקן מאכט גערעכט. **********

אין זייך יוגנט האט ער געגלויבט,אז ווען ער וועט זיך ווארפן מיט ברען אין דער רעוואלוציאנערער באוועגונג,וועט ער באשטיין פארן אויפקום פון א נייער אלדעזונג אין וועלכער עס וועט מער נית הערשן אומרעכט און עס וועט מער נית זיין קיין פראץ פאר נויט און עלנט.ער האט דאס געטאן מיט ליב און לעבן,מיט זיין נשמה און אויסערגעוויינלעכן אידעאליזם האט ער געארבייט פאר דער פארווירקלאכונג פון דעם ענד-ציל פון דער סאציאלער רעוואלוציע. געוויסן אין תפיסות-פאר קיין זאן זיין נית אפגעשראקן אין זיין דראנג אריינצובריינגען וושר און גערעכטיקייט אין מענטשלכן לעבן. **********

דאס איז דער וועג ווי׳כץ עס האבן אדורכגעמאכט טויזנטער יוגנטלאכע אין פויל׳ן אין אנהויב פון איצטיקן יארהונדערט.

ער האט זיך שפעטער אנטוישט,ער האט זיך איבערצייגט,מיט ביטערקייט איבערצייגט,אז דאס לאנד ווו עס האט באדארפט אויפגעהויבן ווערן די פאן פון גלייכהייט און גערעכטיקייט,איז פארוואנדלט געווארן אין א פינצטערע חפיסה.דאס האט אים ווי געטאן,אלס מענטש און יוד.

ער האט אוין געזעהן (געוויס אין רוסלאנד צווי מאל...געארבייט דארט אין פאבריק,אלס פשוטער ארבייטער)אז אינעם לאנד פון דער"סאציאלער רעוואלוציע"וועלט געפראוועט א בייזער,פינצטערער אנטיסעמיטיזם..

דער יאמערגעשרי פון זיין אנטוישונג איז אויפגעגאנגען ווען דאס לאנד פון"זיין האפענונג" איז אריין אין אן אומהיימלכן אפמאן מיט היטלערס-דייטשלאנד אין יאר 1939. ער האט צעריסן די פאן אין ווילכע ער האט געגלויבט זיין גאנץ לעבן. ער האט געשריבן ארטיקלען אין שלכע עס האט זיך אפגעשפיגלט זיין טיפע און שטארקע אנטוישונג.

און מיט זיין כסדרדיקן יוגנטלאכן ברען זיך דערנענטערט צו דער ארבייט פארן יידישן פאלק און לאנד.געווארן אן אקטיווער מיטגליד טוער און פירער אין דער נאציאנאלער ארבייטער באוועגונג פון"פארבאנד," באלד געווארן איינער פון אירע אנגעזעענע טוער אין מיאמי-בי אוין אין יוסי און אין אנדערע ארגאניזאציעס אין יידישן לעבן.

עס איז,מיין אין,נית קיין צופאל וועם ער האט אויפגעהויבט זיין

נשמה גרעסער איז א דינסטיק,ווען מען זאגט דאס קאפיטל תהי׳ים פון
וועלכן עס שרייט ארוים די היסטאריש־ייִדישע פאדערונג אריינצובאלאנגען
יושר און גערעכטיקייט איז די באציאונג פון מענטש צו מענטש..

זיין ׳עבן איז א באווייז פון דעם אידעאל וועלכער האט אין אים
פול׳סירט און פון זיין טיפער ׳בשאפט צום מענטש און ייִד...

****

****

****

טיערער פריינט מאט׳ ראטפארב,מיינע הארציקע און טיפסטע מיטגעפי׳ל
צום פריציטיקן טוים פון דיין ליבע פרוי,זיי געטריסט טייערער
און ליבער חבר מיינער,און ווייס נים מער פון קיין אומגי׳ק.

אברהם און מנוחה ייג׳יצקי און משפחה, קאראקאס

וועגעזועלע.

אונזער טיפן מיטגעפי׳ל צו אונזער טייערן חבר און פריינט מאט׳ ראט
צו דעם פאר׳וסט פון דיין ׳יבן פריינט אין ׳עבן,זיי געטריסט און
ווייס נים מער פון קיין צער אין דיין פאמי׳ליע.

בריידער פישער קאראקאס וועגעזועלע

****

א יזכור וועגט אין מע׳טערן,אויסטרא׳יע.

סעקרעטאר ..שלאק

****

זונטיק דעם 9טן אקטאבער,זיינען די זשע׳עכאוער זין צוזאמענגעקומען
אפן קאר׳טאנער בית ע׳ם בייס מצבה־מאנומענט מזכיר זיין די קדושים
פון זשע׳עכאוו וועלכע זיינען מים 25 יאר צורק מערדער׳את געווי׳ניקט
געווארן און שפעטער אומגעבראכט געווארן פון די היטלער מערדער. זיי,
די נאציס מים דער הילף פון די פאלקן האבן פארפיניקט אונזערע
בריידער און שוועסטער,זיי אויסגעפירט קיין טרע׳לינקע אין די גאז־
קאמערן. חזן אדלער זאגט עט׳אכע קאפיט׳אן תהי׳ים און א׳ מ׳א
רחמים,די פארזאמ׳טע זאגן קדיש.נאכדעם גיי׳ען א׳ע צו דער קי׳מה־
זא׳ וואו עס ווערט פארגעזעצט דער צווייטער טיי׳ל פון יזכור וועגט.

נאכן ענצינדן זעקס ׳יכט ,סימבא׳י׳ש נאך די 6 מי׳ליאן קדו־
עפנט דער פארזיצער פריינט ראט די פארזאמלונג:־־א פערט׳ יארהונדערט
איז פארבי׳ זוי עס איז פארט׳יקט געווארן א דרי׳ט׳ פון אונזער פא׳ק

צוישן זיי,אונזער זשע׳עכאוער קהי׳ה וועלכע מיר זיינען היינט מזכיר. מיר האבן אנגעצונדן די זעקס ליכט וואס זיינען געווארן דער סימבאל פון די זעקס מיליאן וואס זייערע לעבנס זיינען געווארן פארשניטן פון דער וועלט.מיר קאנען נישט צייגן די מיליאנען וואס זיינען פארבליבן פיזישע און גייסטיקע קריפלס,און וואס וועלן זיך קיינמאל נישט באפרייען פון דעם פינצטערן קאשמאר וואס זיי האבן דורכגעלעבט.

נאכדעם ווי די מלחמה האט זיך פארענדיקט און די וועלט האט אנגעהויבן אביסל פרייער צו אטעמען,האט זיך בייי דיפירער פון דער וועלט דערוועקט אביסל געוויסן,אביסל רחמנות אף דעם אויסערבליבענעם פון די געפיניקטע פון אונזער פאלק,און א קריינער שטח איז געגעבן געווארן, דערקלערט געווארן ווי א היסטאריש בארעכטיקטער פלאץ פאר די גלפיניקטע. שאפן א נאציאנאלע היים,אן אפרו פלאץ פאר די גלראטלוועטע פון די טויט-פאבריקן. טויזנטער יארן האט דאס יידישע פאלק גלליטן,שאנד,פיין, אומלנטשולדיקע בלהאנדלונג פון די רלגירער אין אלע צייטן...די יידן זיינען ווי,אומלר,אן,צוויטקלאסיקע באשולדיגטע--און מיטאמל,האט דאס פאלק אויסלראשט דער וועלט מיט איר ענלרגיע,שטלפלרישקייט אף אלע גלביטן..א פאלק וואס האט שוין העכער צוויי טויזנט יאר נישט פארמאגט קיין מלוכה לעבן,האט אין א קורצער צייט באוויזן,אז אויך אף דעם גלביט פון מלוכה פירונג,קאנען זיך אפילו גאר גרויסע שטאטן אפנעמען א בישפיל...

אין עטלאבע יאר דער בילנס: ערד פארוואלטונג פון יארן, גלווארן פרוכטבאר אונטער די הענט פון בריידער אונזערע,קיבוצים פריילך- גלשאפענע,נישט אונטער דעם קנוט,קאנטשיק פון דער גלפלן, האבן גלווינן דער וועלט א מוסטער ווי אזוי דער צוקונפט מענטש דארף און קען לעבן בשלום און אין יושר. שטלם זיינען אויפגלקומען, פאבריקן,מסחר,קולטורלע אנשטאלטן,אוניווערזיטעטן,שול און דלרציונג אינסטיטוציעס וואס זיינען א מוסטער פארדער וועלט,חיי-אנשטאלטן און טויזנטער אנדערע טעטיקייטן וואס זיינען א מוסטער פאר דער וועלט...

אבער דאס לאנד פון "פאבריטן פלקרוס/אנד מיט אירע ארוים-וועלער,האבן באשלסן צו העלפן אונזערע שונאים אונז אומצרענגען...

׳אָמיר הייַנט אויך געדענקען אונזערע העלדן וואָס האָבן געגעבן זייערע
יינגע ׳עבנס פאר דעם קיום פון מדינת ישרא׳,אז מער ווי׳ן אונזערע
ברידער און שוועסטער נית דער׳אָזן קיינמאָ׳,קיינמאָ׳,קיין טרעפ׳ינקע
און אָטשוויענטשימס,מיידענאקס און בובענוואָ׳דס...זאָ׳ן די מערדער דאָס
גוט געדענקען...אונזערע העלדן איז ישראל פונקט ווי אמאָ׳ די מכבייער
האָבן אויסגעק׳יבן קאמף ביזן סוף פאר דער רעכט צו ׳עבן זייער אייגז
נאציאָנאל ׳עבן,׳עבן ווי פרייַע מענטשן...׳אָמיר ׳אָזן הויַן הערן אונזער
שטים,אז די יידן פון דער גאנצער וועלט זיינען מיט מדינת ישרא׳,מיטן
יידישן פאָלק. מיר ווי׳ן נית דער׳אָזן מער קיין מערדערי׳ אף אונזער
פאָלק נית קוקנדיק פון וועמען עס וועט קומען דער אָנגריף.מיר זיינען
א׳ן אייניק געקנופט און געבונדן מיטן גורל פון אונזערע ברידער און
שוועסטער אומעטום...

הערש׳ בערענשטיין ליייענט עטלאכע קאפיטלען פון ש.ניגערס
בוך"קידוש השם".

ישרא׳ נייַשטעטער,איינער פון די גראטעוועטע פון היטלער גיהנום
זאגט:מיר זיינען באשאנקען מיטן כוח צו פארגעסן,אפצומעקן פון אונזער
זכרון געשיענישן וואָס האָבן פארפיניקט אונזער ׳עבן. אָן דעם דאָזיקן
כוח,גבורה,וואָלט געווען אוממעגלאָן צו ׳עבן און אטעמען...

מיר מוזן פארגעסן כדי אָנצוגיין מיט אונזער נארמא׳ ׳עבן.
אָבער אין טאָג פון יאָרציים וועקן זיך אויף יענע טעג,נעכט,וועלן מיר
האָבן געזעלן דעם טויט טויזנט מאָ׳ אין טאָג פאר אונזערע אויגן...
מיר ׳עבן דורן נאכאמא׳ יענע שוידער׳אכע איבער׳עבונגען,קשמארע
אוממענטש׳אכע,חיהשע,ברוטא׳ע בעהאנד׳לונגען פון מענטש צו מענטש,ניין,
א באַיידיקונג פאר די חיות צו פארגלייכן זיי מיט די בעסטיא׳יסע
נאצים...׳יגנדיק אין בעת,מאנבעסמאָ׳,דוכט זיך מיר,אז אין אין
בונקער,גרוב,און יעדער אומבאקאנטער זעט אויס ווי א דייטש־מערדער..
איבערגעבן איין כאטש א מי׳ינט׳ פון אונזערע איבער׳עבונגען ,איז
מיר מענטש׳אך,אוממענ׳ן...עס מיינט נ כאמא׳ דורכגי׳ן יענעם פיניק־
׳אכן וועג,און וועל האָט דאָס כוח צו דעם ;

גדליהו אשלאק זייענט פון קאצענעלענבאגען בון:מיין אויסגעהרגעט פאק
און שמואלק האכבערנטער שידערט זיינע איבערלעבונגען,וען ער,
צוזאמען מיט אנדערע טויזנטער זיינען אין אויסגעקאלעכטע וואגענעם
געשיקט געווארן קיין טרעבלינקע צום פארטילקונג און וי אזוי ער
מיט נאך אייניקע זיינען פון לויבנדן וואגן געשפרונגען אונטער א
האגל פון קוילן פון די אוקריינישע,דיטשע מערדער-און זיין מיט
די אנדערע גראטעוועם אנשלוסנדיק זיך אין די פארטיזאנען גרופעם.
מיטן געזאנג פון התקוה ווערט דער וועג געשאפן.

אונזער פרעזידענט,מאטל ראטפארב עפנט דעם מיטינג
אין זאל פון דער קדימה. די זעקס ליכט סימבאליזירן
אונזערע זעקס מיליאן אומגעקומענע ברידער און
שוועסטער. זעקס מיליאן קדושים. מיר טארן דאס ניט
פארגעסן אזוי לאנג וי מיר וועלן אטעמען....

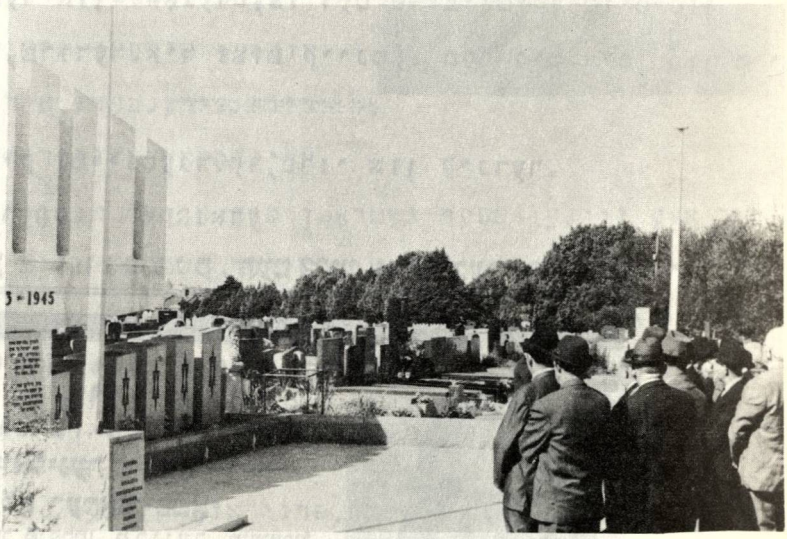
לאמיר מיט אונזערע טאטן,העלפן אונזערע ברידער וואס
נויטיקן זיך אין אונזער הילף,פאריבּיקן,שטעלן א מצבה
אונזערע טיערסטע אין אונזער לעבן,וועמעס לעבנס זיינען
אזוי ברוטאל פארשניטן געווארן.

גדליהו אשלאק סעקר.

אפן קארלטאָנער בית עולם.

****
****

מאָנומענט,אין דער לינקער זייט-פאר די 6 מיליאָן קדושים.

****
****

אין זאל פון קדימה,וואו יחיאל טיילאָר דאָונט מנחה.

****
****

אונזערע מיטגליעדער אין,טייערע פריינט נירענבערג,צו אייער טרויער און צער.זייט גיטרייסט און וויסט נים מער פון קיין צער.

ישרא׳ ---------- ש.גלייקמאן סעק. זשע׳עכאוער גרופע חיפה

****

די זשע׳עכאוער גרופע אין פאנאמא דריקט אויס איר טיפן צער און וויטיק צו אייער גרויסן בראך. וויסט נים מער פון קיין צער.

זשע׳עכאוער גרופע אייזיק ראטערמאן סעק.

****

מיר דריקן אויס אונזער טיפסטן מיטגעפיל צו דער משפחה זוסמאן: פרוי,קינדער,שוועסטער און שוואגערס,צו דעם פריציטיקן טויט פון אייער געליבטן מאן,ברודער.איר זאלט קיינמאל מער נים וויסן פון קיין צער און אומגליק.

****

שמואל שטיינהענדלער,פרוי און קינדער.

מאנטרעאל, קאנאדע

„די פרעסע״ — זונטיק, דעם 22טן אקטאבער 1967

שלום זיסמאן ע״ה

(פון זשעלעכאוו, געשטארבן אין ישראל, רמת גן)

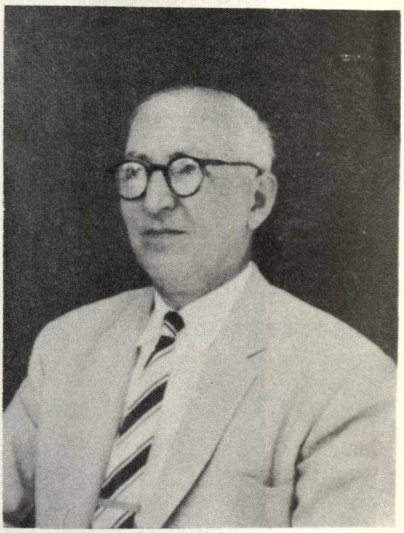
זשעלעכאוו - גארוואלינער ל״ל פאריין און קאאפ. „לא רעקאנקיסטא״

מיר דריקן אויס אונזער טיפסטן מרויער מיטגעפיל דער משפחה זיסמאן, צום פלוצלימדיקן טויט פון זייער ליבן מאן, פאטער, ברודער, אונדזער טייערער לאנדסמאן, וויצע אינטענדענט פון רמת גן, פרעזידענט פון וועלט פארבאנד פון מכבי, פרעזידענט פון אלימפישן פארבאנד שלום זיסמאן זייל, זיין טויט האט אויסגעהילט אין א גרויסן מרויער אלע זשעלעכאווער אין ארגענטינע און פון דער נאנצער וועלט א טרייסט זאלט איר איר און מיר נעפינען אין זיין גוטן נאמען, וואס ער האט איבערגעלאזט.

די פארוואלטונג
און דירעקטאריום

(387)

דער נעקראלאג נאך אונזער טייערן שלום זיסמאן ז״ל איז געווען געדרוקט אין דער ארגענטינער צייטונג.צוגעשיקט פון אברהם ראכווערגער אונזער סעקרעטאר און גענעראלסעקרעטאר אין ארגענטינע.

געשטאָרבן אונזער טייערער בן-עיר
יוסף נירענבערג אין וועגעזעלע.

געבוירן אין יאָר 1902 אין זשעל.
געשטאָרבן אין דעצ.אין 1967
אין וועגעזעלע.

מיר אלע אונטערגעשריבענע פריינט
לאנדסלייט פון זשעלעכאָוו,דריקן אויס
אונזער טיפסטן מיטגעפיל דער פרוי,
דינה נירענבערג,אירע קינדער און
אייניקלאך,אונזער טיפסטן מיטגעפיל.
מיר אלע זיינען שטאָר געטראָפן פון אייער אומגליק,אויר זאָלט מער
נים וויסן פון קיין צער אין אייער משפחה. זייט געטרייסט,זיין
נאָמען,זיין ארבייט לטובת אנדערע,וועט שטענדיק געדענקט ווערן מיט
ליבע און רעספעקט.

זשעלעכאָוער לאנדסלייט אין וועגעזעלע

אברהם ייגליצקי און משפחה,פרוי און קינדער.
יאָסי ראָזענבערג און משפחה. בריידער פישער
מרן ראָזענבערג און פאמיליע. רחל מילער,אייכענבערג און
דוד לאפסקי און פאמיליע משפחה,קינדע,אייניקלאן.
חיים ייגליצקי און פרוי.

טייערע פריינט נירענבערג,דינה און משפחה.
נעמט צו אונזער האַרציקע מיטגעפילן צו אייער גרויסן בראָן. אויר
זאָלט קיינמאָל מער נים וויסן פון קיין טרויער אין אייער משפחה.

רעדאקציע "בולעטין".

פארוואלטערן: מלכהלע פרוכטענבערג ברוקלין.

געשטאָרבן רחל לאה וואטניק דעם 14טן יולי 1967

רחל לאה וואטניק איז געווען די פרוי פון אונזער לאנדסמאן,אברהם און די מוטער פון: בנימין,דבורה וואטניק וויינציער,זל ,העלענא דע פערסיקא און כאסע וואטניק. זי איז געווען פון שטעטל סטאצק,נית וויט פון אונזער זשעלעכאוו.

די גאנצע משפחה דערמאנט זי און וועט זי קיינמאל נית פארגעסן ,איר געטרייקייט,איבערגעגעבנקייט אלס פרוי און מאמע צו אירע קינדער. זאל איר נאמען שטענדיק געדענקט ווערן מיט רעספעקט און ליבע זי איז געווען דער אמתער מוסטער פון א יידישע מאמע...

אויך פריינט פון בראנקילא,און פון אומעטום,טרויערן מיט, טייערע פריינט,אין אייער אומפארגעסלאכן צער און פיין.מיר זינגען מיט אייך אין אייער טרויער. יתגדל ויתקדש וי!

סילוויא הערשפילד,איז געווען א טאכטער פון שמואל זאנוויל רובינשטיין
ווען איז ניט לאנג צוריק אויך אויפן פון אונז..זי איז אלט געווען
42 יאָר,א ליבע טיערע פרוי און מאמע,בכלל,א ליבער פערזאן.ווילן מיר
אויסדריקן אונזער טיפן מיטגעפיל און צער צו איר משפחה:מאן,קינדער,
מאמע,שוועסטער און בריידער,איר זאלט מער ניט וויסן פון קיין צער.
זאל איר די ערד גרינג זיין. זשעלעכאָוער גרופע ניו יאָרק
מלכהלע פרוכטענבערג סעקרעטארן.

אונזער טיפסטן מיטגעפיל אונזערע טייערע פריינט: גאלדע,מאטעס און ירחמיאל און קינדערלאך,צו אייער גרויסן טרויער. מיר זיינען מיט אייך,טייערע פריינט.

לאה ציבולקעוויטש און משפחה

אונזער טיפסטן מיטגעפיל אייך,טייערע גאלדע,מאטעס און ירחמיאל,צו אייער גרויסן אומגליק. מיר זיינען מיט אייך אין אייער צער און פיין.

משה,עוא רינבוים.

אונזער טריסט טייערע פריינט,גאלדע,מאטעס און ירחמיאל צום פארלוסט פון אייער מאן,פאטער.איר זאלט מער נית ווייסן פון קיין אומגליק און צער אין אייער משפחה.

בנימין,העלענא וואטניק

אונזער גרופע איז דערשיטערט פון דער ידיעה,אז שיע באבערמאן איז שוין נית דא מית אונז.זייט געטריסט טייערע פריינט גאלדע,מאטעס און ירחמיאל צו אייער טיפן וויטיק. וויסט נית מער פון קיין צער.

מלכהלע פרוכטענבערג פאר דער רעדאקציע און זשעלעכאוועד גרופע אין ניו יארק.

די גרופע אין פאנאמא דריקט אויס איר טיפן צער און וויטיק צום טויט פון שיע באבערמאן.צו דער משפחה-איר זאלט מער נית ווייסן פון קיין צער און אומגליק.

אייזיק ראטערמאן פאנאמא

אונזער טיפסטן מיטגעפיל טייערע גאלדע,מאטעס און ירחמיאל צו אייער אומפארגעסלאכן ברודער. וואו געפונט מען די ווערטער אייך צו מילדערן אייער וויטיק און צער-זייט געטריסט טייערע פריינט.

פאגאטא ברוך,גיטל דרעזנער און חנה מלכה ברינסקי

אונזער טיפסטן מיטגעפיל צו אייך טייערע פריינט באבערמאן.מיר פילן מית אייער וויטיק און צער,איר זאלט זיין געטריסט,און מער נית ווייסן פון קיין אומגליק. זשעלעכאוועד גרופעס אין חיפה און תל אביב ישראל ..... ש.גליקמאן און אריה לעדערמאן סעקרעטארן

מיר דריקן אויס אונזער טיפסטן מיטגעפיל צו דער פאמיליע געוועכט צום טויט פון זייער ליבן פאטער און מאן.מיר וואונטשן דער גאנצער משפחה: איר זאלט מער ניט וויסן פון אומגליק און צער.מיר אלע זשעלעכאָוער און פריינט זינען מיט אייך אין אייער טרויער.

זשעלעכאָוער גרופע בראזיל ש.טשעטשינארזש סעקר.

****

אין בראנקילא,קאלאמביע,איז געשטארבן אונזער פריינט און בן-עיר שיע כאבערמאן,וועלן מיר אויסדריקן אין נאמען פון אלע זשעלעכאָוער אומעטום,אונזער הארציקן מיטגעפיל צו דער פרוי,גאלדע און אירע זין און אייניקלאך,איר זאלט מער ניט וויסן פון קיין צער.

****

אונזער טיפסטן מיטגעפיל טייערע גאלדע און משפחה:רחמיאל און מאטעס און קינדערלאך,עס איז אונזער וויטיק און בראך פונקט ווי אייערע.אלע דא אין בראנקילא פילן מיט אייער אומגליק און צער,זיין געטרייסט טייערע פריינט. זשעלעכאָוער גרופע בראנקילא

קאראלא לוקאָוויצקי סעקרעטארן

****

אונזער טיפסטן מיטגעפיל טייערע פריינט כאבערמאן:גאלדע,זיין פרוי און מאטעס,רחמיאל און זייערע קינדערלאך,צו אייער אומפארגעסלאכן בראך. איר זאלט מער ניט וויסן פון קיין צער.

אליהו און עווא ראטערמאן

****

טייערע פריינט,מיר זינען אזוי אנגעוויטיקט פון אייער אומגליק,אז מיר געפונען ניט דאס פאסיקע ווארט אייך צו טרייסטן.איר זאלט מער ניט וויסן פון קיין אומגליק און צער,טייערע פריינט.

מאיר יחיאל און קאראלא לוקאָוויצקי

****

מיר זינען מיט אייך טייערע פריינט:גאלדע,מאטעס און רחמיאל און משפחה אין אייער טיפן און אומפארגעסלאכן צער און וויטיק.

שמואל,חוה העפנער

אונזער טיפסטן מיטגעפיל אונזערע פריינט כאבערמאן צום טויט פון אייער פאטער,מאן.וויסט ניט מער פון קיין צער. פסח,רוכטשע לוקאָוויצקי

****

****

יזכור אונט אין סאן כאסע קאסטע ריקע.

****

וי יעדעס יאר קומען מיר זיך צוזאמען צו וויינען און טרויערן אף די פארשניטענע יונגע לעבנס פון אונזערע נאנסטע און טיערסטע אין קליינעם שטעטעלע,זשעלעכאוו. דאס יאר,זינען מיר זיך צוזאמענגעקומען אין הויז פון די רידעלמאנס:צירל און אהרן, צו וויידמען דעם 25טן יאר־צייט פון חורבן זשעלעכאוו.

******

געווען ארום 40 לאנדסלייט.וי יעדעס יאר,דאונט מען און שפעטער זאגט מען קדיש נאך אונזערע טיערסטע וואס זינען אומגעקומען אף קידוש השם...מען לייענט טיילן פון יזכור בוך וואו עס איז פאריבּיקט געווארן די טראגישע צייט... די שטימונג,וי שטענדיק,זייער א טרויריקע,נים אלץ קאן מען איבערגעבן אין ווערטער.קלעמט דאס הארץ און מען שטיקט אין זיך דעם פיין און וויטיק.אמאל הערט זיך א שטיל געוויין און קרעכצן.. וידער שווערן מיר אלע צו געדענקען אזוי לאנג וי מיר וועלן אטמען, נים צו פארגעסן וואס די נאצישע מערדער האבן געטאן צו אונזער פאלק, און אויך העלפן די יעניקע וואס נויטיקן זיך אין אונזער הילף.

שפעטער,האבן מיר געהאט א גאסט פון ישראל וואס האט אונז איבער־געגעבן אינדריקן פון די לעצטע געשיענישן דארטן. ריידט אויך וועגן דער ויכטיקייט פון אונזער גמילת חסדים־קאסע.

מיר האבן דורכגעפירט א זאמלונג פאר דער ליי־קאסע וואו יעדער איינער האט פארגרעסערט זין יערלאכן ביישטייער. בייא גלעזל טיי מיט א צובייס האט זיך דער אונט געשלאסן.

****

פאר דער גרופע צירעלע רידעלמאן סעקרעטארן.

****

מיר זינען אלע טיף דערשלאגן פון דעם טראגישן טויט פון אבראמקע טייטלבוים. אינער פון די עלטסטע און בכבודיקסט יידן דא אין דער קאלאניע.מיר דריקן אוים אונזער הארציקסטן מיטגעפיל צו דער פרוי און גאנצער משפחה.וויסט נים מער פון קיין צער. צירעלע רידעלמאן

****

****

****

מיר דריקן אויס אונזער טיפסטן מיטגעפיל אונזער טיערן חבר און פריינט מאָטל ראָטפארב און קינדער צום פארלוסט פון זיין ליבע פרוי. וויסט ניט מער פון קיין אומגליק און צער.

אברהם יום טוב און משפחה באָגאָטא קאָלאָמביע

זשעלעכאָווער לאנדסמאנשאפט

זונטיק, דעם 29טן אָקטאָבער, 3.30 נ. מ.
אין אויבערשטן זאל פון „קדימה"

קומט פאָר דער

יזכור-אוונט

נעווידמעט

די קדושים פון זשעלעכאָוו און אומגענט

דעם זעלבן טאָג 3 נ. מ. וועט געמאכט ווערן
א חזכרה ביים מצבהדמאָנומענט אויפן קאָרלטאָנער ביתעולם.

מיר בעטן אלע קומען אין צייט אָפגעבן כבוד אונדזערע אומגעקומענע קדושים.

אויפרוף פון אונזער גרופע אין אויסטראליע.

****

מיר דריקן אויס אונזער טיפסטן מיטגעפיל צו אונזער ברודער און שוועגערן צום טויט פון שוואגער און ברודער זשעק ראָזענפעלד. נאָך א ינגער מענטש פון 52 יאָר, האָט דער טויט פארשניטן זיין לעבן. מיר פילן מיט אייער צער און וויסט ניט מער פון קיין אומגליק.

מלכהלע און אברהם פרוכטענבערג ברוקלין.

****

מיר דריקן אויס אונזער טיפסטן מיטגעפיל צו דעם טראגישן אומגליק וואָס עס האָט אייך געטראָפן טייערע פריינט גוטערעק. אונזער גאנצע גרופע פילט מיט אייער פיין און צער.

זשעלעכאָווער גרופע ישראל אריה לעדערמאן

שמואל גליקמאן סעקרעטאַרן.

פון מלכהלע פרוכטענבערג...

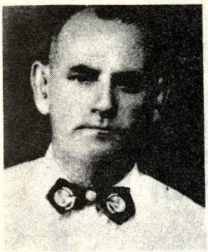
****

אונזער גרופע אין נידערק דריקט אויס איר טיפסטן וויטיק און צער צו אייער אומגליק. איר זאלט מער ניט וויסן פון קיין צער.

****

משה זל

אלטער זל

צווי בריידער ציבולקעוויטש
משה און אלטער זל
עס ווערט שוין א יאָר
זינט מיר האָבן פארלוירן
אָט די צווי טייערע פריינט.
זיי זינען געווען די עלטסטע
און חשובסטע אין אונזער
גרופע,ווי אויך אין דער ייִדישער קאָלאָניע. זייער טויט האָט איבערגעלאָזט
א גרויסן וויטיק,ניט בלויז זייערע נאָנסטע און טייערסטע,נאָר אויך
צווישן זייערע פריינט און לאנדסלייט. זייערע נאָבעלע טאטן,זייער חבריש
פריינטלאכע באציונגען צו זייערע מיטמענטשן,האָבן זיי געשאפן א נאָמען
וואָס ווערט ניט אזוי שנעל פארגעסן ווערן. זייט געטרייסט טייערע משפחות
ציבולקעוויטש,עס איז אונזער וויטיק ,פונקט ווי אייערער וואָס ווערט ניט
אזוי שנעל פארגעסן ווערן. זייערע נעמען ווילן שטענדיק לייכטן צווישן
די פיינערע און ליכטיקע מענטשן וואָס אונזער שטעטל האָט ארויסגעגעבן.

יתגדל ויתקדש !!! קאראָלא לוקאָוויצקי

****

טייערע פריינט גובערעק,מיר זינען מיט אייך אין אייער טיפן צער און
וויטיק. וויסט ניט מער פון קיין אומגליק אין אייער פאמיליע.

אויסטראליע גרופע זשעלעכאָווער ג.אָשלאק סעקרעטאר

****

שווער צו גלייבן א וואָרט פון טרייסט אין אזא שוידערלאכן אומגליק
טייערע טאטע און מאמע גובערעק. מיר זינען מיט אייך אין אייער טיפן
וויטיק. ארגענטינע גרופע אברהם ראָזווערגער סעקרעטאר

****

קאָסטע ריקאנער זשעלעכאָווער זינען דערשיטערט פון דער שווערצער
בשורה,אז אייער יונג קינד איז אויך פון אייך אף שטענדיק. מיר דאָ
האָבן מיט עטלאכע יאָר צוריק איבערגעלעבט אזא ענלאכע טראגעדיע מיט
דער פאמיליע לעכטמאנס,ווייסן מיר און קאָנען פילן אייער צער און
וויטיק.זייט געטרייסט טייערע פריינט. צירעלע רידעלמאן סעקר.

****

****

וועלן מיר גייען צום דרוק האבן מיר דערהאלטן די שרעקלאכע נייעס, אז אונזערער טייערער און חשובער לאנדסמאן אברהם וועלוול יאסני איז שוין מער נים דא מים אונז. זיינען מיר טיף דערשלאגן פון דער דאזיקער נייעס און מיר ווילן אויסדריקן אונזער טיפסטן מיטגעפיל מים דער משפחה יאסני,איר זאלט מער נים וויסן פון קיין אומגליק און צער. מיר זיינען מים אייך אין אייער טיפן פיינלאכן טרויער,טייערע פריינט.

רעדאקציע פון בולעטין

****

טיף גערירט בין איך פון דער שרעקלאכער ידיעה וועגן טויט פון אונזער באליבטן לאנדסמאן,רעדאקטאר פון זשעלעכאווער יזכור-בוך,פריינט אברהם וועלוול יאסני.מיין טרייסט ווארט צו זיין פרוי חוה און קינדער.זאל זיין ארבייט פאר דערמאנען די טויזנטער דערמארדערטע זשעלעכאווער און אנדערע קרבנות דורך די דייטשע מערדער,זיין דער ליכטיקער אנדענק פאר אים. מיר וועלן שטענדיק געדענקען זיין וואונדערלאכע ארבייט אפן געביט פון דערמאנען דער וועלט די מערדערישע מעשים פון די נאצים און נים לאזן זיי פארגעסן אזוי לאנג ווי מיר וועלן לעבן. אין נאמען פון אלע אונזערע זשעלעכאווער איבער דער וועלט דריקן מיר אוים אונזער טיפסטן מיטגעפיל און איר זאלט מער נים וויסן פון קיין צער.

ליבוש שיקאגא

****

אין קומענדן נומער וועלן מיר געבן אן אפשאצונג פון אונזער טייערן און חשובן בן עיר,וועגן זיין לעבן און טעטיקייטן.עס איז א רייך,אנגעפילטע קאפיטל פון געזעלשאפטלאכע און ליטעראריש טעטיקייטן.

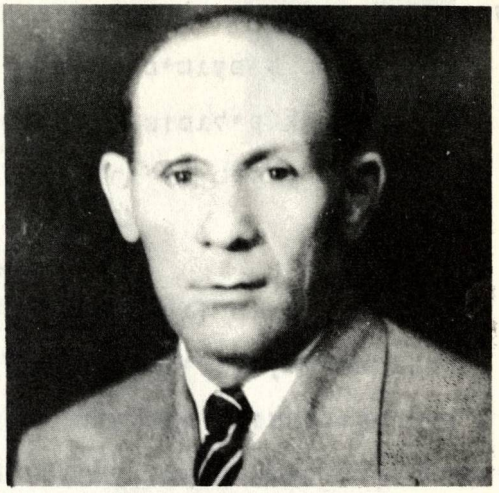
*****

יתגדל ויתקדש.....

מיר זיינען אלע דא אין ישראל טיף דערשלאגן פון דעם טויט פון אונזער טייערן און באליבטן חבר,פריינט,בן עיר אברהם וועלוול יאסני. מיר ווילן דערמים אויסדריקן אונזער הארציקן מיטגעפיל צו דער פרוי חוה און די קינדער.זיין נאמען וועט געדענקט ווערן ווי איינער פון די יעניקע וואס האט קראנקערהייט,אנגעשריבן אזא וויכטיק ווערק פאר דורות,ווי דער אונטערגאנג פון א פערטל מיליאן יידן איז דער לאדזשער געטא... שמואל גליקמאן און אריה לעדערמאן סעקרעטארן...

זאל זײן נאָמען געדענקט ווערן.

שיע כאבערמאן טויט.

געבוירן דעם 16טן נאָוועמבער 1896 אין זשעלעכאָוו, געשטאָרבן אין יאָר 1967 אין בראנקילא.

****

מיר דריקן אויס אונזער טיפסטן מיטגעפיל מיט דער פרוי כאבערמאן און זײנע זין, שנורן און אייניקלאך איר זאָלט קיינמאָל מער נים ווײסן פון קיין צער.

******

אונזערע טיערע פריינט גאָלדע

אונזערע טיערע פריינט גאָלדע, מאטעס און ירחמיאל און די גאנצע משפחה, אונזער טיפסטן מיטגעפיל מיט אייער גרויסן בראָך. איר זאָלט מער נים ווײסן פון קיין צער און אומגליק.

זשעלעכאָוער גרופע אין מאן כאָס קאָסטע ריקע

צירעלע רידעלמאן סעקרעטארן

****

מיין טיפן מיטגעפיל צו אייך, גאָלדע, מאטעס און ירחמיאל צו אייער גרויסן אומגליק. מיר זינגען מיט אייך אין אייער טרויער.

יהודה בן שלום און נעמי חיפה ישראל

אונזער מיטגעפיל מיט אייך גאָלדע, מאטעס און ירחמיאל צו אייער גרויסן אומגליק, מיר זינגען מיט אייך אין אייער טרויער און וויטיק. וויסט נים מער פון קיין צער.

מרדכי און יהודית איש טוב תל אביב ישראל

****

זײט געטרייסט גאָלדע, מאטעס און ירחמיאל אין אייער שוערן אומגליק. איר זאָלט מער נים ווײסן פון קיין צער.

זשעלעכאָוער גרופע וועגעזעלע אברהם יגליצקי

זשעלעכאוועך ארבײט אין ישראל אין יאָר 1967.

רמת גן ישראל ----- פון אריה לעדערמאן

דאָס יאָר 67 וועט אריין אין דער געשיכטע אלס יאָר פון נאציאָנאלער - דערוואכונג.מיר זינען געווען עדות פון א נייער דערשיינונג אין דער געשיכטע פון אונזער פאָלק.מיט 25 יאָר צוריק איז היטלערן מיט זינע מיטהעלפער,געלונגען צו פארטילקן זעקס מיליאָן יִדן,וואָס האָבן זיך מיט קליינע אויסנאמען,זיך נית געקאָנט פארטיידקן. און אין יאָר 67,טרעפט דעם וואָס די וועלט האָט זיך כמעט גאָר נית געוואָרט,נאָר געשטאנען און רואיק זיך צוגעקוקט וי מען גרייט זיך צו פארענדיקן די ארבייט פון מערדער,היטלער,צוגרייטן נייע גאז־קאמערן,און די נאציש וויסנשאפטלער האָבן געהאלפן צוגרייטן נייע ראקעטן,און גאז־באָמבעס צודעק פארטיליקונג פון.די רעשטן פון אונזער פאָלק,אומברענגען די לעצטע חאָפענונג־מדינת ישראל. אבער,מיר האָבן יא עפעס געלערנט דורך דער צייט. מיטן אנטשטיין פון אונזער מדינת,האָבן מיר געשוואורן,אז מער וועט קיינמאל קיין מיידאנאק נית זין.און די יִדן פון ישראל מיט דער אקטיווער מיטהילף פון די יִדן אין דער וועלט,האָבן ארויסגעוויזן א נאציאָנאלע איניקייט וואָס וועט אריין אין אונזער געשיכטע אלס די גרעסטע נאציאָנאלע דערוואכונג...

די זשעלעכאוועך לאנדסלייט האָבן אנטייל גענומען אקטיוו אין אט דעם קריג.זשעלעכאוועך קינדער האָבן געקעמפט אין אלע מיליטער איינהייטן בייַ טאנקן,ארטילעריע,פאראשוטיסטן און אפילו אין אונטערוואסער שיפן, דער עלטערער דור בייַ דער בירגערלאכער לופט שוץ און בייַ אנדערע וויכטיקע ארבייטן.

דער אנהויב פון יאָר 67 איז גראָד געווען רואיק. אין יאנואר האָבן מיר מקבל פנים געווען,בייַ אריה לעדערמאן אין הויז,די פרייַנד באָרעשטיין פון אויסטראליע,און משה ברזלי און חיה,וואָס זינען צוריקגעקומען פון א באזוך אין אויסטראליע.אריה לעדערמאן האָט באגריסט די געסט און געזאָגט,אז באָרעשטיין האָט זוכה געווען צו זען דאָס נייע ישראל און פארווירקלאכט זיין חלום פון לאנג.האָט אויך ארומגעריידט וועגן די זשעל.אין ישראל און וועגן דער גמילת־חסדים־קאסע. באגריסט דער פאמיליע ברזלי וואָס זינען געקומען פון זייער ריזע.

שטרייכט אויך אונטער די גרויסע הילף וואס אויסטראליע זשעלעכאווער גיבן יערלאך פאר דער לייקאסע. די אינציקע קאנסטרוקטיווע אינסטיטוציע וואס מיר האבן.שטרייכט אויך אונטער די גרויסע פריינטשאפט וואס עס האט זיך געשאפן צווישן משהן און די פריינט אין מעלבארן.א פריינטשאפט וואס איז אויסגעשמידט געווארן אין די צייטן פון צווייטן וועלט קריג אין זייער לאנגען וואנדער וועג אין רוסלאנד.א חברשאפט וואס אלע קאנען שטאלץ זיין, אהבה שאנו תלויה בדבר... *********

פריינט פארעגשטיין באריכטעט פון דער גרופע אין אויסטראליע און גיט איבער זיינע אינדרוקן פון ישראל: תל אביב און חיפה האבאים אביסל דערמאנט דעם אמעליקן ייִדישן צענטער אין וואטש מיטן געוויס און האנדל. אבער גליל און די קיבוצים וואס ער האט באזוכט האט ער דערפילט דעם אמתם טעם פון ייִדישן לאנד,ישראל.וען ער האט דערזעען די שטיינערנע הייזער פון ירושלים האט ער זיך דערמאנט,אז אסך יארן פלעגט ער זאגן: לשנה הבאה בירושלים און איצט האט ער זוכה געווען צו זעען די הייליקע שטאט.דער דאנקט הארציק פאר דער אויפנאמע און געזעגנט זיך מיט א להתראות,צום וויידערזעען אין ישראל.

משה ברזלי גיט איבער די הארציקייט וואס די פריינט און לאנדסלייט אין אויסטראליע האבן מיר און זיין פרוי ארויסגעוויזן בעת זייער באזוך דארטן.זיין באריכט מאכט א שטארקן אינדרוק אף אלע אנוועזנדע.מען דערמאנט זיך געשייענישן פון גאר אמאל אין קליינעם שטעטל.מען געזעגנט זיך און מען וואונטשט זיך וויידער צו טרעפן אין ישראל.

פסח צייט זיינען צו אונז געקומען פייערן דעם יום עצמאות די חשובע געסט:שמילקע האכגעלערנטער פון אויסטראליע,שמואל אבראמאוויטש און פרוי פון פראנקרייך,משפחה טשעטשינארזש פון בראזיל. די אויפנאמע איז פאר- געקומען אין הויז פון די רובינס און איז געווען א יינגארטיק אין פארם: די ארבייטע חילות האבן שוין געהאט ארומגערינגלט דאס ייִדישע לאנד מיטן ציל אונז צו פארטיליקן,פארענדיקן די ארבייט פון די נאציע מערדער. די יוגנט פון ישראל איז שוין געווען מקבל'זירט כמעט אלע בארזאמלטע האבן שוין געהאט זייערע קינדער אף די פראנטן.און מיר,א טייל פון דער אמאליק בליענדער קהילה,זיצן בייא פיין געדעקטן טיש מיט כיבוד ביד רחבה...און טרעף די לאגע,אנגעשטרענגטע,איז דאך נית קיין פאניק...

די שטימונג א היטערע(צו דעם האָט צוגעהאָלפן שמילקע האָכגעלעָרנטער) און הערנדיק די ווערטער פון פריינט טשעטשינארזש,פרוי אבראמאָוויטש און שמילקע האָכגעלעָרנטער,ווײַזן זיער טיפער פארבינדונג מיטן ייִדישן לאנד, ווײַזט זיך,אז דאָס הארץ פון אלע ייִדן איז דער וועלט איז מיט אונז. די ייִדישע אינטיקיט איז איצט שטארקער ווי ווען עס איז אין אונזער געשיכטע.דאָס ווערט שפילן א גרויסע ראָל אין דער פארטיידיקונג פון אונזער מדינה. און ווי א נבואה קלינגט דאן,א ווײַך פארן קריג,די ווערטער פון אונזער חשובן פריינט ווֹאלף יאסני זל,באגריסנדיק די געסט בײַם אָוונט: זאָגט'אונזערע לאנדסלײַט און די ייִדן אין אייראָפע לעבנדער ווי איר קענט זיך אום,אז דאָ איז ישראל ווערט קיין טרבלינקע ניט זיין !!מיר ווילן גובר זיין אלע אונזערע שונאים טראָץ זייער פילפאכיקייט.

אריה לעדערמאן שטעלט פאָר אלע אנווײַזנד אפן אָוונט,רײדט ארום די לאגע אין לאנד און שטעלט זיך אָפּ אף דער וויכטיקייט פון דער לייקאסע אין איצטיקן מאָמענט ווען די גאנצע ישראל ווירטשאפט איז געהאַמעט צוליב דער אלגעמיינער מאָביליזאציע. שטרייכט אויך אונטער דאָם גרויסן בייטראג פון דער אויסטראליער גרופע העלפן שטעלן אף א גאַנטן באזיס די קאָנסטרוקטיווע אינוסטיטוציע פאר אונזערע לאנדסלײַט אין לאנד.

---פארעניקט מיט דער האָפענונג אז צום 20 יאָריקן יום טוב פון יום עצמאות,ווילן קומע ן אסך זשעלעזכאָווער פון אומעטום זיך פריען צוזאמען מיט אונז. און ווארשיינלאך ווערט די לאגע אין לאנד דאן שוין זיין פיל בעסער.אָט אזוי זיינען מיר געוויסן אין דער צווישטער העלפט פון חודש מאי 67 ווען ארום האָט געהערשט א שטילקייט פארן שטורם. אין דער ווואינונג פון אונזערע פריינט רובין-רוסאק,די שטימונג פייערלאך און ערנסט.זיך דערמאָנט אין אמאָליקן זשעלעזכאָו און מיט א טיפע האָפענונג פאר דער צוקונפט.אריה לעדערמאן געזעגנט די גאסט און דאנקט דער משפחה רובין פארן צוגרייטן אזא פיינעם אָוונט.מען געזעגנט זיך זש. פון פיר לענדער:בראזיל,אויסטראליע,פראנקרייך און ישראל...

די זשעלעזכאָווער פון ישראל האָבן אלע ווי איינער אויסגעהאלטן דעם עקזאמען פון שטאלצע און פריי ייִדן.זייערע קינדער האָבן געקאָמפט אף אלע פראָנטן:סיני,ירושלים און דער מערב זײַט פון ירדן,און אין די בערג פון גולן מיט די סיריער,אף דעם ים מיטן עגיפטישן פלאָט.

אין דער אפטיילונג וואו עס געפונט זיך מין זון שאול,האט מען עטלאכע טעג פארן קריג צעטיילט פאר יעדן זעלנער דאס בוך פון ק.צעטניק,שטערנס אין אשדוואו עס ווערט דערציילט ווי אזוי די נאצים האבן געטאן מיט יידישע קינדער אין א פוילישן שטעטל אין דער צייט פון דער צווייטער וועלט־מלחמה. ספעציעל,דאס קאפיטל:קינדער־אקציע. נאצים האבן געכאפט זויג־קינדער פון זייערע מאמעס,איינגעפאקט אין זעק און איינגעווארפן אין גרויסע לאסט וואגנס...א נאצישער מערדער האט מיט זיינע שטיוול געטראטן אף די קערפערלאך צו מאכן פלאץ פאר נאך... שאול זאגט,אז דאס בוך האט געווירקט נים ערגער ווי דאס קעגן־טאנקן געווער מיט וועלכע זיי האבן זיך באנוצט. דער קריג איז ווי א הוראגאן אריבער.אבער עס האט אויסגעלייזט דערפאס פאלק. היינט נים דא מער קיין אשכנזים און ספרדים,אלע זיינען טיילן פון איין פאלק.די ישראל יוגנט האט זיך ארויסגעוויזן אין איר גאנצער הערלאכקייט,מיט וועלכע דאס גאנצע פאלק מעג שטאלצירן...

און טרעף דעם וואס דער שלום־איז־נאך ווייט,איז אבער די לאגע גאנץ אנדערש.דער נצחון האט באפרייט ריזיקע שטרעקעס פון אונזער היסטאריש לאנד.ירושלים די שטאט ווי קאדיע מאלאדאווסקי דריקט זיך אויס:

א שטאט וואס איז אין שותפות מיט גאט איז ווידער פארייניקט...

א גאנצן טאג שבת אין באגליטונג פון א ירושלמער יד און וואס האט ליב די שטאט מער פון זיך,האבן מיר שפאצירט אין דער אלטער שטאט. מיר זיינען ארויסגעגאנגען אין שער הארות(ליבן טויער)דורך וועלכע דער העלדישער מאטי גור האט געפירט זיינע לעבענדארע פאראשוטיסטן אינצונעמען די שטאט.ווי פארכשפטע זיינען מיר געווען באזוכנדיק די היליקע ערטער,דער כותל מערבי,הר הבית.דער בארג וואו עס איז געשטאנען דער בית המקדש.ווי קינדער וואס זיינען צוריקגעקומען צו זייער מאמע,אזוי זיינען מיר געשטאנען צוזאמען מיט פיל יידן פון דער גאנצער וועלט און צוגעפאלן מיט הונגעריקע ליפן געקושט דעם כותל מערבי,אירע שטיינער וואס האבן אין פארלויף פון געניראציעס אינגעזאפט יידישע טרערן און פיין...יידן פון ישראל פארן איצט אין די טויזנטער באזוכן ישראל און אירע נאטירלאכע גרעניצן ווי זי איז געווען גאר אמאל..א גרויס שיין לאנד וואס מען דארף איצט אויסבויען און קולטיווירן.די מיליארדן וואס מען גיט אויס אף געווער־וועפן מען קען דאס אויסנוצן פאר מראקטארן

שולן,קינדערהיימען און פאבריקן,וי גוט עס וואלט אונז געווען...
אין ארץ ישראל איז נאָך דאָ פלאץ פאר מיליאָנען ייִדן,נים אָנצורירן קיין
איין אראבער.אבער מען דארף אוועקווארפן דאָס בייקסלאון זיך נעמען צום
אקעראיזן. און אויך די וועלט־פארזאָרגער דארפן זיך אפרוקן אין א זײט
וועט שוין קומען צו א שנעלן שלום. איך וויל בײ דער געלעגנהיים דאנקען
אלע מיינע קרובים און פריינט וואָס האָבן אין ענגע שווערע טעג געשיקט
אונז טעלעגראמעס און בריוו פאראינטערסירנדיק זיך וועגן אונזערע חח
און פריינט.און אָט די שווערע צייטן האָט זיך א־יצט ארויסגעוויזן דער
וויטער בליק פון לייבושן וואָס האָט נאָך אין די פערציקער יאָרן,איינפירירט
דאָסאויפשטעלן פון דער לייקאסע.עס איז געווען גוט וואָס עס זיינען געווען
מיטלן צו העלפן.און וואלט זיך די מלחמה פארצויגן וואלטן די מיטלן פון
דער קאסע זיך אויסגעשפּט... **********

געלטער אריינגעקומען אין יאָר 1967...

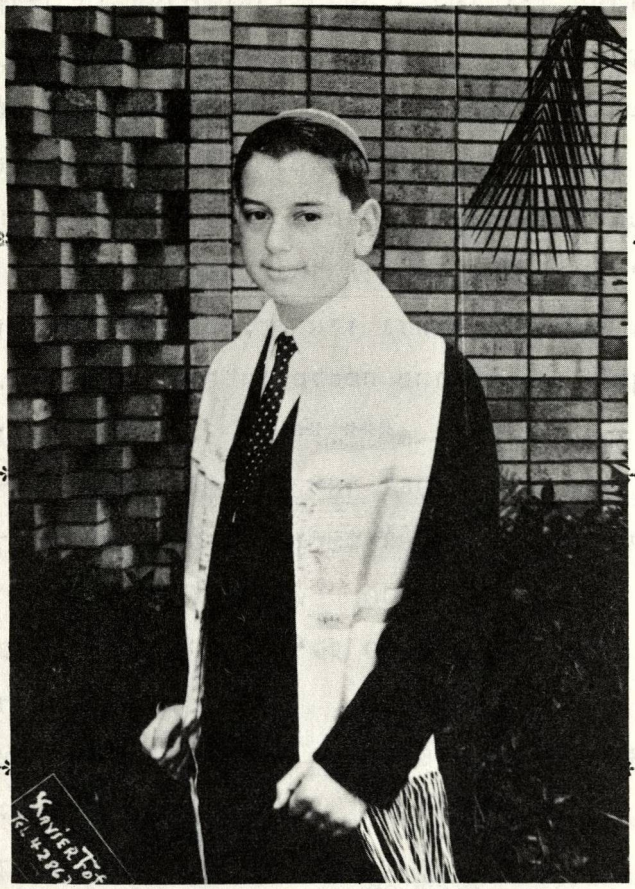
אויסטראליע דורך פריינט באָרענשטיין	2827,92	ישראל פונט
מלכהלע פרוכטענבערג	328,00	"
צירל בראָן,קאָסטע ריקע	1137,50	"
ניו יאָרק דורך אלטשטיין	867,50	"
לוקאוויצקי דורך שאלעק	178,00	"בראנקילא
פיליפ מיינסטער דורך מלכהלע	174,00	"
אויסטראליע דורך פירסטענבערג מענדל קורצאַרזש	3762,00	"

צוזאמען דערהאלטן פאר דער לייקאסע אין יאָר 1967
9274,92 ישראל פונט.

די קאסע פארמאָגט איצט קנאפע פופציק טויזנט ישראל פונט אין תל אביב
און אין חיפה.דער גרעסטער טייל ליגט אי־צט אין הלואות,אבער אויך
פאראן א רעזערוו אין פאל פון א שווערע צייט... נאָך 14 יאָר גמילת־
חסדים קאסע־טעטיקייטן קאָנען מיר גאנץ באשיידן זאָגן,אז די זשעלעכאָוער
לאנדסלייט איבער דער וועלט האָבן געשאפן און האלטן אויף א לעבעדיקן
מאָנומענט נאָך אונזער טראגיש פארשוויטענער זשעלעכאָוער קהילה.אן
אינסטיטוציע פאר וואנסטרוקטיווער הילף וואָס קאָן זיין א מוסטער פאר
אסך לאנדסמאנשאפטן אין ישראל. **********
****

רפאל גובערעק זון פון יחיאל און עלענאר גובערעק.

בר מצוה פייערונג איז פארגעקומען אין אקטאבער דעם 28טן 67.

אונזערע טייערע פרייַנט יחיאל ,עלענאר',צו אייער יום טוב זיינען מיט אייך אלע זשעלעכאוער איבער דער וועלט.מיר וואונטשן אייך און דעם ייִנגען חתן-בחור אסך יאָרן פון נחת און גליק. איר זאָלט אים דערציען אין א וועלט פון שלום,אלס גוטער ייִד און מענטש.

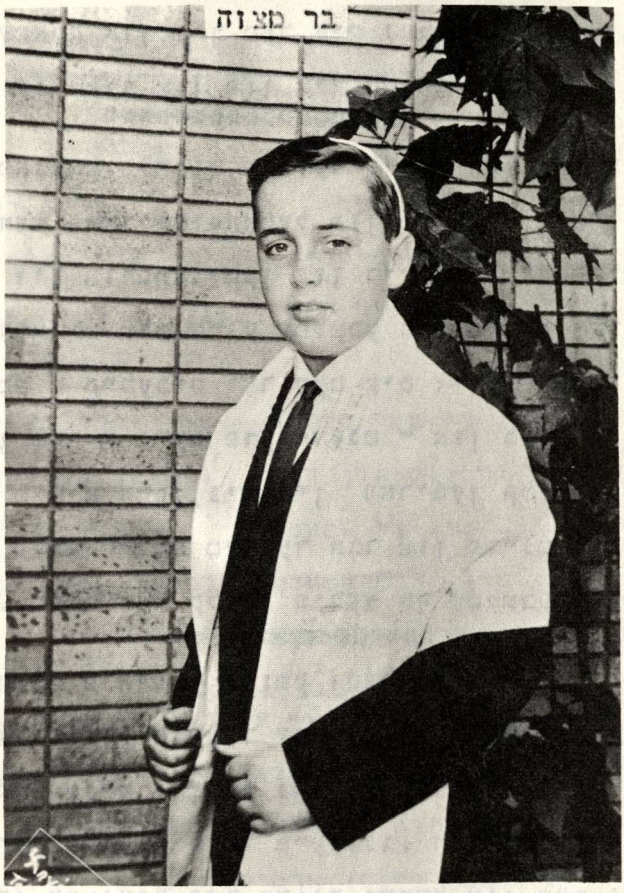
א שאָד בלויז,טייערע בריידערלאך גובערעק וואָס אייערע עלטערן האָבן ניט זוכה געווען צו זיין בייַ דער בר מצוה,בר מצוות-פון זייערע טייערע אייניקלאך. אָבער,אזוי איז אונזער לעבן.... נאָכאמאָל,טייערע גובערעקס, די בחורים און אייך מאקע,די עלטערן פון די טייערע קינדערלאך,אסך גליק.

בייַדע שמחות זיינען פארגעקומען
אין פּאָלקאָוויע

הערשל גובערעק זון פון איסאק און פערל מזל טוב

הערשל איז דער זון פון אונזערע חשובע פריינט איטשע און פערל.

בר מצוה

מיר וואונטשן דעם חתן בחור און די עלטערן אים נחת און גליק.
איטשע און פערל גובערעק זיינען דאָ געווען עטלאכע טעג אין פאנאמא, אן אנגענעם און מחיהדיק פאָרל,האבן מיר מיט זיי פארבראכט עטלאכע טעג און דערפילט א געוואלטיקע נאנטקייט. איטשע און פערל,ווי די לייענער וויסן שוין פון לעצטן נומער בולעטין,האבן לעצטנס דורכגעמאכט א שווערע טראגעדיע אין זייער לעבן. זייער א 16 יעריקער טייערער בחור גערעטן און אין פולן בלי פון זיין לעבן,אומגעקומען אין אן אטאמביל צוזאמענשטויס.מיר אלע לאנדסלייט איבער דער וועלט האבן דערפילט דעם שוידערלאכן אומגליק און געווען מיט זיי אין זייער טרויער.פריים עס אונז איצטצו זיין מיט אונזערע ליבע פריינט אין זייער שמחה..אסך נחת.

אונזערע טייערע פרײנדן חנה מלכה ברײנסקי אין באָגאָטא האָט איצט נים לאנג דורכגעמאכט אן אָפּעראציע און פילט זיך איצט פולשטענדיק גוט און געזונט. זינען מיר אלע צופרידן צו הערן און וואונטשן איר זאל זין געזונט און שטארק און זיך מער נים נאריש מאכן...זאָלן מיר הערן גוטע נייעס פון איר אוו פון איר משפחה.

****

לייבוש אין פאנאמא. לייבוש,אונזער לייבוש וועט פארזיכערט זאָ אין פאנאמא אין דעם "בארימטן"האָטעל פון מאניע און אייזיק ראָטערמאן עטלאכע וואָכן און זיך אויסוואַרימען פון די שרעקלאכע קעלטן וואָס"זין" שטעטל שיקאגע דערלאנגט אים שיינע עטלאכע חדשים אין יאָר. די וואַרימע זון זאָ אין פאנאמא א קיילעכיק יאָר וועט אים זיכער אָנוואַרימען. און איצט מיט די וואלן פאר א נייעם פרעזידענט - און בעלנים זינען זאָ געגוג "דערוואַרטן מיר א הייסן,נים קין וואַרימען קלימאט... נו,וי זאָגט מען: סקאָצל-קומט טייערער חבר און פרײנט און מיר האָפן דיך אָנצוואַרימען...וואָס וועט קלעקן וידער אף עטלאכע קאלטע חדשים....

****

ישראל דערוואַרט א היפשע גרופע זשעלעכאָוער צום יום עצמאות-פייערונג און אונזערע זשעלעכאָוער זינען גרייט מיט"ברוים און זאלץ" אויך אלע פרײנט מקבל פנים זין וי נאָר זי קאָנען...פאקט זיך איין און גרייט זיך צו צו דער מדינת ישראל פייערונג. דער היינטיקער יום טוב וועט זין א טאָפלער: צוואנציק יאָר מדינת ישראל און דער זיג קעגן די מיליאָנען שונאים וואָס האָבן זיך געגרייט אונז צו פארטילקן. וועט מען טאקע א הוליע טאָן וי גאָט האָט געבאָטן....מיר דערוואַרטן אויך שרייבן אונז די חברים אָנפירער און עמך מיטגלידער פון ישראל-אנטוישט זי נים !!!

****

חברים,מיר בעטן אויך וואַרט נים ביז דער לעצטער מינוט אריין-צושיקן אייערע באריכטן,ארטיקלן. דער בולעטין דויערט בים דרוקער קנאפע צוויי חדשים ביז ער וועט פארטיק.האָט דאָס אין זינען. א דאנק. - - - שרייבט מלכהלע,פארגעסט נים אריינשיקן אייער ביישטייערונג פארן יאָר 68. אין אויך איז אפהינגיק,אונזער שריפטל. א דאנק מלכהלע.

****
****

דערמיט שליסן מיר דעם נומער 13 באנייטער בולעטין,דאס איז דער צווייטער פארן יאר 1968 . דער קומענדער נומער 14 ווערט דערשיינען אנהויב חודש סעפטעמבער.

א טייל אינהאלט פארן קומענדן נומער:

א) גרויסמעס אונזער ערשט פארשטארבענעם בן עיר ווילף יאסני-
ביאגראפיע און אפהאנדלונג...

ב) ווילף יאסני אלס היסטאריקער — דר מ דווארזשעצקי

ג) זכרונות פון צווייטן וועלט-קריג — דר העשיל קלעפפיש

ד) זשעלעכאוו אין דער ייִדישער ליטעראטור — ווילף יאסני זל

ה) ישראל פאלק און לאנד — שמואל ניגער

ו) העכריק ערליך און ווי‌קטאר אלטער — דר יצחק גרינבוים

ז) די זעקס מיליאן קרבנות און דער שלעק (פארברעכערישע האנדלונג)

"סטיל דעפארטמענט" אין די שטאטן.

אחוץ א גאנצע רייע אינטערסאנטע ארטיקלן,באריכטן און נייעס פון דער משפחה זשעלעכאוו איבער דער וועלט.

נאך אמאל ווילן מיר דערמאנען,אז דער בולעטין גייט צום דרוק קנאפע צוויי חדשים פארן דערשיינען.אזוי צום ביישפיל,דער נומער פארן חודש מאי,ווערט געשלאסן סוף פעברואר. דערפער בעטן מיר אייך צו-
איילן מיט אייערע באריכטן,נייעסן,ארטיקלן,אז זיי זאלן אונז אנקומען
אין צייט.

אונזערע פריינט צעפארן זיך:

אונזער לייבוש קומט קיין מאנאמא דעם 9טן אפריל ווי‌קאציעווען,און ווען בלייבן אין האטעל דאטערמאן (אייזיק און מאניע) א חודש צייט.

שלעק,אסתר,הערשל און פרידע,און ווארשינלאך הינדעלע און איר מאן,ווילטער ,כאפן א שפאציר קיין אירופע און הויפטזעכלך זיין בייַ דעם יום עצמאות אין ישראל און אויך זיך פרייען מיט אלע אונזערע זשעלעכאווער דארטן. אייך אלע ווי‌ל בלייבט דא"נעבעך " ווי‌לונטשן מיר פון גאנצן הארצן א זיס געזונט... און גייט אן מיט אייער,אונזער, ארבייט... אלע ארבייטן שיקט דירעקט צו מלכהלן קיין ברוקלין...

M. FRUCHTENBERG

2823 WEST 12th STREET

CONEY ISLAND BROOKLYN N Y

IMPRESO EN PANAMA POR I. BARCENAS